

**Regionalny Program Operacyjny
Województwa Lubelskiego
na lata 2014 - 2020**

Projekt

Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego w Lublinie

Lublin, luty 2014 r.

Spis treści:

ROZDZIAŁ 1. STRATEGIA DOTYCZĄCA WKŁADU PROGRAMU OPERACYJNEGO W REALIZACJĘ UNIJNEJ STRATEGII NA RZECZ INTELIGENTNEGO, ZRÓWNOWAŻONEGO WZROSTU SPRZYJAJĄCEGO WŁĄCZENIU SPOŁECZNEMU ORAZ OSIĄGNIĘCIE SPÓJNOŚCI GOSPODARCZEJ, SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ	5
1.1. Strategia dotycząca wkładu programu operacyjnego w realizację unijnej strategii na rzecz inteligentnego, zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu oraz osiągnięcie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej.....	5
1.2 Uzasadnienie alokacji finansowej	45
ROZDZIAŁ 2. OSIE PRIORYTETOWE	52
2.A. OPIS OSI PRIORYTETOWYCH INNYCH NIŻ POMOC TECHNICZNA	52
2.A.1 OŚ PRIORYTETOWA 1 BADANIA I INNOWACJE	52
2.A.2 OŚ PRIORYTETOWA 2 CYFROWE LUBELSKIE	59
2.A.3 OŚ PRIORYTETOWA 3 KONKURENCYJNOŚĆ PRZEDSIĘBIORSTW	64
2.A.4 OŚ PRIORYTETOWA 4 ENERGIA PRZYJAZNA ŚRODOWISKU.....	75
2.A.5 OŚ PRIORYTETOWA 5 EFEKTYWNOŚĆ ENERGETYCZNA I GOSPODARKA NISKOEMISYJNA	80
2.A.6 OŚ PRIORYTETOWA 6 OCHRONA ŚRODOWISKA I EFEKTYWNE WYKORZYSTANIE ZASOBÓW	91
2.A.7 OŚ PRIORYTETOWA 7 OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I NATURALNEGO ..	102
2.A.8 OŚ PRIORYTETOWA 8 MOBILNOŚĆ REGIONALNA I EKOLOGICZNY TRANSPORT	111
2.A.9 OŚ PRIORYTETOWA 9 RYNEK PRACY	119
2.A.10 OŚ PRIORYTETOWA 10 ADAPTACYJNOŚĆ PRZEDSIĘBIORSTW I PRACOWNIKÓW DO ZMIAN.....	135
2.A.11 OŚ PRIORYTETOWA 11 WŁĄCZENIE SPOŁECZNE	146
2.A.12 OŚ PRIORYTETOWA 12 EDUKACJA, UMIEJĘTNOŚCI I KOMPETENCJE.....	163
2.A.13 OŚ PRIORYTETOWA 13 INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA.....	178
ROZDZIAŁ 2.B. OŚ PRIORYTETOWA DOTYCZĄCA POMOCY TECHNICZNEJ	193
2.B.1 OŚ PRIORYTETOWA 14 POMOC TECHNICZNA	193
ROZDZIAŁ 3. PLAN FINANSOWY PROGRAMU OPERACYJNEGO	196
3.1 Środki finansowe z poszczególnych funduszy oraz kwoty na rezerwę wykonania	196

3.2 Łączne środki finansowe w podziale na fundusz oraz współfinansowanie krajowe ...	197
ROZDZIAŁ 4. ZINTEGROWANE PODEJŚCIE DO ROZWOJU TERYTORIALNEGO	201
4.1 Rozwój lokalny kierowany przez społeczność.....	205
4.2 Zrównoważony rozwój obszarów miejskich	205
4.3 Zintegrowane inwestycje terytorialne	207
4.4 Rozwiązania dotyczące przedsięwzięć międzyregionalnych i transnarodowych w ramach programu operacyjnego, z udziałem beneficjentów znajdujących się w co najmniej jednym innym państwie członkowskim	208
4.5 Wkład planowanych przedsięwzięć w ramach programu w odniesieniu do strategii makroregionalnych i strategii morskich, z zastrzeżeniem potrzeb obszaru objętego programem zidentyfikowanych przez państwo członkowskie.....	208
ROZDZIAŁ 5. SZCZEGÓLNE POTRZEBY OBSZARÓW GEOGRAFICZNYCH NAJBARDZIEJ DOTKNIĘTYCH UBÓSTWEM LUB GRUP DOCELOWYCH NAJBARDZIEJ ZAGROŻONYCH DYSKRYMINACJĄ LUB WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM	209
5.1 Obszary geograficzne najbardziej dotknięte ubóstwem / grupy docelowe najbardziej zagrożone dyskryminacją	209
5.2 Strategia służąca zaspokojeniu szczególnych potrzeb obszarów geograficznych/grup docelowych najbardziej dotkniętych ubóstwem oraz, w stosownych przypadkach, wkład zintegrowanego podejścia ustanowionego w umowie partnerstwa.....	210
ROZDZIAŁ 6. SZCZEGÓLNE POTRZEBY OBSZARÓW GEOGRAFICZNYCH, KTÓRE CIERPIĄ NA SKUTEK POWAŻNYCH I TRWAŁYCH NIEKORZYSTNYCH WARUNKÓW PRZYRODNICZYCH LUB DEMOGRAFICZNYCH.....	212
ROZDZIAŁ 7. INSTYTUCJE I PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA ZARZĄDZANIE, KONTROLĘ I AUDYT ORAZ ROLA PARTNERÓW	213
7.1 Odpowiednie instytucje i podmioty.....	213
7.2 Zaangażowanie właściwych partnerów	218
7.2.1 Przedsięwzięcia podjęte w celu zaangażowania właściwych partnerów w przygotowanie programu operacyjnego oraz rola tych partnerów we wdrażaniu, monitorowaniu i ewaluacji programu operacyjnego	218
7.2.2. Granty globalne (EFS)	221
7.2.3. Środki przeznaczone na budowanie potencjału	221
ROZDZIAŁ 8. KOORDYNACJA MIĘDZY FUNDUSZAMI POLITYKI SPÓJNOŚCI, EFRROW, EFMR ORAZ INNYMI UNIJNYMI I KRAJOWYMI INSTRUMENTAMI FINANSOWANIA ORAZ EBI	221

ROZDZIAŁ 9. WARUNKI WSTĘPNE	235
ROZDZIAŁ 10. ZMNIEJSZENIE OBCIĄŻEŃ ADMINISTRACYJNYCH DLA BENEFICJENTÓW	235
ROZDZIAŁ 11: ZASADY HORYZONTALNE	236
11.1 Zrównoważony rozwój	236
11.2 Równość szans i niedyskryminacja	238
11.3 Równość płci	239
ROZDZIAŁ 12. ODDZIELNE CZĘŚCI	241
12.1 Duże projekty, których realizację zaplanowano w okresie programowania	241
12.2 Ramy wykonania dla programu operacyjnego	241
12.3 Właściwi partnerzy zaangażowani w przygotowanie programu	243
ZAŁĄCZNIKI DO RPO WL 2014 – 2020	245

**REGIONALNY PROGRAM OPERACYJNY
WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO
NA LATA 2014 - 2020**

PROJEKT

ROZDZIAŁ 1. STRATEGIA DOTYCZĄCA WKŁADU PROGRAMU OPERACYJNEGO W REALIZACJĘ UNIJNEJ STRATEGII NA RZECZ INTELIGENTNEGO, ZRÓWNOWAŻONEGO WZROSTU SPRZYJAJĄCEGO WŁĄCZENIU SPOŁECZNEMU ORAZ OSIĄGNIĘCIE SPÓJNOŚCI GOSPODARCZEJ, SPOŁECZNEJ I TERYTORIALNEJ

- 1.1. Strategia dotycząca wkładu programu operacyjnego w realizację unijnej strategii na rzecz inteligentnego, zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu oraz osiągnięcie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej**

Diagnoza wyzwań, potrzeb i potencjałów obszarów/sektorów objętych programem

Województwo lubelskie, jako region zaliczany do słabych strukturalnie, charakteryzuje się niższą wartością wielu wskaźników w porównaniu do średnich wartości w Polsce oraz UE, również wskaźników kluczowych wskazanych w *Strategii UE 2020*. Niemniej jednak władze regionalne zamierzają dołożyć wszelkich starań, aby ukierunkowana interwencja środków dostępnych w ramach RPO WL 2014-2020 w jak najwyższym stopniu przyczyniła się do osiągania celów *Strategii UE 2020*.

Cel główny RPO WL: Podniesienie konkurencyjności regionu w oparciu o wewnętrzne potencjały, sprzyjające zwiększeniu spójności społecznej i terytorialnej.

Cel główny będzie osiąganym przez interwencję w ramach 13 Osi Priorytetowych, obejmujących 10 celów tematycznych pakietu legislacyjnego UE. Kluczowymi wyzwaniami horyzontalnymi dla rozwoju regionu są:

- niekorzystne zmiany demograficzne (depopulacja oraz starzenie się społeczeństwa), które oddziałują na edukację, rynek pracy oraz usługi publiczne,
- konieczność zmiany struktury gospodarki, co będzie wymagało znacznego wysiłku na rzecz rozwoju przedsiębiorstw oraz dostosowania kwalifikacji mieszkańców do wymagań nowoczesnego rynku pracy,
- niedostatki infrastrukturalne, które warunkują podniesienie atrakcyjności regionu jako miejsca do inwestowania i zamieszkania.

Poniżej przedstawiono wyzwania wynikające z przeprowadzonej analizy sytuacji w poszczególnych obszarach życia społeczno-gospodarczego oraz rodzaj planowanej w ramach Programu interwencji, zgodnej z celami *Strategii UE 2020*.

Podstawą podnoszenia konkurencyjności gospodarki regionu jest kreowanie nowych produktów i rozwiązań. Głównym problemem województwa w tym zakresie są niskie nakłady przeznaczane na badania i rozwój, w szczególności te pochodzące z sektora prywatnego. Jednocześnie możliwości regionalnego środowiska badawczo-rozwojowego nie są w pełni wykorzystywane. Interwencja

RPO WL będzie skierowana na pobudzenie aktywności innowacyjnej przedsiębiorstw (infrastruktura niezbędna do prowadzenia prac badawczo-rozwojowych przez sektor MŚP) oraz ograniczanie ryzyka związanego z wdrażaniem innowacji. Ważnym elementem będzie wdrożenie instrumentów zachęcających do współpracy przedsiębiorstw i jednostek badawczo – rozwojowych. Proces ten będzie oparty o podejście popytowe, przy czym niezbędne będzie wsparcie instytucji świadczących wyspecjalizowane usługi w zakresie transferu wiedzy.

Działania przewidziane w **Osi 1 Badania i innowacje** są zgodne z priorytetem *Strategii Europa 2020* związanym z *inteligentnym rozwojem* i przyczynią się do wzrostu wartości nakładów na B+R w relacji do PKB. Wsparcie wpisuje się w projekt przewodni: *„Unia innowacji”*, dotyczący wykorzystywania działalności badawczo-rozwojowej i innowacyjnej oraz wzmocnienia procesu innowacji. Ponadto interwencja prowadzona w ramach Osi 1 zapewnia zgodność RPO WL z celem KPR w *zakresie nakładów na B+R*, którego zadaniem jest m.in. prowadzenie działań wspierających wzrost innowacyjności, w tym wzrost nakładów na B+R, stworzenie wysokiej jakości infrastruktury naukowo - badawczej oraz zwiększenie powiązań pomiędzy sektorem nauki a przedsiębiorstwami.

Przestrzeń wirtualna stwarza szerokie możliwości dla rozwoju gospodarki, zwiększenia dostępności usług publicznych oraz ograniczenia wykluczenia społecznego. Niestety, wachlarz cyfrowych usług publicznych w województwie lubelskim jest w porównaniu do wielu regionów europejskich niewystarczający. W związku z tym wsparcie finansowe w ramach **Osi 2 Cyfrowe Lubelskie** kierowane będzie na działania zwiększające dostęp do informacji w postaci cyfrowej oraz powszechność e-usług publicznych z wykorzystaniem nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych (np. systemy informacji przestrzennej, digitalizacja zbiorów, inteligentne systemy zarządzania).

Planowana interwencja wpisuje się w priorytet *Strategii Europa 2020* związany z *inteligentnym rozwojem*, a w szczególności projekt przewodni: *„Europejska Agenda Cyfrowa”* dotyczący przede wszystkim stosowania i korzystania z nowoczesnych usług *on-line* (e-administracja, e-zdrowie, itp.). Działania zapewniają również zgodność RPO WL z celem KPR w *zakresie nakładów na B+R*, którego zadaniem jest m.in. pełne wykorzystanie technologii informacyjno - komunikacyjnych (ICT).

Historycznie uwarunkowany rolniczy charakter województwa lubelskiego znajduje odzwierciedlenie w słabości sektora MŚP i generalnie niskiej ocenie atrakcyjności inwestycyjnej. Przejawia się to zarówno w niskiej liczebności jak i słabej kondycji finansowej większości przedsiębiorstw. Duży udział bardzo małych podmiotów o lokalnym charakterze oraz profil prowadzonej działalności skutkuje niską konkurencyjnością całego sektora MŚP. RPO WL przewiduje wsparcie dla przedsiębiorstw tworzących nowe produkty i usługi (w tym oparte na TIK), rozszerzających działalność poza rynek lokalny oraz nawiązujących współpracę (w tym w ramach klastrów) w celu zwiększenia swojej pozycji konkurencyjnej. Interwencja skierowana będzie również na wsparcie przedsiębiorstw społecznych, a także tworzenie odpowiedniego klimatu dla rozwijania działalności gospodarczej, w tym: tworzenia terenów inwestycyjnych, zwiększenia dostępu do profesjonalnych usług i fachowej wiedzy oraz promocji gospodarczej na rynkach krajowych i międzynarodowych.

Interwencja planowana w ramach **Osi 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw** wpisuje się w priorytet *Strategii Europa 2020* związany z *inteligentnym rozwojem* poprzez rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji. Planowane działania przyczyniające się do wzrostu gospodarczego i tworzenia nowych miejsc pracy realizować będą założenia projektu przewodniego: *„Unia innowacji”*, a także cel KPR związany ze wspieraniem transferu innowacji i wiedzy między przedsiębiorstwami.

Efektywne i racjonalne korzystanie z zasobów to podstawa gospodarki zrównoważonej. Kluczowym elementem zapewnienia rozwoju gospodarki jest dostęp do energii, której cena w województwie lubelskim należy do najwyższych w Polsce. Pomimo korzystnych uwarunkowań dla rozwoju energetyki bazującej na źródłach odnawialnych udział energii z OZE w produkcji energii ogółem należy do bardzo niskich. Z tego względu RPO WL przewiduje realizację **Osi 4 Energia przyjazna środowisku** ukierunkowanej na rozwój energetyki wykorzystującej OZE w wielu wymiarach (produkcja energii i efektywna jej dystrybucja, wsparcie przedsiębiorstw działających w sferze obsługi

sektora OZE, zwiększenie stopnia wykorzystania energii pierwotnej, wykorzystanie OZE w celu zmniejszenia zużycia paliw konwencjonalnych i ograniczenia tzw. niskiej emisji). Działanie te będą stanowiły wkład w realizację priorytetu *Strategii Europa 2020* związanego z *rozwojem zrównoważonym*. Wsparcie sektora OZE wpisuje się zwłaszcza w projekt przewodni: *„Europa efektywnie korzystająca z zasobów”* w zakresie uniezależnienia wzrostu gospodarczego od wykorzystania zasobów i energii, ograniczenia emisji CO₂, zwiększenia konkurencyjności oraz działań na rzecz większego bezpieczeństwa energetycznego. Interwencja prowadzona w ramach Osi 4 zapewnia zgodność RPO WL z *celem energetycznym* KPR, który zakłada m.in. modernizację i rozbudowę infrastruktury energetycznej.

Wykorzystanie OZE może stanowić ważny element w działaniach zmierzających do redukcji emisji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych oraz zmniejszenia zużycia energii. Województwo należy do obszarów o średnim poziomie zanieczyszczenia powietrza. Główny wpływ na stan czystości powietrza wywiera emisja związana z wykorzystaniem konwencjonalnych źródeł energii, a także zanieczyszczenia komunikacyjne. Ponadto, znaczna część budynków w województwie wybudowana została wg przestarzałych technologii, gdzie duże straty energii oraz zastosowane rozwiązania grzewcze nie pozwalają na ograniczanie zużycia paliw konwencjonalnych. W związku z powyższym w ramach **Osi 5 Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna** zaplanowano wsparcie dla inwestycji związanych z wdrażaniem strategii niskoemisyjnych. Jeden filar stanowić będą inwestycje mające na celu ograniczenie zużycia zasobów i energii w przedsiębiorstwach, a także poprawę efektywności energetycznej budynków. Drugim filarem będą działania przyczyniające się do rozwoju przyjaznych dla środowiska i niskoemisyjnych zintegrowanych systemów transportu miejskiego.

Omówiona interwencja wpisuje się w priorytet *Strategii Europa 2020* związany z *rozwojem zrównoważonym* poprzez wspieranie gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów, a w szczególności projekt przewodni: *„Europa efektywnie korzystająca z zasobów”* zwracający uwagę m.in. na transport w miastach, instrumenty służące oszczędzaniu energii (w tym oparte na TIK). Interwencja prowadzona w ramach Osi 5 zapewnia zgodność RPO WL z *celem energetycznym* KPR, który zakłada m.in. zmniejszenie emisyjności gospodarki, poprawę efektywności energetycznej oraz wzrost udziału zużycia energii ze źródeł odnawialnych.

W województwie lubelskim coraz częściej notowane są zjawiska klimatyczne, zagrażające bezpieczeństwu ludności i powodujące znaczne straty dla gospodarki. Należą do nich fale upałów i okresowe susze, powódzie i podtopienia, huragany. Coraz większego znaczenia nabiera zatem oszczędne gospodarowanie zasobami wodnymi, w tym wykorzystywanie wód powierzchniowych do celów gospodarczych. Kontynuacja inwestycji w obszar gospodarki wodno-ściekowej staje się niezbędna, gdyż w województwie notuje się jedne z najniższych w kraju wskaźniki osób korzystających z kanalizacji i oczyszczalni ścieków. Należy podkreślić występujące duże zróżnicowanie terytorialne w tym zakresie na niekorzyść obszarów wiejskich. Województwo osiąga również gorsze niż średnio w kraju wyniki dotyczące gospodarki odpadami. Interwencja w ramach **Osi 6 Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów** będzie się skupiała na zabezpieczeniu najpilniejszych potrzeb w wyżej wymienionym zakresie. W odniesieniu do zachodzących zmian klimatycznych interwencja będzie dotyczyła zapewnienia skutecznej ochrony w sytuacji wystąpienia klęsk żywiołowych. Podniesienie efektywności działań minimalizujących skutki takich wydarzeń wymaga zapewnienia odpowiedniego sprzętu dla właściwych służb. Wsparcie finansowe kierowane będzie również na porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej (zgodnie z tzw. dyrektywą ściekową)¹, przy czym szczególna uwaga poświęcona zostanie obszarom wiejskim. W odniesieniu do gospodarki odpadami wsparcie zostanie skierowane na dokończenie tworzenia sprawnego systemu zagospodarowania odpadów w oparciu o instalacje regionalne, wdrażanie technologii odzysku,

¹ DYREKTYWA RADY z dnia 21 maja 1991 r. dotycząca oczyszczania ścieków komunalnych (91/271/EWG).

a także likwidację zagrożeń wynikających ze składowania odpadów oraz rekultywacji wysypisk. Zaplanowane działania są zgodne z priorytetem *Strategii Europa 2020* związanym z *rozwojem zrównoważonym* poprzez wspieranie gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów. W zakresie gospodarki odpadami (zgodnie z tzw. dyrektywą odpadową² i tzw. dyrektywą składowiskową³) odnoszą się do projektu przewodniego „*Europa efektywnie korzystająca z zasobów*”. Interwencja prowadzona w ramach Osi 6 zapewnia zgodność RPO WL z KPR z *celem energetycznym*, który przewiduje m. in. zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska oraz poprawę stanu środowiska.

Województwo lubelskie jest zaliczane do obszarów o wysokim potencjale przyrodniczym, choć i tu występują problemy związane z ochroną najcenniejszych obszarów. Do kluczowych wyzwań w tym zakresie należy zaliczyć: zabezpieczenie szczególnie cennych obszarów, przywracanie naturalnego charakteru zdegradowanych obszarów cennych przyrodniczo, przywracanie i zachowanie ciągłości korytarzy ekologicznych oraz zachowanie różnorodności biologicznej. Szczególnym obszarem wymagającym interwencji są tereny zdegradowane. Występują one głównie w miastach, a postępująca degradacja przestrzeni publicznych oraz zabytkowej tkanki zmniejszają atrakcyjność ośrodków miejskich. Środowisko naturalne w połączeniu z dziedzictwem historycznym i kulturalnym stanowią ważny zasób dla działań o charakterze gospodarczym w województwie (np. rozwój turystyki). Jednocześnie kultura jest czynnikiem oddziałującym na kapitał ludzki i społeczny regionu. Wobec powyższego należy zwrócić uwagę na znaczące braki w zakresie infrastruktury kultury, w tym zły stan wielu obiektów zabytkowych. Działania realizowane w ramach **Osi 7 Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego** będą służyły podnoszeniu świadomości ekologicznej oraz ochronie i przywróceniu właściwego stanu siedlisk przyrodniczych i gatunków. Równoległe do przedsięwzięć ochrony przyrody wsparcie kierowane będzie na zachowanie zasobów kulturowych regionu i ich wykorzystanie w procesach rozwojowych. Interwencja obejmie ochronę zabytków oraz rozwój instytucji kultury.

Planowane działania wpisują się w priorytet *Strategii Europa 2020* związany z *rozwojem zrównoważonym*, a szczególnie projekt przewodni: „*Europa efektywnie korzystająca z zasobów*” w zakresie ochrony bioróżnorodności. Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska (w tym różnorodności biologicznej i przestrzeni), poprawę stanu środowiska (w tym zachowań ekologicznych) przewiduje również *cel energetyczny* KPR.

Podstawowym problemem ograniczającym komunikację w województwie lubelskim jest brak dróg szybkiego ruchu, a także niedostatecznie rozwinięte szlaki drogowe i kolejowe łączące najważniejsze ośrodki. Wpływa to niekorzystnie na decyzje lokalizacyjne potencjalnych inwestorów, stanowiąc jednocześnie znaczące utrudnienie w poruszaniu się mieszkańców po terenie województwa. Dodatkowo, niedoinwestowany transport publiczny nie stanowi alternatywy dla transportu indywidualnego, co skutkuje zagęszczeniem ruchu i zwiększoną emisją spalin. Problemy te w szczególny sposób dotyczą większych miast, stanowiących rynek pracy dla otaczających je obszarów.

Interwencja podejmowana w ramach **Osi 8 Mobilność regionalna i ekologiczny transport** skierowana zostanie na modernizację dróg tak, by zapewnić integrację regionalnego układu transportowego z krajowym systemem transportowym. Ważnym aspektem będzie uzupełnianie dotychczas realizowanych inwestycji na najważniejszych szlakach. Szczególna uwaga zostanie zwrócona na zapewnienie dostępu do najważniejszych ośrodków gospodarczych oraz inwestycje w niskoemisyjny transport publiczny zwiększający mobilność mieszkańców. Inwestycje w transport kolejowy są zadaniem państwa, jednak dostrzegając wagę tej formy transportu część alokacji zostanie przekazana na modernizację regionalnych linii kolejowych oraz zakup niskoemisyjnego

² DYREKTYWA PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY 2008/98/WE z dnia 19 listopada 2008 r. w sprawie odpadów oraz uchylająca niektóre dyrektywy.

³ DYREKTYWA RADY 1999/31/WE z dnia 26 kwietnia 1999r. w sprawie składowania odpadów.

taboru kolejowego. Działania zaplanowane w RPO WL na rzecz poprawy spójności komunikacyjnej są spójne z priorytetem *Strategii Europa 2020* związanym z *rozwojem zrównoważonym*. Interwencja będzie miała wkład w realizację projektu przewodniego: *„Europa efektywnie korzystająca z zasobów”* zakładającego m. in. stworzenie inteligentnych, zmodernizowanych i w pełni wzajemnie połączonych infrastruktur transportowych. Poprawę stanu środowiska (w tym zmniejszenie emisyjności gospodarki) przewiduje *cel energetyczny* KPR, natomiast wzrost mobilności pracowników został ujęty w celu KPR w zakresie edukacji.

Problemy sektora MŚP w regionie przekładają się bezpośrednio na rynek pracy. Zbyt mała liczba generowanych miejsc pracy powoduje niską aktywność zawodową, szczególnie wśród osób starszych. Ponadto szczególnie zagrożona marginalizacją jest duża grupa osób długotrwale bezrobotnych oraz kobiety mające trudności na rynku pracy ze względu na pełnione obowiązki rodzicielskie. Do innych poważnych wyzwań w województwie lubelskim należą: luka kompetencyjna (wynikająca ogólnie z niepełnego dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy), ciągle duży odsetek osób pracujących w niskowydajnym rolnictwie, odpływ wysoko wykształconych młodych i kreatywnych osób, a także utrwalony przestrzennie rozkład bezrobocia. Wsparcie finansowe w ramach **Osi 9 Rynek pracy** kierowane będzie na rzecz osób bezrobotnych (w szczególności grup defaworyzowanych na rynku), zwiększenie aktywności zawodowej i społecznej (w szczególności osób starszych), aktywizację osób powracających na rynek pracy oraz wspieranie usług opieki nad małymi dziećmi i osobami zależnymi, rozwój przedsiębiorczości (w tym samozatrudnienia). Efektem tych działań będzie zwiększenie dostępu do zatrudnienia osób pozostających bez pracy co jest spójne z priorytetem *Strategii Europa 2020* związanym z *rozwojem sprzyjającym włączeniu społecznemu*. Interwencja odpowiada w szczególności na wskazania projektu przewodniego: *„Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia”*, który dotyczy stworzenia warunków do unowocześnienia rynków pracy w związku z rosnącym poziomem bezrobocia. Ponadto, działania będą realizować *cel* KPR w zakresie edukacji, którego zadaniem jest m.in. lepsze dostosowanie kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy.

Rozwój współczesnego rynku pracy oraz nowoczesnej gospodarki, opierający się na nowoczesnych technologiach i wiedzy, wymaga od uczestników tego rynku ciągłego doskonalenia posiadanych umiejętności i kompetencji. Aspekt ten staje się szczególnie ważny w kontekście wydłużania się przeciętnego trwania życia, a w konsekwencji wydłużania czasu pozostawania na rynku pracy. Oprócz konieczności ciągłej aktualizacji wiedzy, kluczowym zagadnieniem jest zadbanie o stan zdrowia pracowników tak, by byli oni pełnoprawnymi uczestnikami rynku pracy również w dojrzałym wieku. Wsparcie finansowe **Osi 10 Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian** kierowane będzie na poprawę kondycji przedsiębiorstw sektora MMŚP oraz przystosowanie pracodawców i pracowników do koniecznych zmian związanych z globalnymi trendami. Zakres wsparcia obejmuje działania na rzecz rozwoju kompetencji/kwalifikacji pracowników, przy czym zastosowane będzie podejście popytowe (interwencja ma odpowiadać na potrzeby przedsiębiorstw). Przewidziano również wsparcie dla przedsiębiorstw oraz pracowników przedsiębiorstw które przechodzą procesy restrukturyzacyjne i modernizacyjne. W celu umożliwienia wydłużenia aktywności zawodowej osób starszych, RPO WL umożliwi opracowywanie i wdrażanie programów profilaktycznych dotyczących chorób będących istotnym problemem zdrowotnym, opracowanie i wdrożenie programów rehabilitacji medycznej ułatwiających powroty do pracy, jak również programów ukierunkowanych na eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy.

Podjęta interwencja wpisuje się w priorytet *Strategii Europa 2020* związany z *rozwojem sprzyjającym włączeniu społecznemu* poprzez wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną (projekty przewodnie: *„Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia”* oraz *„Europejski program walki z ubóstwem”*). W odniesieniu do KPR planowany zakres wsparcia jest spójny z *celem* w zakresie

zatrudnienia, który zakłada m.in. zwiększanie kompetencji i kwalifikacji zdobywanych w ramach systemu kształcenia i szkolenia, tak by odpowiadały potrzebom pracodawców.

Struktura regionalnej gospodarki i związana z nią sytuacja na rynku pracy powodują, że województwo lubelskie charakteryzuje się najwyższym poziomem zagrożenia ubóstwem relatywnym (po transferach socjalnych). Bezrobocie, a także ubóstwo osób pracujących, powodują obniżenie jakości życia, gdyż osoby te w pierwszej kolejności zaspokajają podstawowe potrzeby (np. żywnościowe). Problemy rynku pracy dotyczą w szczególności osób niepełnosprawnych, przy czym odsetek występowania zjawiska niepełnosprawności w województwie lubelskim jest najwyższy w Polsce.

Ze względu na rozległość problemów związanych z ubóstwem wynikających głównie z problemów rynku pracy, wsparcie RPO WL w ramach **Osi 11 Włączenie społeczne** kierowane będzie na zwiększenie integracji społecznej oraz poprawę dostępu do rynku pracy osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym, m.in. poprzez aktywizację społeczno-zawodową poszczególnych grup, rozwój i upowszechnianie ekonomii społecznej oraz wsparcie dedykowane osobom niepełnosprawnym. Ponadto realizowane będą działania mające na celu zwiększenie dostępności wysokiej jakości usług społecznych użyteczności publicznej i usług zdrowotnych.

Powyższe działania wpisują się w priorytet *Strategii Europa 2020* związany z *rozwojem sprzyjającym włączeniu społecznemu* poprzez wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną. Interwencja będzie realizowała założenia projektu przewodniego: „Europejski program walki z ubóstwem” oraz cel KPR *w zakresie przeciwdziałania ubóstwu* zakładający zwiększenie zatrudnienia, w tym usług pomocy i integracji społecznej.

W warunkach gospodarki opartej na wiedzy i innowacyjności kluczowym zagadnieniem jest dostęp do wysokiej jakości usług edukacyjnych. Dotyczy to zarówno edukacji dzieci i młodzieży, jak i wszelkich form doksztalcania i doskonalenia umiejętności. Do najważniejszych wyzwań regionu należy zapewnienie w miarę równego dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych. Województwo charakteryzuje niższy niż średnio w kraju odsetek dzieci objętych nauczaniem przedszkolnym (w szczególności na obszarach wiejskich), zróżnicowana jakość nauczania w szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach średnich (szczególnie w relacjach duże ośrodki miasta – pozostała część województwa). W kontekście potrzeb rynku pracy problemem nadal pozostaje szkolnictwo zawodowe oraz niska aktywność (spadająca z wiekiem) w różnych formach kształcenia ustawicznego. W odpowiedzi na powyższe wyzwania planowana w ramach **Osi 12 Edukacja, umiejętności i kompetencje** interwencja kierowana będzie na wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci w wieku przedszkolnym (zwiększenie dostępu do opieki przedszkolnej) oraz uczniów (m.in. zwiększenie kompetencji kluczowych, pomoc stypendialna). Ponadto planowane działania mają oddziaływać na poprawę jakości kształcenia i lepszy dostęp do wysokiej jakości usług edukacyjnych (w tym w systemie kształcenia ustawicznego). W kontekście problemów rynku pracy ważnym elementem będą działania wspierające współpracę szkół i placówek kształcenia zawodowego z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym.

Planowana interwencja przyczyni się do realizacji priorytetu *Strategii Europa 2020* związanego z *rozwojem inteligentnym i sprzyjającym włączeniu społecznemu* poprzez wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną. Planowany zakres wsparcia wpisuje się w projekty przewodnie: „*Mobilna młodzież*”, „*Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia*”, „*Europejska agenda cyfrowa*”. Interwencja zapewnia zgodność RPO WL z *celem KPR w zakresie edukacji*, który zakłada m.in. poprawę dostępności form wczesnej edukacji i opieki, lepsze dostosowanie kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, poprawę jakości edukacji, doskonalenie metod i warunków nauczania i wychowania.

Działania związane z poprawą dostępności do wysokiej jakości usług wymagają inwestycji w infrastrukturę niezbędną do ich świadczenia. W zakresie infrastruktury edukacyjnej problemem jest segment szkolnictwa zawodowego, które w ostatnich latach uległo znaczącej redukcji.

W związku z tendencjami demograficznymi, priorytetowym problemem staje się zapewnienie dostępu do usług ochrony zdrowia oraz usług społecznych, jak np. miejsc opieki nad osobami starszymi. Potrzeby regionu w tym zakresie są ogromne, stąd interwencja RPO WL w ramach **Osi 13 Infrastruktura społeczna** będzie się skupiała na wybranych częściach infrastruktury edukacji, zdrowia, usług społecznych. Ponadto, możliwości przeprowadzenia działań infrastrukturalnych w ramach tej osi stanowią uzupełnienie projektów, które będą realizowane ze środków EFS. Wsparcie kierowane będzie na dostosowanie infrastruktury kształcenia zawodowego celem stworzenia warunków zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej. W zakresie ochrony zdrowia interwencja zostanie skierowana do publicznych jednostek służby zdrowia w odpowiedzi na zdiagnozowane obszary deficytowe. W odniesieniu do usług społecznych możliwe będzie finansowanie infrastruktury usług społecznych związanych aktywizacją społeczno-zawodową. Istotnym elementem interwencji będzie kompleksowa rewitalizacja zdegradowanych obszarów (miejskich oraz wiejskich), podporządkowana celom społecznym.

Powyższe działania wpisują się w priorytet *Strategii Europa 2020* związany z *rozwojem sprzyjającym włączeniu społecznemu* poprzez wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną, projekt przewodni: „*Europejskim programem walki z ubóstwem*” dotyczący m. in. szans na godne życie i aktywne uczestniczenie w życiu społecznym. Jednocześnie interwencja zapewnia zgodność RPO WL z *celem KPR w zakresie przeciwdziałania ubóstwu*, który przewiduje m. in. dążenie do tego, aby w konsekwencji podejmowanych działań stworzyć dostęp do usług wysokiej jakości.

Najważniejszym dokumentem regionalnym, będącym bazą dla programowania RPO WL 2014-2020 jest *Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku)* zgodna zarówno z wytyczonymi kierunkami rozwoju całej Unii Europejskiej, jak i z zapisami krajowych dokumentów strategicznych. *Strategia* wraz z *Planem zagospodarowania przestrzennego województwa lubelskiego* tworzą spójny system planowania strategicznego w regionie. Dokumentem kierującym interwencję RPO WL 2014-2020 w zakresie badań i innowacji jest *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 roku*, wyznaczająca m.in. inteligentne specjalizacje regionalne.

Planowana interwencja RPO WL 2014-2020 wpisuje się w główne cele określone w *Umowie Partnerstwa, Strategii Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020)*, *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie*, *Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności (DSRK)*, *Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030*, *Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020* i pozostałych 8 zintegrowanych strategiach. Zakłada likwidację najważniejszych luk warunkujących rozwój województwa, występujących w zakresie infrastruktury (w szczególności transportowej oraz wykorzystania OZE) wspierając jednocześnie innowacyjność i konkurencyjność gospodarki oraz wzmacniając aktywność zawodową społeczeństwa. Działania podjęte w ramach RPO WL 2014-2020 przyczynią się do dalszego wdrażania *Strategii UE dla regionu Morza Bałtyckiego*.

Identyfikacja możliwych obszarów komplementarności i synergii, w ramach poszczególnych osi priorytetowych z krajowymi dokumentami przedstawia się następująco:

Priorytet inwestycyjny	Dokumenty krajowe
Oś 1 Badania i innowacje	
<p>1.1. Udoskonalanie infrastruktury badań i innowacji i zwiększanie zdolności do osiągnięcia doskonałości w zakresie badań i innowacji oraz wspieranie ośrodków kompetencji, w szczególności tych, które leżą w interesie Europy.</p> <p>1.2. Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi i sektorem szkolnictwa wyższego, w szczególności promowanie inwestycji w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych, ekoinnowacji, zastosowań w dziedzinie usług publicznych, tworzenia sieci, pobudzania popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację, oraz wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów, zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji, w szczególności w dziedzinie kluczowych technologii wspomagających, oraz rozpowszechnianie technologii o ogólnym przeznaczeniu.</p>	<p>Umowa Partnerstwa: Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności (DSRK): Obszar: konkurencyjność i innowacyjność gospodarki. Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020): Obszar strategiczny II Konkurencyjna gospodarka. Cel II.3: Zwiększenie innowacyjności gospodarki. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta Obszary wiejskie: Cel 1: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”). Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030: Cel 1: Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności. Strategia Innowacyjności i efektywności gospodarki: Cel 2: Stymulowanie innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy. Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa: Cel 4: Wzrost produktywności i konkurencyjności sektora rolno - spożywczego. Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020: Cel główny: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej, Strategiczny obszar: Innowacyjność.</p>
Oś 2 Cyfrowe lubelskie	
<p>2.3 Wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia.</p>	<p>Umowa Partnerstwa: Cel 2: poprawa spójności społecznej i terytorialnej. Cel 3: Podniesienie sprawności i efektywności państwa. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności (DSRK):</p>

	<p>Obszar: konkurencyjności i innowacyjności gospodarki oraz efektywność i sprawność państwa. Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020): Obszar strategiczny II konkurencyjna gospodarka. Cel II 5: Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta Obszary wiejskie: Cel 1: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”). Strategia Innowacyjności i efektywności gospodarki Cel 2: Stymulowanie innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy. Strategia sprawne Państwo 2020 Cel 2: Zwiększenie sprawności instytucjonalnej państwa. Cel 3: Skuteczne zarządzanie i koordynacja działań rozwojowych. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego: Cel główny: Wzmacnianie udziału kapitału społecznego w rozwój społeczno – gospodarczy Polski. Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa na lata 2012-2020: Cel 1: Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020: Cel główny: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej. Strategiczny obszar: Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna.</p>
Oś 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw	
<p>3.1. Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości.</p> <p>3.2. Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia.</p>	<p>Umowa Partnerstwa: Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności (DSRK): Obszar: konkurencyjność i innowacyjność gospodarki. Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020): Obszar strategiczny II Konkurencyjna gospodarka. Cel II.2: Wzrost wydajności gospodarki. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta Obszary wiejskie: Cel 1: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”).</p>

<p>3.3. Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług.</p> <p>3.4. Wspieranie zdolności MŚP do wzrostu na rynkach regionalnych, krajowych i międzynarodowych oraz do angażowania się w procesy innowacji.</p>	<p>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030: Cel 1: Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności.</p> <p>Strategia Innowacyjności i efektywności gospodarki: Cel 2: Stymulowanie innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy. Cel 4: Wzrost umiędzynarodowienia polskiej gospodarki.</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020: Cel szczegółowy 1: Wzrost zatrudnienia. Cel szczegółowy 2: Wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych.</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego: Cel główny: Wzmacnianie udziału kapitału społecznego w rozwój społeczno – gospodarczy Polski.</p> <p>Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa: Cel 4: Wzrost produktywności i konkurencyjności sektora rolno - spożywczego.</p> <p>Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020: Cel główny: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej. Strategiczny obszar: Innowacyjność.</p>
Oś 4 Energia przyjazna środowisku	
<p>4.1. Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych.</p>	<p>Umowa Partnerstwa: Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki.</p> <p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności (DSRK): Obszar: konkurencyjność i innowacyjność gospodarki.</p> <p>Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020): Obszar strategiczny II: Konkurencyjna gospodarka. Cel II.6: Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko.</p> <p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta Obszary wiejskie: Cel 1: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”).</p> <p>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030: Cel 4: Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski.</p>

	<p>Cel 5: Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa.</p> <p>Strategia Innowacyjności i efektywności gospodarki: Cel 3: Wzrost efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i surowców.</p> <p>Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa: Cel 2: Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej.</p> <p>Strategia Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko: Cel 2: Zapewnienie gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię.</p> <p>Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020: Cel główny: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej. Strategiczny obszar: Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna.</p>
Oś 5 Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna	
<p>4.2. Promowanie efektywności energetycznej i korzystania z odnawialnych źródeł energii w przedsiębiorstwach.</p> <p>4.3. Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym.</p> <p>4.5. Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu.</p>	<p>Umowa Partnerstwa: Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki.</p> <p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności (DSRK): Obszar: konkurencyjność i innowacyjność gospodarki.</p> <p>Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020): Obszar strategiczny II: Konkurencyjna gospodarka. Cel II.6: Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko.</p> <p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta Obszary wiejskie: Cel 1: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”).</p> <p>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030: Cel 5: Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa.</p> <p>Strategia Innowacyjności i efektywności gospodarki: Cel 3: Wzrost efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i surowców.</p> <p>Strategia Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko: Cel 2: Zapewnienie gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię. Cel 3: Poprawa stanu środowiska (3.2. Racjonalne gospodarowanie odpadami, w tym wykorzystanie ich na cele energetyczne).</p>

	<p>Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020: Cel główny: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej. Strategiczny obszar: Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna.</p>
Oś 6 Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów	
<p>5.2. Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami.</p> <p>6.1. Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie.</p> <p>6.2. Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie.</p>	<p>Umowa Partnerstwa: Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki.</p> <p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności (DSRK): Obszar: konkurencyjność i innowacyjność gospodarki.</p> <p>Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020): Obszar strategiczny II Konkurencyjna gospodarka. Cel II.6: Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko.</p> <p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta Obszary wiejskie: Cel 1: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”).</p> <p>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030: Cel 4: Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski. Cel 5: Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa.</p> <p>Strategia Innowacyjności i efektywności gospodarki: Cel 3: Wzrost efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i surowców.</p> <p>Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa: Cel 5: Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich.</p> <p>Strategia Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko: Cel 1: Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska. Cel 3: Poprawa stanu środowiska.</p> <p>Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020: Cel główny: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej. Strategiczny obszar: Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna.</p>

Oś 7 Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego	
<p>6.3. Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego.</p> <p>6.4. Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę.</p>	<p>Umowa Partnerstwa: Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki.</p> <p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności (DSRK): Obszar: konkurencyjność i innowacyjność gospodarki. Cel: Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko.</p> <p>Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020): Obszar strategiczny II Konkurencyjna gospodarka. Cel II.6: Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko. Obszar strategiczny III: Spójność społeczna i terytorialna. Cel III.3.2: Wzmacnianie ośrodków wojewódzkich.</p> <p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta Obszary wiejskie: Cel 1: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”).</p> <p>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030: Cel 4: Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski. Cel 5: Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa.</p> <p>Strategia Innowacyjności i efektywności gospodarki: Cel 3: Wzrost efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i surowców.</p> <p>Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa: Cel 5: Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich.</p> <p>Strategia Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko: Cel 1: Zrównoważone gospodarowanie zasobami środowiska. Cel 3: Poprawa stanu środowiska.</p> <p>Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020: Cel główny: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej. Strategiczny obszar: Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna.</p>
Oś 8 Mobilność regionalna i ekologiczny transport	
<p>7.2 Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez</p>	<p>Umowa Partnerstwa: Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki.</p>

<p>łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi.</p> <p>7.4. Rozwój i rehabilitacja kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów transportu kolejowego oraz propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu.</p>	<p>Cel 2: poprawa spójności społecznej i terytorialnej.</p> <p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności (DSRK): Obszar: równoważenie potencjału rozwojowego regionów Polski (dyfuzji) oraz konkurencyjność i innowacyjność gospodarki.</p> <p>Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020): Obszar strategiczny II: Konkurencyjna gospodarka. Cel II.7: Zwiększenie efektywności transportu.</p> <p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta Obszary wiejskie: Cel 1: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”). Cel 2: Budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych („spójność”).</p> <p>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju: Cel 2: Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów. Cel 3: Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej telekomunikacyjnej.</p> <p>Strategia Rozwoju Transportu: CEL GŁÓWNY: Zwiększenie dostępności transportowej oraz poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu i efektywności sektora transportowego, przez tworzenie spójnego, zrównoważonego i przyjaznego użytkownikowi systemu transportowego w wymiarze krajowym, europejskim i globalnym.</p> <p>Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa: Cel 2: Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej.</p> <p>Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020: Cel główny: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej. Strategiczny obszar: Infrastruktura transportowa i elektroenergetyczna.</p>
Oś 9 Rynek pracy	
<p>8.5 Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy,</p>	<p>Umowa Partnerstwa: Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki.</p> <p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności (DSRK): Obszar: konkurencyjność i innowacyjność gospodarki oraz równoważenie potencjału rozwojowego regionów</p>

<p>także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników.</p> <p>8.7 Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw.</p> <p>8.8 Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę.</p>	<p>Polski (dyfuzji).</p> <p>Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020): Obszar strategiczny II Konkurencyjna gospodarka. Cel II.4: Rozwój kapitału ludzkiego.</p> <p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta Obszary wiejskie: Cel 1: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”).</p> <p>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju: Cel 2: Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020: Cel szczegółowy 1: Wzrost zatrudnienia. Cel szczegółowy 2: Wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych. Cel szczegółowy 3: Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Cel szczegółowy 5: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli.</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020: Cel główny: Wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski.</p> <p>Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa: Cel 1: Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.</p> <p>Strategia Innowacyjności i efektywności gospodarki: Cel 2: Stymulowanie innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy.</p> <p>Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020: Cel główny: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej. Strategiczny obszar: Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego.</p>
Oś 10 Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian	
<p>8.9 Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian.</p>	<p>Umowa Partnerstwa: Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki.</p> <p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności (DSRK):</p>

<p>8.10 Aktywne i zdrowe starzenie się.</p>	<p>Obszar: konkurencyjność i innowacyjność gospodarki oraz równoważenie potencjału rozwojowego regionów Polski (dyfuzji).</p> <p>Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020): Obszar strategiczny II Konkurencyjna gospodarka. Cel II.4: Rozwój kapitału ludzkiego.</p> <p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta Obszary wiejskie: Cel 1: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”).</p> <p>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju: Cel 2: Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020: Cel szczegółowy 1: Wzrost zatrudnienia. Cel szczegółowy 2: Wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych. Cel szczegółowy 3: Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Cel szczegółowy 4: Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej. Cel szczegółowy 5: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli.</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020: Cel główny: Wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski.</p> <p>Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa: Cel 1: Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.</p> <p>Strategia Innowacyjności i efektywności gospodarki: Cel 2: Stymulowanie innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy.</p> <p>Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020: Cel główny: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej. Strategiczny obszar: Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego.</p>
Oś 11 włączenie społeczne	
<p>9.4 Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu</p>	<p>Umowa Partnerstwa: Cel 2: Poprawa spójności społecznej i terytorialnej.</p>

<p>równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie</p> <p>9.7 Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym.</p> <p>9.8 Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwiania dostępu do zatrudnienia.</p>	<p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności (DSRK): Obszar: konkurencyjność i innowacyjność gospodarki.</p> <p>Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020): Obszar strategiczny II: Konkurencyjna gospodarka. Cel II.4: Rozwój kapitału ludzkiego. Obszar strategiczny III: Spójność społeczna i terytorialna. Cel III.1: Integracja społeczna. Cel III: Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych.</p> <p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta Obszary wiejskie: Cel 2: Budowanie i wspieranie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych.</p> <p>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju: Cel 2: Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020: Cel szczegółowy 1: Wzrost zatrudnienia. Cel szczegółowy 2: Wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych. Cel szczegółowy 3: Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Cel szczegółowy 4: Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej.</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020: Cel główny: Wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski.</p> <p>Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa: Cel 1: Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.</p> <p>Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020: Cel główny: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej. Strategiczny obszar: Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego.</p>
Oś 12 Edukacja, umiejętności i kompetencje	
10.1	Umowa Partnerstwa:

<p>Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia.</p> <p>10.3 Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji.</p> <p>10.3 BIS Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwienie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami.</p>	<p>Cel 1: Zwiększenie konkurencyjności gospodarki. Cel 2: Poprawa spójności społecznej i terytorialnej.</p> <p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności (DSRK): Obszar: konkurencyjność i innowacyjność gospodarki oraz równoważenie potencjału rozwojowego regionów Polski (dyfuzji).</p> <p>Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020): Obszar strategiczny II: Konkurencyjna gospodarka. Cel II.4: Rozwój kapitału ludzkiego.</p> <p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta Obszary wiejskie: Cel 1: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”). Cel 2: Budowanie i wspieranie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów problemowych.</p> <p>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju: Cel 2: Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020: Cel szczegółowy 1: Wzrost zatrudnienia. Cel szczegółowy 2: Wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych. Cel szczegółowy 3: Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Cel szczegółowy 5: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli.</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020: Cel główny: Wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski.</p> <p>Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa: Cel 1: Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.</p> <p>Strategia Innowacyjności i efektywności gospodarki: Cel 2: Stymulowanie innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy.</p> <p>Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020: Cel główny: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej. Strategiczny obszar: Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego.</p>
--	--

Oś 13 Infrastruktura społeczna

<p>9.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych.</p> <p>9.2 Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich.</p> <p>10.4 Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej.</p>	<p>Umowa Partnerstwa: Cel 1: zwiększenie konkurencyjności gospodarki.</p> <p>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia Fala nowoczesności (DSRK): Obszar: konkurencyjność i innowacyjność gospodarki oraz równoważenie potencjału rozwojowego regionów Polski (dyfuzji).</p> <p>Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (SRK 2020): Obszar strategiczny II: Konkurencyjna gospodarka. Cel II.4: Rozwój kapitału ludzkiego.</p> <p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta Obszary wiejskie: Cel 1: Wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów („konkurencyjność”).</p> <p>Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju: Cel 2: Poprawa spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020: Cel szczegółowy 1: Wzrost zatrudnienia. Cel szczegółowy 2: Wydłużenie okresu aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych. Cel szczegółowy 3: Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Cel szczegółowy 5: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli.</p> <p>Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020: Cel główny: Wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno - gospodarczym Polski.</p> <p>Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa: Cel 1: Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.</p> <p>Strategia Innowacyjności i efektywności gospodarki: Cel 2: Stymulowanie innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy.</p> <p>Strategia rozwoju społeczno - gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020: Cel główny: Wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej. Strategiczny obszar: Zasoby pracy i jakość kapitału ludzkiego.</p>
---	--

Spójność RPO WL 2014-2020 ze Strategią UE 2020, WRS oraz UP

	Oś 1 Badania i innowacje	Oś 2 Cyfrowe Lubelskie	Oś 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw	Oś 4 Energia przyjazna środowisku	Oś 5 Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna	Oś 6 Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów	Oś 7 Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego	Oś 8 Mobilność regionalna i ekologiczny transport	Oś 9 Rynek pracy	Oś 10 Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian	Oś 11 Włączenie społeczne	Oś 12 Edukacja, umiejętności i kompetencje	Oś 13 Infrastruktura społeczna
Cel	STRATEGIA EUROPA 2020												
Projekt przewodni													
Wzrost inteligentny													
Europejska Agenda cyfrowa													
Unia innowacji													
Mobilna młodzież													
Wzrost zrównoważony													
Europa efektywnie korzystająca z zasobów													
Polityka przemysłowa w erze globalizacji													
Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu													
Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia													
Europejski program walki z ubóstwem													

WSPÓLNE RAMY STRATEGICZNE													
CT 1: wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji	■												
CT 2:Zwiększanie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK		■											
CT 3:Wzmacnianie konkurencyjności MŚP, sektora rolnego (w odniesieniu do EFRROW) oraz sektora rybołówstwa i akwakultury (w odniesieniu do EFMR)			■										
CT 4:Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach				■	■								
CT 5: Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem						■							
CT 6:Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami						■	■						
CT 7:Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej								■					
CT 8: Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności									■	■			

pracowników														
CT 9:Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją														
CT 10:Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie														
UMOWA PARTNERSTWA														
Zwiększenie konkurencyjności gospodarki														
Poprawa spójności społecznej i terytorialnej														
Podniesienie sprawności i efektywności														

Uzasadnienie wyboru celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych

Przegląd uzasadnienia wyboru celów tematycznych i priorytetów inwestycyjnych.

Wybrany priorytet inwestycyjny	Uzasadnienie wyboru
Cel tematyczny 1	
Wzmacnianie badań naukowych, rozwoju technologicznego i innowacji	
1.1 Udoskonalanie infrastruktury badań i innowacji i zwiększanie zdolności do osiągnięcia doskonałości w zakresie badań i innowacji oraz wspieranie ośrodków kompetencji, w szczególności tych, które leżą w interesie Europy	<ol style="list-style-type: none"> 1. Priorytetem Strategii Europa 2020 jest rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji. Celem jest przeznaczenie 3% PKB Unii na inwestycje w badania i rozwój. 2. Jednym z celów szczegółowych Umowy Partnerstwa jest podnoszenie jakości i umiędzynarodowienie badań oraz wzrost wykorzystania ich wyników w gospodarce. 3. Krajowy Program Reform zakłada inwestycje w badania i rozwój w wysokości 1,7% PKB. Istnieje zidentyfikowana potrzeba zwiększenia nakładów na B+R w regionie. 4. Jednym z celów Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 jest wykorzystanie

	<p>wysokiego potencjału kadry naukowej (wysoka pozycja w kraju biorąc pod uwagę odsetek osób posiadających stopień naukowy).</p> <p>5. Konieczność zwiększenia skali współpracy pomiędzy sektorem MŚP a B+R, wynikająca z niskiego stopnia korelacji pomiędzy sferą naukową, w tym badawczo rozwojową, a przedsiębiorstwami z sektora MŚP.</p>
<p>1.2. Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi i sektorem szkolnictwa wyższego, w szczególności promowanie inwestycji w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych, ekoinnowacji, zastosowań w dziedzinie usług publicznych, tworzenia sieci, pobudzania popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację, oraz wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów, zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji, w szczególności w dziedzinie kluczowych technologii wspomagających, oraz rozpowszechnianie technologii o ogólnym przeznaczeniu</p>	<p>1. Priorytetem Strategii Europa 2020 jest rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji.</p> <p>6. Jednym z celów szczegółowych Umowy Partnerstwa jest podnoszenie jakości i umiędzynarodowienie badań oraz wzrost wykorzystania ich wyników w gospodarce.</p> <p>2. W Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki podkreślono potrzebę większego zaangażowania sektora prywatnego w finansowanie działalności badawczo-rozwojowej.</p> <p>3. SWOT dla regionu jako słabą stroną województwa wskazuje m.in. niski poziom innowacyjności przedsiębiorstw oraz niski poziom współpracy sektora MŚP z B+R. Konieczne jest zwiększenie aktywności badawczo-rozwojowej sektora przedsiębiorstw oraz współpracy pomiędzy sektorem MŚP a B+R.</p>
<p>Cel tematyczny 2 Zwiększanie dostępności, stopnia wykorzystania i jakości TIK</p>	
<p>2.3 Wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia</p>	<p>1. Strategia „Europa 2020”- rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji</p> <p>2. Europejska Agenda Cyfrowa – rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych poprzez m.in. poprawę w dziedzinach otwartości standardów i interoperacyjności w usługach TIK, zapewnienie wszystkim obywatelom</p>

społecznego, e-kultury i e-zdrowia	<p>powszechnej dostępności do usług, uwolnienie społecznego potencjału TIK i ich wykorzystanie do pomocy osobom starszym, niepełnosprawnym, wymagającym opieki zdrowotnej.</p> <ol style="list-style-type: none"> 3. Umowa Partnerstwa – zakłada m.in. tworzenie otoczenia sprzyjającego przedsiębiorczości i innowacjom poprzez zwiększenie zastosowania TIK w gospodarce i społeczeństwie. 4. Strategia Rozwoju Kraju 2020 - podnoszenie sprawności i efektywności państwa. 5. Strategia Sprawne Państwo 2020 - efektywne świadczenie usług publicznych (cel 5 Strategii) 6. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 -2020 (z perspektywą do 2030r.) – zwiększenie zawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacji regionu, rozwój społeczeństwa informacyjnego. 7. Na podstawie analizy SWOT dot. TIK dla regionu: <ul style="list-style-type: none"> - Niewielkie wykorzystywanie infrastruktury ICT przez administrację oraz brak komplementarności i interoperacyjności - Niski poziom e-rozwoju regionu na tle kraju. - Nieefektywne wykorzystanie udostępnianych on-line zasobów informacyjnych. - Niewielki odsetek usług publicznych dostosowanych do potrzeb danej społeczności. - Niskie zasoby infrastruktury oraz niewielki odsetek działań w ramach rozwiązań e-zdrowia i telemedycyny. - Niski poziom digitalizacji, integracji i rozbudowy informacji turystycznej, kulturalnej i gospodarczej online.
Cel tematyczny 3 Wzmacnianie konkurencyjności MŚP	
3.1. Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości	<ol style="list-style-type: none"> 1. Priorytetem Strategii Europa 2020 jest rozwój inteligentny: rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji. Ramy stworzone w ramach priorytetu strategii „Inteligentny rozwój”, podkreślają potrzebę zadbania o to, by innowacyjne pomysły przeradzały się w nowe produkty i usługi. 2. Jednym z priorytetów Umowy Partnerstwa realizujących cel szczegółowy - <i>wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw</i> jest zwiększenie oferty wsparcia początkowej fazy rozwoju przedsiębiorstwa. 3. Umowa Partnerstwa zakłada ukierunkowanie wsparcia na rozwój przedsiębiorczości, w tym zwiększenie przeżywalności nowopowstałych przedsiębiorstw. 4. Na podstawie analizy SWOT dot. sektora mikro, małych i średnich przedsiębiorstw słabą stroną województwa lubelskiego jest małe nasycenie podmiotami gospodarczymi. W 2011 r. liczba podmiotów gospodarczych przypadających na 10 tys. mieszkańców wyniosła 746, plasując województwo lubelskie pod tym względem na 15 miejscu w Polsce. W roku 2011 liczba podmiotów wyrejestrowanych przewyższała o 1,4 tys. liczbę podmiotów nowo zarejestrowanych.
3.2. Opracowywanie i wdrażanie nowych	<ol style="list-style-type: none"> 1. Do priorytetów Umowy Partnerstwa realizujących cel szczegółowy - <i>wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw</i> należą, m.in. wzrost internacjonalizacji przedsiębiorstw oraz zwiększenie adaptacyjności przedsiębiorstw do

<p>modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia</p>	<p>zmian i gospodarki opartej na postępie.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Umowa Partnerstwa zakłada m.in. zwiększenie aktywności polskich przedsiębiorców na rynkach zagranicznych. 3. Celem Strategii Rozwoju Kraju 2020 w obszarze strategicznym Konkurencyjna Gospodarka jest rozwój eksportu towarów i usług. Cel ten powinien być realizowany, m.in. przez wzmocnienie systemu promocji krajowej gospodarki oraz rozwój instrumentów wspierających zaangażowanie polskich przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych 4. Na podstawie analizy SWOT dot. sektora mikro, małych i średnich przedsiębiorstw do słabych stron województwa lubelskiego należą, m.in. <ul style="list-style-type: none"> – lokalny charakter działalności większości przedsiębiorstw z regionu połączony z niskim poziomem kooperacji z partnerami zagranicznymi, – znikoma obecność inwestorów zagranicznych, którzy mogliby przyspieszyć akumulację oraz modernizację kapitału, sytuacja ta od roku 2005 nie zmienia się. Średniorocznie udział procentowy województwa lubelskiego w ogólnopolskim napływie bezpośrednich inwestycji zagranicznych kształtuje się na poziomie 1,2%⁴.
<p>3.3. Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategia Europa 2020 zakłada wspieranie rozwoju silnej i zrównoważonej bazy przemysłowej, przygotowanej do konkurowania na rynkach światowych. 2. Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki kładzie nacisk na doskonalenie i rozwój technologii. 3. Jednym z celów głównych Umowy Partnerstwa jest zwiększenie konkurencyjności gospodarki. Zgodnie z założeniami dokumentu interwencje w ramach EFRR powinny skutkować zwiększeniem potencjału przedsiębiorstw do wdrażania innowacyjnych rozwiązań. 4. Umowa Partnerstwa zakłada promocję współpracy uczestników rynku oraz wspólnych przedsięwzięć firm. Interwencje powinny prowadzić do kooperacji, umożliwiając – szczególnie MŚP – tworzenie rozwiązań czy stosowanie technologii, do których nie miałyby dostępu pojedynczo. 5. Na podstawie analizy SWOT dot. sektora mikro, małych i średnich przedsiębiorstw do słabych stron województwa lubelskiego należą, m.in. <ul style="list-style-type: none"> – słabo rozwinięty sektor MŚP (niski stopień nasycenia przedsiębiorczością, niekorzystna struktura wielkościowa, niska zdolność do konkurowania i finansowania własnego rozwoju), – niski poziom innowacyjności przedsiębiorstw oraz niska skłonność do innowacji (ponad 67% nakładów na działalność innowacyjną ponoszą przedsiębiorstwa zatrudniające powyżej 250 osób),

⁴ *Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województwa lubelskiego*, Departament Polityki Regionalnej UMWL; *Analiza rynków zagranicznych uwzględniająca zainteresowanie produktami i usługami wytwarzanymi w województwie lubelskim*, Ernst & Joung oraz PBS DGA, 2011

	– niska skłonność do współpracy pomiędzy przedsiębiorcami.
<p>3.4. Wspieranie zdolności MŚP do wzrostu na rynkach regionalnych, krajowych i międzynarodowych oraz do angażowania się w procesy innowacji</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zgodnie z założeniami Umowy Partnerstwa interwencją sprzyjającą osiągnięciu wszystkich priorytetów realizujących cel szczegółowy (UP) - <i>wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw</i> jest poprawa dostępu do dobrej jakości usług otoczenia biznesu (IOB). W nowej perspektywie finansowej powinny zostać podjęte działania IOB na rzecz bardziej profesjonalnych, wyspecjalizowanych, skoncentrowanych na osiąganym wynikach i dostosowanych do faktycznych potrzeb korzystających z nich podmiotów. 2. Na podstawie analizy SWOT dot. sektora mikro, małych i średnich przedsiębiorstw słabą stroną województwa lubelskiego jest niedostosowanie oferty instytucji otoczenia biznesu do potrzeb przedsiębiorców. <i>Słabym ogniwem lubelskich instytucji wsparcia, jest niewielki zakres wsparcia nawiązywania współpracy pomiędzy przedsiębiorstwami regionalnymi a globalnymi. Brak stosownych ofert dot. projektowania produktu, badań rynku, które mogłyby stanowić źródło przewagi firm lokalnych na rynku europejskim.</i>
<p>Cel tematyczny 4 Wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach</p>	
<p>4.1. Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zgodnie z pakietem klimatyczno-energetycznym, wyznaczony dla Polski cel dotyczący udziału OZE wynosi 15% do 2020 r. Wspierane działania będą miały pozytywny wpływ na zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych i przyczynią się do realizacji celów 20/20/20. 2. W kontekście proponowanego wsparcia, założenia priorytetu są spójne z celami głównymi i szczegółowym Umowy Partnerstwa, którymi są odpowiednio zwiększenie konkurencyjności gospodarki, zmniejszenie emisyjności gospodarki oraz poprawa zdolności adaptacji do zmian klimatu. 3. Proponowane działania są zgodne z założeniami Krajowego Programu Reform w zakresie oszczędzania energii, efektywności energetycznej i promowania odnawialnych źródeł energii. 3. Proponowane działania wpisują się w Strategię Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko (projekt), w Cel 2 Zapewnienie gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię 2.1 Lepsze wykorzystanie krajowych zasobów energii kierunek rozwojowy wzrost znaczenia rozproszonych odnawialnych źródeł energii, 2.7 Rozwój energetyczny obszarów podmiejskich i wiejskich. 5. Wsparcie w ramach priorytetu realizuje także założenia oraz cele Narodowego Programu Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej w zakresie celu 1) Rozwój niskoemisyjnych źródeł energii, i 4) Rozwój i wykorzystanie technologii niskoemisyjnych, 6. Wzrost wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii w bilansie ogólnym, z wykorzystaniem naturalnych uwarunkowań województwa lubelskiego (zgodnie z programem wojewódzkim dot. wsparcia OZE) pozwoli na zmniejszenie wykorzystania paliw stałych, a tym samym na ograniczenie niekorzystnego oddziaływania energetyki na środowisko.

	<p>7. Na podstawie analizy SWOT dot. odnawialnych źródeł energii dla regionu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - potencjalnie duże zasoby energii odnawialnej na Lubelszczyźnie wskazują na możliwość efektywnego wzrostu udziału OZE na rynku, - największy w skali kraju potencjał ekonomiczny biomasy oraz bardzo korzystne nasłonecznienie regionu wskazują na możliwość rozwoju OZE w oparciu o biomasę i energię słońca, - potrzeba aktywnej promocji wykorzystania OZE oraz potrzeba podnoszenia świadomości społecznej mieszkańców województwa, <p>8. Szansa na rozwój nowoczesnych, innowacyjnych metod wykorzystywania OZE oraz wzrost wykorzystania odpadów w celach energetycznych.</p>
<p>4.2. Promowanie efektywności energetycznej i korzystania z odnawialnych źródeł energii w przedsiębiorstwach</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wspierane działania będą miały pozytywny wpływ na zwiększenie udziału energii ze źródeł odnawialnych i przyczynią się do realizacji celów 20/20/20. 2. Poprawa efektywności energetycznej przedsiębiorstw wpłynie znacząco na redukcję emisji substancji zanieczyszczających i zapotrzebowania na energię i paliwa, co w bezpośredni sposób przełoży się na osiągnięcie celów w zakresie zmian klimatu oraz przełoży się na większą konkurencyjność tego sektora. 3. Inwestycje wpisują się w założenia Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/27/UE w sprawie efektywności energetycznej. 4. Proponowane działania są zgodne z założeniami Krajowego Programu Reform w zakresie oszczędzania energii, efektywności energetycznej i promowania odnawialnych źródeł energii. 5. Proponowane działania wpisują się w Strategię Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko (projekt), w Cel 2 Zapewnienie gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię 2.1 Lepsze wykorzystanie krajowych zasobów energii, 2.2 Poprawa efektywności energetycznej. 6. Wsparcie w ramach priorytetu realizuje także założenia oraz cele Narodowego Programu Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej w zakresie celu 2) Poprawa efektywności energetycznej, 3) Poprawa efektywności gospodarowania surowcami i materiałami, 4) Rozwój i wykorzystanie technologii niskoemisyjnych.
<p>4.3. Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Celem polityki energetycznej UE wskazanym w pakiecie energetyczno-klimatycznym jest poprawa do 2020 r. efektywności energetycznej o 20%. 2. Sektory publiczny i mieszkaniowy posiadają duży potencjał oszczędzania energii. Wsparcie energooszczędnych działań, zwłaszcza w powiązaniu z promocją i rozwojem rynku usług energetycznych, będzie skutkowało poprawą efektywności energetycznej w budynkach w zgodzie z polityką energetyczną państwa oraz celami dyrektywy 2012/27/UE. 3. Proponowane działania są zgodne z założeniami Krajowego Programu Reform w zakresie oszczędzania energii, efektywności energetycznej i promowania odnawialnych źródeł energii. 4. Proponowane działania wpisują się w Strategię Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko (projekt), w Cel 2

	<p>Zapewnienie gospodarce krajowej bezpiecznego i konkurencyjnego zaopatrzenia w energię 2.1 Lepsze wykorzystanie krajowych zasobów energii, 2.2 Poprawa efektywności energetycznej.</p> <p>5. Wsparcie w ramach priorytetu realizuje także założenia oraz cele Narodowego Programu Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej w zakresie celu 2) Poprawa efektywności energetycznej, 3) Poprawa efektywności gospodarowania surowcami i materiałami, 4) Rozwój i wykorzystanie technologii niskoemisyjnych.</p>
<p>4.5. Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu</p>	<p>1. Jednym z priorytetów Strategii Europa 2020 jest wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej między innymi poprzez modernizację sektora transportu i zmniejszenia jego udziału w emisji gazów cieplarnianych.</p> <p>2. Zalecenie KE w zakresie ograniczenia emisji gazów wywołujących efekt cieplarniany oraz doprowadzenia do wzrostu udziału w rynku energii odnawialnych:</p> <ul style="list-style-type: none"> – redukcja emisji gazów cieplarnianych do roku 2020 o 20%, w stosunku do 1990 r., – zwiększenie do 2020 r. udziału OZE w zużyciu energii do 20%. <p>3. Na podstawie analizy SWOT dot. zrównoważonego transportu publicznego dla regionu:</p> <ul style="list-style-type: none"> – brak zintegrowanych systemów transportu publicznego w miastach i na terenach podmiejskich, niewystarczająca ilość parkingów o odpowiedniej pojemności w miastach oraz parkingów strategicznych na obrzeżach miast powiązanych z systemem transportu publicznego; <p>11. Mały udział nowoczesnych technologii informatycznych i telekomunikacyjnych w zarządzaniu transportem publicznym.</p>
<p>Cel tematyczny 5 Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem</p>	
<p>5.2. Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami</p>	<p>1. Zmiany klimatu skutkują zwiększeniem częstotliwości i skali powodzi, suszy oraz innych katastrofalnych zjawisk klimatycznych. W związku z powyższym proponowany charakter wsparcia będzie realizował priorytety Strategii Europa 2020 w szczególności priorytet zrównoważony: wspieranie gospodarki efektywnie korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej.</p> <p>2. Cel szczegółowy priorytetu jest spójny z celami głównym i szczegółowym Umowy Partnerstwa, którymi są odpowiednio zwiększenie konkurencyjności gospodarki, poprawa zdolności adaptacji do zmian klimatu oraz rozwój systemów zarządzania zagrożeniami.</p> <p>3. Planowane w ramach priorytetu działania wpisują się w Strategię Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko – cel główny, którym jest zapewnienie wysokiej jakości życia obecnych i przyszłych pokoleń z uwzględnieniem ochrony środowiska.</p> <p>4. Ochronę przed skutkami powodzi, suszy i deficytu wody może zapewnić odpowiednie wyposażenie służb ratunkowych i uzupełniające działania z zakresu małej retencji wodnej.</p> <p>5. Na podstawie analizy SWOT dot. bezpieczeństwa przeciwpowodziowego dla regionu:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - brak sprawnego systemu zarządzania jednostkami oraz niedostateczne wyposażenie jednostek w sprzęt teleinformatyczny i łącznościowy potrzebny do sprawnego powiadamiania i prowadzenia akcji ratunkowych oraz niedostateczny poziom wykszolenia ratowników z zakresu obsługi sprzętu ratowniczego,
Cel tematyczny 6 Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami	
<p>6.1. Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Konieczna jest kontynuacja działań ukierunkowanych na stopniowe przechodzenie z systemu polegającego na składowaniu odpadów komunalnych na system wspierający przetworzenie i odzysk surowców i energetyczne wykorzystanie odpadów w zgodzie z planami inwestycyjnymi, których celem będzie wskazanie infrastruktury niezbędnej do osiągnięcia do 2020 roku zgodności z unijnymi dyrektywami w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi, w tym wdrożenia hierarchii sposobów postępowania z odpadami, osiągnięcia wymaganych poziomów przygotowania do ponownego użycia i recyklingu oraz ograniczenia składowania odpadów komunalnych ulegających biodegradacji na obszarze 9 regionów. 2. Planowane do realizacji w ramach priorytetu działania wpisują się również w: Strategię Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, dokładnie w cel główny, którym jest zapewnienie wysokiej jakości życia obecnych i przyszłych pokoleń z uwzględnieniem ochrony środowiska oraz cel 3. poprawa stanu środowiska 3.2 Racjonalne gospodarowanie odpadami w tym wykorzystanie ich na cele energetyczne. 3. Na podstawie analizy SWOT dot. gospodarki odpadami dla regionu: <ul style="list-style-type: none"> - niewielki udział odpadów zebranych selektywnie i wysegregowanych z frakcji suchej (10,4% przy średniej krajowej 10,5%), związany m.in. z niską świadomością społeczną oraz z niewystarczającą ilością zakładów przetwarzających odpady, - nadal zbyt duża ilość komunalnych odpadów zmieszanych (78,3%) zdeponowana na składowiskach. Procent składowania dla Polski wynosi 68,9% - słabo rozwinięty system zbierania odpadów niebezpiecznych, - niski udział odzysku, w szczególności recyklingu w odniesieniu do szkła, metali, tworzyw sztucznych oraz odpadów niebezpiecznych i odzysku energii z odpadów, - nieszczelny system odbioru odpadów komunalnych od mieszkańców co jest powodem niekontrolowanego pozbywania się odpadów (spalanie w paleniskach domowych, dzięki wysypiska). 4. Priorytet realizuje także założenia Krajowego planu gospodarki odpadami 2014. Podejmowane działania przyczynią do realizacji jego celów: zapobieganiu powstawaniu odpadów, przygotowaniu do ponownego użycia, recykling, inne metody unieszkodliwiania odpadów, ograniczenia składowania odpadów, likwidacji odpadów niebezpiecznych.
<p>6.2. Inwestowanie w sektor gospodarki</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Cel szczegółowy priorytetu jest spójny z celami głównym i szczegółowym Umowy Partnerstwa, którymi są odpowiednio zwiększenie konkurencyjności gospodarki oraz zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów

<p>wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie</p>	<p>naturalnych i kulturowych oraz ich zachowanie.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Zapewnienie efektywnej gospodarki wodnej wymaga podjęcia działań zgodnych z Krajowym programem oczyszczania ścieków komunalnych - KPOŚK (jako priorytetowego dokumentu kreującego obszar wsparcia w zakresie gospodarki ściekowej będącego), które prowadzą do zagwarantowania odpowiedniej jakości oraz ilości zasobów wód powierzchniowych i podziemnych poprzez rozwój systemów wodociągowych oraz efektywnych systemów kanalizacyjnych w aglomeracjach poniżej 10 000 RLM wraz z zastosowaniem technologii ograniczających ilość osadów ściekowych z jednoczesnym wzrostem ich wykorzystania w rolnictwie. Działania w tym zakresie będą zgodne z założeniami dyrektywy 91/271/EWG <i>dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych</i> (tzw. dyrektywy ściekowej). 3. Realizacja działań zaprogramowanych w priorytecie wpłynie pozytywnie na cele zidentyfikowane w Krajowym Programie Reform, w zakresie rozwoju i modernizacji infrastruktury ochrony środowiska. Planowane działania wpisują się również w: Strategię Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko, dokładnie w cel główny, którym jest zapewnienie wysokiej jakości życia obecnych i przyszłych pokoleń z uwzględnieniem ochrony środowiska oraz cel 3. poprawa stanu środowiska (3.1 Zapewnienie dostępu do czystej wody dla społeczeństwa i gospodarki. Zagrożeniem jest możliwy wzrost zanieczyszczenia wód powierzchniowych i podziemnych poprzez odprowadzenie niedostatecznie oczyszczonych ścieków do wód lub do ziemi. 4. Na podstawie analizy SWOT dot. gospodarki wodno-ściekowej dla regionu: <ul style="list-style-type: none"> - bardzo niski stopień skanalizowania terenów wiejskich oraz duże dysproporcje w wyposażeniu w urządzenia kanalizacyjne i oczyszczalnie ścieków pomiędzy obszarami miejskimi a wiejskimi, - niski stopień usuwania biogenów oraz znaczna uciążliwość zapachowa w oczyszczalniach ścieków w aglomeracjach <15 000 RLM, - niedostateczny poziom zwodociągowania gmin powodujący konieczność korzystania z ujęć indywidualnych, - niedostatecznie rozwinięta sieć kanalizacji deszczowej.
<p>6.3. Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Zgodnie z celami UE, niezbędne są inwestycje w infrastrukturę, które wpłyną na zwiększenie możliwości zatrudnienia, w perspektywie długookresowej poprzez podniesienie konkurencyjności regionu. Potencjał tworzenia możliwości zatrudnienia i w konsekwencji podnoszenia konkurencyjności gospodarki istnieje w regionie w obszarze infrastruktury turystycznej i kulturalnej wykorzystującej walory przyrodniczo-krajobrazowe, czyste środowisko, a także bogactwo dziejów oraz spuściznę wielu przenikających się kultur. 2. Cel szczegółowy priorytetu jest spójny z celem głównym Umowy Partnerstwa, a mianowicie zwiększeniem konkurencyjności gospodarki i celem szczegółowym zwiększeniem efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowaniem. 3. Na podstawie analizy SWOT dot. dziedzictwa kulturowego dla regionu: <ul style="list-style-type: none"> - niedostateczny rozwój systemu szlaków dziedzictwa kulturowego regionu, w tym o znaczeniu

	<p>międzynarodowym.</p> <ul style="list-style-type: none"> - pilna potrzeba zatrzymania degradacji zasobów dziedzictwa kulturowego, dalsze prowadzenie prac konserwatorskich i restauratorskich.
<p>6.4. Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Na tle Europy, Polska posiada cenne zasoby przyrodnicze, zasługujące na najwyższy stopień poszanowania. Wszystkie formy ochrony przyrody zajmują ok. 30% powierzchni kraju. 2. Cel szczegółowy priorytetu jest spójny z celami głównym i szczegółowym Umowy Partnerstwa, którymi są odpowiednio zwiększenie konkurencyjności gospodarki oraz zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowanie. 3. Podejmowane działania dotyczące ochrony przyrody, pozwolą zapobiec zmniejszaniu się różnorodności biologicznej środowiska przyrodniczego Lubelszczyzny na poziomie genetycznym, gatunkowym i siedliskowym minimalizując zagrożenia spowodowane nadmierną działalnością człowieka oraz zagrożeniami naturalnymi. 4. Na podstawie analizy SWOT dot. bioróżnorodności dla regionu: <ul style="list-style-type: none"> - bardzo duża różnorodność biologiczna i krajobrazowa województwa. Występowanie unikatowych gatunków i siedlisk. Jeden z najczystszych ekologicznie rejonów Polski o stosunkowo niewielkim przekształceniu środowiska, - zagrożeniem jest zmniejszająca się różnorodność biologiczna środowiska przyrodniczego na poziomie genetycznym, gatunkowym i siedliskowym wywołana nadmierną ekspansją/działalnością człowieka oraz zagrożeniami naturalnymi i zanieczyszczeniem środowiska, - słabe wykorzystanie posiadanych walorów przyrodniczych oraz potencjalnych atrakcji na cele turystyczne, - brak kompleksowej, spójnej, profilowanej i łatwo dostępnej oferty turystycznej całego regionu, - brak produktów turystycznych zatrzymujących odwiedzających na dłużej, zbyt mała ilość ofert kilkudniowych, sezonowy charakter oferty turystycznej, 5. Potrzeba wdrożenia zintegrowanego systemu informacji turystycznej. Oznakowanie dróg specjalnymi tablicami o treści turystycznej – zatrzymanie turysty tranzytowego.
<p>Cel tematyczny 7</p> <p>Promowanie zrównoważonego transportu i usuwanie niedoborów przepustowości w działaniu najważniejszej infrastruktury sieciowej</p>	
<p>7.2 Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategia Europa 2020 - Europa efektywnie korzystająca z zasobów, przejście na gospodarkę niskoemisyjną; 2. Krajowy Program Reform – zwiększenie spójności terytorialnej, rozwój infrastruktury transportowej i komunikacyjnej wpływającej na zwiększenie dostępności komunikacyjnej ośrodków miejskich w celu zapewnienia możliwości dojazdu do pracy z obszarów wiejskich; 3. Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku wskazuje takie cele priorytetowe jak: stworzenie nowoczesnej, spójnej sieci infrastruktury transportowej, zmiana sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym, bezpieczeństwo i niezawodność w transporcie, ograniczenie negatywnego wpływu transportu

	<p>na środowisko;</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 -2020 (z perspektywą do 2030r.) - słaba dostępność komunikacyjna wynikająca z niskiej jakości infrastruktury transportowej; 5. Studium Programowo – Przestrzenne Integracji Systemów Komunikacji w Województwie Lubelskim – niedostateczna oraz niskiej jakości infrastruktura transportowa (brak dróg szybkiego ruchu, brak obwodnic terenów zurbanizowanych); 6. Zły stan kluczowej sieci drogowej regionu zmniejsza atrakcyjność inwestycyjną województwa; 7. Poprawa dostępności komunikacyjnej i zwiększenie mobilności mieszkańców wpłynie na wzrost lokalizacji działalności gospodarczej, decydującej o możliwościach rozwojowych regionu, a także wzrost bezpieczeństwa użytkowników dróg; 8. Na podstawie analizy SWOT dot. transportu dla regionu: <ul style="list-style-type: none"> – Słaba dostępność komunikacyjna regionu wynikająca z niedostatecznej i niskiej jakości infrastruktury transportowej (niewielki udział dróg szybkiego ruchu, zbyt mało obwodnic terenów zurbanizowanych, mała ilość mostów na Wiśle i Bugu, zły stan infrastruktury kolejowej i taboru kolejowego, niski stopień zelektryfikowania linii kolejowych i mały udział linii dwutorowych); – Zły stan techniczny przeważającej części istniejącej sieci drogowej oraz w wielu przypadkach nienormalne parametry dróg oraz obiektów inżynierskich.
<p>7.4 Rozwój i rehabilitacja kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów transportu kolejowego oraz propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategia Europa 2020 - Europa efektywnie korzystająca z zasobów, przejście na gospodarkę niskoemisyjną; 2. Wspólne Ramy Strategiczne – modernizacja i poprawa stanu technicznego infrastruktury kolejowej oraz podniesienie jakości usług transportu kolejowego (w tym połączenie miast wojewódzkich siecią kolejową o wysokim standardzie, włączenie regionalnej infrastruktury transportowej obejmującej miasta i ośrodki lokalne do sieci TEN-T, wdrażanie rozwiązań sprzyjających podniesieniu bezpieczeństwa transportu i poprawie przepustowości ruchu, m.in. przez stosowanie nowoczesnych rozwiązań i technik zarządzania i monitorowania ruchu (ITS). 3. Krajowy Program Reform – zwiększenie spójności terytorialnej, rozwój infrastruktury transportowej i komunikacyjnej wpływającej na zwiększenie dostępności komunikacyjnej ośrodków miejskich w celu zapewnienia możliwości dojazdu do pracy z obszarów wiejskich; 4. Strategia Rozwoju Transportu do 2020 roku wskazuje takie cele priorytetowe jak: stworzenie nowoczesnej, spójnej sieci infrastruktury transportowej, zmiana sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym, bezpieczeństwo i niezawodność w transporcie, ograniczenie negatywnego wpływu transportu na środowisko. 5. Biała księga w sprawie transportu - konkurencyjny i zasobooszczędny system transportu zmierzający do zmniejszenia emisji gazów cieplarnianych do roku 2050 o przynajmniej 60% w porównaniu do poziomu z roku 1990.

	<ol style="list-style-type: none"> 6. W województwie lubelskim istnieje potrzeba zwiększenia udziału kolei w przewozach jako transportu mającego najmniej szkodliwy wpływ na środowisko. 7. Zły stan infrastruktury i taboru kolejowego wymaga poniesienia wysokich nakładów finansowych. 8. Wprowadzenie nowoczesnych i zelektryfikowanych środków transportu kolejowego oraz modernizacja linii kolejowych zachęci mieszkańców do korzystania z niego, dzięki skróceniu czasu przejazdu, podniesieniu jakości i komfortu podróży oraz wpłynie pozytywnie na poprawę stanu środowiska naturalnego. 9. Poprawa bezpieczeństwa ruchu kolejowego i drogowego na przejazdach kolejowych. 10. Na podstawie analizy SWOT dot. transportu dla regionu: <ul style="list-style-type: none"> – Słaba dostępność komunikacyjna regionu wynikająca z niedostatecznej i niskiej jakości infrastruktury transportowej (niewielki udział dróg szybkiego ruchu, zbyt mało obwodnic terenów zurbanizowanych, mała ilość mostów na Wiśle i Bugu, zły stan infrastruktury kolejowej i taboru kolejowego, niski stopień zelektryfikowania linii kolejowych i mały udział linii dwutorowych); 11. Mały udział nowoczesnych technologii informatycznych i telekomunikacyjnych w zarządzaniu transportem publicznym.
Cel tematyczny 8 Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników	
8.5 Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategia „Europa 2020” – stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71%. 2. Zalecenia Rady nr 3 – zmniejszenie bezrobocia wśród ludzi młodych, zwalczanie segmentacji rynku pracy. 3. Zalecenia Rady nr 4 – wzmocnienie wysiłków na rzecz zwiększenia udziału kobiet w rynku pracy, w szczególności poprzez inwestycję w edukację; wsparcie reformy emerytalnej działaniami promującymi zatrudnienie starszych pracowników. 4. Position Paper – wspieranie osób młodych z uwagi na ich szczególną sytuację na rynku pracy. 5. Krajowy Program Reform - wydłużenie aktywności zawodowej obywateli. 6. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego - rozwijanie kapitału ludzkiego, wzrost zatrudnienia. 7. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 - rozwijanie systemu kształcenia dostosowanego do specyfiki regionu. 8. Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r. - wizja rozwoju obszarów inteligentnej specjalizacji.
8.7 Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategia „Europa 2020” - stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71%. 2. Zalecenia Rady nr 3 – zmniejszenie bezrobocia wśród ludzi młodych, zwalczanie segmentacji rynku pracy. 3. Zalecenia Rady nr 4 – wzmocnienie wysiłków na rzecz zwiększenia udziału kobiet w rynku pracy. 4. Krajowy Program Reform – promocja postaw przedsiębiorczych w społeczeństwie. 5. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego - rozwijanie kapitału ludzkiego, wzrost zatrudnienia.

przedsiębiorstw	6. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020 – wspieranie przedsiębiorczości na wsi i tworzenia pozarolniczych, rozwijanie systemu kształcenia dostosowanego do specyfiki regionu.
<p>8.8 Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategia „Europa 2020” - stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71%. 2. Zalecenia Rady nr 3 – zmniejszenie bezrobocia wśród ludzi młodych, zwalczanie segmentacji rynku pracy 3. Zalecenia Rady nr 4 – wzmocnienie wysiłków na rzecz zwiększenia udziału kobiet w rynku pracy, w szczególności poprzez inwestycję w przystępną opiekę nad dziećmi, poprzez zapewnienie stabilnego finansowania personelu. 4. Position Paper – wsparcie dla kobiet powinno obejmować poszerzenie oferty wysokiej jakości usług opieki nad dziećmi. 5. Krajowy Program Reform - działania na rzecz godzenia ról rodzinnych oraz zawodowych kobiet i mężczyzn, w tym opieka nad dziećmi. 6. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego - rozwijanie kapitału ludzkiego, wzrost zatrudnienia. 7. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 - wspieranie włączenia społecznego.
<p>8.9 Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategia „Europa 2020” - stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71%. 2. Zalecenia Rady nr 3 – zwalczanie segmentacji rynku pracy 3. Zalecenia Rady nr 4 – wzmocnienie wysiłków na rzecz zwiększenia udziału kobiet w rynku pracy, w szczególności poprzez inwestycję w edukację; wsparcie reformy emerytalnej działaniami promującymi zatrudnienie starszych pracowników, 4. Krajowy Program Reform – rozwój kapitału intelektualnego w przedsiębiorstwach i promocja postaw przedsiębiorczych w społeczeństwie. 5. Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki – lepsze dopasowanie szkoleń dorosłych do potrzeb społeczno-gospodarczych. 6. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego - rozwijanie kapitału ludzkiego, wzrost zatrudnienia. 7. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 - wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw, rozwijanie systemu kształcenia dostosowanego do specyfiki regionu. 8. Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r. - wizja rozwoju obszarów inteligentnej specjalizacji.
<p>8.10 Aktywne i zdrowe starzenie się</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategia „Europa 2020” - stopa zatrudnienia na poziomie kraju 71%. 2. Zalecenia Rady nr 3 – zwalczanie segmentacji rynku pracy. 3. Zalecenia Rady nr 4 – wzmocnienie wysiłków na rzecz zwiększenia udziału kobiet w rynku pracy, wsparcie reformy emerytalnej działaniami promującymi zatrudnienie starszych pracowników, 4. Krajowy Program Reform - działania z zakresu ochrony zdrowia mające wpływ na dłuższe pozostawanie osób na rynku pracy.

	<ol style="list-style-type: none"> 5. Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego - wydłużenie okresu aktywności zawodowej. 6. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 – wspieranie włączenia społecznego.
Cel tematyczny 9 Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją	
<p>9.1 Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Założenia przyjętej interwencji realizują założenia Strategii „Europa 2020”. Działania, które będą realizowane w ramach priorytetu powinny zapewnić spójność społeczną i terytorialną, tak aby w pełni wykorzystać korzyści, jakie da wzrost zatrudnienia i koniunktury gospodarczej, a osoby ubogie i wykluczone społecznie mogły żyć w godnych warunkach i w pełni korzystać z uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym. 2. Przedstawiony zakres interwencji jest zgodny z przyjętymi z zapisami Umowy Partnerstwa w zakresie dedykowanego wsparcia dla włączenia społecznego i zdrowia, które to stanowi znaczący wkład w niwelowaniu nierówności w zakresie dostępu do szeroko rozumianych usług społecznych, a tym samym ma przyczynić się do poprawy jakości życia mieszkańców i zwiększyć spójność terytorialną województwa. Jednocześnie te działania mają wpłynąć pozytywnie na aktywność zawodową osób w wieku produkcyjnym, przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym. 3. Działania będą skuteczną odpowiedzią na wskazane w Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 -2020 (z perspektywą do 2030r.) i KPiWiS 2020 problematyczne obszary, które zapewnią osobom wykluczonym dostęp do usług publicznych pozwalających na powrót na rynek pracy, usamodzielnienie się a przez to niwelowanie skali ubóstwa. 4. Interwencja w ramach priorytetu wpisuje się w zidentyfikowane potencjały, wyzwania stojące przed województwem lubelskim w zakresie włączenia społecznego i zdrowia. 5. Podejmowane działania będą miały na celu wsparcie tych obszarów, które odznaczają się znacznymi różnicami w poziomie spójności społeczno-gospodarczej na podstawie zdiagnozowanych problemów i potrzeb przy uwzględnieniu trendów demograficznych. 6. Szczególny nacisk zostanie położony na wzrost dostępności usług zdrowotnych, profilaktyki, diagnostyki, wspierania rodziny w wypełnianiu jej ról społecznych, wsparcia organizacji opieki na osobami zależnymi oraz wzmacnianiu przyszłych kadr gospodarki.
<p>9.2 Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategia Europa 2020 – rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu jako jeden z priorytetów Strategii. 2. Umowa Partnerstwa – poprawa spójności społecznej i terytorialnej jako jeden z głównych celów Umowy. 3. Umowa Partnerstwa - kompleksowe działania rewitalizacyjne mające na celu włączenie społeczności zamieszkujących obszary peryferyjne i zdegradowane przyczynią się do ograniczenia ryzyka ubóstwa i wykluczenia społecznego na tych obszarach. 4. Strategia Rozwoju Kraju 2020 - spójność społeczno-gospodarcza i terytorialna jako jeden z kluczowych obszarów Strategii, co znalazło wyraz w priorytetowych kierunkach interwencji publicznej w obszarze

	<p>strategicznym III Spójność społeczna i terytorialna.</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 Regiony, Miasta, Obszary wiejskie -budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie marginalizacji obszarów zdegradowanych uznaje za jeden z celów polityki regionalnej do 2020 roku. 6. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 - funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu jako jeden z celów strategicznych regionu. 7. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 -2020 - wysoki w województwie udział osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i ubóstwem. 8. Czynnikiem wzrostu spójności społecznej i terytorialnej miast i obszarów wiejskich zagrożonych marginalizacją mogą być kompleksowe działania rewitalizacyjne, realizowane w oparciu o Lokalne Plany Rewitalizacji. 9. Rewitalizacja społeczna połączona ze wsparciem inwestycyjnym daje realne szanse rozwoju dla zubożałych społeczności miejskich i wiejskich. 10. Zintegrowane inwestycje infrastrukturalne nakierowane na rozwiązywanie problemów społecznych przyczynią się do ograniczenia koncentracji ubóstwa oraz wykluczenia społecznego obszarów rewitalizowanych. 11. Na podstawie analizy SWOT dla regionu: <ul style="list-style-type: none"> – najwyższy w kraju wskaźnik zagrożenia ubóstwem oraz duża liczba osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej, – zagrożeniem jest utrwalanie marginalizacji i ubóstwa, – szansą dla województwa jest rewitalizacja zubożałych społeczności miejskich i wiejskich na rzecz ograniczenia koncentracji ubóstwa oraz wykluczenia społecznego.
<p>9.4 Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Krajowy cel UE 2020: obniżenie o 1,5 mln liczby osób zagrożonych ubóstwem. 2. Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu definiuje konieczność aktywnej integracji osób oraz rodzin zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. 3. Realizacja celu szczegółowego Umowy Partnerstwa: wzrost szans na zatrudnienie dla osób dotkniętych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. 4. Realizacja celu operacyjnego 4.2. Wspieranie włączenia społecznego Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku) 5. Realizacja Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020. 6. Wyzwania regionu: najwyższy w kraju wskaźnik zagrożenia ubóstwem, niekorzystna struktura bezrobocia, wysoki odsetek długotrwale korzystających z pomocy społecznej, zjawisko niepełnosprawności oraz niski wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych.

<p>9.7 Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Wg <i>Position Paper</i> należy zwiększyć dostępność wysokiej jakości usług społecznych i świadczeń zdrowotnych, aby ograniczyć istniejące nierówności. 2. <i>Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu</i> zakłada rozwój usług społecznych użyteczności publicznej, w tym usług środowiskowych (deinstytucjonalizacja). 3. Realizacja celu szczegółowego <i>Umowy Partnerstwa</i>: ograniczenie ryzyka wykluczenia społecznego spowodowanego dysproporcjami w dostępie do usług. 4. Realizacja celu operacyjnego 4.2. Wspieranie włączenia społecznego <i>Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku)</i>. 5. Realizacja <i>Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020</i>. 6. Realizacja <i>Regionalnego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla województwa lubelskiego na lata 2012 – 2016</i>. 7. Strategie i dokumenty regionalne wskazują na niewystarczającą ofertę usług społecznych, dysproporcje w dostępie oraz potrzebę rozwoju usług dostosowanych do potrzeb mieszkańców.
<p>9.8 Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwiania dostępu do zatrudnienia</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Position Paper</i> – zalecenie wspierania sektora przedsiębiorstw społecznych. 2. Wg <i>Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej</i> ES winna stanowić ważny czynnik wzrostu zatrudnienia, spójności społecznej oraz rozwoju kapitału społecznego. 3. Jednym z kierunków działań <i>Umowy Partnerstwa</i> jest wsparcie ekonomii społecznej i miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych. 4. Realizacja celu operacyjnego 4.2. Wspieranie włączenia społecznego <i>Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku)</i>. 5. Realizacja <i>Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 cel główny 7. Budowa efektywnej ekonomii społecznej w województwie lubelskim</i>. 6. Realizacja <i>Wieloletniego regionalnego planu działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubelskim na lata 2013-2020</i>. 7. Zgodnie z regionalnymi dokumentami słaby sektor przedsiębiorczości społecznej determinuje potrzebę stworzenia sieci wsparcia podmiotów ekonomii społecznej, należy tworzyć nowe oraz wspomagać rozwój istniejących podmiotów ES, a także upowszechniać ES w regionie.
Cel tematyczny 10	
Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie	
<p>10.1 Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Stanowisko służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020</i> – promując równy dostęp do wysokiej jakości edukacji wczesnoszkolnej należy zwiększać szansy dzieci ze środowisk znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na nadrobienie zaległości w umiejętnościach

<p>szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia</p>	<p>społecznych i uczenia się, tak aby miały one równy start z innymi uczniami w szkole.</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Zalecenie Rady dot. lepszego dostosowania systemu edukacji do potrzeb rynku pracy i podniesienia jakości nauczania. 3. Umowa Partnerstwa – poprawa jakości kształcenia, lepszy dostęp do wysokiej jakości usług edukacyjnych dostarczanych na rzecz grup o specjalnych potrzebach. 4. Realizacja celu szczegółowego Umowy Partnerstwa: lepsze kompetencje kadr gospodarki. 5. SRKL - poprawa dostępności i jakości wczesnej edukacji, w szczególności na terenach wiejskich oraz dla dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym, wyrównywanie szans rozwojowych /edukacyjnych dzieci i młodzieży ze środowisk zmarginalizowanych, poprawa jakości kształcenia i szkolenia oraz dostosowanie ich do potrzeb gospodarczych i społecznych na wszystkich poziomach oraz rozwój kreatywności i innowacyjności osób uczących się.
<p>10.3 Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Position paper - zwiększenie udziału osób o niskich kwalifikacjach i osób starszych w programach uczenia się przez całe życie. 2. Stanowisko Komisji dot. poprawy dostępności uczenia się przez całe życie, podnoszenie umiejętności i kwalifikacji siły roboczej i lepsze dostosowanie siły roboczej, lepsze dopasowywanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy. 3. Realizacja celu szczegółowego Umowy Partnerstwa: lepsze kompetencje kadr gospodarki. 4. SRKL - podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli, poprawa jakości kształcenia i szkolenia nauczycieli oraz innych osób nauczających, w tym zwiększenie społecznego prestiżu i konkurencyjności ich zawodu.
<p>10.3 bis Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Stanowisko służb Komisji w sprawie opracowania umowy o partnerstwie i programów w Polsce na lata 2014–2020 - poprawa kształcenia zawodowego ze szczególnym naciskiem na poprawę jakości nauczania poprzez doskonalenie zawodowe nauczycieli i na zwiększanie liczby staży i szkoleń praktycznych. 2. Zalecenie Rady dot. zwiększenia dostępności programów praktyk zawodowych i uczenia się w miejscu pracy oraz dostosowanie jakości szkoleń zawodowych do potrzeb rynku pracy i podniesienie jakości nauczania. 3. Realizacja celu szczegółowego Umowy Partnerstwa: lepsze kompetencje kadr gospodarki. 4. Regionalna Strategia Innowacji Województwa Lubelskiego do roku 2020 – wizja rozwoju obszarów inteligentnej specjalizacji. 5. Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku).

<p>oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami</p>	
<p>10.4 Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Strategia Europa 2020 wśród priorytetów wymienia m.in. rozwój sprzyjający wyłączeniu społecznemu – wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność społeczną, gospodarczą i terytorialną. W tym kontekście ważne jest zapewnienie warunków do nabywania kwalifikacji zawodowych oraz zwiększenie dostępu do usług opieki nad dziećmi, tak aby zapewnić odpowiedni wzrost zatrudnienia. Wskazuje także na zmniejszenia liczby osób przedwcześnie kończących naukę. W tym kontekście działania podejmowane w ramach interwencji funduszy powinny zmierzać do poprawy dostępności i jakości edukacji, a także wyników instytucji zaangażowanych w proces kształcenia na wszystkich etapach poczynając od poziomu przedszkolnego a kończąc na kształceniu ustawicznym. Efektem podejmowanych kompleksowych działań ma być poprawa wykształcenia mieszkańców, implikująca większymi szansami na uzyskanie zatrudnienia. 2. Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa konkurencyjność gospodarki powiązana jest z jakością kapitału ludzkiego zatem efektem podjętych działań powinno być zapewnienie wykwalifikowanych pracowników wyposażonych w umiejętności dostosowane do potrzeb lokalnej i regionalnej gospodarki oraz potrzeb pracodawców. 3. W kontekście działań związanych ze wsparciem systemu kształcenia przedszkolnego i kształcenia zawodowego Krajowy program Reform eksponuje konieczność poprawy dostępności do różnych form edukacji i opieki, w tym edukacji przedszkolnej, lepsze dostosowanie kształcenia do potrzeb rynku pracy, poprawę jakości kształcenia i wychowania, wprowadzania rozwiązań, które pozwolą na wykorzystanie rozwiązań pozwalających na dostosowanie metod kształcenia do dynamicznych zmian w otoczeniu oraz oparciu całego systemu edukacji na kompleksowej i spójnej strategii uczenia się przez całe życie, ze szczególnym naciskiem na maksymalizację upowszechnienia uczenia się dorosłych. 4. Zgodnie ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014 -2020 (z perspektywą do 2030r.) w perspektywie do roku 2020 nacisk powinien być kładziony na upowszechnienie kształcenia przedszkolnego, tak aby z jednej strony umożliwić rodzicom kontynuowanie aktywnego uczestnictwa w rynku pracy, a także dążyć do wyrównywania deficytów w obszarze kształcenia przedszkolnego aby umożliwić dzieciom równy start na kolejnych poziomach edukacji. W tym kontekście istotną kwestią jest zapewnienie odpowiedniego kształcenia przedszkolnego na obszarach wiejskich aby zminimalizować dysproporcje w tym zakresie z obszarami miejskimi. 5. W kontekście wzrostu zatrudnienia konieczne jest zapewnienie powszechnego dostępu do wysokiej jakości

	<p>kształcenia czy szkoleń skorelowanych z rosnącymi potrzebami pracodawców w kontekście globalizacji gospodarki i wyzwaniom jakie ta globalizacja stawia przed przedsiębiorcami. system kształcenia ma zagwarantować płynne przejście do zatrudnienia. Działania powinny być skupione na kształtowaniu kompetencji cyfrowych, wsparcia kształcenia w zakresie przedmiotów matematyczno-przyrodniczych czy umiejętności praktycznych. U podstaw tych działań powinny mieć zastosowanie zasady niedyskryminacji i równości szans. Podejście to powinno uwzględniać także indywidualne potrzeby osób uczestniczących w procesie kształcenia, w tym także osób wymagających kształcenia specjalnego.</p> <ol style="list-style-type: none">6. Interwencja w ramach priorytetu powinna się skupiać na inwestycjach związanych z kształceniem i szkoleniem zawodowym, zarówno w odniesieniu do kapitału ludzkiego, jak również wsparcia infrastruktury tak, aby skutecznie niwelować bariery związane ze znalezieniem zatrudnienia. Wsparcie infrastruktury powinno odpowiadać zdiagnozowanym potrzebom i deficytowym obszarom.7. Niewystarczające wsparcie uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych, w tym w szczególności uczniów zdolnych i uczniów niepełnosprawnych, zarówno w kontekście oferty edukacyjnej, jak i infrastruktury.8. Brak nowoczesnej lub przestarzała baza techniczna i dydaktyczna w większości szkół i placówek oświatowych w woj. lubelskim.9. Niewystarczająca do potrzeb liczba miejsc w przedszkolach.
--	--

1.2 Uzasadnienie alokacji finansowej

Uzasadnienie podziału środków między cele tematyczne i priorytety inwestycyjne

RPO WL 2014-2020 jako program regionalny, będzie finansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego. Podziału alokacji RPO WL 2014-2020 dokonano z uwzględnieniem:

- wyzwań, potrzeb i potencjałów rozwojowych województwa, określonych w *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030r.)*,
- poziomów koncentracji tematycznej ustanowionych przez Komisję Europejską (tzw. ring-fencing),
- celów ogólnych Wspólnoty, wyznaczonych w Strategii UE 2020 oraz odpowiadających im celów ustanowionych dla Polski,
- możliwości wydatkowania środków ze względu na zakres interwencji, jaki został przypisany programom regionalnym w tzw. „linii demarkacyjnej” w stosunku do zdefiniowanych potrzeb i wyzwań rozwojowych województwa (z uwzględnieniem specjalnej interwencji z poziomu krajowego w postaci PO Polska Wschodnia).

Interwencja RPO WL obejmuje 10 celów tematycznych wskazanych w Rozporządzeniu w sprawie EFSI⁵ (z pominięciem CT 11), z widoczną koncentracją na te obszary, których realizacja przyczyni się do osiągnięcia celów rozwojowych określonych w Umowie Partnerstwa⁶.

Podstawowym wyzwaniem dla województwa lubelskiego jest zmiana struktury gospodarki, z większym zaangażowaniem dziedzin wysokoproduktywnych i bardziej zaawansowanych technologicznie. Efekty tego procesu powinny przełożyć się na zdecydowaną poprawę na rynku pracy, a co za tym idzie na ograniczanie zasięgu ubóstwa oraz zahamowanie odpływu mieszkańców. Z tego względu ok. 36,3 % alokacji RPO WL skierowana została na działania tworzące odpowiedni klimat dla rozwijania przedsiębiorczości (CT 1, CT 3, CT 8)⁷. Należą do nich wszelkie działania umożliwiające podnoszenie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw, rozumiane zarówno jako wsparcie dla samych przedsiębiorstw jak i instytucji otoczenia biznesu. Uzupełnieniem tej interwencji będą działania związane z wykorzystaniem TIK oraz podnoszeniem jakości przyszłych pracowników (CT 2, CT 10).

Wysokiej jakości środowisko przyrodnicze i kulturowe stanowi ważny potencjał województwa. Jest ono jednocześnie narażone na skutki oddziaływań globalnych (np. zmiany klimatu, rosnące ceny energii), jak i luk w istniejących systemach chroniących środowisko. Szczególnego znaczenia nabierają działania nakierowane na efektywne gospodarowanie zasobami. Z jednej strony mogą być źródłem znaczących oszczędności w funkcjonowaniu gospodarki, z drugiej mogą stanowić źródło dla tworzenia nowych modeli biznesu. W związku z powyższym ok. 29,9 % alokacji skierowano na działania

⁵ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającym wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylającym rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 (dalej jako rozporządzenie ramowe).

⁶ Zgodnie z UP obszarami koncentracji są: otoczenie sprzyjające przedsiębiorczości i innowacjom, spójność społeczna i aktywność zawodowa, infrastruktura sieciowa na rzecz wzrostu i zatrudnienia, środowisko i efektywne gospodarowanie zasobami.

⁷ Należy przy tym podkreślić, iż podmioty z terenu województwa lubelskiego będą miały możliwość korzystania z PO PW, którego zakres interwencji również dotyczy CT1 i CT3.

związane z wdrażaniem dyrektyw UE w zakresie ochrony środowiska oraz działania zwiększające poszanowanie energii i ograniczające emisję zanieczyszczeń powietrza (CT 4, CT 5, CT 6).

Wysoki stopień ubóstwa występujący w większości obszarów w regionie skutkuje nagromadzeniem negatywnych zjawisk społecznych, stanowiących potencjalną możliwość poszerzania się grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Dodatkowo, niska baza dochodowa powoduje w wielu gminach trudności w zapewnieniu mieszkańcom dostępu do usług publicznych o odpowiednim standardzie. W związku z powyższym ok. 18,5 % RPO WL została skierowana na działania pozwalające oddziaływać na obszar spójności społecznej i aktywizacji społeczno-zawodowej (CT9). Należy przy tym zauważyć, iż interwencja w zakresie infrastruktury społecznej będzie powiązana z projektami finansowanymi w ramach powyższych celów tematycznych.

Województwo ciągle wykazuje znaczące potrzeby w zakresie infrastruktury komunikacyjnej. Jest to bardzo ważny element rozwoju gospodarczego, silnie oddziałujący na decyzje inwestorów. Usuwanie podstawowych barier w zakresie komunikacji (CT 7) będzie elementem wspierającym rozwijające się przedsiębiorstwa, w tym w szczególności umożliwiającym zwiększanie mobilności zasobów pracy. Transport kolejowy jest głównie domeną państwa, a sieć kolejowa w regionie jest słabo rozwinięta. Mimo to część alokacji przypisanej do CT 7 zostanie przeznaczona na wsparcie transportu kolejowego. Ogółem na działania poprawiające infrastrukturę komunikacyjną przeznaczono ok. 12,2 % alokacji programu.

Wsparcie alokowane na pomoc techniczną, stanowiące 69,43 mln EUR (ok. 3,1 % alokacji na Program), będzie finansowane z EFS.

Matryca logiczna strategii inwestycyjnej programu:

Oś Priorytetowa	Fundusz	Wsparcie UE (mln EUR)	Udział łącznego wsparcia UE w całości środków programu operacyjnego %	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny wg Umowy Partnerstwa	Cele szczegółowe priorytetów inwestycyjnych	Wspólne i specyficzne dla programu wskaźniki rezultatu, dla których wyznaczono wartość docelową
<u>Oś Priorytetowa 1</u> Badania i innowacje	EFRR	15,14	0,68	1	1.1	Wzrost wartości nakładów na B+R w regionie oraz zwiększenie aktywności sektora B+R w biznesie	Nakłady na działalność B+R w relacji do PKB (ogółem)
	EFRR	30,28	1,36		1.2.	Wsparcie procesu opracowania i transferu nowoczesnych technologii do przedsiębiorstw oraz wzmocnienie potencjału przedsiębiorstw w zakresie prowadzenia działalności B+R	Udział sektora przedsiębiorstw w ogólnej wartości nakładów na działalność badawczo-rozwojową w województwie lubelskim
<u>Oś Priorytetowa 2</u> Cyfrowe Lubelskie	EFRR	67,63	3,03	2	2.3	Rozwój elektronicznej administracji, zwiększenie zakresu, jakości i dostępności e-usług publicznych	Powierzchnia obszaru województwa, objęta cyfrową ewidencją gruntów i budynków
<u>Oś Priorytetowa 3</u> Konkurencyjność przedsiębiorstw	EFRR	103,03	4,62	3	3.1	Promowanie przedsiębiorczości i ułatwienie gospodarczego wykorzystania nowych pomysłów	Udział liczby aktywnych przedsiębiorstw w regionie w skali kraju
	EFRR	20,28	0,91		3.2.	Wdrażanie nowych modeli biznesowych oraz promocja oferty przedsiębiorstw na nowych rynkach zbytu	Wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego
	EFRR	156,11	7		3.3.	Wzrost liczby i wartości nowych inwestycji w sektorze MSP podejmowanych w regionie	Wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego
	EFRR	15,28	0,69		3.4	Zwiększenie dostępu do wiedzy fachowej oraz wymiany doświadczeń sektora MŚP	Liczba przedsiębiorstw korzystających z usług IOB

Oś Priorytetowa 4 Energia przyjazna środowisku	EFRR	158,82	7,12	4	4.1	Wsparcie wytwarzania i wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych	Produkcja energii elektrycznej i ciepłej z odnawialnych nośników energii
Oś Priorytetowa 5 Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna	EFRR	37,85	1,70	4	4.2	Poprawa efektywności energetycznej przedsiębiorstw	Zużycie energii elektrycznej wg sektorów ekonomicznych: - ogółem
	EFRR	113,12	5,08		4.3	Poprawa efektywności energetycznej w budownictwie użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym	Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej wg kierunków inwestowania – pozostała działalność związana z ochroną środowiska: - oszczędzanie energii ogółem
	EFRR	86,06	3,86		4.5	Ochrona środowiska i redukcja emisji zanieczyszczeń	Całkowita emisja zanieczyszczeń powietrza – dwutlenek siarki
Oś Priorytetowa 6 Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów	EFRR	30,28	1,36	5	5.2	Zapewnienie skutecznej ochrony w sytuacji wystąpienia klęsk żywiołowych	Liczba jednostek służb ratowniczych w województwie lubelskim
	EFRR	34,43	1,54	6	6.1	Stworzenie sprawnego systemu zagospodarowania odpadów w oparciu o instalacje regionalne	Moc zainstalowana ZZO w stosunku do odpadów komunalnych wytworzonych
	EFRR	105,96	4,75		6.2	Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych województwa	Korzystający z kanalizacji w % ogółu ludności: - w miastach - na wsi
Oś Priorytetowa	EFRR	78,26	3,51	6	6.3	Efektywne wykorzystanie i zachowanie zasobów kulturowych regionu	Zwiedzający muzea i oddziały

7 Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego	EFRR	22,21	1,00		6.4	Zachowanie i wzmocnienie różnorodności biologicznej i krajobrazowej województwa	Udział wspartych obszarów prawnie chronionych w powierzchni obszarów prawnie chronionych ogółem
Oś Priorytetowa 8 Mobilność regionalna i ekologiczny transport	EFRR	225,54	10,12	7	7.2	Poprawa dostępności komunikacyjnej województwa	Średni czas dojazdu samochodem osobowym poza godzinami szczytu do Lublina ze stolic powiatów
	EFRR	45,42	2,04		7.4	Wzmocnienie funkcjonowania transportu kolejowego	Łączna liczba przewiezionych pasażerów w danym roku kalendarzowym przez operatora publicznego kolejowego transportu zbiorowego
Oś Priorytetowa 9 Rynek pracy	EFS	99,46	4,46	8	8.5	Zwiększenie dostępu do zatrudnienia osób pozostających bez pracy	Liczba osób pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek) Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu
	EFS	80,81	3,63		8.7	Zwiększenie liczby nowych miejsc pracy w regionie	Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej
	EFS	21,74	0,98		8.8	Zwiększenie dostępu do opieki nad dziećmi do 3 lat dla osób powracających na rynek pracy	Liczba osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/wychowaniem dziecka, po opuszczeniu programu
Oś Priorytetowa 10 Adaptacyjność	EFS	49,73	2,23	8	8.9	Wzrost kompetencji pracowników przedsiębiorstw oraz ograniczenie ryzyka bezrobocia pracowników przedsiębiorstw restrukturyzowanych	Liczba osób, które nabyły kompetencje w ramach lub po opuszczeniu programu

przedsiębiorst w i pracowników do zmian	EFS	12,43	0,56		8.10	Wzrost aktywności zawodowej osób starszych	Liczba osób, które po opuszczeniu programu podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie
Oś Priorytetowa 11 Włączenie społeczne	EFS	124,59	5,58	9	9.4	Wzrost integracji społecznej oraz poprawa dostępu do rynku pracy osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym w regionie	Liczba osób w niekorzystnej sytuacji społecznej poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu
	EFS	37,29	1,67		9.7	Wzrost dostępności wysokiej jakości usług społecznych i usług zdrowotnych w regionie	Liczba usług społecznych lub zdrowotnych zrealizowanych na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym po opuszczeniu programu
	EFS	18,65	0,84		9.8	Rozwój i upowszechnianie ekonomii społecznej w regionie	Liczba miejsc pracy utworzonych w podmiotach ekonomii społecznej
Oś Priorytetowa 12 Edukacja, umiejętności i kompetencje	EFS	49,07	2,20	10	10.1	1. Zwiększenie udziału dzieci w edukacji przedszkolnej 2. Zmniejszenie dysproporcji w jakości usług edukacyjnych	Liczba dzieci, które zwiększyły swoje szanse edukacyjne poprzez udział w zajęciach w zakresie edukacji przedszkolnej Liczba uczniów, którzy zwiększyli swoje szanse edukacyjne poprzez udział w dodatkowych zajęciach
	EFS	12,43	0,56		10.3	Zwiększenie poziomu kwalifikacji do wymagań rynku pracy	Liczba osób, które nabyły kompetencje po opuszczeniu programu
	EFS	45,97	2,06		10.3 bis	Zwiększenie poziomu kwalifikacji do wymagań rynku pracy	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego, którzy poprzez udział w stażach i praktykach u pracodawcy nabyli

							kwalfikacje zawodowe
Oś Priorytetowa 13 Infrastruktura społeczna	EFRR	103,54	4,65	9	9.1	Ogólnodostępne i wysokosprawne usługi medyczne i społeczne	Liczba szpitali
	EFRR	127,68	5,73		9.2	Rozwój infrastruktury obszarów rewitalizowanych przyczyniający się do rozwiązywania zdiagnozowanych problemów społecznych tych obszarów	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym
	EFRR	30,28	1,36	10	10.4	Poprawa warunków kształcenia oraz dostępu do wiedzy na obszarze województwa lubelskiego	Liczba szkół ponadgimnazjalnych przygotowujących do zawodu
Oś Priorytetowa 14 Pomoc techniczna	EFS	69,43	3,12	Nie dotyczy	Nie dotyczy	Nie dotyczy	
	SUMA EFRR	1 607,20	72,11				
	SUMA EFS	621,60	27,89				
	SUMA RPO	2 228,80	100				

ROZDZIAŁ 2. OSIE PRIORYTETOWE

2.A. OPIS OSI PRIORYTETOWYCH INNYCH NIŻ POMOC TECHNICZNA

2.A.1 OŚ PRIORYTETOWA 1 BADANIA I INNOWACJE

Oś Priorytetowa 1 **Badania i innowacje**

- Oś Priorytetowa 1 **Badania i innowacje** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

Priorytet inwestycyjny 1.1:

Udoskonalanie infrastruktury badań i innowacji i zwiększanie zdolności do osiągnięcia doskonałości w zakresie badań i innowacji oraz wspieranie ośrodków kompetencji, w szczególności tych, które leżą w interesie Europy

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Wzrost wartości nakładów na B+R w regionie oraz zwiększenie aktywności sektora B+R w biznesie

Słabą stroną województwa lubelskiego jest niski stopień korelacji pomiędzy sferą naukową, w tym badawczo-rozwojową, a przedsiębiorstwami z sektora MŚP. Wkład instytucji sektora B+R Lubelszczyzny w rozwój innowacyjności gospodarki jest stosunkowo niski, co częściowo wynika z koncentracji na badaniach podstawowych, ale także z niskiego poziomu komercjalizacji efektów badań. Niski poziom działalności prorynkowej sektora B+R przekłada się bezpośrednio na niską wartość nakładów na B+R w relacji do PKB. Wskaźnik wartości nakładów na B+R w relacji do PKB w województwie lubelskim wyniósł w 2010 roku 0,6% PKB, co jest wartością niezwykle niską w stosunku do zakładanego przez UE 2020 celu 3% PKB, a nawet w stosunku do celu wyznaczonego dla Polski (1,7% PKB). Istnieje zidentyfikowana potrzeba zmiany podejścia do sfery B+R poprzez nastawienie na prorynkowe aktywności badawcze. W związku z tym, iż program operacyjny jest jednym z narzędzi realizacji RSI istnieje konieczność dostosowania strategicznej infrastruktury B+R do potrzeb gospodarki związanej z inteligentnymi specjalizacjami regionu.

Wzrost skali współpracy jednostek naukowych z sektorem gospodarki przyczyni się do zwiększenia gospodarczego wykorzystania innowacyjnych rozwiązań w regionie oraz rentowności działalności jednostek naukowych w województwie lubelskim.

Rezultatem interwencji w ramach priorytetu będzie wzmocnienie współpracy pomiędzy nauką i biznesem, co konsekwentnie przełoży się na wzrost nakładów na B+R w regionie. Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika: *nakłady na działalność B+R w relacji do PKB (ogółem)*.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Nakłady na działalność	%	Słabiej rozwinięte	0,67	2010	Do określenia	GUS	Raz na rok

B+R w relacji do PKB (ogółem)		regiony			na dalszym etapie prac		
-------------------------------	--	---------	--	--	------------------------	--	--

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu planuje się wsparcie inwestycji związanych ze stworzeniem infrastruktury wspierającej proces komercjalizacji wiedzy i integracji środowiska naukowego z otoczeniem gospodarczym i promowaniem wyników badań naukowych w środowisku przedsiębiorstw.

Możliwość współfinansowania kosztów infrastruktury badawczo-rozwojowej w celu świadczenia usług dla przedsiębiorstw ma za zadanie zachęcić jednostki naukowe do zmiany modelu działalności poprzez gospodarcze, a nie wyłącznie dydaktyczne wykorzystanie nowych pomysłów. Jednocześnie poprzez ulepszenie infrastruktury B+R nastąpi rozwój tego sektora, a także integracja i konsolidacja potencjału naukowego w regionie. Możliwa do realizacji w ramach niniejszego priorytetu infrastruktura będzie każdorazowo uwzględniała istniejące zasoby infrastrukturalne, tak aby realizowane przedsięwzięcia nie konkurowały ze sobą, a stanowiły kompleksowe uzupełnienie infrastruktury, niezbędnej do prawidłowego rozwoju gospodarczego regionu. Ponadto przedmiotowa infrastruktura będzie również służyła realizacji regionalnej agendy badawczej, określającej tematykę badań naukowych i prac rozwojowych. Możliwość współfinansowania infrastruktury B+R będzie również powiązana z mechanizmem skutecznej komercjalizacji. W ramach priorytetu szczególna preferencja będzie dotyczyła działalności związanych z inteligentnymi specjalizacjami regionu wskazanymi w RSI.

Grupą docelową są przedsiębiorstwa.

Beneficjentami pomocy są jednostki naukowe.

W ramach priorytetu nie przewiduje się terytorializacji.

Preferencje uzyskają projekty wpisujące się w inteligentne specjalizacje zapisane/zawarte w „Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r.”

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

W ramach priorytetu do wyboru operacji do dofinansowania zastosowanie znaleźć mogą następujące tryby selekcji projektów:

- tryb konkursowy,
- tryb pozakonkursowy

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy (tryb konkursowy zamknięty)**. Zastosowanie trybu konkursowego, jako głównego trybu wyboru projektów w ramach priorytetu, gwarantować będzie efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych umożliwiając wybór do dofinansowania projektów najlepszych, tj. takich, które w największym stopniu przyczyniają się do realizacji założonych w priorytecie celów.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** przeznaczonego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, dotyczących realizacji celów lub zadań publicznych, które m.in. służyć będą zapewnieniu występujących luk o charakterze strategicznym, zgodnych z regionalnymi dokumentami strategicznymi (w tym ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego). W trybie pozakonkursowym wybierane będą projekty, których beneficjenci ze względu na charakter projektu są jednoznacznie zidentyfikowani na etapie programowania.

Kryteria wyboru projektów, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a, rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System oceny projektów gwarantować będzie, iż realizowane operacje zgodne będą z celami Programu. Ponadto, zasady oceny i wyboru projektów do dofinansowania, zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego, będą uwzględniać zasadę równego dostępu do pomocy wszystkich kategorii beneficjentów w ramach Programu, oraz będą zapewniać przejrzystość reguł stosowanych przy ocenie projektów, a także będą uwzględniać

ogólne zasady ustanowione w art. 7 - 8 rozporządzenia ramowego. Do dofinansowania wybierane będą wyłącznie projekty wnioskodawców uprawnionych do aplikowania o środki, zgodne z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami Wspólnoty.

W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczyniać się będą do realizacji celów i rezultatów priorytetu. System oceny projektów oraz zastosowanie danego trybu wyboru operacji gwarantować ma efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych, poprzez obiektywny i rzetelny wybór projektów do dofinansowania z EFRR.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Liczba jednostek naukowych objętych wsparciem w zakresie inwestycji w infrastrukturę B+R	Szt	ERRR	Słabiej rozwinięte regiony	5			Dokumentacja sprawozdawcza	Raz na rok

Priorytet inwestycyjny 1.2:

Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi i sektorem szkolnictwa wyższego, w szczególności promowanie inwestycji w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych, ekoinnowacji, zastosowań w dziedzinie usług publicznych, tworzenia sieci, pobudzania popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację, oraz wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów, zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji, w szczególności w dziedzinie kluczowych technologii wspomagających, oraz rozpowszechnianie technologii o ogólnym przeznaczeniu

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Wsparcie procesu opracowania i transferu nowoczesnych technologii do przedsiębiorstw oraz wzmocnienie potencjału przedsiębiorstw w zakresie prowadzenia działalności B+R

Poważnym problemem województwa lubelskiego jest niski udział nakładów na B+R w sektorze przedsiębiorstw wynoszący 13% (w kraju 26,6%). Niemal połowa nakładów ponoszona jest w sektorze szkolnictwa wyższego (w kraju tylko 37%). Niska aktywność przedsiębiorstw

z województwa lubelskiego w działalności B+R bezpośrednio przekłada się na niewielką skalę stosowanych przez nie innowacji, w szczególności produktowych i procesowych. Rozwiązania innowacyjne, które są wdrażane przez sektor MŚP w województwie lubelskim w zdecydowanej większości nie są przez nie wytwarzane. Podmioty te najczęściej decydują się na absorpcję innowacji wytwarzanych gdzie indziej. Powodem powyższego są m.in. wysokie koszty innowacji, obawa przed nadmiernym ryzykiem, brak kompleksowego systemu wsparcia przedsiębiorstw, ograniczony dostęp do wiedzy, trudność w znalezieniu partnerów do współpracy oraz brak wykwalifikowanego personelu. Niska innowacyjność stosowanych rozwiązań wpływa na niską konkurencyjność sektora MŚP. W celu umożliwienia przedsiębiorcom z regionu skutecznego konkurowania na rynkach regionalnych, krajowych i zagranicznych konieczne jest promowanie inwestycji przedsiębiorstw w B+I. Niezbędne jest kompleksowe wsparcie w zakresie rozwoju powiązań między przedsiębiorstwami, centrami B+R i szkołami wyższymi, wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, wsparcie działań w zakresie wczesnej walidacji produktów i zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w dziedzinie kluczowych technologii. Rezultatem interwencji w ramach priorytetu będzie zwiększenie udziału sektora przedsiębiorstw w ogólnej wartości nakładów na działalność badawczo-rozwojową w regionie. Powyższe przełoży się na zwiększenie skali wdrażanych innowacji przez sektor MŚP, a w konsekwencji na wzrost konkurencyjności regionu. Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika: *udział sektora przedsiębiorstw w ogólnej wartości nakładów na działalność badawczo-rozwojową w województwie lubelskim*.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Udział sektora przedsiębiorstw w ogólnej wartości nakładów na działalność badawczo-rozwojową w województwie lubelskim	%	Słabiej rozwinięte regiony	13	2010	<i>Do określenia na dalszym etapie prac</i>	GUS	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu planuje się wsparcie inwestycji polegających na prowadzeniu prac badawczo-rozwojowych przez sektor MŚP w celu opracowania nowych produktów/usług, procesów lub też wprowadzenia znaczących ulepszeń do istniejących produktów/usług, procesów (badania przemysłowe, eksperymentalne prace rozwojowe). Wsparcie ma charakter kompleksowy, tj. obejmuje również działania związane z wdrożeniem wyników przeprowadzonych prac B+R. Oprócz infrastruktury niezbędnej do prowadzenia prac B+R, opcjonalnie wdrożenia wyników tych prac, Beneficjenci pomocy będą mieli możliwość zakupu ekspertyz i analiz od jednostek naukowo-badawczych. Wsparcie prac B+R realizowanych przez przedsiębiorstwa zostanie ukierunkowane na umożliwienie realizacji regionalnych inteligentnych specjalizacji wynikających z RSI.

Jednym z elementów interwencji w ramach priorytetu jest wspieranie działań związanych z transferem technologii poprzez wsparcie m. in. brokerów innowacji. Dzięki dofinansowaniu działalności brokerów stworzone zostaną mechanizmy wspierające proces komercjalizacji wiedzy i integracji środowiska naukowego z otoczeniem gospodarczym. Przewidziany zakres interwencji skutecznie niweluje zidentyfikowane bariery w prowadzeniu i wdrażaniu prac B+R przez sektor MŚP takie jak: wysokie koszty innowacji, obawa przed nadmiernym ryzykiem, brak kompleksowego

systemu wsparcia przedsiębiorstw, ograniczony dostęp do wiedzy, trudność w znalezieniu partnerów do współpracy oraz brak wykwalifikowanego personelu i brak informacji na temat rynków.

Oczekiwany rezultatem interwencji jest wzrost udziału sektora przedsiębiorstw w ogólnej wartości nakładów na działalność badawczo-rozwojową w województwie lubelskim, co w konsekwencji wpłynie na wzrost skali wdrażanych innowacji oraz zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorstw z sektora MŚP w województwie lubelskim.

Grupą docelową w priorytecie są przedsiębiorstwa z sektora MŚP.

Beneficjentami pomocy są przedsiębiorstwa.

W ramach priorytetu nie przewiduje się terytorializacji.

Preferencje uzyskają projekty wpisujące się w inteligentne specjalizacje zapisane/zawarte w „*Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r.*”

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

W ramach priorytetu do wyboru operacji do dofinansowania zastosowanie znajdzie konkursowy tryb selekcji projektów.

Z uwagi na fakt, iż spodziewana podaż projektów może być większa niż dostępna alokacja oraz biorąc pod uwagę fakt, iż typy projektów przewidziane w priorytecie inwestycyjnym mogą być realizowane przez większą liczbę potencjalnych wnioskodawców, a także fakt, iż głównymi beneficjentami pomocy w ramach priorytetu są podmioty spoza sektora finansów publicznych, opierając się na zasadzie konkurencyjności oraz dążąc do zapewnienia aplikującym sprawiedliwych i równych szans dostępu do środków EFRR przyjęto, iż **głównym trybem** wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy (tryb konkursowy zamknięty)**. Zastosowanie trybu konkursowego, jako głównego trybu wyboru projektów w ramach priorytetu, gwarantować będzie efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych umożliwiając wybór do dofinansowania projektów najlepszych, tj. takich, które w największym stopniu przyczyniają się do realizacji założonych w priorytecie celów.

Kryteria wyboru projektów, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a, rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System oceny projektów gwarantować będzie, iż realizowane operacje zgodne będą z celami Programu. Ponadto, zasady oceny i wyboru projektów do dofinansowania, zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego, będą uwzględniać zasadę równego dostępu do pomocy wszystkich kategorii beneficjentów w ramach Programu, oraz będą zapewniać przejrzystość reguł stosowanych przy ocenie projektów, a także będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w art. 7 - 8 rozporządzenia ramowego. Do dofinansowania wybierane będą projekty zgodne z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami Wspólnoty. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczyniać się będą do realizacji celów i rezultatów priorytetu. Preferencje zostaną przewidziane m.in. dla projektów realizowanych przez konsorcja naukowo – przemysłowe oraz przedsiębiorstwa działające w ramach klastrów branżowych.

System oceny projektów oraz zastosowanie danego trybu wyboru operacji gwarantować ma efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych, poprzez obiektywny i rzetelny wybór projektów do dofinansowania z EFRR.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Inwestycje prywatne uzupełniające wsparcie publiczne dla projektów w zakresie innowacji lub B+R	mln PLN	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	59			Sprawozdania z realizacji RPO	raz na rok
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących dotacje	Szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	80			Sprawozdania z realizacji RPO	raz na rok

- **OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ EFS Z ZAKRESU INNOWACJI SPOŁECZNYCH, WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ ORZ WKŁADU EFS DO REALIZACJI CELÓW TEMATYCZNYCH 1 - 7**
Nie dotyczy

- **RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ**

Rodzaj wskaźnika	Lp.	Wskaźnik lub kluczowy etap wdrażania	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika	Kwota rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana w 2019 r.
							M	K	O			
KEW		Poziom kontraktacji na Osi (wg PI 1.2)	%	EFRR	Słabiej rozwinięte	20%	100%			IZ	PI 1.2 stanowi 67% alokacji na Oś Priorytetową; Uruchomienie środków będzie możliwe dopiero w momencie posiadania wszystkich niezbędnych procedur i wytycznych, w tym także z poziomu	2,73 mln EUR

									MIR (pomoc publiczna), których planowana data wydania nie jest znana, co nie pozwala oszacować wartości wskaźnika produktu	
Wskaźnik finansowy		Wartość wydatków certyfikowanych	Mln EUR	EFRR	Słabiej rozwinięty	6,40	43,15	IZ		2,73 mln EUR

➤ **KATEGORYZACJA INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ**

Fundusz i Kategoria regionu : EFRR Region słabiej rozwinięty			
Wymiar 1 Zakres interwencji		Wymiar 2 Forma finansowania	
Kod	€	Kod	€
2	6 622 500	01	45 420 000
56	6 622 500		
58	7 570 000		
59	14 192 500		
61	6 622 500		
64	3 790 000		

➤ **Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych**
Nie dotyczy

2.A.2 OŚ PRIORYTETOWA 2 CYFROWE LUBELSKIE

Oś Priorytetowa 2 **Cyfrowe Lubelskie**

- Oś Priorytetowa 2 **Cyfrowe Lubelskie** będzie realizowana poprzez priorytet:

Priorytet inwestycyjny 2.3:

Wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Rozwój elektronicznej administracji, zwiększenie zakresu, jakości i dostępności e-usług publicznych

Problemem wspólnym dla sektora publicznego w regionie jest niewystarczające dofinansowanie rozwoju e-usług, wiążący się z tym brak sprzętu oraz niewystarczająca w kontekście rozwoju tego obszaru liczba pracowników działów teleinformatycznych. Jedną z głównych barier w rozwoju e-edukacji w województwie jest brak odpowiednio przeszkolonego personelu. Można to interpretować w ten sposób, że w sektorze e-edukacji panuje niska świadomość, co do zalet wykorzystania technologii teleinformatycznych w procesie nauczania. W zakresie e-zdrowia występują problemy w obszarze autonomizacji systemów i zasobów informacyjnych sektora publicznego. Dotychczas przeprowadzane działania cyfryzacji służby zdrowia nie korespondowały ze sobą, były odrębnymi projektami, skutkiem tego jest istnienie w Polsce kilkudziesięciu rejestrów i ewidencji. Dezintegracja i brak interoperacyjności systemów informacyjnych powoduje, że współpraca między nimi jest utrudniona lub wręcz niemożliwa. Systemy informatyczne uwzględniają potrzeby przede wszystkim jednostek organizacyjnych, pomijając pozostałych użytkowników – obywateli.

W ramach priorytetu interwencja zostanie skierowana na stworzenie e-usług dla pomiotów publicznych, polegających na wdrażaniu aplikacji administracji elektronicznej mających na celu, modernizację administracji poprzez stworzenie dostępu do e-usług dla obywateli, w tym grup zmarginalizowanych i osób niepełnosprawnych. Do osiągnięcia omawianych założeń przyczynią się działania na poziomie regionalnym, polegające na wsparciu rozwoju elektronicznych usług publicznych, rozwoju infrastruktury informacji przestrzennej, wsparciu digitalizacji zasobów archiwalnych, kulturowych, naukowych i edukacyjnych oraz zwiększeniu dostępu do e-usług świadczonych drogą elektroniczną dla obywateli, takich jak: e-administracja, e-zdrowie, e-edukacja, e-kultura. Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika: *Powierzchnia obszaru województwa, objęta cyfrową ewidencją gruntów i budynków.*

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Powierzchnia obszaru województwa, objęta cyfrową	%	Słabiej rozwinięte regiony	30%	2013 r.	100%	IZ	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu wsparcie obejmować będzie w szczególności działania ukierunkowane na rozwój elektronicznej administracji i rozwój usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną oraz działania w zakresie tworzenia i rozwijania zasobów treści cyfrowych.

W ramach pierwszej grupy interwencji realizowane będą zadania służące poprawie funkcjonowania administracji i zwiększające jakość usług świadczonych przez administrację dla obywateli i przedsiębiorców. Wsparcie uzyskają inwestycje w rozwój infrastruktury informatycznej, służącej zwiększeniu stopnia cyfryzacji administracji, w tym rozwój aplikacji i systemów bazodanowych zapewniających poprawę efektywności zarządzania oraz upowszechnieniu komunikacji elektronicznej w instytucjach publicznych. Realizowane będą działania dotyczące m.in. budowy systemów elektronicznego zarządzania dokumentacją, rejestrów publicznych, polityki bezpieczeństwa teleinformatycznego interoperacyjności i integracji systemów. Wsparcie w znacznym stopniu kierowane będzie również na tworzenie i integrację baz danych, tworzących infrastrukturę informacji przestrzennej, wspomagającą procesy decyzyjne i inwestycyjne. Realizacja priorytetu obejmować będzie również działania w rozwój elektronicznych usług publicznych, w szczególności w zakresie tworzenia i cyfryzacji nowych usług, poprawy funkcjonalności i e-dojrzałości istniejących usług oraz zwiększenie stopnia dostępności dla obywateli, integracji usług w obszarze m.in. administracji, ochrony zdrowia, edukacji, nauki, kultury, turystyki, transportu, infrastruktury informacji przestrzennej. Wszystkie realizowane inwestycje powinny zapewnić zwiększenie interoperacyjności systemów, bezpieczeństwa przechowywania, przetwarzania i przesyłania danych cyfrowych, przy uwzględnieniu potrzeby integracji i zachowaniu kompatybilności z systemami na poziomie krajowym. W obszarze dotyczącym rozwijania zasobów treści cyfrowych planuje się wsparcie projektów związanych z digitalizacją zasobów kulturalnych, naukowych i edukacyjnych (w tym bibliotecznych i archiwalnych), będących w posiadaniu instytucji szczebla regionalnego lub lokalnego, ich udostępnianiem, budową lub rozbudową repozytoriów cyfrowych z uwzględnieniem infrastruktury na potrzeby bezpiecznego przechowywania udostępnianych zasobów, przez co zapewniony zostanie powszechny i otwarty dostęp w postaci cyfrowej do zasobów.

E-usługi publiczne i treści cyfrowe, które powstaną w wyniku zastosowanej interwencji, powinny charakteryzować się wysoką dostępnością, z uwzględnieniem dostępności dla osób niepełnosprawnych zgodnie ze standardami WCAG 2.0.

Oczekuje się, iż interwencja w ramach priorytetu przyczyni się do realizacji celu priorytetu inwestycyjnego poprzez ucyfrowienie procesów administracyjnych i poprawę poziomu świadczenia usług publicznych przez administrację tj. zwiększenie dostępności, jakości i funkcjonalności usług. W efekcie tej interwencji skróci się czas realizacji spraw administracyjnych, przez co zwiększy się podaż na korzystanie z publicznych e-usług przez obywateli i przedsiębiorców. Prowadzone działania w sposób bezpośredni zwiększą zakres danych i zasobów publicznych udostępnionych w postaci cyfrowej, przez co zwiększy się ilość usług opartych na ich ponownym wykorzystaniu.

Beneficjentami wsparcia w ramach priorytetu będą:

- jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- szkoły wyższe,
- jednostki naukowe,
- organizacje pozarządowe,
- kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- publiczne podmioty lecznicze działające w publicznym systemie ochrony zdrowia⁸,
- Straż Pożarna, Policja.

⁸ W rozumieniu Ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. 2011 nr 112 poz. 654).

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) na obszarze strategicznej interwencji (Lubelski Obszar Metropolitalny) oraz na projekty zintegrowane na obszarach strategicznej interwencji (miasta subregionalne), wyznaczone w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

W ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego. Możliwość ta dotyczy działań z obszaru interwencji EFS i jest ograniczona do zadań, które są niezbędne dla pomyślnej realizacji projektu oraz bezpośrednio powiązane z projektem. Wsparciem w ramach mechanizmu finansowania krzyżowego mogą być objęte działania ukierunkowane na rozwój potencjału ludzkiego w zakresie podnoszenia kwalifikacji i kompetencji, niezbędnych do prawidłowej realizacji projektu i osiągnięcia jego celów (np. szkolenia w zakresie wdrażania aplikacji i usług, wykorzystania narzędzi ICT, rozwoju platform e-usług i baz danych). Realizacja powyższych działań umożliwi beneficjentom właściwą i kompleksową realizację projektów z uwzględnieniem odpowiedniego przygotowania kadr zarządzających i pracowników.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

W ramach priorytetu do wyboru operacji do dofinansowania zastosowanie znaleźć mogą następujące tryby selekcji projektów:

- tryb konkursowy,
- tryb pozakonkursowy,

Z uwagi na szeroki katalog beneficjentów, w tym możliwość ubiegania się o dofinansowanie w ramach priorytetu przez podmioty spoza sektora finansów publicznych, a także charakter wspieranych projektów o stosunkowo niewielkiej wartości, część wsparcia rozdzielona zostanie w **trybie konkursowym**. Zastosowanie trybu konkursowego, gwarantować będzie efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych umożliwiając wybór do dofinansowania projektów najlepszych.

W ramach priorytetu przewiduje się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** przeznaczonego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, dotyczących realizacji celów lub zadań publicznych, które m.in. służyć będą wypełnieniu występujących luk o charakterze strategicznym, zgodnych z regionalnymi dokumentami strategicznymi (w tym ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego). W trybie pozakonkursowym wybierane będą projekty, których beneficjenci ze względu na charakter projektu są jednoznacznie zidentyfikowani na etapie programowania. Tryb pozakonkursowy znajdzie zastosowanie dla projektów strategicznych, w tym realizowanych w formule zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) i/lub strategicznych inwestycji terytorialnych (SIT). Zastosowanie trybu pozakonkursowego może wzmocnić skuteczność osiągnięcia celów priorytetu.

Kryteria wyboru projektów, zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a, rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System oceny projektów gwarantować będzie, iż realizowane operacje zgodne będą z celami Programu. Ponadto, zasady oceny i wyboru projektów do dofinansowania, zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego, będą uwzględniać zasadę równego dostępu do pomocy wszystkich kategorii beneficjentów w ramach Programu, oraz będą zapewniać przejrzystość reguł stosowanych przy ocenie projektów, a także będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w art. 7 - 8 rozporządzenia ramowego. Do dofinansowania wybierane będą projekty zgodne z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami Wspólnoty.

System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach dostępu, weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu, oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczyniać się będą do realizacji celów i rezultatów priorytetu. System oceny projektów oraz zastosowanie danego trybu wyboru operacji gwarantować ma efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych, poprzez obiektywny i rzetelny wybór do dofinansowania z EFRR projektów, które umożliwią osiągnięcie długookresowych celów rozwojowych. Kryteria i zasady oceny projektów umożliwiać powinny wybór

do dofinansowania i realizację projektów wysokiej jakości, tworzących największą wartość dodaną oraz będących najbardziej rozwojowymi z punktu widzenia regionu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Liczba urzędów, które usprawniły funkcjonowanie dzięki awansowi cyfrowemu	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	35			IZ/beneficjenci	Raz na rok
	Liczba usług publicznych udostępnionych online o stopniu dojrzałości 3 – dwustronna interakcja	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	1400			IZ/beneficjenci	Raz na rok

➤ **OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ EFS Z ZAKRESU INNOWACJI SPOŁECZNYCH, WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ ORZ WKŁADU EFS DO REALIZACJI CELÓW TEMATYCZNYCH 1 - 7**

Nie dotyczy

➤ **RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ**

Rodzaj wskaźnika	Lp.	Wskaźnik lub kluczowy etap wdrażania	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika	Kwota rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana w 2019 r.
							M	K	O			
KEW		Poziom kontraktacji na Osi	%	EFRR	Słabiej rozwinięte	50%	100%			IZ	Uruchomienie środków będzie możliwe dopiero w momencie posiadania wszystkich niezbędnych procedur i wytycznych, w tym	4,06 mln EUR

									także z poziomu MIR, których planowana data wydania nie jest znana, co nie pozwala oszacować wartości wskaźnika produktu	
Wskaźnik finansowy		Wartość wydatków certyfikowanych	Mln EUR	EFRR	Słabiej rozwinięty	22,25	66,28	IZ		4,06 mln EUR

➤ **KATEGORYZACJA INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ**

Fundusz i Kategoria regionu : EFRR Region słabiej rozwinięty			
Wymiar 1 Zakres interwencji		Wymiar 2 Forma finansowania	
Kod	€	Kod	€
78	41 750 000	01	67 630 000
79	12 000 000		
80	12 000 000		
100	1 880 000		

➤ **Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych**
Nie dotyczy

2.A.3 OŚ PRIORYTETOWA 3 KONKURENCYJNOŚĆ PRZEDSIĘBIORSTW

Oś Priorytetowa 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw

- Oś Priorytetowa 3 **Konkurencyjność przedsiębiorstw** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

Priorytet inwestycyjny 3.1:

Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Promowanie przedsiębiorczości i ułatwienie gospodarczego wykorzystania nowych pomysłów

Województwo lubelskie zajmuje niską pozycję na tle innych regionów pod względem podstawowych wskaźników obrazujących poziom przedsiębiorczości. W 2011 r. liczba podmiotów gospodarczych przypadających na 10 tys. mieszkańców wyniosła 746, plasując województwo lubelskie pod tym względem na 15 miejscu w Polsce. W regionalnym systemie REGON zarejestrowanych jest ponad 162 tys. podmiotów gospodarczych, z czego 77% stanowią firmy usługowe. Pod względem wartości produkcji przemysłowej województwo plasuje się na 12 pozycji w kraju, zaś w przeliczeniu na mieszkańca zajmuje ostatnie miejsce. Do najważniejszych czynników wpływających na niski stopień uprzemysłowienia oraz nasycenia przedsiębiorczością w regionie należy zaliczyć niską zdolność do konkurowania i finansowania własnego rozwoju przedsiębiorstw. Powyższe znacząco utrudnia gospodarcze wykorzystywanie nowych pomysłów oraz tworzenie i rozwój nowych podmiotów gospodarczych. Innym niepokojącym zjawiskiem w regionie jest znikoma obecność inwestorów zagranicznych, którzy mogliby przyspieszyć akumulację oraz modernizację kapitału. Województwo lubelskie regularnie zajmuje ostatnie miejsca w rankingach atrakcyjności inwestycyjnej województw Polski. W 2011r. w województwie lubelskim funkcjonowały tylko 353 firmy z udziałem kapitału zagranicznego, co stanowi jedynie 1,42% liczby takich przedsiębiorstw w Polsce. Jednym z powodów niskiej oceny regionu lubelskiego jest niedostateczna dostępność profesjonalnie urządzonych terenów inwestycyjnych, które mogłyby stanowić miejsce lokalizacji działalności produkcyjnej. W roku 2012 jednostki samorządu terytorialnego wskazały 221 stref przedsiębiorczości do rozwoju przemysłu i usług o łącznej powierzchni 6,7 tys. ha, wśród których zdecydowaną większość stanowią tereny typu greenfield. Oczekiwanym rezultatem ww. interwencji jest wzrost aktywności przedsiębiorstw w regionie. Rezultaty interwencji będą monitorowane za pomocą wskaźnika: *udział liczby aktywnych przedsiębiorstw w regionie w skali kraju*.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania	
	Udział	liczby	%	Słabiej	4,24	2010	Do	GUS	Raz na rok

aktywnych przedsiębiorstw w regionie w skali kraju		rozwinięte regiony			określenia na dalszym etapie prac		
--	--	--------------------	--	--	-----------------------------------	--	--

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu planowane są działania mające na celu rozwijanie zaawansowanych, wyspecjalizowanych i udoskonalonych usług doradczych dostosowanych do potrzeb przedsiębiorstw, w tym podmiotów działających w sektorze rolno-spożywczym. Wsparcie uzyskają inkubatory przedsiębiorczości, oferujące specjalistyczne usługi doradcze w zakresie min. początkowej fazy rozwoju przedsiębiorstwa, gospodarczego wykorzystania nowych pomysłów oraz strategii i monitorowania biznesu. Przewiduje się również udzielanie wsparcia inkubatorom przedsiębiorczości z przeznaczeniem na wejścia kapitałowe do przedsiębiorstw. Elementem wspomagającym realizację celu priorytetu będą również działania związane z pobudzaniem tworzenia firm spin-off i spin-out przez naukowców na bazie wyników prac badawczych. Interwencja w tzw. przedsiębiorstwa odpryskowe oparte na badaniach i kapitale intelektualnym, ma na celu tworzenie innowacji, przedsiębiorczości, wzrost zatrudnienia i rozwój gospodarki.

Interwencje będą także miały na celu zwiększenie liczby obiektów odpowiedniej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego oraz dostosowanie do potrzeb potencjalnych inwestorów otoczenia gospodarczego. W związku z tym wsparcie zostanie skierowane na działania związane z organizacją terenów inwestycyjnych na obszarach powojkowych, przemysłowych, kolejowych i popegerowskich) oraz kompleksowe ich zagospodarowanie (tereny typu „greenfield” oraz „brownfield”) obejmujące m.in. uporządkowanie i przygotowanie w celu nadania im nowych funkcji gospodarczych, uzbrojenie terenów inwestycyjnych w media, budowę lub modernizację układu komunikacyjnego terenu inwestycyjnego. Dodatkowo w ramach priorytetu przewidziane zostały działania miękkie, związane z promocją gospodarczą przygotowanych terenów inwestycyjnych

Grupę docelową stanowią przedsiębiorstwa.

Beneficjentami są inkubatory przedsiębiorczości, spółki typu spin-off i spin-out oraz jednostki samorządu terytorialnego.

Alokacja na priorytet uwzględni środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) na obszarze strategicznej interwencji (Lubelski Obszar Metropolitalny) oraz na projekty zintegrowane na obszarach strategicznej interwencji (miasta subregionalne), wyznaczone w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

Preferencje uzyskają projekty wpisujące się w inteligentne specjalizacje zapisane/zawarte w „Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r.”

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

W ramach priorytetu do wyboru operacji do dofinansowania zastosowanie znaleźć mogą następujące tryby selekcji projektów:

- tryb konkursowy,
- tryb pozakonkursowy.

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy (tryb konkursowy zamknięty)**. Zastosowanie trybu konkursowego, jako głównego trybu wyboru projektów w ramach priorytetu, gwarantować będzie efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych umożliwiając wybór do dofinansowania projektów najlepszych, tj. takich, które w największym stopniu przyczyniają się do realizacji założonych w priorytecie celów.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** przeznaczonego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, lub projektów dotyczących realizacji celów lub zadań publicznych, zgodnych z regionalnymi dokumentami strategicznymi (w tym ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego). Tryb

pozakonkursowy znajdzie zastosowanie dla projektów strategicznych, realizowanych w formule zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) i/lub strategicznych inwestycji terytorialnych (SIT). Zastosowanie trybu pozakonkursowego może wzmocnić skuteczność osiągnięcia celów strategicznych priorytetu.

Kryteria wyboru projektów, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a, rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System oceny projektów gwarantować będzie, iż realizowane operacje zgodne będą z celami Programu. Ponadto, zasady oceny i wyboru projektów do dofinansowania, zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego, będą uwzględniać zasadę równego dostępu do pomocy wszystkich kategorii beneficjentów w ramach Programu, oraz będą zapewniać przejrzystość reguł stosowanych przy ocenie projektów, a także będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w art. 7 - 8 rozporządzenia ramowego. Do dofinansowania wybierane będą wyłącznie projekty wnioskodawców uprawnionych do aplikowania o środki, zgodnie z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami Wspólnoty. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczynią się do realizacji celów i rezultatów priorytetu. Preferencje uzyskają, m.in. projekty zakładające rozwój przedsiębiorstw nowopowstałych oraz branż przemysłowych, zaś w zakresie tworzenia nowej i rozwoju istniejącej infrastruktury na rzecz rozwoju gospodarczego projekty dotyczące zagospodarowania terenów typu „brownfield”.

System oceny projektów oraz zastosowanie danego trybu wyboru operacji gwarantować ma efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych, poprzez obiektywny i rzetelny wybór projektów do dofinansowania z EFRR.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

W odniesieniu do obszarów wsparcia w ramach priorytetu inwestycyjnego, poza wsparciem bezzwrotnym, przewiduje się wsparcie również w formie zwrotnej. Ostateczny zakres i forma wsparcia zostanie określona na podstawie analizy ex-ante. Dobór instrumentów wsparcia będzie uwzględniał konkretne potrzeby beneficjentów od których ostatecznie będzie uzależniona zarówno forma pomocy, jak i jej wielkość.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Liczba przedsiębiorstw otrzymujących wsparcie	Szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	130			Dokumentacja sprawozdawcza z realizacji RPO	raz na rok
	Powierzchnia wspartych (przygotowanych) terenów inwestycyjnych (ha)	ha	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	600			Dokumentacja sprawozdawcza z realizacji RPO	raz na rok

Priorytet inwestycyjny 3.2:

Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Wdrażanie nowych modeli biznesowych oraz promocja oferty przedsiębiorstw na nowych rynkach zbytu

Do głównych czynników implikujących konieczność podjęcia interwencji w ramach priorytetu należy zaliczyć niską konkurencyjność przedsiębiorstw z sektora MŚP województwa lubelskiego, niski stopień ekspansywności na inne rynki, głównie zagraniczne, oraz brak nowoczesnych systemów zarządzania jakością (modele biznesowe oparte na bieżącej działalności firm). Wyjście z produktem poza granice regionu czy kraju wymaga zarówno nakładów finansowych, działań marketingowych, jak i wiedzy w zakresie internacjonalizacji działalności. Bezpośrednim rezultatem interwencji w ramach ww. priorytetu będzie wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw z sektora MŚP dzięki ekspansji na nowe rynki, głównie zagraniczne. Pozyskanie nowych klientów/grup odbiorców wpłynie na wzrost skali prowadzonej działalności gospodarczej oraz konieczność realizacji dalszych inwestycji. Zwiększeniu ulegnie wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego. Rezultaty projektu będą monitorowane za pomocą wskaźnika: *wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego*.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego	mln PLN	Słabiej rozwinięte regiony	2994,5	2010	Do określenia na dalszym etapie prac	GUS	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu zaplanowano wsparcie inwestycji związanych z promocją przedsiębiorstw, w tym podmiotów z branż rolno-spożywczych na rynkach krajowych i międzynarodowych. Interwencja będzie polegała w głównej mierze na współfinansowaniu kosztów udziału przedsiębiorstw z sektora MŚP w targach, wystawach, misjach itp. Dzięki zaplanowanym do realizacji działaniom w ramach priorytetu przedsiębiorstwa z Lubelszczyzny będą mogły zintensyfikować swój potencjał komplementarności i synergii włączając się w skuteczną współpracę międzynarodową mającą na celu zwiększenie wiedzy i doświadczenia w określonym sektorze gospodarki. W ramach priorytetu inwestycyjnego przewidziane zostało również wsparcie działań marketingowych mających na celu kreowanie dobrego wizerunku regionu pod kątem potencjalnych inwestorów i kontrahentów. Interwencja w ramach priorytetu stanowi odpowiedź na zidentyfikowane problemy przedsiębiorstw z sektora MŚP – niską konkurencyjność przedsiębiorstw i regionu oraz przestarzałe modele biznesowe.

Grupą docelową interwencji są przedsiębiorstwa z sektora MŚP.

Wśród **beneficjentów** pomocy przewidziano instytucje otoczenia biznesu oraz jednostki samorządu terytorialnego.

W ramach priorytetu nie przewiduje się terytorializacji.

Preferencje uzyskają projekty wpisujące się w inteligentne specjalizacje zapisane/zawarte w „*Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r.*”

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

W ramach priorytetu do wyboru operacji do dofinansowania zastosowanie znaleźć mogą następujące tryby selekcji projektów:

- tryb konkursowy,
- tryb pozakonkursowy.

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy (tryb konkursowy zamknięty)**. Zastosowanie trybu konkursowego, jako głównego trybu wyboru projektów w ramach priorytetu, gwarantować będzie efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych umożliwiając wybór do dofinansowania projektów najlepszych, tj. takich, które w największym stopniu przyczyniają się do realizacji założonych w priorytecie celów.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** przeznaczonego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, lub projektów dotyczących realizacji celów lub zadań publicznych, zgodnych z regionalnymi dokumentami strategicznymi (w tym ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego). Tryb pozakonkursowy znajdzie zastosowanie dla projektów strategicznych, realizowanych w formule zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) i/lub strategicznych inwestycji terytorialnych (SIT). Zastosowanie trybu pozakonkursowego może wzmocnić skuteczność osiągnięcia celów strategicznych priorytetu.

Kryteria wyboru projektów, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a, rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System oceny projektów gwarantować będzie, iż realizowane operacje zgodne będą z celami Programu. Ponadto, zasady oceny i wyboru projektów do dofinansowania, zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego, będą uwzględniać zasadę równego dostępu do pomocy wszystkich kategorii beneficjentów w ramach Programu, oraz będą zapewniać przejrzystość reguł stosowanych przy ocenie projektów, a także będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w art. 7 - 8 rozporządzenia ramowego. Do dofinansowania wybierane będą wyłącznie projekty wnioskodawców uprawnionych do aplikowania o środki, zgodne z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami Wspólnoty. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczyniać się będą do realizacji celów i rezultatów priorytetu. Preferencje uzyskają projekty wpisujące się w inteligentne specjalizacje zapisane/zawarte w „*Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r.*”

System oceny projektów oraz zastosowanie danego trybu wyboru operacji gwarantować ma efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych, poprzez obiektywny i rzetelny wybór projektów do dofinansowania z EFRR.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie planuje się zastosowania instrumentów finansowych.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Liczba przedsiębiorstw wspartych w zakresie internacjonalizacji/umiędzynarodowienia działalności	Szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	660			Dokumentacja sprawozdawcza z realizacji RPO	prac raz na rok

Priorytet inwestycyjny 3.3:

Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:**Wzrost liczby i wartości nowych inwestycji w sektorze MSP podejmowanych w regionie**

Do głównych zidentyfikowanych problemów regionu, implikujących konieczność podjęcia interwencji w ramach priorytetu, należy zaliczyć niską konkurencyjność przedsiębiorstw z sektora MŚP województwa lubelskiego, wynikającą przede wszystkim z małej ekspansywności sektora MŚP na inne rynki oraz niskiej skali wdrażanych innowacji.

Duża liczba bardzo małych podmiotów o lokalnym charakterze w województwie lubelskim oraz profil prowadzonej działalności skutkują niską konkurencyjnością całego sektora MŚP. Bardzo mało nowych podmiotów podejmuje działalność w obrębie nowoczesnych usług i działalności innowacyjnej. W związku z tym w eksporcie województwa lubelskiego przeważają produkty średniej i niskiej techniki, a w żadnej z branż przemysłu eksport z województwa lubelskiego nie osiągnął znaczących wartości udziału w eksporcie całego kraju. Rezultatem interwencji w ramach priorytetu będzie zwiększenie konkurencyjności oraz skali prowadzenia działalności gospodarczej przedsiębiorstw z województwa lubelskiego. Powyższe wymusza konieczność dokonywania dalszych inwestycji, co konsekwentnie wpływa na zwiększenie wartości nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego. Rezultaty interwencji będą monitorowane za pomocą wskaźników: *wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego*.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Wartość nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach województwa lubelskiego	mln PLN	Słabiej rozwinięte regiony	2994,5	2010	<i>Do określenia na dalszym etapie prac</i>	GUS	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Główne działania w ramach priorytetu zostaną skupione na stworzeniu/doposażeniu infrastruktury przedsiębiorstw w celu wprowadzenia zasadniczej zmiany procesu produkcyjnego oraz nowych lub ulepszonych produktów/usług, w tym usług w zakresie rozwoju produktów i usług opartych na TIK i wprowadzania procesów modernizacyjnych. Interwencje będą miały na celu przejście na wyższy etap rozwoju, dlatego zostaną skierowane do przedsiębiorstw na każdym etapie rozwoju, zarówno do przedsiębiorstw produkcyjnych, jak i usługowych, w tym również podmiotów z obszaru przedsiębiorczości społecznej. W ramach priorytetu inwestycyjnego zaplanowano wsparcie dla projektów realizujących cele RSI i zbieżnych z inteligentnymi specjalizacjami regionu. Nie wyklucza się również wsparcia projektów z pozostałych dziedzin gospodarki przyczyniających się do procesów wzrostu i innowacji, wpływających w znaczący sposób na rozwój gospodarczy regionu i tworzących miejsca pracy. W celu zwiększenia konkurencyjności przedsiębiorstw położony zostanie większy nacisk na tworzenie odpowiednich sieci kooperacji przedsiębiorstw. Wsparcie uzyskają również klastry oraz wszelkie inicjatywy klastrowe, ukierunkowane na stymulowanie wzmocnienia procesów wspólnego i zintegrowanego planowania strategicznego. Wspieranie tego typu podmiotów znacząco wpłynie na wzmocnienie konkurencyjności gospodarczej regionu, poprzez zacieśnianie współpracy i wspieranie procesów sieciowania klastrów. Tak skonstruowane wsparcie pozwoli kompleksowo zaspokoić najważniejsze zidentyfikowane potrzeby MŚP w zakresie zwiększenia skali prowadzonej działalności gospodarczej, a w konsekwencji podniesienia konkurencyjności przedsiębiorstw oraz regionu.

Grupą docelową interwencji są przedsiębiorstwa.

Beneficjentami pomocy są przedsiębiorstwa oraz klastry i inicjatywy klastrowe.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów zintegrowanych na obszarach strategicznej interwencji (miasta subregionalne), wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

Dodatkowo preferencje uzyskają projekty wpisujące się w inteligentne specjalizacje zapisane/zawarte w „Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r.”

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

W ramach priorytetu do wyboru operacji do dofinansowania zastosowanie znajdzie konkursowy tryb selekcji projektów.

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy (tryb konkursowy zamknięty)**. Zastosowanie trybu konkursowego, jako głównego trybu wyboru projektów w ramach priorytetu, gwarantować będzie efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych umożliwiając wybór do dofinansowania projektów najlepszych, tj. takich, które w największym stopniu przyczyniają się do realizacji założonych w priorytecie celów.

Kryteria wyboru projektów, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a, rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System oceny projektów gwarantować będzie, iż realizowane operacje zgodne będą z celami Programu. Ponadto, zasady oceny i wyboru projektów do dofinansowania, zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego, będą uwzględniać zasadę równego dostępu do pomocy wszystkich kategorii beneficjentów w ramach Programu, oraz będą zapewniać przejrzystość reguł stosowanych przy ocenie projektów, a także będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w art. 7 - 8 rozporządzenia ramowego. Do dofinansowania wybierane będą wyłącznie projekty wnioskodawców uprawnionych do aplikowania o środki, zgodne z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami Wspólnoty.

W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczyniać się będą do realizacji celów i rezultatów priorytetu. System oceny projektów oraz zastosowanie danego trybu wyboru operacji gwarantować ma efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych, poprzez obiektywny i rzetelny wybór projektów do dofinansowania z EFRR.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

W odniesieniu do obszarów wsparcia w ramach priorytetu inwestycyjnego, poza wsparciem bezzwrotnym, przewiduje się wsparcie również w formie zwrotnej. Ostateczny zakres i forma wsparcia zostanie określona na podstawie analizy ex-ante. Dobór instrumentów wsparcia będzie uwzględniał konkretne potrzeby beneficjentów od których ostatecznie będzie uzależniona zarówno forma pomocy, jak i jej wielkość.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Liczba przedsiębiorstw wspieranych w celu wprowadzenia produktów nowych dla firmy	Szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	630			Dokumentacja sprawozdawcza z realizacji RPO	Raz na rok

Priorytet inwestycyjny 3.4:

Wspieranie zdolności MŚP do wzrostu na rynkach regionalnych, krajowych i międzynarodowych oraz do angażowania się w procesy innowacji

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:**Zwiększenie dostępu do wiedzy fachowej oraz wymiany doświadczeń sektora MŚP**

Jednym z głównych zidentyfikowanych problemów regionu, implikującym konieczność podjęcia interwencji w ramach priorytetu, jest niska aktywność instytucji otoczenia biznesu, skutkująca utrudnionym dostępem do specjalistycznego doradztwa dla przedsiębiorstw z sektora MŚP. Rezultatem interwencji w ramach priorytetu będzie zwiększenie dostępu do specjalistycznej wiedzy oraz wymiany doświadczeń przez sektor MŚP. Rezultaty interwencji w ramach priorytetu będą monitorowane za pomocą wskaźnika: *liczba przedsiębiorstw korzystających z usług IOB*.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba przedsiębiorstw korzystających z usług IOB	szt	Słabiej rozwinięte regiony	<i>Do określenia na dalszym etapie prac</i>	<i>Do określenia na dalszym etapie prac</i>	<i>Do określenia na dalszym etapie prac</i>	Dokumentacja sprawozdawcza z realizacji RPO	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Główne działania w ramach priorytetu zostaną skupione na profesjonalizacji usług IOB, w tym na wsparciu usług doradczych i szkoleniowych dla podmiotów zarządzających parkami przemysłowymi, inkubatorami przedsiębiorczości i innymi instytucjami o podobnym charakterze. Interwencja zostanie w szczególności ukierunkowana na dostosowanie usług świadczonych przez IOB do potrzeb przedsiębiorców, a także na zmianę podejścia IOB i przeniesienia wsparcia na stronę popytową, tak aby usługa oferowana przez IOB była ściśle powiązana z zainteresowaniem odbiorców oraz skoncentrowana na osiągniętych wynikach. Profesjonalizacja usług instytucji otoczenia biznesu umożliwi świadczenie kompetentnych usług specjalistycznego doradztwa dla sektora MŚP oraz wprowadzenie mechanizmu wymiany doświadczeń przedsiębiorstw. Dodatkowym elementem interwencji w ramach priorytetu będzie wspieranie sieciowania IOB, w celu ustrukturyzowania usług dla sektora MSP i podniesienia innowacyjności w regionie. W ramach priorytetu przewiduje się również projekty ukierunkowane na zwiększanie zdolności MŚP i Grup Producentów Rolnych (GPR) do budowania oraz wzrostu przewagi konkurencyjnej na rynku.

Grupą docelową są przedsiębiorstwa z sektora MŚP.

Beneficjentami pomocy są instytucje otoczenia biznesu, podmioty realizujące zadania z zakresu doradztwa dla przedsiębiorstw z sektora rolno-spożywczego oraz przedsiębiorstwa z sektora MŚP.

W ramach priorytetu nie przewiduje się terytorializacji.

Dodatkowo preferencje uzyskują projekty wpisujące się w inteligentne specjalizacje zapisane/zawarte w „Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r.”

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

W ramach priorytetu do wyboru operacji do dofinansowania zastosowanie znajdzie konkursowy tryb selekcji projektów.

Głównym trybem wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy (tryb konkursowy zamknięty)**. Zastosowanie trybu konkursowego, jako głównego trybu wyboru projektów w ramach priorytetu, gwarantować będzie efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych umożliwiając wybór do dofinansowania projektów najlepszych, tj. takich, które w największym stopniu przyczyniają się do realizacji założonych w priorytecie celów.

Kryteria wyboru projektów, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a, rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System oceny projektów gwarantować będzie, iż realizowane operacje zgodne będą z celami Programu. Ponadto, zasady oceny i wyboru projektów do dofinansowania, zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego, będą uwzględniać zasadę równego dostępu do pomocy wszystkich kategorii beneficjentów w ramach Programu, oraz będą zapewniać przejrzystość reguł stosowanych przy ocenie projektów, a także będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w art. 7 - 8 rozporządzenia ramowego. Do dofinansowania wybierane

będą wyłącznie projekty wnioskodawców uprawnionych do aplikowania o środki, zgodne z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami Wspólnoty. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczynią się będą do realizacji celów i rezultatów priorytetu. Dodatkowo preferencje uzyskają projekty wpisujące się w inteligentne specjalizacje zapisane/zawarte w „Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r.”

System oceny projektów oraz zastosowanie danego trybu wyboru operacji gwarantować ma efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych, poprzez obiektywny i rzetelny wybór projektów do dofinansowania z EFRR.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie planuje się zastosowania instrumentów finansowych

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Liczba wspartych instytucji otoczenia biznesu – ośrodki przedsiębiorczości	Szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	60			Do określenia na dalszym etapie prac	Do określenia na dalszym etapie prac

➤ OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ EFS Z ZAKRESU INNOWACJI SPOŁECZNYCH, WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ ORZ WKŁADU EFS DO REALIZACJI CELÓW TEMATYCZNYCH 1 - 7

Nie dotyczy

➤ RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ

Rodzaj wskaźnika	Lp.	Wskaźnik lub kluczowy etap wdrażania	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika	Kwota rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana w 2019 r.
							M	K	O			
KEW		Poziom kontrakcji na Osi (wg PI 3.3)	%	EFRR	Słabiej rozwinięte	16%	100%			IZ	PI 3.3 stanowi 54% alokacji na Oś Priorytetową; Uruchomienie	17,68 mln EUR

									środków będzie możliwe dopiero w momencie posiadania wszystkich niezbędnych procedur i wytycznych, w tym także z poziomu MIR, których planowana data wydania nie jest znana, co nie pozwala oszacować wartości wskaźnika produktu	
Wskaźnik finansowy		Wartość wydatków certyfikowanych	Mln EUR	EFRR	Słabiej rozwinięty	41,55	279,97	IZ		17,68 mln EUR

➤ **KATEGORYZACJA INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ**

Fundusz i Kategoria regionu : EFRR Region słabiej rozwinięty			
Wymiar 1 Zakres interwencji		Wymiar 2 Forma finansowania	
Kod	€	Kod	€
1	78 055 000	01	294 700 000
63	15 611 000		
66	35 560 000		
67	20 606 000		
71	82 424 000		
72	7 805 500		
73	15 611 000		
75	15 611 000		
81	23 416 500		

➤ **Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych**
Nie dotyczy

2.A.4 OŚ PRIORYTETOWA 4 ENERGIA PRZYJAZNA ŚRODOWISKU

Oś Priorytetowa 4 **Energia przyjazna środowisku**

- Oś Priorytetowa 4 **Energia przyjazna środowisku** będzie realizowana poprzez priorytet:

Priorytet inwestycyjny 4.1:

Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Wsparcie wytwarzania i wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych

Jednym z problemów większości gospodarek są kurczące się zasoby paliw kopalnych powodujące wzrost ich cen. Ponadto wykorzystywanie paliw kopalnych wywołuje zmiany klimatyczne. Czynniki te powodują konieczność poszukiwania rozwiązań, które pozwolą zmniejszyć zapotrzebowanie na paliwa kopalne oraz zmniejszą obciążenia, jakie konwencjonalna energetyka generuje na środowisko. Istotną kwestią jest także tworzenie konkurencyjnego rynku energii odnawialnej, będącego jednym z elementów zrównoważonego rozwoju regionu, który ma wspomóc proces transformacji regionalnej gospodarki opartej na węglu w kierunku wykorzystania technologii bardziej ekologicznych, niskoemisyjnych zaspokajających rosnące potrzeby energetyczne gospodarki. Wspieranie rozwoju kogeneracji z OZE stanowi istotny element poprawy efektywności ekonomicznej sektora energetycznego w Polsce, jak również zmniejszenia jego negatywnego oddziaływania na środowisko poprzez redukcję emisji substancji szkodliwych – pyłów, dwutlenku siarki, tlenku azotu oraz gazów cieplarnianych. Wysokosprawna kogeneracja to także zmniejszenie zużycia paliwa, a tym samym zapotrzebowania na kurczące się zasoby paliw stałych. Wsparcie technologii kogeneracji będzie dotyczyło również rozproszonych, małych źródeł energii wykorzystujących paliwo pochodzące ze źródeł odnawialnych, produkujących zarówno energię elektryczną, jak i ciepło na potrzeby lokalne, niewymagające przesyłania jej na duże odległości, które będą realizowane przez przedsiębiorców, jak i władze lokalne. Wsparcie tego typu technologii w znaczący sposób przyczyni się do zwiększenia efektywności energetycznej przedsiębiorstw, jak i administracji oraz uniezależnienia się od ciągle rosnących cen energii.

Wspierane działania zapewnią dywersyfikację, jak również zwiększą bezpieczeństwo energetyczne regionu przy wykorzystaniu naturalnych uwarunkowań i potencjałów regionu zgodnie z programem wojewódzkim dot. wsparcia OZE, realizującym założenia Strategii Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko. Działania zmierzające do wsparcia tego typu ekologicznych technologii zostaną objęte kompleksowym wsparciem umożliwiającym niwelowanie niedoskonałości rynku, w tym także związanych z dystrybucją. Zgodnie z pakietem klimatyczno-energetycznym, wyznaczony dla Polski cel dotyczący udziału OZE wynosi 15% do 2020 r. W związku z powyższym województwo lubelskie zamierza przyczynić się do zwiększenia wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii w bilansie ogólnym. W kontekście proponowanego wsparcia założenia priorytetu są spójne z celami głównymi i szczegółowym Umowy Partnerstwa, którymi są odpowiednio zwiększenie konkurencyjności gospodarki, zmniejszenie emisyjności gospodarki oraz poprawa zdolności adaptacji do zmian klimatu. Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika: *produkcja energii elektrycznej i ciepłej z odnawialnych nośników energii*.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Produkcja energii elektrycznej i ciepłej z odnawialnych nośników energii	GWh	Słabiej rozwinięte regiony	31,8	2012	<i>Do określenia na dalszym etapie prac</i>	GUS BDL Produkcja energii elektrycznej wg źródeł	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach działań związanych z promowaniem wykorzystywania energii ze źródeł odnawialnych, wspierane będą projekty z zakresu: budowy i przebudowy infrastruktury służącej do produkcji i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych, likwidacji „niskiej emisji” poprzez wymianę/modernizację indywidualnych źródeł ciepła. Dla wsparcia celu, jakim jest rozwój przemysłu produkującego urządzenia służące do produkcji paliw i energii ze źródeł odnawialnych przewiduje się również możliwość współfinansowania ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego inwestycji przedsiębiorstw w zakresie produkcji urządzeń dla OZE, w tym biopaliw. Ze względu na fakt, iż istotną barierą rozwoju OZE jest niedostatecznie rozwinięta produkcja sprawdzonych technologii, ich współfinansowanie przyczyni się do szybszego osiągnięcia celów w zakresie OZE i wzmocnienia bezpieczeństwa energetycznego kraju poprzez dywersyfikację źródeł energii. Realizacja celów tego priorytetu ma znaczenie zarówno dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego poprzez zmniejszenie zapotrzebowania na energię pierwotną i finalną oraz dywersyfikację źródeł energii w kierunku energii odnawialnej, jak również jest niezwykle istotna z punktu widzenia ochrony środowiska, ponieważ zmniejszenie zużycia energii oraz zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii niesie za sobą ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza. Wszystkie projekty wspierane w ramach priorytetu będą musiały wykazać wyraźny pozytywny wpływ na środowisko, przedstawiony w formie oszczędności energii, obniżonej emisji CO₂ do atmosfery lub wzrostu wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii obejmuje zespół działań zmierzających do wzrostu produkcji energii elektrycznej i ciepła pochodzących z odnawialnych zasobów energii. Rozwój wykorzystania odnawialnych źródeł energii prowadzony będzie poprzez realizację inwestycji w zakresie budowy lub modernizacji jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej, wykorzystujących biomasę, biogaz, energię wiatru oraz wody i energię słoneczną, jak również poprzez wsparcie budowy instalacji do produkcji biokomponentów i biopaliw. Priorytetowo traktowane będą te źródła OZE, które na terenie województwa mają największy potencjał rozwoju. Dla wsparcia celu, jakim jest wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii przewiduje się również możliwość realizacji inwestycji związanych z budową i modernizacją sieci elektroenergetycznych w pełni dedykowanych przyłączeniu nowych jednostek wytwórczych energii z OZE. W ramach priorytetu wsparcie uzyskają działania obejmujące zwiększenie stopnia wykorzystania energii pierwotnej poprzez podwyższenie sprawności jej wytwarzania oraz obniżenie strat w procesie przesyłania i dystrybucji energii. Priorytetowo traktowana będzie generacja rozproszona, tj. budowa lokalnych, małych źródeł energii produkujących zarówno energię elektryczną, jak i ciepło na potrzeby lokalne, niewymagająca przesyłania jej na duże odległości oraz poprawa sprawności wytwarzania ciepła poprzez zmianę źródeł ciepła na jednostki wysokosprawnej kogeneracji. Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii obejmuje zespół działań zmierzających do wzrostu produkcji energii elektrycznej i ciepła pochodzących z odnawialnych zasobów energii poprzez realizację inwestycji w zakresie budowy lub modernizacji jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepła, w tym także w skojarzeniu. Wsparcie dla budowy i modernizacji sieci będzie obejmować przyłącza jednostek

wytwarzania do najbliższej istniejącej sieci. Oczekuje się, że interwencja w ramach priorytetu w istotny sposób zaspokoi lokalne potrzeby terytorialne w zakresie produkcji i zwiększenia efektywności energetycznej, a tym samym przyczyni się do zwiększenia bezpieczeństwa energetycznego i pozytywnie wpłynie na osiągnięcie skumulowanych celów środowiskowych związanych z ograniczeniem emisji gazów cieplarnianych, a także dostosowaniem do zmian klimatu. Inwestycje w zakresie produkcji energii i paliw z OZE przyczynią się do aktywizacji gospodarczej regionu, posiadającego odpowiednie zasoby i uwarunkowania w zakresie odnawialnych źródeł energii, co przełoży się także na rozwój sektora przemysłowego.

W ramach priorytetu przewiduje się terytorializację poprzez dedykowane wsparcie dla powyższych inwestycji z podziałem środków finansowych na tereny wiejskie i miejskie. Na podstawie doświadczeń z wdrażania perspektywy finansowej 2007 -2013 szacuje się, że na obszary wiejskie trafi około 80% środków priorytetu.

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach priorytetu będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Głównymi **beneficjentami** w ramach priorytetu mogą być:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Partnerzy społeczni i gospodarczy,
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- Przedsiębiorcy z sektora MŚP,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

W ramach priorytetu do wyboru operacji do dofinansowania zastosowanie znajdzie konkursowy tryb selekcji projektów.

Z uwagi na potencjalnie dużą liczbę projektów, które aplikować będą o środki, prawdopodobieństwo terytorialnego rozproszenia projektów oraz na możliwość ubiegania się o dofinansowanie w ramach priorytetu także przez podmioty spoza sektora finansów publicznych, opierając się na zasadzie konkurencyjności oraz dążąc do zapewnienia aplikującym sprawiedliwych i równych szans dostępu do środków EFRR przyjęto, iż **głównym trybem** wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**. Zastosowanie trybu konkursowego, jako głównego trybu wyboru projektów w ramach priorytetu, gwarantować będzie efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych umożliwiając wybór do dofinansowania projektów o najlepszym efekcie środowiskowym. Zastosowanie trybu konkursowego umożliwi także zaspokojenie większej liczby potrzeb na większą terytorialnie skalę.

Kryteria wyboru projektów, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a, rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System oceny projektów gwarantować będzie, iż realizowane operacje zgodne będą z celami Programu. Ponadto, zasady oceny i wyboru projektów do dofinansowania, zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego, będą uwzględniać zasadę równego dostępu do pomocy wszystkich kategorii beneficjentów w ramach Programu, oraz będą zapewniać przejrzystość reguł stosowanych przy ocenie projektów, a także będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w art. 7 - 8 rozporządzenia ramowego. Do dofinansowania wybierane będą projekty zgodne z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami Wspólnoty.

System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach dostępu, weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu, oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczynią się będą do realizacji celów i rezultatów priorytetu. System oceny projektów oraz zastosowanie danego trybu wyboru operacji gwarantować ma efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych, poprzez

obiektywny i rzetelny wybór do dofinansowania z EFRR projektów, które umożliwią osiągnięcie długookresowych celów rozwojowych. Kryteria i zasady oceny projektów umożliwiają wybór do dofinansowania i realizację projektów wysokiej jakości, tworzących największą wartość dodaną oraz będących najbardziej rozwojowymi z punktu widzenia regionu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

W odniesieniu do obszarów wsparcia w ramach priorytetu inwestycyjnego, poza wsparciem bezzwrotnym, przewiduje się wsparcie również w formie zwrotnej. Ostateczny zakres i forma wsparcia zostanie określona na podstawie analizy ex-ante. Dobór instrumentów wsparcia będzie uwzględniał konkretne potrzeby beneficjentów od których ostatecznie będzie uzależniona zarówno forma pomocy, jak i jej wielkość.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej	MW	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	240			IZ beneficjent	Raz na rok
	Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	113 000			IZ beneficjent	Raz na rok
	Liczba wybudowanych\ zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej w ramach kogeneracji	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	54			IZ beneficjent	Raz na rok

➤ OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ EFS Z ZAKRESU INNOWACJI SPOŁECZNYCH, WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ ORZ WKŁADU EFS DO REALIZACJI CELÓW TEMATYCZNYCH 1 - 7

Nie dotyczy

➤ **RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ**

Rodzaj wskaźnika	Lp.	Wskaźnik lub kluczowy etap wdrażania	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika	Kwota rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana w 2019 r.
							M	K	O			
Wskaźnik produktu		Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej	MW	EFRR	Słabiej rozwinięty	100	240			IZ/Beneficjent	Wskaźnik obligatoryjny dla głównego typu interwencji w ramach Osi Priorytetowej	9,53 mln EUR
Wskaźnik finansowy		Wartość wydatków certyfikowanych	Mln EUR	EFRR	Słabiej rozwinięty	44,79	154,06			IZ		9,53 mln EUR

➤ **KATEGORYZACJA INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ**

Fundusz i Kategoria regionu : EFRR Region słabiej rozwinięty			
Wymiar 1 Zakres interwencji		Wymiar 2 Forma finansowania	
Kod	€	Kod	€
5	11 117 400	01	158 820 000
9	1 588 200		
10	111 174 000		
11	23 823 000		
12	1 588 200		
16	1 588 200		
70	7 941 000		

- **Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych**
Nie dotyczy

2.A.5 OŚ PRIORYTETOWA 5 EFEKTYWNOŚĆ ENERGETYCZNA I GOSPODARKA NISKOEMISYJNA

Oś Priorytetowa 5 **Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna**

- Oś Priorytetowa 5 **Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

Priorytet inwestycyjny 4.2:

Promowanie efektywności energetycznej i korzystania z odnawialnych źródeł energii w przedsiębiorstwach

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Poprawa efektywności energetycznej przedsiębiorstw

Zużycie energii jest ważne dla każdego przedsiębiorstwa, gdyż generuje istotną część kosztów związanych z prowadzoną działalnością produkcyjną. Dlatego też poszukiwane są wszelkiego rodzaju możliwości ograniczania zużycia energii przez bardziej racjonalne jej wykorzystanie i ograniczanie strat. Działania te będą zmierzały do modernizacji i wprowadzania nowych energooszczędnych materiałów, urządzeń i systemów instalacyjnych. Wskazać należy także na stale wzrastające wymagania dotyczące ochrony środowiska, co wiąże się z dążeniem do ograniczenia zużycia energii, ponieważ każde przetwarzanie surowców energetycznych w energię użyteczną wiąże się z emisją CO₂ i innych zanieczyszczeń do środowiska. Poprawa efektywności energetycznej w działaniu przedsiębiorstwa staje się więc ekonomiczną koniecznością z uwagi na rosnące na rynku ceny energii. Aby uniknąć wzrostu kosztów i utrzymać konkurencyjną pozycję na rynku konieczne jest zmniejszenia zużycia energii oraz bardziej efektywne jej wykorzystywanie. Działania te stanowią jednocześnie wyraz odpowiedzialnej postawy przedsiębiorstwa wobec ochrony środowiska, nie tylko w skali lokalnej. W związku z tym potrzebne są działania wielokierunkowe i kompleksowe w różnych dziedzinach, tj. ogrzewanie, wentylacja, ewentualne chłodzenie, przygotowanie ciepłej wody i oświetlenie pomieszczeń, jak również szersze wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych i niekonwencjonalnych. Osiągnięcie wysokiej efektywności energetycznej, ze względu na wielość i stopień skomplikowania środków technicznych i prawnych oraz problemy wsparcia finansowego, staje się trudnym zadaniem dla potencjalnych beneficjentów. Zakładane wsparcie w ramach priorytetu jest spójne z celami głównym i szczegółowym Umowy Partnerstwa, którymi są odpowiednio zwiększenie konkurencyjności gospodarki oraz zwiększenie konkurencyjności przedsiębiorstw. Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika: *zużycie energii elektrycznej wg sektorów ekonomicznych: - ogółem*.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
-----------	-----------------	------------------------	--------------------------	-----------------------	-------------------	--------------------------------	----------------------	-----------------------------------

Zużycie energii elektrycznej wg sektorów ekonomicznych: - ogółem	GWh	Słabiej rozwinięte regiony	5546	2012	<i>Do określenia na dalszym etapie prac</i>	GUS – BDL	Raz na rok
--	-----	----------------------------	------	------	---	-----------	------------

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu wsparcie ukierunkowane będzie na obniżenie energochłonności sektora produkcyjnego oraz zwiększenie wytwarzania energii ze źródeł odnawialnych na potrzeby procesu produkcyjnego, które wykazują wyraźny, pozytywny wpływ na środowisko poprzez zapewnienie znaczących oszczędności energii pierwotnej. Realizacja celu oszczędności energii w sektorze produkcyjnym będzie obejmować m.in. wsparcie dla termomodernizacji obiektów, w tym zmiany wyposażenia tych obiektów w urządzenia o najwyższej, uzasadnionej ekonomicznie, klasie efektywności energetycznej. Oczekuje się, że interwencja w ramach tego priorytetu będzie przyczyniać się do zaspokojenia potrzeb sektora w zakresie zwiększenia efektywności energetycznej. Inwestycje w tym zakresie przyczynią się do rozwoju sektora poprzez zmniejszenie kosztów funkcjonowania. W ramach priorytetu wspierane będą projekty przedsiębiorstw redukujące ilość strat energii, ciepła, wody.

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach priorytetu będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Głównymi **beneficjentami** w ramach priorytetu mogą być:

- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- Przedsiębiorcy z sektora MŚP.

W ramach priorytetu nie przewiduje się terytorializacji.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

W ramach priorytetu do wyboru operacji do dofinansowania zastosowanie znajdzie konkursowy tryb selekcji projektów.

Z uwagi na fakt, iż głównymi beneficjentami projektów aplikujących o środki w ramach priorytetu będą przedsiębiorcy, opierając się na zasadzie konkurencyjności oraz dążąc do zapewnienia aplikującym sprawiedliwych i równych szans dostępu do środków EFRR, przyjęto, iż **głównym trybem** wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**. Zastosowanie trybu konkursowego, jako głównego trybu wyboru projektów w ramach priorytetu, gwarantować będzie efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych umożliwiając wybór do dofinansowania projektów najlepszych.

Kryteria wyboru projektów, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a, rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System oceny projektów gwarantować będzie, iż realizowane operacje zgodne będą z celami Programu. Ponadto, zasady oceny i wyboru projektów do dofinansowania, zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego, będą uwzględniać zasadę równego dostępu do pomocy wszystkich kategorii beneficjentów w ramach Programu, oraz będą zapewniać przejrzystość reguł stosowanych przy ocenie projektów, a także będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w art. 7 -8 rozporządzenia ramowego. Do dofinansowania wybierane będą projekty zgodne z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami Wspólnoty.

System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach dostępu, weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu, oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczyniać się będą do realizacji celów i rezultatów priorytetu. System oceny projektów oraz zastosowanie danego trybu wyboru operacji gwarantować ma efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych, poprzez

obiektywny i rzetelny wybór do dofinansowania z EFRR projektów, które umożliwią osiągnięcie długookresowych celów rozwojowych. Kryteria i zasady oceny projektów umożliwiają wybór do dofinansowania i realizację projektów wysokiej jakości, tworzących największą wartość dodaną oraz będących najbardziej rozwojowymi z punktu widzenia regionu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

W odniesieniu do obszarów wsparcia w ramach priorytetu inwestycyjnego, poza wsparciem bezzwrotnym, przewiduje się wsparcie również w formie zwrotnej. Ostateczny zakres i forma wsparcia zostanie określona na podstawie analizy ex-ante. Dobór instrumentów wsparcia będzie uwzględniał konkretne potrzeby beneficjentów od których ostatecznie będzie uzależniona zarówno forma pomocy, jak i jej wielkość.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Liczba przedsiębiorstw, które w wyniku wsparcia poprawiły efektywność energetyczną	szt.	EFRR	Stabiej rozwinięte regiony	100			IZ Beneficjent	Raz na rok

Priorytet inwestycyjny 4.3:

Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Poprawa efektywności energetycznej w budownictwie użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym

Potrzeba poprawy efektywności wykorzystania energii dotyczy wszystkich sektorów gospodarki, w tym oczywiście również budownictwa, zarówno w sektorze mieszkaniowym, jak również w budynkach użyteczności publicznej. Dla osiągnięcia niskiego zużycia energii pożądanego ze względu na rosnące koszty i podnoszone wymagania, nie wystarczy tylko termomodernizacja budynków realizowana w Polsce od szeregu lat, ale konieczne są jeszcze liczne inne ulepszenia techniczne w różnych dziedzinach (np. w zakresie ogrzewania, wentylacji, ewentualnego chłodzenia, przygotowania ciepłej wody i oświetlenia pomieszczeń), znacznie szersze wykorzystanie energii ze źródeł odnawialnych i niekonwencjonalnych, a także wprowadzenie zasad energooszczędnego użytkowania budynku oraz systemu monitoringu i sterowania użytkowaniem energii. Osiągnięcie wysokiej efektywności energetycznej w istniejących budynkach jest konieczne, ale ze względu na wielość i stopień skomplikowania środków technicznych i prawnych oraz problemy wsparcia

finansowego staje się trudnym zadaniem dla potencjalnych beneficjentów. Większość beneficjentów nie ma funduszy potrzebnych dla podjęcia niezbędnych działań, mających na celu poprawę efektywności energetycznej. Cel szczegółowy priorytetu jest spójny z celami głównym i szczegółowym Umowy Partnerstwa, którymi są odpowiednio zwiększenie konkurencyjności gospodarki oraz zmniejszenie emisyjności gospodarki.

Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika: *nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej wg kierunków inwestowania – pozostała działalność związana z ochroną środowiska: - oszczędzanie energii ogółem.*

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska i gospodarce wodnej wg kierunków inwestowania – pozostała działalność związana z ochroną środowiska: - oszczędzanie energii ogółem	tys. zł	Słabiej rozwinięte regiony	7105,8	2012	<i>Do określenia na dalszym etapie prac</i>	GUS – BDL	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Realizacja celów tego priorytetu ma znaczenie zarówno dla zapewnienia bezpieczeństwa energetycznego poprzez zmniejszenie zapotrzebowania na energię pierwotną i finalną oraz dywersyfikację źródeł energii w kierunku energii odnawialnej, jak również jest niezwykle istotna w kontekście ochrony środowiska, ponieważ zmniejszenie zużycia energii oraz wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii niesie za sobą ograniczenie emisji zanieczyszczeń do powietrza. Realizacja celu oszczędności energii w sektorze publicznym i mieszkaniowym będzie obejmować wsparcie dla głębokiej termomodernizacji obiektów użyteczności publicznej, w tym będących w zasobie JST (m.in. szpitali, szkół) oraz budynków mieszkalnych, w tym zmiany wyposażania tych obiektów w urządzenia o najwyższej, uzasadnionej ekonomicznie, klasie efektywności energetycznej (np. ocieplenie obiektów, wymiana drzwi i okien, modernizacja systemów grzewczych wraz z wymianą źródła ciepła, modernizacja systemów wentylacji, klimatyzacji). W ramach kompleksowej głębokiej termomodernizacji budynków wspierana będzie także generacja rozproszona, tj. budowa lokalnych, małych źródeł energii produkujących zarówno energię elektryczną, jak i ciepło na potrzeby lokalne, niewymagająca przesyłania jej na duże odległości oraz poprawa sprawności wytwarzania ciepła poprzez zmianę źródeł ciepła na jednostki wysokosprawnej kogeneracji. Oczekuje się, że interwencja w ramach priorytetu w istotny sposób zaspokoi potrzeby terytorialne w zakresie zwiększenia efektywności energetycznej.

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach priorytetu będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Głównymi **beneficjentami** w ramach priorytetu mogą być:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Partnerzy społeczni i gospodarczy,

- Jednostki naukowe,
- Szkoły wyższe,
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki, samorządu terytorialnego lub ich związki,
- Organizacje pozarządowe,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- Spółdzielnie i wspólnoty mieszkaniowe, Towarzystwa Budownictwa Społecznego.

W ramach priorytetu nie przewiduje się terytorializacji.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

W ramach priorytetu do wyboru operacji do dofinansowania zastosowanie znajdzie konkursowy tryb selekcji projektów.

Z uwagi na szeroki katalog beneficjentów, w tym możliwość ubiegania się o dofinansowanie w ramach priorytetu także przez podmioty spoza sektora finansów publicznych, potencjalnie dużą liczbę projektów oraz niewielką wartość projektów z zakresu kompleksowej termomodernizacji energetycznej budynków mieszkaniowych, które aplikować będą o środki, opierając się na zasadzie konkurencyjności oraz dążąc do zapewnienia aplikującym sprawiedliwych i równych szans dostępu do środków EFRR przyjęto, iż **głównym trybem** wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**. Zastosowanie trybu konkursowego, jako głównego trybu wyboru projektów w ramach priorytetu, gwarantować będzie efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych umożliwiając wybór do dofinansowania projektów najlepszych. Zastosowanie trybu konkursowego umożliwi także zaspokojenie większej liczby potrzeb na większą terytorialnie skalę.

Kryteria wyboru projektów, zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a, rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System oceny projektów gwarantować będzie, iż realizowane operacje zgodne będą z celami Programu. Ponadto, zasady oceny i wyboru projektów do dofinansowania, zgodnie z zapisami art. 125, ust.3 rozporządzenia ramowego, będą uwzględniać zasadę równego dostępu do pomocy wszystkich kategorii beneficjentów w ramach Programu, oraz będą zapewniać przejrzystość reguł stosowanych przy ocenie projektów, a także będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w art. 7 - 8 ww. rozporządzenia. Do dofinansowania wybierane będą projekty zgodne z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami Wspólnoty.

System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach dostępu, weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu, oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczyniać się będą do realizacji celów i rezultatów priorytetu. System oceny projektów oraz zastosowanie danego trybu wyboru operacji gwarantować ma efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych, poprzez obiektywny

i rzetelny wybór do dofinansowania projektów, które umożliwią osiągnięcie długookresowych celów rozwojowych. Kryteria i zasady oceny umożliwiać powinny wybór do dofinansowania i realizację projektów wysokiej jakości, tworzących największą wartość dodaną oraz będących najbardziej rozwojowymi z punktu widzenia regionu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

W odniesieniu do obszarów wsparcia w ramach priorytetu inwestycyjnego, poza wsparciem bezzwrotnym, przewiduje się wsparcie również w formie zwrotnej. Ostateczny zakres i forma wsparcia zostanie określona na podstawie analizy ex-ante. Dobór instrumentów wsparcia będzie uwzględniał konkretne potrzeby beneficjentów od których ostatecznie będzie uzależniona zarówno forma pomocy, jak i jej wielkość.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków	Szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	171			IZ Beneficjent	Raz na rok
	Liczba wybudowanych\ zmodernizowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej i ciepłej w ramach kogeneracji	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	24			IZ beneficjent	Raz na rok

Priorytet inwestycyjny 4.5:

Promowanie strategii niskoemisyjnych dla wszystkich rodzajów terytoriów, w szczególności dla obszarów miejskich, w tym wspieranie zrównoważonej multimodalnej mobilności miejskiej i działań adaptacyjnych mających oddziaływanie łagodzące na zmiany klimatu

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Ochrona środowiska i redukcja emisji zanieczyszczeń

Przestawienie gospodarki na gospodarkę niskoemisyjną, a tym samym ograniczenie emisji gazów cieplarnianych i innych substancji uważa się nie tylko za kluczowy krok w kierunku zapewnienia stabilnego środowiska, lecz także za element długofalowego zrównoważonego rozwoju. Polska gospodarka, pomimo redukcji emisji gazów cieplarnianych o około 30%, zaliczana jest do najbardziej emisyjnych w UE, jeśli za miarę przyjmuje się emisję na jednostkę PKB (jednakże przy porównywaniu emisji per capita, polska emisja jest równa średniej unijnej UE27). Emisja przemysłowych zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych, tj. z sektora energetyczno-przemysłowego województwa lubelskiego (wg danych GUS) w 2011 r. wynosiła 2,439 tys. ton pyłów (4,2% emisji krajowej) oraz 5 578,8 tys. ton gazów (2,5% emisji krajowej), co ustawia województwo lubelskie na 12 miejscu zarówno pod względem pyłów, jaki i gazów. Ponadto na obszarze województwa lubelskiego znaczącymi źródłami emisji zanieczyszczeń powietrza mającymi duży procentowy udział w stężeniach pyłu PM10 są: emisja powierzchniowa z indywidualnego ogrzewania budynków oraz emisja liniowa tj. komunikacja, głównie transport samochodowy. Działania powiązane z realizacją celów polityki klimatycznej, w tym przede wszystkim redukcja emisji gazów cieplarnianych i innych substancji wprowadzanych do powietrza, nie muszą oznaczać spadku tempa wzrostu gospodarki, a w dłuższej perspektywie będą pozytywnie oddziaływać na jej rozwój. Projekty

na rzecz ochrony środowiska mogą wspierać wzrost gospodarczy m.in. poprzez poprawę efektywności gospodarowania zasobami naturalnymi i energią, jak również poprzez innowacje technologiczne. Pozwalają wykorzystać szansę na zdobycie konkurencyjnej przewagi na rynkach międzynarodowych oraz przyczyniają się do dywersyfikacji źródeł i sposobów wytwarzania energii m.in. poprzez zwiększenie udziału odnawialnych źródeł energii, co wpłynie korzystnie na zwiększenie bezpieczeństwa dostaw energii. Działania te realizowane zgodnie z założeniami planów niskoemisyjnych przyczynią się do osiągnięcia celów określonych w pakiecie klimatyczno-energetycznym do roku 2020, tj.:

- redukcji emisji gazów cieplarnianych,
- zwiększenia udziału energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych,
- redukcji zużycia energii finalnej, co ma zostać zrealizowane poprzez podniesienie efektywności energetycznej,

a także do poprawy jakości powietrza na obszarach, na których odnotowano przekroczenia jakości poziomów dopuszczalnych stężeń w powietrzu. Wsparcie w ramach priorytetu będzie ukierunkowane na kompleksowe podejście do tematyki niskoemisyjności na wszystkich typach obszarów, w tym na obszarach miejskich. Cel szczegółowy priorytetu jest spójny z celami głównym i szczegółowymi Umowy Partnerstwa, którymi są odpowiednio zwiększenie konkurencyjności gospodarki, zmniejszenie emisyjności gospodarki oraz poprawa jakości i funkcjonowania oferty systemu transportowego i zwiększenie transportowej dostępności kraju w układzie europejskim i krajowym. Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika: *całkowita emisja zanieczyszczeń powietrza – dwutlenek siarki*.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Całkowita emisja zanieczyszczeń powietrza – dwutlenek siarki	kg/km ²	Słabiej rozwinięte regiony	556,4	2011	<i>Do określenia na dalszym etapie prac</i>	GUS BDL	Co roku

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Realizacja priorytetu służyć będzie zwiększeniu udziału w przewozie osób gałęzi transportu alternatywnych w stosunku do transportu indywidualnego (transport kolejowy, transport publiczny w obszarach metropolitalnych, intermodalny), co będzie prowadzić do lepszego zrównoważenia systemu transportowego, zmniejszenia negatywnego oddziaływania transportu na środowisko oraz do redukcji zatłoczenia motoryzacyjnego. W ramach priorytetu oprócz projektów dotyczących inwestycji w tradycyjne elementy infrastruktury realizowane będą inwestycje w zakresie zarządzania informacjami, systemami operacyjnymi i logistycznymi w celu podniesienia jakości obsługi klienta. W obszarze transportu publicznego wspierane będą głównie projekty z zakresu zakupu i modernizacji taboru niskoemisyjnego na potrzeby transportu miejskiego wraz z niezbędną infrastrukturą, budowy i rozbudowy stacji i węzłów przesiadkowych ze szczególnym uwzględnieniem ich integracji z innymi gałęziami transportu, w tym projekty typu „parkuj i jedź” oraz systemy telematyczne, jako element projektu, poprawiające funkcjonowanie transportu publicznego. Dodatkowo wspierane będą działania zmierzające do zmian w sposobie podróżowania, na przykład poprzez promowanie ruchu pieszego i rowerowego, łączenie podróży w transporcie indywidualnym i publicznym (m.in. park-and-ride, bike-and-ride itd.). Istotną grupą projektów wspieranych w ramach priorytetu będą działania realizujące kompleksowe podejście do zagadnień niskoemisyjności na wszystkich typach obszarów w tym także na obszarach miast. Wsparcie w tym zakresie będzie kierowane m.in. na wsparcie

instalacji energooszczędnego oświetlenia, działania promocyjno-informacyjne dotyczące oszczędności energii, promocji budownictwa pasywnego itp.

Grupę docelową wsparcia stanowią osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu, mieszkańcy rynku ponadregionalnego i międzynarodowego, potencjalni turyści i inwestorzy.

W ramach projektów *wynikających z planów gospodarki niskoemisyjnej dla poszczególnych typów obszarów*, **beneficjentem** mogą być:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- Partnerzy społeczni i gospodarczy,
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- Przedsiębiorcy z sektora MŚP.

W ramach realizacji projektów z *zakresu zrównoważonej mobilności miejskiej* **beneficjentem** mogą być miasta o liczbie mieszkańców powyżej 30 tys. oraz obszary powiązane z nimi funkcjonalnie i działające na ich obszarze:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- Podmioty świadczące usługi transportu publicznego na zlecenie jednostek samorządu terytorialnego i ich związków na terenie miast objętych działaniem wyłonione do świadczenia tych usług zgodnie z Prawem zamówień publicznych.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) na obszarze strategicznej interwencji (Lubelski Obszar Metropolitalny) oraz na projekty zintegrowane na obszarach strategicznej interwencji (miasta subregionalne), wyznaczone w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

W ramach priorytetu do wyboru operacji do dofinansowania zastosowanie znaleźć mogą następujące tryby selekcji projektów:

- tryb konkursowy,
- tryb pozakonkursowy.

Z uwagi na szeroki katalog beneficjentów, w tym możliwość ubiegania się o dofinansowanie także przez podmioty spoza sektora finansów publicznych, potencjalnie dużą liczbę projektów, które aplikować będą o środki, prawdopodobieństwo terytorialnego ich rozproszenia a także biorąc pod uwagę różnorodność projektów, przyczyniających się do osiągnięcia założonych celów oraz fakt, iż dane typy projektów realizowane mogą być przez większą liczbę potencjalnych wnioskodawców, opierając się na zasadzie konkurencyjności oraz dążąc do zapewnienia sprawiedliwych i równych szans dostępu do środków EFRR przyjęto, iż **głównym trybem** wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**. Zastosowanie trybu konkursowego, jako głównego trybu wyboru projektów, gwarantować będzie efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych umożliwiając wybór do dofinansowania projektów najlepszych. Zastosowanie trybu konkursowego umożliwi także zaspokojenie większej liczby potrzeb na większą terytorialnie skalę.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** przeznaczonego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, lub projektów dotyczących realizacji celów lub zadań publicznych, zgodnych z regionalnymi dokumentami strategicznymi (w tym ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego). W trybie

pozakonkursowym wybierane będą projekty, których beneficjenci ze względu na charakter projektu są jednoznacznie zidentyfikowani na etapie programowania. Tryb pozakonkursowy znajdzie zastosowanie dla projektów strategicznych, w tym realizowanych w formule zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) i/lub strategicznych inwestycji terytorialnych (SIT). Zastosowanie trybu pozakonkursowego może wzmocnić skuteczność osiągnięcia celów priorytetu.

Kryteria wyboru projektów, zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a, rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System oceny projektów gwarantować będzie, iż realizowane operacje zgodne będą z celami Programu. Ponadto, zasady oceny i wyboru projektów do dofinansowania, zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego, będą uwzględniać zasadę równego dostępu do pomocy wszystkich kategorii beneficjentów w ramach Programu, oraz będą zapewniać przejrzystość reguł stosowanych przy ocenie projektów, a także będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w art. 7 - 8 rozporządzenia ramowego. Do dofinansowania wybierane będą projekty zgodne z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami Wspólnoty.

System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach dostępu, weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu, oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczyniać się będą do realizacji celów i rezultatów priorytetu. System oceny projektów oraz zastosowanie danego trybu wyboru operacji gwarantować ma efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych, poprzez obiektywny i rzetelny wybór do dofinansowania z EFRR projektów, które umożliwią osiągnięcie długookresowych celów rozwojowych. Kryteria i zasady oceny projektów umożliwiać powinny wybór do dofinansowania i realizację projektów wysokiej jakości, tworzących największą wartość dodaną oraz będących najbardziej rozwojowymi z punktu widzenia regionu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru pasażerskiego w publicznym transporcie zbiorowym komunikacji miejskiej	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	100			IZ Beneficjent	Raz na rok
	Pojemność zakupionego lub zmodernizowanego taboru pasażerskiego w publicznym transporcie	osoba	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	10 500			IZ Beneficjent	Raz na rok

zbiorowym komunikacji miejskiej							
---------------------------------	--	--	--	--	--	--	--

➤ **OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ EFS Z ZAKRESU INNOWACJI SPOŁECZNYCH, WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ ORZ WKŁADU EFS DO REALIZACJI CELÓW TEMATYCZNYCH 1 - 7**
Nie dotyczy

➤ **RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ**

Rodzaj wskaźnika	Lp.	Wskaźnik lub kluczowy etap wdrażania	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika	Kwota rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana w 2019 r.
							M	K	O			
KEW		Poziom kontraktacji na Osi (wg PI 4.3)	%	EFRR	Słabiej rozwinięty	17%	100%			IZ	PI 4.3 stanowi 56% alokacji na Oś Priorytetową; Uruchomienie środków będzie możliwe dopiero w momencie posiadania wszystkich niezbędnych procedur i wytycznych, w tym także z poziomu MIR, których planowana data wydania nie jest znana, co nie pozwala oszacować wartości wskaźnika	14,22 mln EUR

									produktu	
Wskaźnik finansowy		Wartość wydatków certyfikowanych	Mln EUR	EFRR	Słabiej rozwinięty	32,45	217,71	IZ		14,22 mln EUR

➤ **KATEGORYZACJA INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ**

Fundusz i Kategoria regionu : EFRR Region słabiej rozwinięty			
Wymiar 1 Zakres interwencji		Wymiar 2 Forma finansowania	
Kod	€	Kod	€
13	93 446 000	01	237 030 000
14	22 624 000		
16	5 656 000		
43	43 030 000		
44	860 600		
68	18 925 000		
69	18 925 000		
82	12 909 000		
89	20 654 400		

➤ **Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych**
Nie dotyczy

Oś Priorytetowa 6

Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów

Oś priorytetowa *Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów* będzie realizowana poprzez ściśle ze sobą powiązane działania z obszaru dwóch celów tematycznych. Działania w ramach celu tematycznego 5 *Promowanie dostosowania do zmian klimatu, zapobiegania ryzyku i zarządzania ryzykiem* oraz celu tematycznego 6 *Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami*, są komplementarne i tworzą wspólną logikę, dzięki której możliwa będzie realizacja celów założonych dla poszczególnych priorytetów. Logika przyjęta dla osi priorytetowej wskazuje, że najlepszym sposobem na wykorzystanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego do stymulowania rozwoju społeczno-gospodarczego jest kreowanie działań mających na celu zminimalizowanie negatywnego wpływu działalności człowieka na środowisko przyrodnicze województwa lubelskiego. Jednocześnie warunkiem zachowania dobrej jakości zasobów przyrodniczych jest podjęcie działań zabezpieczających przed ich degradacją obejmujących inwestycje z zakresu gospodarki odpadami, gospodarki wodnej, w tym także skuteczne i efektywne zabezpieczenie mieszkańców w sytuacji wystąpienia klęsk żywiołowych. Ochrona środowiska i adaptacja do zmieniającego się klimatu wymaga horyzontalnego podejścia do problemu także w odniesieniu do innych osi Programu.

- Oś Priorytetowa 6 **Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

Priorytet inwestycyjny 5.2:

Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Zapewnienie skutecznej ochrony w sytuacji wystąpienia klęsk żywiołowych

Występujące w okresie ostatnich kilkunastu lat przypadki katastrofalnych wezbrań rzecznych wymuszają konieczność poszukiwania skutecznych metod ochrony mieszkańców województwa przed skutkami zjawisk katastrofalnych i poważnych awarii. Dla zapewnienia efektywności działań, o których mowa powyżej niezbędne są odpowiednio, wyposażone w sprzęt do prowadzenia akcji służby ratowniczej. Jak wynika ze statystyki KG PSP za rok 2010, na terenie województwa lubelskiego wystąpiło 6⁹ zjawisk katastrofalnych związanych z wystąpieniem powodzi. W trakcie trwania powodzi 2010 roku, zniszczenia były znaczne, a szkody materialne i społeczne bardzo poważne. Według danych Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego ogólne straty powodziowe na wiosnę i w lecie 2010 roku wyniosły w województwie 229,8 mln zł. W tej kwocie mieszczą się straty w mieniu prywatnym w wysokości 147,9 mln zł, straty przedsiębiorstw 18,8 mln zł, straty jednostek samorządowych 16,9 mln zł, straty w „rzekach i ciekach wodnych”, tj. głównie w wałach i pompowniach 27,9 mln zł oraz inne mniejsze pozycje. Poszkodowanych przez powódź było 2707 rodzin, w tym ewakuowano 1170

⁹ Dane statystyczne KG PSP [źródło: www.kgpsp.gov.pl]

rodzin¹⁰. Należy zatem maksymalizować operacyjne możliwości służb ratowniczych tak, aby minimalizować negatywne skutki powyższych zjawisk dla ludzkiego zdrowia, środowiska, działalności gospodarczej i kulturalnej. Działalność służb ratowniczych w pełni wpisuje się w plany zarządzania ryzykiem utworzone dla poszczególnych obszarów, gdzie obowiązkowymi zadaniami służb ratowniczych, także OSP, jest czynne uczestnictwo w niesieniu pomocy. Uzupełniająco możliwe do wsparcia będą projekty dotyczące małej retencji wpisujące się w kompleksową realizację zadań dotyczących danej zlewni z uwzględnieniem zapisów Ramowej Dyrektywy Wodnej.

Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika: *liczba jednostek służb ratowniczych w województwie lubelskim*.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba jednostek służb ratowniczych w województwie lubelskim	Szt.	Słabiej rozwinięte regiony	1756	2013	1756	Stat.publ.	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Z uwagi na istotne zagrożenie klęskami żywiołowymi, jak również poważnymi awariami i zdarzeniami w ramach priorytetu wsparcie uzyskują projekty związane z wyposażeniem OSP w specjalistyczny sprzęt niezbędny do skutecznego prowadzenia akcji ratowniczych oraz usuwania skutków zagrożeń naturalnych i poważnych awarii. Projekty OSP będą miały na celu ochronę zdrowia i bezpieczeństwa ludzi, w tym ochronę dóbr materialnych na obszarach zabudowanych. Wysokie prawdopodobieństwo występowania zjawisk katastrofalnych wskazuje na niezbędność realizacji tego typu projektów, kładąc nacisk na ograniczenie potencjalnych negatywnych konsekwencji zmian klimatycznych dla zdrowia ludzkiego, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej. Uzupełnieniem powyższych działań będą projekty dotyczące małej retencji wpisujące się w kompleksową realizację zadań dotyczących danej zlewni z uwzględnieniem zapisów Ramowej Dyrektywy Wodnej.

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach priorytetu będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Głównymi **beneficjentami** w ramach priorytetu mogą być:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne,
- Jednostki Ochotniczej Straży Pożarnej.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów zintegrowanych na obszarach strategicznej interwencji (miasta subregionalne), wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

W ramach priorytetu do wyboru operacji do dofinansowania zastosowanie znaleźć mogą następujące tryby selekcji projektów:

- tryb pozakonkursowy,
- tryb konkursowy.

¹⁰ <http://www.wzmiuw.lublin.pl/publikacje/155-informacja-powod-2010>.

W ramach priorytetu, w **trybie pozakonkursowym**, realizowane będą projekty strategiczne, o kluczowym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu lub projekty dotyczące realizacji zadań lub celów publicznych, zgodne z regionalnymi dokumentami strategicznymi (w tym ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego). W trybie pozakonkursowym wybierane będą projekty, których beneficjenci ze względu na charakter projektu, są jednoznacznie zidentyfikowani na etapie programowania. Zastosowanie trybu pozakonkursowego pozwoli na ściśle ukierunkowanie wydatkowania środków na działania umożliwiające rozwiązanie zdiagnozowanych problemów, zapobiegając równocześnie rozdrobnieniu środków w ramach priorytetu. Tryb pozakonkursowy znajdzie zastosowanie dla projektów strategicznych, w tym realizowanych w formule strategicznych inwestycji terytorialnych (SIT).

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu konkursowego**. Zastosowanie trybu konkursowego wzmocnić może skuteczność osiągnięcia celu priorytetu.

Kryteria wyboru projektów, zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a, rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System oceny projektów gwarantować będzie, iż realizowane operacje zgodne będą z celami Programu. Ponadto, zasady oceny i wyboru projektów do dofinansowania, zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego, będą uwzględniać zasadę równego dostępu do pomocy wszystkich kategorii beneficjentów w ramach Programu, oraz będą zapewniać przejrzystość reguł stosowanych przy ocenie projektów, a także będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w art. 7 - 8 rozporządzenia ramowego. Do dofinansowania wybierane będą projekty zgodne z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami Wspólnoty.

System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach dostępu, weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu, oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczyniać się będą do realizacji celów i rezultatów priorytetu. System oceny projektów oraz zastosowanie danego trybu wyboru operacji gwarantować ma efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych, poprzez obiektywny i rzetelny wybór do dofinansowania z EFRR projektów, które umożliwią osiągnięcie długookresowych celów rozwojowych. Kryteria i zasady oceny projektów umożliwiać powinny wybór do dofinansowania i realizację projektów wysokiej jakości, tworzących największą wartość dodaną oraz będących najbardziej rozwojowymi z punktu widzenia regionu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Liczba jednostek służb ratowniczych wyposażonych w sprzęt do prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków katastrof	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	100			IZ beneficjent	Raz na rok

Priorytet inwestycyjny 6.1:

Inwestowanie w sektor gospodarki odpadami celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Stworzenie sprawnego systemu zagospodarowania odpadów w oparciu o instalacje regionalne

Zgodnie z badaniami przeprowadzonymi w ramach Krajowego Planu Gospodarki Odpadami, w Polsce szacowany wzrost jednostkowego wskaźnika wytwarzanych przez mieszkańców odpadów będzie na tyle wysoki, że przewyższy spodziewany spadek ilości mieszkańców. Dlatego też, prognozowana masa wytwarzanych odpadów komunalnych przez mieszkańców województwa lubelskiego będzie w analizowanych latach wzrastać (o 6,6% więcej w roku 2023). Analogiczna sytuacja będzie dotyczyła odpadów niebezpiecznych i przemysłowych. W związku z powyższym działania będą skierowane na zwiększenie udziału odzysku, w szczególności recyklingu w odniesieniu do szkła, metali, tworzyw sztucznych oraz papieru i tektury, jak również odzysku energii z odpadów zgodnego z wymogami ochrony środowiska w tym także na działania informacyjno-promocyjne związane z gospodarką odpadami i promocją segregacji, co w konsekwencji przełoży się na objęcie wszystkich mieszkańców województwa zorganizowanym i selektywnym systemem zbiórki odpadów. Działania realizowane zgodnie z wymogami ramowej dyrektywy odpadowej i dyrektywy w sprawie składowania odpadów pozwolą na zmniejszenie strumienia odpadów biodegradowalnych składowanych na składowiskach. Przyczynią się także do zwiększenia ilości zbieranych selektywnie odpadów niebezpiecznych występujących w strumieniu odpadów komunalnych, wyeliminują praktyki nielegalnego składowania odpadów i pozwolą na osiągnięcie zakładanych wskaźników ponownego użycia i recyklingu. Docelowo cały system gospodarowania odpadami na terenie województwa lubelskiego będzie oparty i prowadzony z wykorzystaniem instalacji regionalnych. Cel szczegółowy priorytetu jest spójny z celem głównym Umowy Partnerstwa, a mianowicie zwiększeniem konkurencyjności gospodarki i celem szczegółowym zwiększeniem efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowaniem.

Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika: *moc zainstalowana ZZO w stosunku do odpadów komunalnych wytworzonych.*

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Moc zainstalowana ZZO w stosunku do odpadów komunalnych wytworzonych	%	Słabiej rozwinięte regiony	45	2010	<i>Do określenia na dalszym etapie prac</i>	WSO (Wojewódzki System Odpadowy)	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W zakresie gospodarki odpadami wspierane będą działania w zakresie zapobiegania oraz ograniczania wytwarzania odpadów komunalnych, wdrażania technologii odzysku, w tym recyklingu, wdrażania technologii ostatecznego unieszkodliwiania odpadów komunalnych z wyłączeniem termicznej utylizacji odpadów. Wsparcie pozwoli również na likwidację zagrożeń

wynikających ze składowania odpadów oraz rekultywację wysypisk. Wspierane w ramach priorytetu przedsięwzięcia będą zgodne z planami inwestycyjnymi, których celem będzie wskazanie infrastruktury niezbędnej do osiągnięcia do 2020 roku zgodności z unijnymi dyrektywami w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi, w tym wdrożenia hierarchii sposobów postępowania z odpadami, osiągnięcia wymaganych poziomów przygotowania do ponownego użycia i recyklingu oraz ograniczenia składowania odpadów komunalnych ulegających biodegradacji na obszarze 9 regionów¹¹. Rozwój selektywnego zbierania odpadów będzie ściśle powiązany ze zwiększeniem udziału odpadów komunalnych poddawanych odzyskowi. Wsparcie w ramach priorytetu będzie dotyczyło także gospodarowania odpadami niebezpiecznymi, w szczególności w zakresie unieszkodliwiania azbestu.

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach priorytetu będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Głównymi **beneficjentami** w ramach priorytetu mogą być:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- Podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska.

W ramach priorytetu nie przewiduje się terytorializacji.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

W ramach priorytetu do wyboru operacji do dofinansowania zastosowanie znaleźć mogą następujące tryby selekcji projektów:

- tryb pozakonkursowy,
- tryb konkursowy.

Głównym trybem wyboru projektów w ramach priorytetu będzie **tryb pozakonkursowy**. Zastosowanie trybu pozakonkursowego podyktowane jest potrzebą kompleksowego podejścia do polityki środowiskowej dot. gospodarki odpadami. Zastosowanie trybu pozakonkursowego jako głównego trybu wyboru projektów z zakresu gospodarki odpadami podyktowane jest także realizacją na poziomie regionalnym dyrektywy 2008/98/WE oraz wdrożeniem rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 11 września 2012 r. w sprawie mechaniczno - biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych. W ramach priorytetu, w trybie pozakonkursowym, realizowane będą projekty strategiczne, o kluczowym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, lub projekty dotyczące realizacji zadań lub celów publicznych, zgodne z regionalnymi dokumentami strategicznymi (w tym ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego). W trybie pozakonkursowym wybierane będą projekty, których beneficjenci ze względu na charakter projektu są jednoznacznie zidentyfikowani na etapie programowania.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu konkursowego**. Zastosowanie trybu konkursowego wzmocnić może skuteczność osiągnięcia celu priorytetu.

Kryteria wyboru projektów, zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a, rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System oceny projektów gwarantować będzie, iż realizowane operacje zgodne będą z celami Programu. Ponadto, zasady oceny i wyboru projektów do dofinansowania, zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego, będą uwzględniać zasadę równego dostępu do pomocy wszystkich kategorii beneficjentów w ramach Programu, oraz będą zapewniać przejrzystość reguł stosowanych

¹¹ Regiony wyznaczone na podstawie ustawy z dn. 14 grudnia 2012 r. o odpadach (Dz.U. z 2013 r. poz. 21)

przy ocenie projektów, a także będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w art. 7 - 8 rozporządzenia ramowego. Do dofinansowania wybierane będą projekty zgodne z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami Wspólnoty.

System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach dostępu, weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu, oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczyniać się będą do realizacji celów i rezultatów priorytetu. System oceny projektów oraz zastosowanie danego trybu wyboru operacji gwarantować ma efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych, poprzez obiektywny i rzetelny wybór do dofinansowania z EFRR projektów, które umożliwią osiągnięcie długookresowych celów rozwojowych. Kryteria i zasady oceny projektów umożliwiać powinny wybór do dofinansowania i realizację projektów wysokiej jakości, tworzących największą wartość dodaną oraz będących najbardziej rozwojowymi z punktu widzenia regionu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Liczba rozbudowanych / zmodernizowanych zakładów zagospodarowania odpadów	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	8			IZ beneficjent	Raz na rok
	Dodatkowa pojemność rozbudowanych, przebudowanych składowisk odpadów niebezpiecznych	m ³	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	Do określenia na dalszym etapie prac			IZ beneficjent	Raz na rok

Priorytet inwestycyjny 6.2:

Inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych, określonych przez państwa członkowskie

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych województwa

Województwo lubelskie jest jednym z bardziej zasobnych w wody podziemne regionów w kraju. Decyduje o tym przede wszystkim położenie w obrębie niecki lubelskiej o korzystnych parametrach hydrogeologicznych i stosunkowo łatwej dostępności. Wody podziemne na terenie województwa lubelskiego generalnie charakteryzują się dobrą jakością i są podstawowym źródłem zaopatrzenia w wodę dla potrzeb socjalno-bytowych. Największe miasta województwa charakteryzują się wskaźnikiem zwodociągowania na poziomie około 95%. W niektórych podregionach wyraźnie widoczna jest dysproporcja pomiędzy zwodociągowaniem miast i terenów wiejskich. W kilku gminach wskaźnik nie przekracza 10%. Wśród powiatów najniższe wskaźniki (poniżej 75,0%) występują w powiatach zamojskim (53%), chełmskim (70,3%), tomaszowskim (73,2%), lubelskim (74,1%), janowskim (74,3%). Spośród 193 gmin województwa 147 (tj. 76%) obsługiwanych jest przez oczyszczalnie ścieków. Województwo charakteryzuje się wciąż dość niskim wskaźnikiem skanalizowania, pomimo ciągłego inwestowania w systemy odprowadzania ścieków. Wg szacunkowych danych GUS, z oczyszczalni ścieków w 2012 roku korzystało 54,9% ludności województwa lubelskiego. Wskaźnik ten w porównaniu z rokiem 2002 wzrósł o 10,7%, jednak jest obecnie jednym z najniższych w kraju (obok województw świętokrzyskiego i małopolskiego), znacznie odbiegającym od średniego wskaźnika krajowego, który wynosi 68,6%. W skali lokalnej najwyższy wskaźnik osób korzystających z oczyszczalni wyróżnia największe miasta województwa, tj. miasta na prawach powiatu – Lublin (96,4%), Chełm (99,7%), Zamość (88%) i Biała Podlaska (98,5%), najniższy natomiast, nieprzekraczający 30,0%, występuje w powiatach zamojskim (13,4%), lubelskim (21,1%), chełmskim (26,3%). Poprawa jakości wód na terenie województwa będzie zatem realizowana głównie poprzez inwestycje prowadzące do rozwoju infrastruktury związanej z gospodarowaniem ściekami bytowymi zmierzającymi do zwiększenia udziału osób objętych zbiorczymi systemami ze szczególnym uwzględnieniem obszarów wiejskich i terenów atrakcyjnych. Działania w tym zakresie będą zgodne z założeniami dyrektywy 91/271/EWG dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych (tzw. dyrektywy ściekowej) oraz wdrażającym ww. dyrektywę Krajowym Programem Oczyszczania Ścieków Komunalnych. Cel szczegółowy priorytetu jest spójny z celami głównym i szczegółowym Umowy Partnerstwa, którymi są odpowiednio zwiększenie konkurencyjności gospodarki oraz zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowanie.

Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika: *korzystający z kanalizacji w % ogółu ludności: w miastach i na wsi.*

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
----	----------	-----------------	-------------------	----------------	------------	-------------------------	---------------	----------------------------

Korzystający z kanalizacji w % ogółu ludności: - w miastach - na wsi	%	Słabiej rozwinięte regiony	49,3	2012	Do określenia na dalszym etapie prac	GUS - BDL	Raz na rok
			86,5				
			17,0				

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Jednym z podstawowych warunków rozwoju gospodarczego jest zapewnienie szeroko pojętej podstawowej infrastruktury technicznej, w tym także ochrony środowiska, która może przyczynić się do długookresowej stabilności wzrostu gospodarczego, zmniejszenia zewnętrznych kosztów środowiskowych dla gospodarki, jak również może stymulować tworzenie miejsc pracy.

W ramach powyższego priorytetu w zakresie gospodarki wodnościekowej wspierane będą głównie kompleksowe przedsięwzięcia skoncentrowane na budowie i modernizacji sieci kanalizacyjnych dla ścieków komunalnych w aglomeracjach do 10 tys. RLM, a także na budowie i modernizacji oczyszczalni ścieków komunalnych oraz budowie i modernizacji systemów zaopatrzenia w wodę, w tym również wyposażenia w systemy zmniejszające straty w dostawach i zmniejszające ryzyko wystąpienia awarii. Dodatkowo jako element projektu mogą być także realizowane projekty dotyczące kanalizacji deszczowej. Projekty te dotyczyć będą również wyeliminowania ze ścieków niektórych substancji niebezpiecznych bezpośrednio zagrażających życiu i zdrowiu ludzi oraz osiągnięcia bezpiecznych wskaźników emisyjnych w odniesieniu do pozostałych substancji zagrażającym ekosystemom wodnym. Wsparcie projektów w zakresie oczyszczania ścieków w ramach przedsięwzięć wskazanych w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych oraz zaopatrzenia w wodę będzie realizowane z preferowaniem zadań z zakresu gospodarki ściekowej na terenach wiejskich, obszarach atrakcyjnych turystycznie, obszarach chronionych i w ich bliskim sąsiedztwie obszarów chronionych. Uzupełnieniem wsparcia będą projekty dotyczące wyposażenia w odpowiedni sprzęt służb zajmujących się monitoringiem jakości oczyszczonych ścieków, jak i wody przeznaczonej do celów konsumpcyjnych. W uzasadnionych przypadkach przewidywane jest wsparcie projektów w zakresie gospodarki ściekowej na obszarach osadnictwa rozproszonego pod warunkiem zapewnienia ekonomicznie uzasadnionych i trwałych finansowo rozwiązań (np. przydomowych oczyszczalni ścieków). Podstawowym założeniem w zakresie wsparcia projektów dotyczących gospodarowania ściekami komunalnymi jest wsparcie inwestycji na terenach objętych KPOŚK.

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach priorytetu będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Głównymi **beneficjentami** w ramach priorytetu mogą być:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- Podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-privatne,
- Spółki wodne,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska.

W ramach priorytetu nie przewiduje się terytorializacji.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

W ramach priorytetu do wyboru operacji do dofinansowania zastosowanie znajdzie konkursowy tryb selekcji projektów.

Z uwagi na potencjalnie dużą liczbę projektów, które aplikować będą o środki oraz na możliwość ubiegania się o dofinansowanie w ramach priorytetu także przez podmioty spoza sektora finansów

publicznych, opierając się na zasadzie konkurencyjności oraz dążąc do zapewnienia aplikującym sprawiedliwych i równych szans dostępu do środków EFRR przyjęto, iż **głównym trybem** wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**. Zastosowanie trybu konkursowego, jako głównego trybu wyboru projektów w ramach priorytetu, gwarantować będzie efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych, umożliwiając wybór do dofinansowania projektów o najlepszym efekcie środowiskowym. Zastosowanie trybu konkursowego umożliwi także zaspokojenie większej liczby potrzeb na większą terytorialnie skalę.

Kryteria wyboru projektów, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a, rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System oceny projektów gwarantować będzie, iż realizowane operacje zgodne będą z celami Programu. Ponadto, zasady oceny i wyboru projektów do dofinansowania, zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego, będą uwzględniać zasadę równego dostępu do pomocy wszystkich kategorii beneficjentów w ramach Programu, oraz będą zapewniać przejrzystość reguł stosowanych przy ocenie projektów, a także będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w art. 7 - 8 rozporządzenia ramowego. Do dofinansowania wybierane będą projekty zgodne z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami Wspólnoty.

System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach dostępu, weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu, oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczyniać się będą do realizacji celów i rezultatów priorytetu. System oceny projektów oraz zastosowanie danego trybu wyboru operacji gwarantować ma efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych, poprzez obiektywny i rzetelny wybór do dofinansowania z EFRR projektów, które umożliwią osiągnięcie długookresowych celów rozwojowych. Kryteria i zasady oceny projektów umożliwiać powinny wybór do dofinansowania i realizację projektów wysokiej jakości, tworzących największą wartość dodaną oraz będących najbardziej rozwojowymi z punktu widzenia regionu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Długość wybudowanej kanalizacji sanitarnej	km	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	650			IZ/beneficjent	Raz na rok

➤ OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ EFS Z ZAKRESU INNOWACJI SPOŁECZNYCH, WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ ORZ WKŁADU EFS DO REALIZACJI CELÓW TEMATYCZNYCH 1 - 7

Nie dotyczy

➤ RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ

Rodzaj wskaźnika	Lp.	Wskaźnik lub kluczowy etap wdrażania	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika	Kwota rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana w 2019 r.
							M	K	O			
KEW		Poziom kontraktacji na Osi	%	EFRR	Słabiej rozwinięty	50%	100%			IZ	Uruchomienie środków będzie możliwe dopiero w momencie posiadania wszystkich niezbędnych procedur i wytycznych, w tym także z poziomu MIR, których planowana data wydania nie jest znana, co nie pozwala oszacować wartości wskaźnika produktu; ponadto wspierane inwestycje charakteryzują się długim czasem realizacji (ok. 4 lat)	10,24 mln EUR
Wskaźnik finansowy		Wartość wydatków certyfikowanych	Mln EUR	EFRR	Słabiej rozwinięty	36,23	164,08			IZ		10,24 mln EUR

➤ **KATEGORYZACJA INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ**

Fundusz i Kategoria regionu : EFRR Region słabiej rozwinięty			
Wymiar 1 Zakres interwencji		Wymiar 2 Forma finansowania	
Kod	€	Kod	€
17	13 772 000	01	170 670 000
18	13 772 000		
19	3 443 000		
20	31 788 000		
21	5 298 000		
22	63 576 000		
23	8 741 000		
86	30 280 000		

➤ **Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych**
Nie dotyczy

2.A.7 OŚ PRIORYTETOWA 7 OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I NATURALNEGO

Oś Priorytetowa 7 Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego

- Oś Priorytetowa 7 **Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

Priorytet inwestycyjny 6.3:

Zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Efektywne wykorzystanie i zachowanie zasobów kulturowych regionu

Województwo lubelskie to jeden z ciekawszych kulturowo regionów Polski. Bogactwo tradycji i czyste środowisko, które stanowią niewątpliwie o potencjale Województwa lubelskiego, nie są w pełni wykorzystywane dla tworzenia dochodu i nowych miejsc pracy. Obecny stan infrastruktury związanej z turystyką i kulturą jest niewystarczający i nie pozwala w pełni wykorzystać posiadanych zasobów. Stan techniczny wielu zabytków oraz innych obiektów kultury ulega stałemu pogorszeniu, co utrudnia lub wręcz uniemożliwia ich właściwe wykorzystanie oraz promocję walorów historycznych i estetycznych. Wiele podmiotów nie stać na gruntowną renowację i modernizację posiadanej infrastruktury. Bez poprawy jakości bazy oraz rozwinięcia istniejącej oferty nie ma też możliwości pozyskania turystów zagranicznych. Rozpoczęty w RPO WL 2007 – 2013 proces wsparcia tego obszaru wymaga kontynuacji w celu zapewnienia odpowiedniego standardu szeroko rozumianych usług kulturalnych i turystycznych, bazujących na potencjałach województwa. Teren województwa lubelskiego od wieków był obszarem współistnienia i przenikania się wielu kultur, wyznań, języków i narodowości. Każda z grup narodowościowych i wyznaniowych pozostawiła po sobie ślady bytności. Znajduje to odzwierciedlenie w obecności obiektów dziedzictwa wielokulturowego, jak i w architekturze miast, szczególnie małych. W związku z powyższym preferowane będą projekty uwzględniające aspekty kulturowe oraz walory przyrodnicze województwa. Działania te w efekcie przełożą się na większy udział w kreowaniu dochodów województwa i pozytywnych zmianach w sferze zatrudnienia. Cel szczegółowy priorytetu jest spójny z celami głównym i szczegółowym Umowy Partnerstwa, którymi są odpowiednio zwiększenie konkurencyjności gospodarki oraz zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowanie. Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika: *zwiedzający muzea i oddziały*.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Zwiedzający muzea i oddziały	osoby	Słabiej rozwinięte regiony	836052	2012	<i>Do określenia na dalszym etapie prac</i>	GUS - BDL	<i>Do określenia na dalszym etapie prac</i>

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Obecna sytuacja w sferze kultury wskazuje na ogromne potrzeby wsparcia przy udziale funduszy strukturalnych. Z powodu wieloletnich zaległości sektor wymaga znaczącego dofinansowania w celu poprawy funkcjonowania, rozwoju instytucji kultury oraz zwiększenia szeroko rozumianego dostępu do zabytków, zarówno nieruchomości, jak i ruchomych. Inwestycje w kulturę wpływają na zwiększenie atrakcyjności osiedleńczej i lokalizacyjnej regionu dla mieszkańców i inwestorów, determinują rozwój turystyki, kreują przemysły kultury, pozytywnie wpływają na wzrost kompetencji kulturalnych społeczeństwa oraz współokreślają funkcje metropolitalne miast. W ramach priorytetu wsparciem objęte będą projekty z zakresu ochrony i zachowania zabytków o znaczeniu regionalnym i lokalnym. Do realizacji przewidziano między innymi działania związane z renowacją, restauracją, rewaloryzacją, rewitalizacją i zabezpieczeniem obiektów wpisanych do rejestru zabytków i zespołów tych obiektów wraz z ich otoczeniem. Wsparciem objęte będą również projekty z zakresu konserwacji oraz zabezpieczenia przed kradzieżą i zniszczeniem ruchomych obiektów dziedzictwa kulturowego. Realizowane będą także projekty z zakresu rozwoju oraz poprawy stanu infrastruktury kultury. Wsparcie będzie dotyczyło również projektów poprawiających dostępność do obiektów i dóbr kultury oraz miejsc atrakcyjnych turystycznie, a także służących rozwojowi aktywnych form turystyki, tworzeniu i rozwijaniu kompleksowego systemu informacji i promocji turystycznej i kulturalnej. Przewidziane do realizacji działania obejmą między innymi remonty i przebudowę instytucji kultury, a także jako element projektu – zakup i remont trwałego wyposażenia do prowadzenia działalności kulturalnej. Promowane będą projekty, których jednym z elementów są zmiany techniczne istniejącej infrastruktury, poprawiające dostępność dla osób niepełnosprawnych. Przedmiotem projektów realizowanych w ramach wsparcia sektora kultury i turystyki będą obiekty przeznaczone na cele publiczne, związane wyłącznie z funkcją kulturalną lub turystyczną.

W ramach priorytetu przewiduje się terytorializację poprzez dedykowane wsparcie dla powyższych inwestycji z podziałem środków finansowych na projekty o charakterze lokalnym i regionalnym, przy czym na wsparcie obszarów wiejskich trafi około 50% zakładanej alokacji. W związku z powyższym wydzielone zostaną dwa działania skierowane bezpośrednio do tych obszarów.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów zintegrowanych na obszarach strategicznej interwencji (miasta subregionalne), wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach priorytetu będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Głównymi beneficjentami w ramach priorytetu mogą być:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Parki narodowe i krajobrazowe,
- PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne,
- Organizacje pozarządowe,
- Spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki,
- Podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne,
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska, kultury, turystyki.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

W ramach priorytetu do wyboru operacji do dofinansowania zastosowanie znaleźć mogą następujące tryby selekcji projektów:

- tryb konkursowy,
- tryb pozakonkursowy.

Z uwagi na szeroki katalog beneficjentów, w tym możliwość ubiegania się o dofinansowanie w ramach priorytetu także przez podmioty spoza sektora finansów publicznych, potencjalnie dużą liczbę projektów, które aplikować będą o środki oraz różnorodność projektów, przyczyniających się do osiągnięcia założonych celów, opierając się na zasadzie konkurencyjności oraz dążąc do zapewnienia aplikującym sprawiedliwych i równych szans dostępu do środków EFRR przyjęto, iż **głównym trybem** wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**. Zastosowanie trybu konkursowego, jako głównego trybu wyboru projektów w ramach priorytetu, gwarantować będzie efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych umożliwiając wybór do dofinansowania projektów najlepszych.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** przeznaczonego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, lub projektów dotyczących realizacji celów lub zadań publicznych, zgodnych z regionalnymi dokumentami strategicznymi (w tym ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego). W trybie pozakonkursowym wybierane będą projekty, których beneficjenci ze względu na charakter projektu, są jednoznacznie zidentyfikowani na etapie programowania. Tryb pozakonkursowy znajdzie zastosowanie dla projektów strategicznych, w tym realizowanych w formule strategicznych inwestycji terytorialnych (SIT). Zastosowanie trybu pozakonkursowego może wzmocnić skuteczność osiągania celów priorytetu.

Kryteria wyboru projektów, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a, rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System oceny projektów gwarantować będzie, iż realizowane operacje zgodne będą z celami Programu. Ponadto, zasady oceny i wyboru projektów do dofinansowania, zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego, będą uwzględniać zasadę równego dostępu do pomocy wszystkich kategorii beneficjentów w ramach Programu, oraz będą zapewniać przejrzystość reguł stosowanych przy ocenie projektów, a także będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w art. 7 -8 rozporządzenia ramowego. Do dofinansowania wybierane będą projekty zgodne z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami Wspólnoty.

System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach dostępu, weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu, oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczyniać się będą do realizacji celów i rezultatów priorytetu. System oceny projektów oraz zastosowanie danego trybu wyboru operacji gwarantować ma efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych, poprzez obiektywny i rzetelny wybór do dofinansowania z EFRR projektów, które umożliwią osiągnięcie długookresowych celów rozwojowych. Kryteria i zasady oceny projektów umożliwiać powinny wybór do dofinansowania i realizację projektów wysokiej jakości, tworzących największą wartość dodaną oraz będących najbardziej rozwojowymi z punktu widzenia regionu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		

Liczba zabytków nieruchomych objętych wsparciem	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	24	IZ beneficjent	Raz na rok
Liczba instytucji kultury objętych wsparciem	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	18	IZ Beneficjent	Raz na rok

Priorytet inwestycyjny 6.4:

Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Zachowanie i ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej województwa

Walory przyrodnicze i krajobrazowe województwa lubelskiego, nierzadko unikalne w skali Europy, sprawiają, że region ten należy do jednych z najbardziej interesujących w Polsce. Występują tutaj zarówno obszary poddane w przeszłości bardzo dużej presji człowieka, która spowodowała wręcz nieodwracalne zmiany w funkcjonowaniu ekosystemów, ale również obszary, na których przyroda i krajobraz zachowały naturalny charakter. Walory środowiska przyrodniczego i krajobraz kulturowy należą do najważniejszych potencjałów endogenicznych regionu, stanowią jego mocną stronę i są szansą rozwojową. Ochrona i zachowanie dziedzictwa dla przyszłych pokoleń oraz racjonalne korzystanie z zasobów środowiska może zapewnić stały i zrównoważony rozwój gospodarczy i zwiększyć poziom życia ludności. Od jakości przestrzeni ekologicznej, jej różnorodności i powiązań z systemem krajowym i europejskim zależy atrakcyjność regionu i jego zdolność do budowania przewag konkurencyjnych. W ramach działań zmierzających do zachowania cennych dla regionu elementów środowiska wspierane będą kompleksowe projekty z zakresu ochrony siedlisk przyrodniczych (ekosystemów) na obszarach chronionych oraz z zakresu zachowania różnorodności gatunkowej. Ponadto zadaniami w zakresie ochrony przyrody i krajobrazu będzie zabezpieczanie cennych przyrodniczo obszarów, szczególnie obszarów wodno-błotnych oraz edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju w zakresie ochrony przyrody, realizowana na obszarach leśnych, na terenach użytkowanych rolniczo oraz w miastach. Bardzo ważne będzie prowadzenie działań, mających na celu wzrost świadomości społecznej, gdyż ochrona różnorodności biologicznej nie będzie możliwa bez szerokiej akceptacji i udziału społeczeństwa. Ważnymi w tym obszarze będą także zrównoważone działania wspierające zieloną infrastrukturę jako nośnika usług ekosystemowych czy rozwijające infrastrukturę związaną z właściwym ukierunkowaniem ruchu turystycznego na obszarach cennych przyrodniczo – zapewniającą z jednej strony lepszą ochronę wartości przyrodniczych, a jednocześnie przyczyniającą się do zwiększenia atrakcyjności turystycznej tych obszarów. Cel szczegółowy priorytetu jest spójny z celami głównym i szczegółowym Umowy Partnerstwa, którymi są odpowiednio zwiększenie konkurencyjności gospodarki oraz zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych oraz ich zachowanie.

Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika: *udział wspartych obszarów prawnie chronionych w powierzchni obszarów prawnie chronionych ogółem.*

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Udział wspartych obszarów prawnie chronionych w powierzchni obszarów prawnie chronionych ogółem	%	Słabiej rozwinięte regiony	0	2013	<i>Do określenia na dalszym etapie prac</i>	IZ	<i>Do określenia na dalszym etapie prac</i>

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu prowadzona będzie czynna ochrona przyrody na obszarach chronionych w regionie, prowadząca do ograniczenia degradacji środowiska naturalnego oraz strat zasobów różnorodności biologicznej. Wspierane będą działania mające na celu zachowanie zagrożonych wyginięciem gatunków oraz przywracanie drożności korytarzy ekologicznych, aby umożliwić prawidłowe funkcjonowanie sieci NATURA 2000. W ramach priorytetu realizowane będą również działania związane z kształtowaniem postaw społecznych sprzyjających ochronie środowiska, ochronie przyrody, w tym różnorodności biologicznej i ochronie krajobrazu, a także zachowań proekologicznych poprzez szeroko rozumianą edukację ekologiczną. Rozwój cywilizacyjny i gospodarczy sprawia, że zasoby różnorodności biologicznej i walory krajobrazowe składające się na znaczące dziedzictwo przyrodnicze są narażone na postępującą degradację. W dłuższej perspektywie proces ten może doprowadzić do zakłócenia równowagi przyrodniczej środowiska życia człowieka. Walory przyrodnicze regionu mają bezpośredni wpływ zarówno na zdrowie człowieka, jak też na różne gałęzie gospodarki (np. rozwój turystyki). Dlatego działania te zostaną skierowane także na obszary zurbanizowane. Na szczególną uwagę zasługuje również aspekt racjonalnego wykorzystywania zasobów środowiska (w tym przyrodniczych). Ponadto wiedza społeczeństwa na temat wpływu działalności człowieka na stan środowiska naturalnego jest w dalszym ciągu niewystarczająca. Dlatego też istnieje duża potrzeba jej pogłębiania, w tym kształtowania zachowań proekologicznych i umacniania pozytywnych emocjonalnych postaw wobec środowiska naturalnego. W ramach priorytetu wspierane będą przedsięwzięcia dotyczące m. in.: odbudowy zdegradowanych siedlisk, przywracania właściwych stosunków wodnych siedlisk wodno-błotnych, modernizacji małej infrastruktury służącej udostępnianiu dla turystów obszarów chronionych, tworzenia geoparków. Wsparcie będą mogły uzyskać również operacje dotyczące ochrony gatunków chronionych, reintrodukcji gatunków, budowy centrów przetrzymywania gatunków CITES i ośrodków rehabilitacji zwierząt oraz budowy lub rozbudowy obiektów dla zwierząt i roślin w ogrodach zoologicznych lub w ogrodach botanicznych. Środki będą przeznaczone także na przygotowanie dokumentacji technicznej oraz przyrodniczej dla projektów niniejszego priorytetu (w tym m.in. planów ochrony gatunków i siedlisk, inwentaryzacji przyrodniczej, opisu stanu istniejącego wraz z analizą potrzeb oraz analizą opcji), opracowanie planów ochrony.

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach priorytetu będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

Głównymi **beneficjentami** w ramach priorytetu mogą być:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- Jednostki organizacyjne jednostek samorządu terytorialnego posiadające osobowość prawną,
- Parki narodowe i krajobrazowe,
- Podmioty sprawujące nadzór lub zarządzające obszarami chronionymi,
- Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
- PGL Lasy Państwowe i jego jednostki organizacyjne,

- Jednostki naukowe,
- Szkoły wyższe,
- Organizacje pozarządowe,
- Instytucje oświatowe,
- Ośrodki edukacji ekologicznej,
- Jednostki sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną działające w sferze ochrony środowiska.

Alokacja na priorytet uwzględni środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) na obszarze strategicznej interwencji (Lubelski Obszar Metropolitalny) oraz na projekty zintegrowane na obszarach strategicznej interwencji (miasta subregionalne), wyznaczone w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

W ramach priorytetu do wyboru operacji do dofinansowania zastosowanie znaleźć mogą następujące tryby selekcji projektów:

- tryb konkursowy,
- tryb pozakonkursowy.

Z uwagi na szeroki katalog beneficjentów, w tym możliwość ubiegania się o dofinansowanie w ramach priorytetu także przez podmioty spoza sektora finansów publicznych, potencjalnie niską wartość projektów, które aplikować będą o środki oraz różnorodność projektów, przyczyniających się do osiągnięcia założonych celów, opierając się na zasadzie konkurencyjności oraz dążąc do zapewnienia aplikującym sprawiedliwych i równych szans dostępu do środków EFRR przyjęto, iż **głównym trybem** wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**. Zastosowanie trybu konkursowego, jako głównego trybu wyboru projektów w ramach priorytetu, gwarantować będzie efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych umożliwiając wybór do dofinansowania projektów najlepszych. Zastosowanie trybu konkursowego umożliwi także zaspokojenie większej liczby potrzeb na większą terytorialnie skalę.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** przeznaczonego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, lub projektów dotyczących realizacji celów lub zadań publicznych, zgodnych z regionalnymi dokumentami strategicznymi (w tym ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego). W trybie pozakonkursowym wybierane będą projekty, których beneficjenci ze względu na charakter projektu, są jednoznacznie zidentyfikowani na etapie programowania. Tryb pozakonkursowy znajdzie zastosowanie dla projektów strategicznych, w tym realizowanych w formule zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) i/lub strategicznych inwestycji terytorialnych (SIT). Zastosowanie trybu pozakonkursowego może wzmocnić skuteczność osiągnięcia celów priorytetu.

Kryteria wyboru projektów, zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a, rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System oceny projektów gwarantować będzie, iż realizowane operacje zgodne będą z celami Programu. Ponadto, zasady oceny i wyboru projektów do dofinansowania, zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego, będą uwzględniać zasadę równego dostępu do pomocy wszystkich kategorii beneficjentów w ramach Programu, oraz będą zapewniać przejrzystość reguł stosowanych przy ocenie projektów, a także będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w art. 7 - 8 rozporządzenia ramowego. Do dofinansowania wybierane będą projekty zgodne z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami Wspólnoty.

System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach dostępu, weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu, oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane

do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczyniać się będą do realizacji celów i rezultatów priorytetu. System oceny projektów oraz zastosowanie danego trybu wyboru operacji gwarantować ma efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych, poprzez obiektywny i rzetelny wybór do dofinansowania z EFRR projektów, które umożliwią osiągnięcie długookresowych celów rozwojowych. Kryteria i zasady oceny projektów umożliwiać powinny wybór do dofinansowania i realizację projektów wysokiej jakości, tworzących największą wartość dodaną oraz będących najbardziej rozwojowymi z punktu widzenia regionu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Liczba parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody objętych wsparciem	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	17			IZ beneficjent	Raz na rok
	Liczba przeprowadzonych kampanii informacyjno-edukacyjnych związanych z edukacją ekologiczną	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	21			IZ Beneficjent	Raz na rok
	Liczba wybudowanych, przebudowanych lub zmodernizowanych obiektów turystycznych i rekreacyjnych	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	31			IZ Beneficjent	Raz na rok

➤ OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ EFS Z ZAKRESU INNOWACJI SPOŁECZNYCH, WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ ORZ WKŁADU EFS DO REALIZACJI CELÓW TEMATYCZNYCH 1 - 7

Nie dotyczy

➤ RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ

Rodzaj wskaźnika	Lp.	Wskaźnik lub kluczowy etap wdrażania	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika	Kwota rezerwy wykonania, która zostanie ostatecz
							M	K	O			

											nie alokowa na w 2019 r.
KEW		Poziom kontraktacji na Osi (wg PI 6.3)	%	EFRR	Słabiej rozwi ęty	34%	100%		IZ	PI 6.3 stanowi 84% alokacji na Oś Prioryteto wą; Uruchomie nie środków będzie możliwe dopiero w momencie posiadania wszystkich niezbędny ch procedur i wytyczny ch, w tym także z poziomu MIR, których planowana data wydania nie jest znana, co nie pozwala oszacować wartości wskaźnika produktu; Ponadto wspierane inwestycje charaktery zują się długim czasem realizacji (ok. 4 lat)	6,03 mln EUR
Wskaźnik finansowy		Wartość wydatków certyfikowa nych	Mln EUR	EFRR	Słabiej rozwi ęty	23,61	97,46		IZ		6,03 mln EUR

➤ **KATEGORYZACJA INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ**

Fundusz i Kategoria regionu : EFRR Region słabiej rozwinięty			
Wymiar 1 Zakres interwencji		Wymiar 2 Forma finansowania	
Kod	€	Kod	€
84	4 442 000	01	100 470 000
85	4 442 000		
89	4 442 000		
90	4 442 000		
91	16 181 000		
92	11 739 000		
93	46 956 000		
94	7 826 000		

➤ **Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych**
Nie dotyczy

2.A.8 OŚ PRIORYTETOWA 8 MOBILNOŚĆ REGIONALNA I EKOLOGICZNY TRANSPORT

Oś Priorytetowa 8 Mobilność regionalna i ekologiczny transport

- Oś Priorytetowa 8 **Mobilność regionalna i ekologiczny transport** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

Priorytet inwestycyjny 7.2:

Zwiększanie mobilności regionalnej poprzez łączenie węzłów drugorzędnych i trzeciorzędnych z infrastrukturą TEN-T, w tym z węzłami multimodalnymi

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Poprawa dostępności komunikacyjnej województwa

W województwie lubelskim w 2012 roku wskaźnik długości dróg publicznych twardych stanowił 60,5% ogólnej długości dróg publicznych w województwie (kraj 68,13%). Gęstość sieci dróg publicznych twardych w roku 2012 była niższa niż w kraju i wynosiła 82,4 km/100km² (kraj 89,8km/100km²). W celu poprawy dostępności i spójności transportowej województwa lubelskiego konieczne jest podejmowanie działań na rzecz poprawy jakości sieci drogowej. Działania te przyczynią się do podniesienia sprawności i bezpieczeństwa w transporcie drogowym, a także do ograniczenia uciążliwości dla środowiska naturalnego. Poprawa warunków ruchu na drogach wpłynie korzystnie na szybkość przemieszczania się wewnątrz województwa (pomiędzy stolicami powiatów i miastem wojewódzkim) i poprawę dostępności ośrodków rozwoju gospodarczego w regionie, a tym samym na poprawę dostępności do rynku pracy, edukacji czy opieki zdrowotnej. Sprawniejsze połączenia transportowe będą stanowiły również zachętę dla inwestorów. Podniesienie standardów połączeń drogowych przyczyni się więc do zwiększenia mobilności mieszkańców oraz wzrostu atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej województwa lubelskiego.

Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika: *średni czas dojazdu samochodem osobowym poza godzinami szczytu do Lublina ze stolic powiatów.*

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
----	----------	-----------------	-------------------	----------------	------------	-------------------------	---------------	----------------------------

Średni czas dojazdu samochodem osobowym poza godzinami szczytu do Lublina ze stolic powiatów	minuty	Słabiej rozwinięte regiony	Do określenia na dalszym etapie prac	Do określenia na dalszym etapie prac	Do określenia na dalszym etapie prac	Do określenia na dalszym etapie prac	Do określenia na dalszym etapie prac
--	--------	----------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Rozwój społeczno - gospodarczy województwa lubelskiego w znacznym stopniu uwarunkowany jest rozwojem infrastruktury transportowej. Dostępność transportowa województwa stanowi ważny wyznacznik jakości życia mieszkańców oraz możliwości ich rozwoju osobistego i zawodowego. Dostępność komunikacyjna jest także jednym z podstawowych warunków wykorzystywania potencjału turystycznego regionu i możliwości współpracy międzynarodowej. Obecny stan sieci transportowej, ze względu na zły stan techniczny oraz niedostateczne parametry, nie zapewnia właściwej jakości obsługi ruchu w przewozach pasażerskich. Poprawa jakości dróg w regionie wpłynie na zwiększenie bezpieczeństwa, dostępności głównych szlaków transportowych oraz skrócenie czasu przejazdu pomiędzy najważniejszymi ośrodkami w województwie.

Zwiększenie dostępności komunikacyjnej województwa realizowane będzie poprzez wsparcie inwestycji przyczyniających się do zwiększenia mobilności regionalnej – projekty z zakresu rozbudowy i przebudowy sieci dróg o znaczeniu regionalnym (wojewódzkie oraz jako uzupełnienie sieci transportowej drogi powiatowe). Będą to projekty polegające głównie na przebudowie dróg istniejących, prowadzące do wzrostu ich nośności. W szczególności wsparcie uzyskają inwestycje poprawiające dostępność do dróg znajdujących się w sieci TEN-T. Przewiduje się także realizację przedsięwzięć związanych z poprawą bezpieczeństwa w ruchu drogowym w sieci dróg wojewódzkich, polegających na likwidacji miejsc niebezpiecznych oraz przedsięwzięć związanych z podniesieniem sprawności układu sieci drogowej. Dodatkowo w celu zapewnienie dostępności komunikacyjnej społeczności lokalnej do miejsc/obiektów pełniących funkcje społeczne, gospodarcze i kulturalne oraz poprawy stanu bezpieczeństwa lokalnej infrastruktury komunikacyjnej i bezpieczeństwa w miejscach szczególnie niebezpiecznych realizowane będą projekty z zakresu modernizacji dróg lokalnych (gminnych) przy współudziale Lokalnych Grup Działania.

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach priorytetu będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

W ramach priorytetu o dofinansowanie projektów będą mogły ubiegać się jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia.

Dobór beneficjentów mogących ubiegać się o dofinansowanie w ramach priorytetu został dokonany z uwzględnieniem artykułu 7 Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie terytorialnym, zgodnie z którym do zadań własnych samorządu należy m.in. utrzymanie dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacja ruchu drogowego.

Alokacja na priorytet uwzględni środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) na obszarze strategicznej interwencji (Lubelski Obszar Metropolitalny) oraz na projekty zintegrowane na obszarach strategicznej interwencji (miasta subregionalne), wyznaczone w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

W ramach priorytetu do wyboru operacji do dofinansowania zastosowanie znaleźć mogą następujące tryby selekcji projektów:

- tryb konkursowy,

➤ tryb pozakonkursowy.

Mając na uwadze fakt, iż rozwój społeczno - gospodarczy województwa lubelskiego w znacznym stopniu uwarunkowany jest rozwojem infrastruktury transportowej, **głównym trybem** wyboru projektów w ramach priorytetu będzie **tryb pozakonkursowy**. Zastosowanie przedmiotowego trybu podyktowane jest także kategorią podmiotów, które ubiegać mogą się o dofinansowanie w ramach priorytetu – beneficjentami zadań realizowanych w ramach priorytetu będą wyłącznie jednostki sektora finansów publicznych oraz typem działań, które wspierane będą w ramach priorytetu – działania z zakresu utrzymania dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego należą do zadań ustawowych samorządów. Zastosowanie trybu pozakonkursowego w ramach niniejszego priorytetu umożliwi precyzyjne skierowanie środków na projekty służące wypełnieniu występujących luk infrastrukturalnych. W ramach priorytetu, w trybie pozakonkursowym, realizowane będą projekty strategiczne, w tym projekty realizowane w formule ZIT i/lub SIT, o kluczowym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, dotyczące realizacji zadań lub celów publicznych, zgodne z regionalnymi dokumentami strategicznymi (w tym ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego). W trybie pozakonkursowym wybierane będą projekty, których beneficjenci ze względu na charakter projektu są jednoznacznie zidentyfikowani na etapie programowania.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu konkursowego** przeznaczonego dla projektów dotyczących modernizacji dróg lokalnych przy współdziałaniu Lokalnych Grup Działania. Zastosowanie trybu konkursowego gwarantować będzie efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych umożliwiając wybór do dofinansowania projektów najlepiej odpowiadających potrzebom lokalnej społeczności. Zastosowanie trybu konkursowego umożliwi także zaspokojenie większej liczby potrzeb na większą terytorialnie skalę.

Kryteria wyboru projektów w trybie pozakonkursowym, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a, rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System oceny projektów gwarantować będzie, iż realizowane operacje zgodne będą z celami Programu. Ponadto, zasady oceny i wyboru projektów do dofinansowania, zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego, będą uwzględniać zasadę równego dostępu do pomocy wszystkich kategorii beneficjentów w ramach Programu, oraz będą zapewniać przejrzystość reguł stosowanych przy ocenie projektów, a także będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w art. 7 - 8 rozporządzenia ramowego. Do dofinansowania wybierane będą projekty zgodne z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami Wspólnoty.

System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach dostępu, weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu, oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczyniać się będą do realizacji celów i rezultatów priorytetu. System oceny projektów gwarantować ma efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych, poprzez obiektywny i rzetelny wybór do dofinansowania z EFRR projektów, które umożliwią osiągnięcie długookresowych celów rozwojowych. Kryteria i zasady oceny projektów umożliwiać powinny wybór do dofinansowania i realizację projektów wysokiej jakości, tworzących największą wartość dodaną oraz będących najbardziej rozwojowymi z punktu widzenia regionu. Preferowane do wsparcia będą projekty charakteryzujące się wysokim stopniem przygotowania przekładającym się na gotowość do ich realizacji.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych dróg	km	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	438			IZ, Beneficjent	1 x rok

Priorytet inwestycyjny 7.4:

Rozwój i rehabilitacja kompleksowych, wysokiej jakości i interoperacyjnych systemów transportu kolejowego oraz propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:**Wzmocnienie funkcjonowania transportu kolejowego**

Na obszarze województwa lubelskiego przebiega 1045 km linii normalnotorowych. Udział linii zelektryfikowanych w roku 2012 wynosił 39,81% (kraj 59,66%), co plasuje województwo lubelskie na 12 pozycji. Wysoki stopień zużycia sieci kolejowej w województwie lubelskim oraz niezadowalający stan taboru kolejowego stanowią znaczącą przeszkodę w swobodnym przesyłaniu towarów i przemieszczaniu się osób, czego skutkiem jest ograniczenie działalności gospodarczej i atrakcyjności województwa dla potencjalnych inwestorów, obniżenie jakości życia mieszkańców oraz ograniczenie ruchu turystycznego w regionie. Konieczne inwestycje w zakresie modernizacji istniejących odcinków sieci kolejowej, jak również zakup nowoczesnych i niskoemisyjnych środków transportu kolejowego, wpłyną pozytywnie na zwiększenie konkurencyjności tego rodzaju transportu. Działania te pozwolą na poprawę sprawności i efektywności systemu transportu kolejowego, zwiększenie bezpieczeństwa podróżowania, przystosowanie infrastruktury kolejowej do potrzeb osób o ograniczonej możliwości poruszania się oraz poprawę wewnętrznej spójności regionu. Sprawnie działający system transportu kolejowego stanowić będzie konkurencję dla transportu indywidualnego oraz spowoduje wzrost mobilności mieszkańców województwa. Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika: *łącna liczba przewiezionych pasażerów w danym roku kalendarzowym przez operatora publicznego kolejowego transportu zbiorowego.*

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
----	----------	-----------------	-------------------	----------------	------------	-------------------------	---------------	----------------------------

łączna liczba przewiezionych pasażerów w danym roku kalendarzowym przez operatora publicznego kolejowego transportu zbiorowego	osoba	Słabiej rozwinięte regiony	Do określenia na dalszym etapie prac	Do określenia na dalszym etapie prac	Do określenia na dalszym etapie prac	Do określenia na dalszym etapie prac	Do określenia na dalszym etapie prac
--	-------	----------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------	--------------------------------------

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Infrastruktura kolejowa stanowi uzupełnienie infrastruktury drogowej w tworzeniu szybkich połączeń poprawiających spójność całego województwa. Jedną z podstawowych potrzeb społeczeństwa jest możliwość swobodnego przemieszczania się do różnych miejsc, w których następuje zaspokojenie potrzeb człowieka. Transport kolejowy warunkuje mobilność znacznej części ludności województwa lubelskiego, umożliwiając dojazd do miejsc pracy, nauki czy też wypoczynku.

Ponadto rozwój transportu kolejowego wpływa na zmniejszenie udziału indywidualnych środków transportowych, przez co przyczynia się do ograniczenia zanieczyszczeń środowiska. Z uwagi na to, w ramach priorytetu przewiduje się wsparcie transportu kolejowego, w szczególności w zakresie poprawy jakości taboru dla rozwoju połączeń regionalnych, w tym w zakresie wymiany taboru na niskoemisyjny.

Dodatkowo w celu poprawy spójności województwa w ramach priorytetu możliwe będzie wsparcie inwestycji z zakresu budowy, modernizacji oraz rehabilitacji sieci kolejowej na potrzeby transportu towarowego oraz pasażerskiego wraz z infrastrukturą dworcową.

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach priorytetu będą mieszkańcy województwa lubelskiego, osoby, instytucje i przedsiębiorstwa korzystające z rezultatów projektu.

W ramach powyższego priorytetu o dofinansowanie będą mogły ubiegać się:

- Jednostki samorządu terytorialnego, ich związki i stowarzyszenia,
- Zarządcy infrastruktury kolejowej.

W ramach priorytetu nie przewiduje się terytorializacji.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Mając na uwadze fakt, iż rozwój społeczno - gospodarczy województwa lubelskiego w znacznym stopniu uwarunkowany jest rozwojem infrastruktury transportowej, **głównym trybem** wyboru projektów w ramach priorytetu będzie **tryb pozakonkursowy**. Zastosowanie przedmiotowego trybu podyktowane jest także ograniczonym katalogiem beneficjentów, którzy aplikować mogą o środki w ramach priorytetu – w przypadku infrastruktury kolejowej mówić można o monopolu kompetencyjnym wnioskodawcy w tym obszarze. W ramach priorytetu, w trybie pozakonkursowym, realizowane będą projekty strategiczne, o kluczowym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, dotyczące realizacji zadań lub celów publicznych, zgodne z regionalnymi dokumentami strategicznymi (w tym ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego). W trybie pozakonkursowym wybierane będą projekty, których beneficjenci ze względu na charakter projektu są jednoznacznie zidentyfikowani na etapie programowania.

Kryteria wyboru projektów w trybie pozakonkursowym, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a, rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System oceny projektów gwarantować będzie, iż realizowane operacje zgodne będą z celami Programu. Ponadto, zasady oceny i wyboru projektów do dofinansowania, zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego, będą

uwzględniać zasadę równego dostępu do pomocy wszystkich kategorii beneficjentów w ramach Programu, oraz będą zapewniać przejrzystość reguł stosowanych przy ocenie projektów, a także będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w art. 7 -8 rozporządzenia ramowego. Do dofinansowania wybierane będą projekty zgodne z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami Wspólnoty.

System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach dostępu, weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu, oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczyniać się będą do realizacji celów i rezultatów priorytetu. System oceny projektów gwarantować ma efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych, poprzez obiektywny i rzetelny wybór do dofinansowania z EFRR projektów, które umożliwią osiągnięcie długookresowych celów rozwojowych. Kryteria i zasady oceny projektów umożliwiać powinny wybór do dofinansowania i realizację projektów wysokiej jakości, tworzących największą wartość dodaną oraz będących najbardziej rozwojowymi z punktu widzenia regionu. Preferowane do wsparcia będą projekty charakteryzujące się wysokim stopniem przygotowania przekładającym się na gotowość do ich realizacji.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Całkowita długość przebudowanych lub zmodernizowanych linii kolejowych	km	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	54			IZ, Beneficjent	1x rok
	Liczba zakupionych lub zmodernizowanych jednostek taboru kolejowego	Szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	11			IZ, Beneficjent	1x rok

➤ OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ EFS Z ZAKRESU INNOWACJI SPOŁECZNYCH, WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ ORZ WKŁADU EFS DO REALIZACJI CELÓW TEMATYCZNYCH 1 - 7

Nie dotyczy

➤ RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ

Rodzaj wskaźnika	Lp.	Wskaźnik lub kluczowy etap wdrażania	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika	Kwota rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana
							M	K	O			

										na w 2019 r.
KEW		Poziom kontraktacji na Osi (wg PI 7.2)	%	EFRR	Słabiej rozwinięty	41%	100%	IZ	PI 7.2 stanowi 82% alokacji na Oś Priorytetową; Uruchomienie środków będzie możliwe dopiero w momencie posiadania wszystkich niezbędnych procedur i wytycznych, w tym także z poziomu MIR, których planowana data wydania nie jest znana, co nie pozwala oszacować wartości wskaźnika produktu; ponadto wspierane inwestycje charakteryzują się długim terminem realizacji (ok. 4 lata)	16,25 mln EUR
Wskaźnik finansowy		Wartość wydatków certyfikowanych	Mln EUR	EFRR	Słabiej rozwinięty	51,02	258,77	IZ		16,25 mln EUR

➤ **KATEGORYZACJA INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ**

Fundusz i Kategoria regionu : EFRR Region słabiej rozwinięty			
Wymiar 1 Zakres interwencji		Wymiar 2 Forma finansowania	
Kod	€	Kod	€
26	15 897 000	01	270 960 000
27	29 523 000		
34	225 540 000		

➤ **Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych**
Nie dotyczy

2.A.9 OŚ PRIORYTETOWA 9 RYNEK PRACY

Oś Priorytetowa 9

Rynek pracy

- Oś Priorytetowa 9 **Rynek pracy** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

Priorytet inwestycyjny 8.5:

Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Zwiększenie dostępu do zatrudnienia osób pozostających bez pracy

Zmiany zachodzące na rynku pracy, wynikające z czynników demograficznych i ekonomicznych, warunkują konieczność podjęcia realizacji przedsięwzięć aktywizacyjnych na rzecz wsparcia osób bezrobotnych, poszukujących pracy oraz nieaktywnych zawodowo. W ramach priorytetu została zaplanowana również reorientacja zawodowa rolników w celu podejmowania przez nich zatrudnienia poza rolnictwem.

Interwencja w celu reintegracji z rynkiem pracy dotyczyć będzie zwłaszcza tych osób, które znajdują się w szczególnie trudnej sytuacji ze względu na swój wiek, wykształcenie, stan zdrowia, sytuację rodzinną, czy miejsce zamieszkania. Przedsięwzięcia koncentrować się będą na wsparciu na rzecz grup defaworyzowanych na rynku pracy, do których należą m.in. osoby niepełnosprawne, osoby młode, osoby długotrwale bezrobotne, kobiety, osoby starsze w celu aktywizacji zawodowej ułatwiającej im wejście lub powrót na rynek pracy. Realizacja wyznaczonego celu w ramach priorytetu wynika bezpośrednio z niekorzystnej sytuacji na rynku pracy ww. odbiorców wsparcia, którzy wymagają szczególnej pomocy z uwagi m.in. na okres bierności zawodowej, dezaktualizację posiadanych umiejętności i kwalifikacji zawodowych. Ze względu na specyficzne problemy tej grupy, wsparcie będzie mieć charakter kompleksowy i jednocześnie dostosowany do indywidualnych potrzeb odbiorców.

Interwencja na rzecz odbiorców wsparcia, w oparciu o zaplanowane formy wsparcia, ma na celu ich skuteczną aktywizację zawodową, w szczególności zwiększenie lub nabycie kwalifikacji zawodowych, zgodnych ze zidentyfikowanymi potrzebami pracodawców. Dzięki interwencji nastąpi zwiększenie zasobów wykwalifikowanych pracowników w regionie. Ponadto interwencja będzie miała bezpośredni wpływ na zwiększenie mobilności zawodowej odbiorców wsparcia, w tym w wymiarze geograficznym.

Przedsięwzięcia realizowane na rzecz odbiorców wsparcia będą zgodne z zasadą efektywności zatrudnieniowej, tj. rezultat interwencji zostanie uzyskany w sytuacji, gdy odpowiedni odsetek uczestników projektów podejmie zatrudnienie po opuszczeniu programu. Ponadto rezultat interwencji zostanie osiągnięty, gdy odpowiedni odsetek uczestników uzyska kwalifikacje po opuszczeniu programu. Rezultat interwencji bezpośrednio przyczyni się do osiągnięcia większej spójności społecznej, gospodarczej oraz terytorialnej w regionie. Ponadto rezultat interwencji wpłynie na zwiększenie konkurencyjności gospodarki regionalnej.

Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźników: *liczba osób pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek), liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu.*

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka miary dla wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jednostka miary dla wartości bazowej oraz docelowej	Rok bazy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O			M	K	O		
	Liczba osób pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	Stabilny rozwój regiony	Osoba	n/d	0			Osoba	2013	9017			System informacyjny SL 2014	Rocznie
	Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje po opuszczeniu programu	Stabilny rozwój regiony	Osoba	n/d	0			Osoba	2013	3841			System informacyjny SL 2014	Rocznie

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu realizowany będzie szeroki katalog działań w zakresie aktywizacji/reorientacji zawodowej odbiorców wsparcia w celu zwiększenia ich szans na uzyskanie zatrudnienia. Interwencja wsparcia polegać będzie na pomocy w aktywnym poszukiwaniu pracy, nabyciu lub podniesieniu umiejętności i kwalifikacji zawodowych, jak również uzyskaniu doświadczenia zawodowego. Ponadto interwencja polegać będzie na wspieraniu mobilności zawodowej, w tym w wymiarze mobilności geograficznej z wykorzystaniem m.in. działań sieci EURES (związanych z bezpośrednim świadczeniem usług dla bezrobotnych, poszukujących pracy i pracodawców).

Grupę docelową wsparcia stanowią:

- osoby bezrobotne (w tym zarejestrowane w urzędzie pracy jako bezrobotne), poszukujące pracy, nieaktywne zawodowo, w tym: osoby młode (w wieku 25-30 lat), osoby starsze (w wieku 50+),
- rolnicy.

Interwencja wsparcia, z uwagi na określoną specyfikę grupy docelowej, w pierwszej kolejności dotyczyć będzie identyfikacji potrzeb odbiorców wsparcia, w tym m.in. poprzez zastosowanie Indywidualnych Planów Działania. W ramach interwencji odbiorcy wsparcia będą mogli otrzymać

również wsparcie psychologiczno – doradcze w celu zwiększenia ich szans na powrót na rynek pracy, jak również skorzystać z doradztwa zawodowego. Działania skupią się także na identyfikacji luk kompetencyjnych pod wymogi konkretnego pracodawcy w zakresie przygotowania zawodowego na danym stanowisku pracy.

Podejmowane będą działania w zakresie organizacji szkoleń prowadzących do nabycia, podniesienia, uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji zawodowych zgodnych ze zidentyfikowanymi potrzebami pracodawców w regionie. Ponadto podejmowane będą działania, mające na celu pomoc w zdobyciu doświadczenia zawodowego, polegające na organizacji staży oraz praktyk zawodowych u pracodawców. W uzasadnionych przypadkach organizacja szkoleń połączona będzie z uwzględnieniem udzielenia pomocy w uzyskaniu przez uczestnika szkolenia doświadczenia w postaci praktyk zawodowych u pracodawcy (dwa działania następujące po sobie jako proces dostosowania do wymagań rynku pracy). W ramach interwencji będzie realizowane również subsydiowane zatrudnienie dla odbiorców wsparcia, które także umożliwi nabycie doświadczenia zawodowego. W przypadku subsydiowanego zatrudnienia interwencja zakłada możliwość wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy utworzonego pod potrzeby odbiorcy wsparcia. Ponadto interwencja zakłada wsparcie adaptacyjne pracownika, który uzyskał zatrudnienie w ramach projektu, w tym w ramach zatrudnienia subsydiowanego lub wsparcie adaptacyjne dla osoby odbywającej staż, praktykę zawodową. Wsparcie adaptacyjne obejmować będzie doradztwo, szkolenia oraz wsparcie indywidualnego opiekuna w zakresie dostosowania kompetencji i kwalifikacji do potrzeb pracodawcy oraz profilu wykonywanej pracy.

W celu zwiększenia mobilności geograficznej odbiorców wsparcia, oprócz działań sieci EURES, realizowane będą przedsięwzięcia niestandardowe, stanowiące wsparcie suplementarne dla procesu aktywizacji zawodowej, w tym granty na zagospodarowanie w przypadku podjęcia zatrudnienia poza miejscem zamieszkania. Ponadto na rzecz odbiorców wsparcia interwencja przewiduje działania w zakresie pośrednictwa pracy.

Zaplanowany szeroki katalog działań w ramach priorytetu na rzecz grupy docelowej zapewni realizację wsparcia o charakterze kompleksowym, który dostosowany będzie do indywidualnych potrzeb odbiorców.

W ramach priorytetu w sposób horyzontalny będzie wspierana zasada równości szans płci. Na etapie wyboru projektów przewiduje się zastosowanie mechanizmu weryfikacji zgodności z zasadą równych szans kobiet i mężczyzn - zakłada się określenie minimalnych warunków przyjęcia projektu do realizacji uwzględniających powyższą zasadę. W sposób horyzontalny wspierana również będzie zasada niedyskryminacji. Interwencja zakłada realizację działań, które będą zapobiegać dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie rasowe lub etniczne, religię oraz przekonania, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. W celu zapobiegania dyskryminacji będą zastosowane kryteria wyboru projektów, które będą preferować w zapewnieniu dostępu do wsparcia w ramach programu grupy szczególnie narażone na dyskryminację na rynku pracy. W ramach określonej grupy docelowej, szczególnie narażone na dyskryminację na rynku pracy są m.in. osoby niepełnosprawne, osoby młode (w wieku 25-30 lat), osoby długotrwale bezrobotne, kobiety, osoby starsze (w wieku 50+). Na rzecz ww. odbiorców wsparcia będą realizowane przedsięwzięcia mające na celu zwiększenie ich szans na zatrudnienie poprzez m.in. szkolenia, staże, praktyki zawodowe, subsydiowane zatrudnienie.

Alokacja na priorytet uwzględni środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) na obszarze strategicznej interwencji (Lubelski Obszar Metropolitalny) oraz na projekty zintegrowane na obszarach strategicznej interwencji (miasta subregionalne), wyznaczone w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz zakres planowanych działań, jak również doświadczenie z perspektywy finansowej 2007-2013 został określony szeroki **katalog beneficjentów** w ramach priorytetu, tj.:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).

W ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego.

Finansowanie krzyżowe umożliwia finansowanie kosztów wpisujących się w zakres Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Wydatki w tym zakresie są konieczne dla skutecznej realizacji projektów, są bezpośrednio powiązane z jego celami i rezultatami oraz stanowią uzupełnienie działań współfinansowanych z EFS. Dzięki temu projekty współfinansowane z EFS mogą mieć bardziej kompleksowy charakter, co z kolei prowadzi do wzmocnienia efektów ich działań. Finansowanie krzyżowe odgrywa istotną rolę w wyrównywaniu szans osób niepełnosprawnych. W przypadku wsparcia adresowanego do osób niepełnosprawnych poniesienie wydatków w ramach cross-finansingu stanowi nierzadko konieczność, bez której spełnienia osoby niepełnosprawne często w ogóle nie mogłyby uczestniczyć w projektach.

Finansowanie krzyżowe przyczynia się do realizacji polityk horyzontalnych UE, co potwierdza okres programowania 2007-2013. W największym stopniu finansowanie krzyżowe wpływa na rozwój społeczeństwa informacyjnego. Zakupiony sprzęt komputerowy oraz pozostały sprzęt informatyczny stanowią znaczną część wydatków ponoszonych w ramach cross-finansingu. Finansowanie krzyżowe w sposób pośredni wpływa również na wyrównywanie szans kobiet i mężczyzn, tzn. o tyle, o ile przyczyniają się do tego realizowane projekty, w ramach których jest ponoszony cross-financing.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Wybór projektów do dofinansowania dokonywany będzie w sposób przejrzysty, rzetelny i bezstronny oraz zapewniający beneficjentów równy dostęp do informacji o warunkach i sposobie wyboru. System oceny projektów gwarantować będzie, iż realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego operacje zgodne będą z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami wspólnotowymi UE. Ponadto, zasady oceny i wyboru projektów do dofinansowania, zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego, zapewnią że projekty przyczynią się do realizacji celów szczegółowych i rezultatów priorytetu inwestycyjnego, będą niedyskryminacyjne i przejrzyste oraz uwzględnią ogólne zasady ustanowione w art. 7 i 8 rozporządzenia ramowego. Metodologię i kryteria wyboru projektów, zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. W ramach priorytetu mogą być realizowane projekty zintegrowane oraz projekty grantowe.

Wybór projektów w ramach priorytetu inwestycyjnego 8.5 może nastąpić w trybie konkursowym (konkursy otwarte i zamknięte) lub trybie pozakonkursowym. Z uwagi na specyfikę priorytetu **głównym trybem** wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb pozakonkursowy**.

Tryb pozakonkursowy przeznaczony dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu lub projektów dotyczących realizacji zadań publicznych. W trybie pozakonkursowym wybierane będą projekty, których beneficjenci ze względu na charakter projektu są jednoznacznie zidentyfikowani na etapie programowania. Tryb ten może zostać zastosowany w szczególności dla projektów realizowanych w formule zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) i/lub strategicznych inwestycji terytorialnych (SIT).

Zastosowanie trybu pozakonkursowego wzmocni skuteczność osiągnięcia celu i rezultatów priorytetu inwestycyjnego. Tryb pozakonkursowy dotyczyć będzie beneficjentów posiadających wysoki potencjał do realizacji projektów, zarówno finansowy, jaki i kadrowy. Beneficjenci w tym trybie posiadać będą doświadczenie instytucjonalne w zakresie realizacji projektów współfinansowanych ze środków UE. Dodatkowo część beneficjentów dysponuje odpowiednimi narzędziami ustawowymi,

co dodatkowo wzmacnia ich działania w zakresie realizowanego wsparcia na rzecz grupy docelowej. Projekty realizowane w trybie pozakonkursowym umożliwiają realizację celów regionalnych we współpracy z podmiotami z poza sektora finansów publicznych. Realizacja projektów w tym trybie zapewni kompleksowy obszar oddziaływania wsparcia na rzecz grup docelowych. Projekty realizowane w trybie pozakonkursowym charakteryzują się efektywnością kosztową i skutecznym poziomem osiągniętych wskaźników.

W ramach priorytetu zastosowanie także będzie miał **tryb konkursowy** z uwagi na szeroki katalog beneficjentów, w tym możliwość ubiegania się o dofinansowanie w ramach priorytetu przez podmioty spoza sektora finansów publicznych. Tryb konkursowy zapewnia wysoką transparentność podziału środków przeznaczonych na dofinansowanie projektów oraz równe szanse dla wszystkich uprawnionych beneficjentów w aplikowaniu o te fundusze. Tryb konkursowy zostanie zastosowany w odniesieniu do typów projektów, w przypadku których spodziewana podaż jest większa niż dostępna alokacja lub gdy dany typ projektu może być realizowany przez większą liczbą potencjalnych wnioskodawców. Tryb konkursowy umożliwi wybór różnych propozycji rozwiązania danego problemu grupy docelowej. Jednocześnie zapewnia możliwość wyboru najlepszych projektów poprzez zapewnienie zasady konkurencyjności. Tryb konkursowy zapewnia optymalizację kosztów realizacji projektów, która bezpośrednio wynika z możliwości „kontraktowania wskaźników” dotyczących danego wsparcia na rzecz grupy docelowej.

Adekwatny udział konkursowego i pozakonkursowego trybu wyboru projektów przyczyni się do zwiększenia dostępu do zatrudnienia odbiorców wsparcia.

Kryteria i zasady oceny projektów umożliwią wybór do dofinansowania i realizację projektów najbardziej efektywnych oraz najlepiej odpowiadających potrzebom społecznym regionu. System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu inwestycyjnego oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów i rezultatów priorytetu.

Kryteria wyboru projektów zapewnią koncentrację działań na odbiorcach wsparcia należących do grup defaworyzowanych na rynku pracy, które są narażone na dyskryminację, m.in.:

- osobach niepełnosprawnych,
- osobach młodych (w wieku 25-30 lat),
- osoby długotrwale bezrobotnych,
- kobietach,
- osobach starszych (w wieku 50+).

Ponadto działania w ramach priorytetu inwestycyjnego, poprzez kryteria wyboru projektów, koncentrowane będą na rzecz odbiorców wsparcia pochodzących z terenów wiejskich.

W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczynią się do realizacji celów i rezultatów priorytetu inwestycyjnego 8.5.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz oferowany typ wsparcia nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie dotyczy.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Liczba osób bezrobotnych (łącznie z długotrwale bezrobotnymi) objętych wsparciem w programie.	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte regiony	20197			System informatyczny SL 2014	Bieżący monitoring

Priorytet inwestycyjny 8.7:

Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:**Zwiększenie liczby nowych miejsc pracy w regionie**

Cel interwencji wynika bezpośrednio ze zdiagnozowanej sytuacji sektora przedsiębiorstw MMŚP w zakresie ograniczonej możliwości generowania miejsc pracy oraz niskiego stopnia nasycenia przedsiębiorczością. Rozwój przedsiębiorczości stanowi jedną z form skutecznego przeciwdziałania bezrobociu, podnoszenia poziomu aktywności zawodowej mieszkańców, a także stymulowania rozwoju ekonomicznego i społecznego regionu. Zgodnie ze *Strategią Europa 2020* przedsiębiorczość i praca na własny rachunek są kluczem do osiągnięcia inteligentnego i zrównoważonego wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu. Badania potwierdzają, że dotacje na zakładanie własnej działalności gospodarczej są instrumentem cechującym się dużą skutecznością w aktywizacji osób bezrobotnych na rynku pracy. Problem dostępu do kapitału finansowego stanowi główną barierę w wejściu na rynek dla osób planujących rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej.

W ramach priorytetu wsparcie zostanie ukierunkowane na rozwój przedsiębiorczości rozumianej jako zakładanie, prowadzenie i rozwijanie własnej działalności przez odbiorców wsparcia oraz zwiększenie przeżywalności nowopowstałych przedsiębiorstw. Wsparcie tego typu realizowane będzie także przy wykorzystaniu instrumentów finansowych z uwzględnieniem specyfiki odbiorców i ewentualnych ryzyk, co ma wpłynąć na podniesienie trwałości i efektywności działań.

W ramach priorytetu interwencja ma również na celu optymalne wykorzystanie zasobów ludzkich tkwiących w rolnictwie poprzez reorientację zawodową rolników w kierunku podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej.

Przedsięwzięcia realizowane będą zgodnie z zasadą efektywności zatrudnieniowej, tj. rezultat interwencji zostanie uzyskany w sytuacji, gdy zostanie utworzona odpowiednia liczba miejsc pracy w ramach udzielonych środków EFS na podjęcie działalności gospodarczej. Planowane działania przyczynią się do rozwoju przedsiębiorczości w regionie, w tym samozatrudnienia. Rezultat interwencji bezpośrednio przyczyni się do osiągnięcia większej spójności społecznej, gospodarczej

oraz terytorialnej w regionie. Ponadto rezultat interwencji wpłynie na zwiększenie konkurencyjności gospodarki regionalnej.

Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika: *liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej*.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka miary dla wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Rok bazy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		M	K	O		
	Liczba utworzonych miejsc pracy w ramach udzielonych z EFS środków na podjęcie działalności gospodarczej	Słabiej rozwinięte regiony	Sztuka	n/d	0			2013	3379		System informacyjny SL 2014	Rocznie	

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu realizowany będzie szeroki katalog działań na rzecz osób planujących rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej. Planowana interwencja przyczyni się do rozwoju przedsiębiorczości w regionie, w tym samozatrudnienia.

Grupę docelową wsparcia stanowią osoby fizyczne zamierzające rozpocząć własną działalność gospodarczą tj.:

- osoby bezrobotne (w tym zarejestrowane w urzędach pracy jako osoby bezrobotne),
- osoby poszukujące pracy,
- osoby nieaktywne zawodowo,
- osoby pracujące, w tym rolnicy.

Proponowane wsparcie dla osób planujących rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej będzie miało charakter kompleksowy, tj. ukierunkowane będzie na zakładanie, prowadzenie i rozwijanie własnej działalności oraz zwiększenie przeżywalności nowopowstałych przedsiębiorstw. Interwencja polegać będzie na dostarczeniu wsparcia w postaci szkoleń umożliwiających uzyskanie wiedzy i umiejętności niezbędnych do rozpoczęcia i prowadzenia działalności gospodarczej. Dodatkowo, do odbiorców wsparcia skierowane będą usługi doradcze, przygotowujące do samodzielnego prowadzenia działalności gospodarczej. Doradztwo realizowane będzie zarówno w formie grupowej, jak i indywidualnej.

System dotacyjny zostanie skoncentrowany wyłącznie na osobach znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy (m.in. osobach niepełnosprawnych, osobach długotrwale bezrobotnych, kobietach, osobach powyżej 50 roku życia). Pozostałe grupy docelowe (m.in. osoby młode, osoby pracujące) zostaną objęte systemem instrumentów zwrotnych (pożyczki, poręczenia, granty zwrotne). Jednocześnie osoby, które cechuje wyższe ryzyko zaistnienia efektu deadweight np. osoby dobrze wykształcone, mające już wcześniejsze doświadczenia w prowadzeniu działalności gospodarczej, poprzez system instrumentów zwrotnych otrzymają zachęty do uruchamiania przedsięwzięć bardziej ryzykownych, cechujących się jednocześnie potencjalnie wyższą rentownością dla gospodarki regionu (np. przedsięwzięcia innowacyjne). Wsparcie realizowane w formule zwrotnej wpłynie na podniesienie trwałości i efektywności podejmowanych działań.

W celu zapewnienia trwałości miejsc pracy w sektorze mikroprzedsiębiorstw zaplanowane zostały działania w formie wsparcia pomostowego niefinansowego oraz finansowego. Wsparcie pomostowe w formie niefinansowej realizowane będzie w postaci mentoringu oraz doradztwa związanego z prowadzeniem działalności gospodarczej. Wsparcie pomostowe finansowe obejmować będzie katalog wydatków związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej w początkowym jej okresie, m.in. koszty ZUS, koszty administracyjne, koszty eksploatacji pomieszczeń, koszty usług prawnych i księgowych.

W ramach priorytetu w sposób horyzontalny będzie wspierana zasada równości szans płci. Na etapie wyboru projektów przewiduje się zastosowanie mechanizmu weryfikacji zgodności z zasadą równych szans kobiet i mężczyzn - zakłada się określenie minimalnych warunków przyjęcia projektu do realizacji uwzględniających powyższą zasadę. W sposób horyzontalny wspierana również będzie zasada niedyskryminacji. Interwencja zakłada realizację działań, które będą zapobiegać dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie rasowe lub etniczne, religię oraz przekonania, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. W celu zapobiegania dyskryminacji będą zastosowane kryteria wyboru projektów, które będą preferować w zapewnieniu dostępu do wsparcia w ramach programu grupy szczególnie narażone na dyskryminację na rynku pracy. W ramach określonej grupy docelowej, szczególnie narażone na dyskryminację na rynku pracy są m.in. osoby niepełnosprawne, osoby młode, osoby długotrwale bezrobotne, kobiety, osoby starsze. Na rzecz ww. odbiorców wsparcia będą realizowane przedsięwzięcia mające na celu zwiększenie ich szans na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej. Wsparcie będzie dostosowane do indywidualnych potrzeb odbiorców i będzie miało charakter kompleksowy.

Alokacja na priorytet uwzględni środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) na obszarze strategicznej interwencji (Lubelski Obszar Metropolitalny) oraz na projekty zintegrowane na obszarach strategicznej interwencji (miasta subregionalne), wyznaczone w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz zakres planowanych działań, jak również doświadczenie z perspektywy finansowej 2007-2013 został określony szeroki **katalog beneficjentów** w ramach priorytetu tj.:

1) w przypadku form wsparcia: dotacji bezzwrotnych, szkoleń/ doradztwa/ mentoringu w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).

2) w przypadku instrumentów finansowych;

- podmioty zarządzające instrumentami inżynierii finansowej, w szczególności:
 - banki krajowe, banki zagraniczne, instytucje kredytowe lub instytucje finansowe,
 - banki spółdzielcze,

- podmioty, które nie działają w celu osiągnięcia zysku lub przeznaczają zyski na cele statutowe służące tworzeniu korzystnych warunków dla rozwoju przedsiębiorczości przez udzielanie pożyczek,
- konsorcja powyższych podmiotów.

W ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego.

Finansowanie krzyżowe umożliwia finansowanie kosztów wpisujących się w zakres Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Wydatki w tym zakresie są konieczne dla skutecznej realizacji projektów, są bezpośrednio powiązane z jego celami i rezultatami oraz stanowią uzupełnienie działań współfinansowanych z EFS. Dzięki temu projekty współfinansowane z EFS mogą mieć bardziej kompleksowy charakter, co z kolei prowadzi do wzmocnienia efektów ich działań. Finansowanie krzyżowe odgrywa istotną rolę w wyrównywaniu szans osób niepełnosprawnych. W przypadku wsparcia adresowanego do osób niepełnosprawnych poniesienie wydatków w ramach cross-finansingu stanowi nierzadko konieczność, bez której spełnienia osoby niepełnosprawne często w ogóle nie mogłyby uczestniczyć w projektach.

Finansowanie krzyżowe przyczynia się do realizacji polityk horyzontalnych UE, co potwierdza okres programowania 2007-2013. W największym stopniu finansowanie krzyżowe wpływa na rozwój społeczeństwa informacyjnego. Zakupiony sprzęt komputerowy oraz pozostały sprzęt informatyczny stanowią znaczną część wydatków ponoszonych w ramach cross-finansingu. Finansowanie krzyżowe w sposób pośredni wpływa również na wyrównywanie szans kobiet i mężczyzn, tzn. o tyle, o ile przyczyniają się do tego realizowane projekty, w ramach których jest ponoszony cross-financing.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Wybór projektów do dofinansowania dokonywany będzie w sposób przejrzysty, rzetelny i bezstronny oraz zapewniający beneficjentów równy dostęp do informacji o warunkach i sposobie wyboru. System oceny projektów gwarantować będzie, iż realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego operacje zgodne będą z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami wspólnotowymi UE. Ponadto, zasady oceny i wyboru projektów do dofinansowania, zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego, zapewnią że projekty przyczynią się do realizacji celów szczegółowych i rezultatów priorytetu inwestycyjnego, będą niedyskryminacyjne i przejrzyste oraz uwzględnią ogólne zasady ustanowione w art. 7 i 8 rozporządzenia ramowego. Metodykę i kryteria wyboru projektów, zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. W ramach priorytetu mogą być realizowane projekty zintegrowane oraz projekty grantowe.

Wybór projektów w ramach priorytetu inwestycyjnego 8.7 może nastąpić w trybie konkursowym (konkursy otwarte i zamknięte) lub trybie pozakonkursowym. Z uwagi na specyfikę priorytetu, w tym szeroki katalog beneficjentów **podstawowym trybem** wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**.

Tryb konkursowy z uwagi na szeroki katalog beneficjentów, w tym możliwość ubiegania się o dofinansowanie w ramach priorytetu przez podmioty spoza sektora finansów publicznych zapewnia wysoką transparentność podziału środków przeznaczonych na dofinansowanie projektów oraz równe szanse dla wszystkich uprawnionych beneficjentów w aplikowaniu o te fundusze. Tryb konkursowy zostanie zastosowany w odniesieniu do typów projektów, w przypadku których spodziewana podaż jest większa niż dostępna alokacja lub gdy dany typ projektu może być realizowany przez większą liczbą potencjalnych wnioskodawców. Tryb konkursowy umożliwia wybór różnych propozycji rozwiązania danego problemu grupy docelowej. Jednocześnie zapewnia możliwość wyboru najlepszych projektów poprzez zapewnienie zasady konkurencyjności. Tryb konkursowy zapewnia optymalizację kosztów realizacji projektów, która bezpośrednio wynika z możliwości „kontraktowania wskaźników” dotyczących danego wsparcia na rzecz grupy docelowej.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** przeznaczonego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu lub projektów dotyczących realizacji zadań publicznych. W trybie pozakonkursowym wybierane będą projekty, których beneficjenci ze względu na charakter projektu są jednoznacznie zidentyfikowani na etapie programowania. Tryb ten może zostać zastosowany w szczególności dla projektów realizowanych w formule zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) i/lub strategicznych inwestycji terytorialnych (SIT).

Zastosowanie trybu pozakonkursowego wzmocni skuteczność osiągnięcia celu i rezultatów priorytetu inwestycyjnego. Tryb pozakonkursowy dotyczyć będzie beneficjentów posiadających wysoki potencjał do realizacji projektów, zarówno finansowy, jaki i kadrowy. Beneficjenci w tym trybie posiadać będą doświadczenie instytucjonalne w zakresie realizacji projektów współfinansowanych ze środków UE. Dodatkowo część beneficjentów dysponuje odpowiednimi narzędziami ustawowymi, co dodatkowo wzmocnia ich działania w zakresie realizowanego wsparcia na rzecz grupy docelowej. Projekty realizowane w trybie pozakonkursowym umożliwiają realizację celów regionalnych we współpracy z podmiotami z poza sektora finansów publicznych. Realizacja projektów w tym trybie zapewni kompleksowy obszar oddziaływania wsparcia na rzecz grup docelowych. Projekty realizowane w trybie pozakonkursowym charakteryzują się efektywnością kosztową i skutecznym poziomem osiąganych wskaźników.

Adekwatny udział konkursowego i pozakonkursowego trybu wyboru projektów przyczyni się do rozwoju przedsiębiorczości, w tym samozatrudnienia w regionie.

Kryteria i zasady oceny projektów umożliwią wybór do dofinansowania i realizację projektów najbardziej efektywnych oraz najlepiej odpowiadających potrzebom społecznym regionu. System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu inwestycyjnego oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów i rezultatów priorytetu.

Kryteria wyboru projektów zapewnią koncentrację działań na odbiorcach wsparcia należących do grup defaworyzowanych na rynku pracy, które są narażone na dyskryminację, m.in.:

- osobach niepełnosprawnych,
- osobach młodych,
- osoby długotrwale bezrobotnych,
- kobietach,
- osobach starszych.

Ponadto działania w ramach priorytetu inwestycyjnego, poprzez kryteria wyboru projektów, koncentrowane będą na rzecz odbiorców wsparcia pochodzących z terenów wiejskich.

W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczynią się do realizacji celów i rezultatów priorytetu inwestycyjnego 8.7.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

W odniesieniu do obszarów wsparcia w ramach priorytetu inwestycyjnego, poza wsparciem bezzwrotnym, przewiduje się wsparcie również w formie zwrotnej. Ostateczny zakres i forma wsparcia zostanie określona na podstawie analizy ex-ante. Dobór instrumentów wsparcia będzie uwzględniał konkretne potrzeby beneficjentów od których ostatecznie będzie uzależniona zarówno forma pomocy, jak i jej wielkość.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie dotyczy.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Liczba osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie.	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte regiony	3158			System informatyczny SL 2014	Bieżący monitoring

Priorytet inwestycyjny 8.8:

Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:**Zwiększenie dostępu do opieki nad dziećmi do 3 lat dla osób powracających na rynek pracy**

Niedostateczny poziom rozwoju systemu opieki nad dziećmi do lat 3 stanowi strukturalny problem rynku pracy. Szczególnie w przypadku kobiet, duży wpływ na ich sytuację na rynku pracy ma brak rozwiązań ułatwiających godzenie życia zawodowego i prywatnego, co bezpośrednio wpływa na ograniczenie możliwości rozwoju kariery zawodowej.

Realizacja celu wyznaczonego w ramach priorytetu wynika bezpośrednio z konieczności realizacji działań na rzecz efektywnego godzenia życia zawodowego i rodzinnego, które jest jednym z podstawowych warunków pozwalających na zapewnienie równego dostępu do zatrudnienia. Usługi w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 nie są wystarczające, dlatego podjęta interwencja ma na celu zintensyfikowanie działań na rzecz ich upowszechniania w zakresie jakościowym i ilościowym. Zwiększenie dostępu do opieki nad dziećmi do lat 3 poprawia szanse osób na zatrudnienie, które pełnią funkcje opiekuńcze. Działania w tym obszarze zwiększą także szanse utrzymania pracy osobom, którym utrudnia to sytuacja rodzinna wynikająca z opieki na dzieckiem do lat 3. Wsparcie w ramach priorytetu skoncentrowane zostanie także na upowszechnianiu elastycznych form zatrudnienia. Interwencja w tym zakresie ma na celu zwiększenie aktywności zawodowej kobiet powracających na rynek pracy w związku z przerwą związaną z macierzyństwem.

Rezultat interwencji zostanie uzyskany, gdy odpowiedni odsetek uczestników projektów powróci na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/wychowaniem dziecka, po opuszczeniu programu. Rezultat interwencji bezpośrednio przyczyni się do osiągnięcia większej spójności społecznej, gospodarczej oraz terytorialnej w regionie. Ponadto rezultat interwencji wpłynie na zwiększenie konkurencyjności gospodarki regionalnej.

Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika: *liczba osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/wychowaniem dziecka, po opuszczeniu programu.*

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka miary dla wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jednostka miary dla wartości bazowej oraz docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O			M	K	O		
	Liczba osób, które powróciły na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem/wychowaniem dziecka, po opuszczeniu programu	Słabej rozwinięte regiony	Osoba	n/d	0			Osoba	2013	537			System informacyjny SL 2014	Rocznie

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu realizowany będzie katalog działań ukierunkowanych na zapewnienie równych szans płci oraz wsparcie godzenia życia zawodowego i prywatnego poprzez opiekę nad dziećmi do lat 3, jak również upowszechnianie elastycznych form zatrudnienia.

Grupę docelową wsparcia stanowią:

- rodzice i pełnoprawni opiekunowie dzieci do lat 3,
- pracodawcy w zakresie wdrażania elastycznych form zatrudnienia.

Interwencja, ze względu na specyfikę grupy docelowej, polegać będzie przede wszystkim na wspieraniu tworzenia i funkcjonowania instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 (żłobków i klubów dziecięcych), a także na wsparciu tworzenia i funkcjonowania dziennych opiekunów. Ponadto w ramach interwencji będzie wspierana nieinstytucjonalna forma opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 tj. usługa niani. Usługa niani będzie świadczona przez osobę fizyczną sprawującą opiekę nad dzieckiem do lat 3 na podstawie umowy o świadczenie usług, która zawierana będzie między rodzicami dziecka a nianią. Usługa w tej formie będzie realizowana za pośrednictwem beneficjenta, który w ramach projektu będzie dokonywał finansowania określonej części wynagrodzenia na rzecz osoby świadczącej usługę niani. Umowa o świadczenie usługi będzie przedstawiana operatowi przez odbiorcę wsparcia.

Ponadto interwencja przewiduje wdrożenie elastycznych form zatrudnienia m.in. telepracę, elastyczne godziny pracy, które umożliwią godzenie życia zawodowego i prywatnego. Wsparcie

w tym zakresie będzie polegało m.in. na stosowaniu systemu zachęt dla pracodawców w postaci grantów przeznaczonych na zatrudnianie osób w formie telepracy, które powracają na rynek pracy po okresie opieki nad dzieckiem do lat 3.

W ramach zaplanowanych interwencji podjęte będą działania polegające na promowaniu zatrudnienia i mobilności pracowników przez zapewnieniu równości mężczyzn i kobiet oraz godzenie życia zawodowego i prywatnego.

W ramach priorytetu w sposób horyzontalny będzie wspierana zasada równości szans płci. Na etapie wyboru projektów przewiduje się zastosowanie mechanizmu weryfikacji zgodności z zasadą równych szans kobiet i mężczyzn - zakłada się określenie minimalnych warunków przyjęcia projektu do realizacji uwzględniających powyższą zasadę. W sposób horyzontalny wspierana również będzie zasada niedyskryminacji. Interwencja zakłada realizację działań, które będą zapobiegać dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie rasowe lub etniczne, religię oraz przekonania, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. W celu zapobiegania dyskryminacji będą zastosowane kryteria wyboru projektów, które będą preferować w zapewnieniu dostępu do wsparcia w ramach programu grupy szczególnie narażone na dyskryminację na rynku pracy. W ramach określonej grupy docelowej, szczególnie narażone na dyskryminację na rynku pracy są m.in. kobiety, osoby niepełnosprawne, osoby młode, osoby długotrwale bezrobotne. Na rzecz ww. odbiorców wsparcia będzie realizowane wsparcie mające na celu zwiększenie ich szans na zatrudnienie poprzez m.in. dostęp do opieki nad dzieckiem do lat 3 oraz elastyczne formy zatrudnienia. Wsparcie będzie dostosowane do indywidualnych potrzeb odbiorców i będzie miało charakter kompleksowy.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) na obszarze strategicznej interwencji (Lubelski Obszar Metropolitalny) wyznaczonym w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz zakres planowanych działań, jak również doświadczenie z perspektywy finansowej 2007-2013 został określony szeroki **katalog beneficjentów** w ramach priorytetu, tj.:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).

W ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego.

Finansowanie krzyżowe umożliwi finansowanie kosztów wpisujących się w zakres Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Wydatki w tym zakresie są konieczne dla skutecznej realizacji projektów, są bezpośrednio powiązane z jego celami i rezultatami oraz stanowią uzupełnienie działań współfinansowanych z EFS. Dzięki temu projekty współfinansowane z EFS mogą mieć bardziej kompleksowy charakter, co z kolei prowadzi do wzmocnienia efektów ich działań. Finansowanie krzyżowe odgrywa istotną rolę w wyrównywaniu szans osób niepełnosprawnych. W przypadku wsparcia adresowanego do osób niepełnosprawnych poniesienie wydatków w ramach cross-finansingu stanowi nierzadko konieczność, bez której spełnienia osoby niepełnosprawne często w ogóle nie mogłyby uczestniczyć w projektach.

Finansowanie krzyżowe przyczynia się do realizacji polityk horyzontalnych UE, co potwierdza okres programowania 2007-2013. W największym stopniu finansowanie krzyżowe wpływa na rozwój społeczeństwa informacyjnego. Zakupiony sprzęt komputerowy oraz pozostały sprzęt informatyczny stanowią znaczną część wydatków ponoszonych w ramach cross-finansingu. Finansowanie krzyżowe w sposób pośredni wpływa również na wyrównywanie szans kobiet i mężczyzn, tzn. o tyle, o ile przyczyniają się do tego realizowane projekty, w ramach których jest ponoszony cross-financing.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Wybór projektów do dofinansowania dokonywany będzie w sposób przejrzysty, rzetelny i bezstronny oraz zapewniający beneficjentów równy dostęp do informacji o warunkach i sposobie wyboru. System oceny projektów gwarantować będzie, iż realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego operacje zgodne będą z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami wspólnotowymi UE. Ponadto, zasady oceny i wyboru projektów do dofinansowania, zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego, zapewnią że projekty przyczynią się do realizacji celów szczegółowych i rezultatów priorytetu inwestycyjnego, będą niedyskryminacyjne i przejrzyste oraz uwzględnią ogólne zasady ustanowione w art. 7 i 8 rozporządzenia ramowego. Metodologię i kryteria wyboru projektów, zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. W ramach priorytetu mogą być realizowane projekty zintegrowane oraz projekty grantowe.

Wybór projektów w ramach priorytetu inwestycyjnego 8.8 może nastąpić w trybie konkursowym (konkursy otwarte i zamknięte) lub trybie pozakonkursowym. Z uwagi na specyfikę priorytetu, w tym szeroki katalog beneficjentów **podstawowym trybem** wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**.

Tryb konkursowy z uwagi na szeroki katalog beneficjentów, w tym możliwość ubiegania się o dofinansowanie w ramach priorytetu przez podmioty spoza sektora finansów publicznych zapewnia wysoką transparentność podziału środków przeznaczonych na dofinansowanie projektów oraz równe szanse dla wszystkich uprawnionych beneficjentów w aplikowaniu o te fundusze. Tryb konkursowy zostanie zastosowany w odniesieniu do typów projektów, w przypadku których spodziewana podaż jest większa niż dostępna alokacja lub gdy dany typ projektu może być realizowany przez większą liczbą potencjalnych wnioskodawców. Tryb konkursowy umożliwia wybór różnych propozycji rozwiązania danego problemu grupy docelowej. Jednocześnie zapewnia możliwość wyboru najlepszych projektów poprzez zapewnienie zasady konkurencyjności. Tryb konkursowy zapewnia optymalizację kosztów realizacji projektów, która bezpośrednio wynika z możliwości „kontraktowania wskaźników” dotyczących danego wsparcia na rzecz grupy docelowej.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** przeznaczonego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu lub projektów dotyczących realizacji zadań publicznych. W trybie pozakonkursowym wybierane będą projekty, których beneficjenci ze względu na charakter projektu są jednoznacznie zidentyfikowani na etapie programowania. Tryb ten może zostać zastosowany w szczególności dla projektów realizowanych w formule zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT).

Zastosowanie trybu pozakonkursowego wzmocni skuteczność osiągania celu i rezultatów priorytetu inwestycyjnego. Tryb pozakonkursowy dotyczyć będzie beneficjentów posiadających wysoki potencjał do realizacji projektów, zarówno finansowy, jaki i kadrowy. Beneficjenci w tym trybie posiadać będą doświadczenie instytucjonalne w zakresie realizacji projektów współfinansowanych ze środków UE. Dodatkowo część beneficjentów dysponuje odpowiednimi narzędziami ustawowymi, co dodatkowo wzmocnia ich działania w zakresie realizowanego wsparcia na rzecz grupy docelowej. Projekty realizowane w trybie pozakonkursowym umożliwiają realizację celów regionalnych we współpracy z podmiotami z poza sektora finansów publicznych. Realizacja projektów w tym trybie zapewni kompleksowy obszar oddziaływania wsparcia na rzecz grup docelowych. Projekty realizowane w trybie pozakonkursowym charakteryzują się efektywnością kosztową i skutecznym poziomem osiągniętych wskaźników.

Adekwatny udział konkursowego i pozakonkursowego trybu wyboru projektów przyczyni się do zwiększenia dostępu do opieki nad dziećmi do 3 lat dla osób powracających na rynek pracy.

Kryteria i zasady oceny projektów umożliwią wybór do dofinansowania i realizację projektów najbardziej efektywnych oraz najlepiej odpowiadających potrzebom społecznym regionu. System

oceny projektów opierać się będzie na kryteriach weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu inwestycyjnego oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów i rezultatów priorytetu.

Kryteria wyboru projektów zapewnią koncentrację działań na odbiorcach wsparcia należących do grup defaworyzowanych na rynku pracy, które są narażone na dyskryminację, m.in.:

- osobach niepełnosprawnych,
- osobach młodych,
- osoby długotrwale bezrobotnych,
- kobietach.

W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczynią się do realizacji celów i rezultatów priorytetu inwestycyjnego 8.8.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz oferowany typ wsparcia nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach działania niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie dotyczy.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3	Sztuka	EFS	Słabiej rozwinięte regiony	1344			System informatyczny SL 2014	Bieżący monitoring

➤ OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ EFS Z ZAKRESU INNOWACJI SPOŁECZNYCH, WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ ORZ WKŁADU EFS DO REALIZACJI CELÓW TEMATYCZNYCH 1 - 7

Nie dotyczy

➤ RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ

Rodzaj wskaźnika	Lp.	Wskaźnik lub kluczowy etap wdrażania	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika	Kwota rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana w 2019 r.
							M	K	O			
Wskaźnik produktu	1.	Liczba osób bezrobotnych (łącznie z długotrwale bezrobotnymi) objętych wsparciem w	osoba	EFS	Słabiej rozwinięte regiony	8076	20197			System informatyczny SL 2014		14,14 mln EUR

		programie							
Wskaźnik produktu	2.	Liczba osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie.	osoba	EFS	Słabiej rozwinięte regiony	1260	3158	System informatyczny SL 2014	
Wskaźnik produktu	3.	Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3.	sztuka	EFS	Słabiej rozwinięte regiony	536	1344	System informatyczny SL 2014	
Wskaźnik postępu finansowego	4.	Kwota wydatków EFS certyfikowanych do Komisji Europejskiej	mln EUR	EFS	Słabiej rozwinięte regiony	84,59	202,01	System informatyczny SL 2014	

➤ **KATEGORYZACJA INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ**

Fundusz i Kategoria regionu : EFS Region słabiej rozwinięty			
Wymiar 1 Zakres interwencji		Wymiar 2 Forma finansowania	
Kod	€	Kod	€
101	99 460 000	01	202 010 000
103	80 810 000		
104	21 740 000		

➤ **Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych**
Nie dotyczy

2.A.10 OŚ PRIORYTETOWA 10 ADAPTACYJNOŚĆ PRZEDSIĘBIORSTW I PRACOWNIKÓW DO ZMIAN

Oś Priorytetowa 10

Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian

- Oś Priorytetowa 10 **Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

Priorytet inwestycyjny 8.9:

Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Wzrost kompetencji pracowników przedsiębiorstw oraz ograniczenie ryzyka bezrobocia pracowników przedsiębiorstw restrukturyzowanych

Procesy przemian gospodarczych, często o charakterze recesji wymuszają potrzebę elastycznego reagowania kadr zarządzających przedsiębiorstw. Procesy o charakterze organizacyjnym, w tym restrukturyzacyjnym niosą za sobą ryzyko redukcji zatrudnienia w przedsiębiorstwach. Konieczność przeprowadzenia wspomnianych procesów oraz naturalne zmiany profilu działalności przedsiębiorstw wymagają akceptacji przez ich pracowników oraz przez samych pracodawców.

Realizacja wyznaczonego celu w ramach priorytetu wynika bezpośrednio ze zdiagnozowanych barier rozwoju sektora MMŚP, do których zalicza się przede wszystkim trudniejszy dostęp do wykwalifikowanych kadr, czynniki natury finansowej, takie jak trudności z pozyskaniem finansowania zewnętrznego oraz jego wysokie koszty. Ponadto zauważalne jest niewystarczające dostosowanie usług oferowanych przez instytucje otoczenia biznesu do potrzeb rozwojowych przedsiębiorstw.

Interwencja ma na celu poprawę kondycji przedsiębiorstw sektora oraz przystosowanie pracodawców i pracowników sektora MMŚP do koniecznych zmian związanych z globalnymi trendami np. upowszechnianie nowoczesnych technologii, starzeniem się społeczeństwa i innymi kwestiami demograficznymi. Trwała zmiana w zakresie poziomu zatrudnienia i rozwoju kompetencji pracowników wymaga działań mających na celu poprawę jakości zarządzania przedsiębiorstwami sektora MMŚP. Brak zarządzania rozwojem przedsiębiorstwa, w tym w sytuacjach kryzysowych, stanowi jedno z najpoważniejszych zagrożeń dla jego długookresowej konkurencyjności. Ponadto interwencja obejmuje wsparcie usług adresowanych do przedsiębiorstw z sektora MMŚP przechodzących procesy restrukturyzacyjne i modernizacyjne oraz ich pracowników, ukierunkowane na dostosowanie się do zmian gospodarczych. Wsparcie w ramach priorytetu będzie dostosowane do potrzeb oraz możliwości rozwojowych MMŚP.

Rezultat interwencji zostanie uzyskany w sytuacji, gdy odpowiedni odsetek uczestników projektów uzyska kompetencje w ramach lub po opuszczeniu programu. W wyniku działań nastąpi zwiększenie zasobów wykwalifikowanych pracowników w sektorze MMŚP. Ponadto interwencja przyczyni się do ograniczenia ryzyka bezrobocia pracowników przedsiębiorstw restrukturyzowanych. Rezultat interwencji bezpośrednio przyczyni się do osiągnięcia większej spójności społecznej, gospodarczej

oraz terytorialnej w regionie. Ponadto rezultat interwencji wpłynie na zwiększenie konkurencyjności gospodarki regionalnej.

Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika: *liczba osób, które nabyły kompetencje w ramach lub po opuszczeniu programu.*

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka miary dla wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jednostka miary dla wartości bazowej oraz docelowej	Rok bazy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O			M	K	O		
	Liczba osób, które nabyły kompetencje w ramach lub po opuszczeniu programu	Słabiej rozwinięte regiony	Osoba	n/d	0			Osoba	2013	17989			System informatyczny SL 2014	Rocznie

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu realizowany będzie szeroki katalog działań na rzecz podnoszenia adaptacyjności przedsiębiorstw sektora MMŚP i ich pracowników.

Z uwagi na fakt, że umiejętność zarządzania strategicznego i zarządzania zasobami ludzkimi stanowi czynnik decydujący o budowaniu przewagi konkurencyjności i o możliwości dostosowania przedsiębiorstw do zmieniających się warunków gospodarczych, wsparcie obejmować będzie wdrażanie zarządzania strategicznego i nowoczesnych metod zarządzania przedsiębiorstwem. Ponadto interwencja polegać będzie na zapobieganiu sytuacjom kryzysowym przedsiębiorstw, które odczuwają negatywne skutki zmian gospodarczych. Przedsięwzięcia będą również koncentrowały się na zapewnieniu wsparcia przedsiębiorcy, który znalazł się w sytuacji kryzysowej.

Grupę docelową wsparcia stanowią:

- przedsiębiorcy mikro-, mali- i średni oraz ich pracownicy/kadra zarządzająca,
- osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą,
- pracodawcy i ich pracownicy przechodzący procesy adaptacyjne i modernizacyjne (pracownicy przewidziani do zwolnienia lub zagrożeni zwolnieniem z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz osoby, które utraciły pracę z przyczyn dotyczących zakładu pracy w okresie nie dłuższym niż 6 miesięcy przed dniem przystąpienia do projektu).

W ramach priorytetu inwestycyjnego zaplanowane działania skoncentrują się na wspieranie rozwoju kompetencji/kwalifikacji pracowników zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami przedsiębiorstw sektora MMŚP. Interwencja zakłada realizację wsparcia w postaci usług rozwojowych (m.in. analiz potrzeb szkoleniowych, szkoleń, doradztwa, coachingu) adekwatnych do potrzeb oraz możliwości rozwojowych firm sektora MMŚP. Regionalny system dystrybucji środków przeznaczonych na usługi rozwojowe w zakresie podnoszenia kompetencji pracowników przedsiębiorstw sektora MMŚP (tzw. *Podmiotowy System Finansowania*) oparty będzie na podejściu popytowym zintegrowanym z krajowym *Rejestrem Usług Rozwojowych* oraz docelowo spójnym z opracowaną *Polską Ramą Kwalifikacji*. Wsparcie w tym zakresie realizowane będzie w oparciu o priorytety polityki regionalnej, m.in. rozwój inteligentnych specjalizacji zdefiniowanych w *Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego do 2020 r.* Zostaną wskazane obszary preferencji usług rozwojowych w zakresie dofinansowania ze środków EFS (m.in. branże, sektory, rodzaje działalności, typy odbiorców wsparcia w zakresie inteligentnych specjalizacji) w kontekście realizacji celów strategicznych regionu.

W ramach interwencji realizowane będzie także wsparcie usług doradczych adresowanych do przedsiębiorstw z sektora MMŚP przechodzących procesy restrukturyzacyjne i modernizacyjne oraz ich pracowników, ukierunkowane na dostosowanie się do zmian gospodarczych. Przedsięwzięcia w tym zakresie będą koncentrować się na zapewnieniu wsparcia na rzecz zapobiegania sytuacjom kryzysowym przedsiębiorstw, które odczuwają negatywne skutki zmiany gospodarczej, jak również wsparciu na rzecz przedsiębiorców, którzy znaleźli się w sytuacji kryzysowej (m.in. usługi doradcze w zakresie opracowania i wrażenia planu rozwoju działalności/planu restrukturyzacji przedsiębiorstwa). Ponadto realizowane będzie także wsparcie typu outplacement na rzecz pracodawców i ich pracowników, którzy przechodzą procesy adaptacyjne i modernizacyjne. Programy typu outplacement obejmować będą m.in. doradztwo zawodowe, szkolenia, staże i praktyki zawodowe przygotowujące do podjęcia pracy w nowym zawodzie oraz pośrednictwo pracy. Zaplanowany katalog działań na rzecz osób objętych programami typu outplacement zapewni realizację wsparcia o charakterze kompleksowym, który dostosowany będzie do indywidualnych potrzeb odbiorców wsparcia. Z uwagi na specyfikę grupy docelowej podejmowane będą działania w zakresie organizacji szkoleń prowadzących do nabycia, podniesienia, uzupełnienia lub zmiany kwalifikacji zawodowych zgodnych ze zidentyfikowanymi potrzebami pracodawców w regionie. Ponadto podejmowane będą działania mające na celu pomoc w zdobyciu doświadczenia zawodowego, polegające na organizacji staży oraz praktyk zawodowych u pracodawców. Wsparcie na rzecz kompetencji pracowników przedsiębiorstw sektora MMŚP ma charakter kompleksowy.

W ramach priorytetu w sposób horyzontalny będzie wspierana zasada równości szans płci. Na etapie wyboru projektów przewiduje się zastosowanie mechanizmu weryfikacji zgodności z zasadą równych szans kobiet i mężczyzn - zakłada się określenie minimalnych warunków przyjęcia projektu do realizacji uwzględniających powyższą zasadę. W sposób horyzontalny wspierana również będzie zasada niedyskryminacji. Interwencja zakłada realizację działań, które będą zapobiegać dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie rasowe lub etniczne, religię oraz przekonania, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. W celu zapobiegania dyskryminacji będą zastosowane kryteria wyboru projektów, które będą preferować w zapewnieniu dostępu do wsparcia w ramach programu grupy szczególnie narażone na dyskryminację na rynku pracy. W ramach określonej grupy docelowej, szczególnie narażone na dyskryminację na rynku pracy są m.in. osoby niepełnosprawne, kobiety, osoby starsze, osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych. Na rzecz ww. odbiorców wsparcia będą realizowane przedsięwzięcia mające na celu zwiększenie ich szans na zatrudnienie lub wydłużenie aktywności zawodowej poprzez m.in. szkolenia, staże, praktyki zawodowe. Wsparcie będzie dostosowane do indywidualnych potrzeb odbiorców i będzie miało charakter kompleksowy.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) na obszarze strategicznej interwencji (Lubelski Obszar Metropolitalny) wyznaczonym w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz zakres planowanych działań, jak również doświadczenie z perspektywy finansowej 2007-2013 został określony szeroki **katalog beneficjentów** w ramach priorytetu tj.:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych).

W ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego.

Finansowanie krzyżowe umożliwia finansowanie kosztów wpisujących się w zakres Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Wydatki w tym zakresie są konieczne dla skutecznej realizacji projektów, są bezpośrednio powiązane z jego celami i rezultatami oraz stanowią uzupełnienie działań współfinansowanych z EFS. Dzięki temu projekty współfinansowane z EFS mogą mieć bardziej kompleksowy charakter, co z kolei prowadzi do wzmocnienia efektów ich działań. Finansowanie krzyżowe odgrywa istotną rolę w wyrównywaniu szans osób niepełnosprawnych. W przypadku wsparcia adresowanego do osób niepełnosprawnych poniesienie wydatków w ramach cross-finansingu stanowi nierzadko konieczność, bez której spełnienia osoby niepełnosprawne często w ogóle nie mogłyby uczestniczyć w projektach.

Finansowanie krzyżowe przyczynia się do realizacji polityk horyzontalnych UE, co potwierdza okres programowania 2007-2013. W największym stopniu finansowanie krzyżowe wpływa na rozwój społeczeństwa informacyjnego. Zakupiony sprzęt komputerowy oraz pozostały sprzęt informatyczny stanowią znaczną część wydatków ponoszonych w ramach cross-finansingu. Finansowanie krzyżowe w sposób pośredni wpływa również na wyrównywanie szans kobiet i mężczyzn, tzn. o tyle, o ile przyczyniają się do tego realizowane projekty, w ramach których jest ponoszony cross-financing.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Wybór projektów do dofinansowania dokonywany będzie w sposób przejrzysty, rzetelny i bezstronny oraz zapewniający beneficjentów równy dostęp do informacji o warunkach i sposobie wyboru. System oceny projektów gwarantować będzie, iż realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego operacje zgodne będą z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami wspólnotowymi UE. Ponadto, zasady oceny i wyboru projektów do dofinansowania, zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego, zapewnią że projekty przyczynią się do realizacji celów szczegółowych i rezultatów priorytetu inwestycyjnego, będą niedyskryminacyjne i przejrzyste oraz uwzględnią ogólne zasady ustanowione w art. 7 i 8 rozporządzenia ramowego. Metodologię i kryteria wyboru projektów, zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. W ramach priorytetu mogą być realizowane projekty zintegrowane oraz projekty grantowe.

Wybór projektów w ramach priorytetu inwestycyjnego 8.9 może nastąpić w trybie konkursowym (konkursy otwarte i zamknięte) lub trybie pozakonkursowym. Z uwagi na specyfikę priorytetu, w tym szeroki katalog beneficjentów **podstawowym trybem** wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**.

Tryb konkursowy z uwagi na szeroki katalog beneficjentów, w tym możliwość ubiegania się o dofinansowanie w ramach priorytetu przez podmioty spoza sektora finansów publicznych zapewnia wysoką transparentność podziału środków przeznaczonych na dofinansowanie projektów oraz równe szanse dla wszystkich uprawnionych beneficjentów w aplikowaniu o te fundusze. Tryb konkursowy zostanie zastosowany w odniesieniu do typów projektów, w przypadku których spodziewana podaż jest większa niż dostępna alokacja lub gdy dany typ projektu może być realizowany przez większą liczbą potencjalnych wnioskodawców. Tryb konkursowy umożliwia wybór różnych propozycji rozwiązania danego problemu grupy docelowej. Jednocześnie zapewnia możliwość wyboru

najlepszych projektów poprzez zapewnienie zasady konkurencyjności. Tryb konkursowy zapewnia optymalizację kosztów realizacji projektów, która bezpośrednio wynika z możliwości „kontraktowania wskaźników” dotyczących danego wsparcia na rzecz grupy docelowej.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** przeznaczonego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu lub projektów dotyczących realizacji zadań publicznych. W trybie pozakonkursowym wybierane będą projekty, których beneficjenci ze względu na charakter projektu są jednoznacznie zidentyfikowani na etapie programowania. Tryb ten może zostać zastosowany w szczególności dla projektów realizowanych w formule zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT).

Zastosowanie trybu pozakonkursowego wzmocni skuteczność osiągania celu i rezultatów priorytetu inwestycyjnego. Tryb pozakonkursowy dotyczyć będzie beneficjentów posiadających wysoki potencjał do realizacji projektów, zarówno finansowy, jaki i kadrowy. Beneficjenci w tym trybie posiadać będą doświadczenie instytucjonalne w zakresie realizacji projektów współfinansowanych ze środków UE. Dodatkowo część beneficjentów dysponuje odpowiednimi narzędziami ustawowymi, co dodatkowo wzmacnia ich działania w zakresie realizowanego wsparcia na rzecz grupy docelowej. Projekty realizowane w trybie pozakonkursowym umożliwiają realizację celów regionalnych we współpracy z podmiotami z poza sektora finansów publicznych. Realizacja projektów w tym trybie zapewni kompleksowy obszar oddziaływania wsparcia na rzecz grup docelowych. Projekty realizowane w trybie pozakonkursowym charakteryzują się efektywnością kosztową i skutecznym poziomem osiąganych wskaźników.

Adekwatny udział konkursowego i pozakonkursowego trybu wyboru projektów przyczyni się do wzrostu adaptacyjności przedsiębiorców i ich pracowników do zmieniających się wymogów rynków gospodarczych.

Kryteria i zasady oceny projektów umożliwią wybór do dofinansowania i realizację projektów najbardziej efektywnych oraz najlepiej odpowiadających potrzebom społecznym regionu. System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu inwestycyjnego oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów i rezultatów priorytetu.

Kryteria wyboru projektów zapewnią koncentrację działań na odbiorcach wsparcia należących do grup defaworyzowanych na rynku pracy, które są narażone na dyskryminację, m.in.:

- osobach niepełnosprawnych,
- kobietach,
- osobach starszych,
- osoby o niskich kwalifikacjach zawodowych.

W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczynią się do realizacji celów i rezultatów priorytetu inwestycyjnego 8.9.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz oferowany typ wsparcia nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie dotyczy.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Liczba osób pracujących objętych wsparciem w programie (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte regiony	19776			System informatyczny SL 2014	Bieżący monitoring

Priorytet inwestycyjny 8.10:
Aktywne i zdrowe starzenie się

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:**Wzrost aktywności zawodowej osób starszych**

Jednym z kluczowych problemów rynku pracy w regionie jest postępujące ograniczanie zasobów pracy spowodowane m.in. starzeniem się społeczeństwa i zbyt wczesnym wychodzeniem z rynku pracy. Cechą procesu zmiany struktury demograficznej jest rosnący udział osób starszych w populacji ogółem, przy jednoczesnym niskim współczynniku aktywności zawodowej osób starszych.

Interwencja w obszarze ochrony zdrowia ukierunkowana będzie na oddziaływanie na rynek pracy poprzez przeciwdziałanie dezaktywacji zawodowej z przyczyn zdrowotnych. Przedsięwzięcia koncentrować się będą na przeciwdziałaniu bierności zawodowej powodowanej stanem zdrowia poprzez profilaktykę, diagnostykę i rehabilitację. Wzmocnione zostaną działania profilaktyczne pozwalające na wykrycie chorób we wczesnym ich stadium i na rozpoczęcie leczenia. Prowadzona będzie kompleksowa i specjalistyczna diagnostyka, zwłaszcza w odniesieniu do chorób o największym wpływie na przerywanie aktywności zawodowej. Podejmowane działania wynikać będą głównie z określonych przez ministra właściwego ds. zdrowia w dokumencie *Policy Paper* dla ochrony zdrowia na lata 2014-2020. Nastąpi koncentracja działań na problemach demograficznych i pięciu grupach chorób, do których należą: choroby układu krążenia, choroby nowotworowe, choroby (zaburzenia) psychiczne, choroby układu kostno-stawowo-mięśniowego oraz choroby układu oddechowego. Działania będą również dotyczyły specyficznych problemów zdrowotnych, mających wpływ na sytuację w województwie. Konsekwencje problemów zdrowotnych osób w wieku produkcyjnym znacząco oddziałują na rynek pracy, dlatego podejmowane interwencje dotyczą m.in. tworzenia i rozwijania programów profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania schorzeniom istotnie wpływającym na dezaktywację zawodową. Ponadto w ramach interwencji opracowane i wdrożone będą programy w zakresie edukacji zdrowotnej i promocji zdrowego stylu życia.

W ramach priorytetu zaplanowano także realizację programów naprawczych minimalizujących zdrowotne czynniki ryzyka zawodowego w miejscu pracy. W celu zwiększenia skuteczności powyższych działań w ich realizację będą włączeni pracodawcy.

Rezultat interwencji zostanie uzyskany w sytuacji, gdy odpowiedni odsetek uczestników projektów podejmie pracę lub będzie kontynuowało zatrudnienie po opuszczeniu programu. Rezultat interwencji bezpośrednio przyczyni się do osiągnięcia większej spójności społecznej, gospodarczej

oraz terytorialnej w regionie. Ponadto rezultat interwencji wpłynie na zwiększenie konkurencyjności gospodarki regionalnej.

Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika: *liczba osób, które po opuszczeniu programu podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie.*

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka miary dla wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródła danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		M	K	O		
	Liczba osób, które po opuszczeniu programu podjęły pracę lub kontynuowały zatrudnienie	Słabiej rozwinięte regiony	Osoba	n/d	0			2013	907			Systemy SL 2014	Rocznie

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu realizowany będzie szeroki katalog działań na rzecz wsparcia zatrudnienia i wydłużenia aktywności osób starszych, który dostosowany będzie do indywidualnych potrzeb odbiorców.

Interwencja w znacznym zakresie będzie ukierunkowana na opracowywanie oraz wdrażanie programów profilaktycznych dotyczących chorób, będących istotnym problemem zdrowotnym zarówno na poziomie krajowym, jak i regionu. Działania będą ukierunkowane na rozwój profilaktyki nowotworowej w kierunku wykrywania raka jelita grubego, szyjki macicy i raka piersi. Zostaną opracowane i wdrożone projekty profilaktyczne dot. chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu w szczególności: układu krążenia, chorób nowotworowych, układu oddechowego, układu kostno - stawowego, mięśniowego i tkanki łącznej, układu nerwowego, zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania, a także dotyczące urazów, zatruc i innych określonych skutków działania czynników zewnętrznych oraz chorób zakaźnych.

Ponadto interwencja zakłada opracowanie i wdrożenie programów rehabilitacji medycznej ułatwiających powroty do pracy, jak również opracowanie i wdrożenie programów ukierunkowanych na eliminowanie zdrowotnych czynników ryzyka w miejscu pracy. W ramach priorytetu inwestycyjnego opracowywane i wdrażane będą także programy zdrowotne dla osób zagrożonych przerwaniem aktywności zawodowej ze względów zdrowotnych, w zakresie wykraczającym poza finansowanie w ramach systemu powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego. Ponadto w ramach interwencji realizowane będą programy przekwalifikowania pracowników długotrwale pracujących

w warunkach negatywnie wpływających na zdrowie, przygotowujące ich do kontynuowania pracy na innych stanowiskach o mniejszym obciążeniu dla zdrowia.

Grupę docelową wsparcia stanowią:

- osoby w wieku powyżej 50 roku życia,
- pracodawcy.

W ramach priorytetu w sposób horyzontalny będzie wspierana zasada równości szans płci. Na etapie wyboru projektów przewiduje się zastosowanie mechanizmu weryfikacji zgodności z zasadą równych szans kobiet i mężczyzn - zakłada się określenie minimalnych warunków przyjęcia projektu do realizacji uwzględniających powyższą zasadę. W sposób horyzontalny wspierana również będzie zasada niedyskryminacji. Interwencja zakłada realizację działań, które będą zapobiegać dyskryminacji ze względu na płeć, pochodzenie rasowe lub etniczne, religię oraz przekonania, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. W celu zapobiegania dyskryminacji będą zastosowane kryteria wyboru projektów, które będą preferować w zapewnieniu dostępu do wsparcia w ramach programu grupy szczególnie narażone na dyskryminację na rynku pracy. W ramach określonej grupy docelowej, szczególnie narażone na dyskryminację na rynku pracy są m.in. kobiety, osoby niepełnosprawne. Na rzecz ww. odbiorców wsparcia będą realizowane przedsięwzięcia mające na celu zwiększenie ich szans na rzecz wsparcia zatrudnienia i wydłużenia aktywności zawodowej.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów zintegrowanych na obszarach strategicznej interwencji (miasta subregionalne), wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz zakres planowanych działań, jak również doświadczenie z perspektywy finansowej 2007-2013 został określony szeroki **katalog beneficjentów** w ramach priorytetu, tj.:

- wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych (nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych), w szczególności podmioty posiadające potencjał do opracowania i/lub wdrożenia programów zdrowotnych (m.in. profilaktycznych, rehabilitacji medycznej).

W ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego.

Finansowanie krzyżowe umożliwia finansowanie kosztów wpisujących się w zakres Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Wydatki w tym zakresie są konieczne dla skutecznej realizacji projektów, są bezpośrednio powiązane z jego celami i rezultatami oraz stanowią uzupełnienie działań współfinansowanych z EFS. Dzięki temu projekty współfinansowane z EFS mogą mieć bardziej kompleksowy charakter, co z kolei prowadzi do wzmocnienia efektów ich działań. Finansowanie krzyżowe odgrywa istotną rolę w wyrównywaniu szans osób niepełnosprawnych. W przypadku wsparcia adresowanego do osób niepełnosprawnych poniesienie wydatków w ramach cross-finansingu stanowi nierzadko konieczność, bez której spełnienia osoby niepełnosprawne często w ogóle nie mogłyby uczestniczyć w projektach.

Finansowanie krzyżowe przyczynia się do realizacji polityk horyzontalnych UE, co potwierdza okres programowania 2007-2013. W największym stopniu finansowanie krzyżowe wpływa na rozwój społeczeństwa informacyjnego. Zakupiony sprzęt komputerowy oraz pozostały sprzęt informatyczny stanowią znaczną część wydatków ponoszonych w ramach cross-finansingu. Finansowanie krzyżowe w sposób pośredni wpływa również na wyrównywanie szans kobiet i mężczyzn, tzn. o tyle, o ile przyczyniają się do tego realizowane projekty, w ramach których jest ponoszony cross-financing.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Wybór projektów do dofinansowania dokonywany będzie w sposób przejrzysty, rzetelny i bezstronny oraz zapewniający beneficjentów równy dostęp do informacji o warunkach i sposobie wyboru.

System oceny projektów gwarantować będzie, iż realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego operacje zgodne będą z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami wspólnotowymi UE. Ponadto, zasady oceny i wyboru projektów do dofinansowania, zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego, zapewnią że projekty przyczynią się do realizacji celów szczegółowych i rezultatów priorytetu inwestycyjnego, będą niedyskryminacyjne i przejrzyste oraz uwzględnią ogólne zasady ustanowione w art. 7 i 8 rozporządzenia ramowego. Metodykę i kryteria wyboru projektów, zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. W ramach priorytetu mogą być realizowane projekty zintegrowane oraz projekty grantowe.

Wybór projektów w ramach priorytetu inwestycyjnego 8.10 może nastąpić w trybie konkursowym (konkursy otwarte i zamknięte) lub trybie pozakonkursowym. Z uwagi na specyfikę priorytetu, w tym szeroki katalog beneficjentów **podstawowym trybem** wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**.

Tryb konkursowy z uwagi na szeroki katalog beneficjentów, w tym możliwość ubiegania się o dofinansowanie w ramach priorytetu przez podmioty spoza sektora finansów publicznych zapewnia wysoką transparentność podziału środków przeznaczonych na dofinansowanie projektów oraz równe szanse dla wszystkich uprawnionych beneficjentów w aplikowaniu o te fundusze. Tryb konkursowy zostanie zastosowany w odniesieniu do typów projektów, w przypadku których spodziewana podaż jest większa niż dostępna alokacja lub gdy dany typ projektu może być realizowany przez większą liczbą potencjalnych wnioskodawców. Tryb konkursowy umożliwi wybór różnych propozycji rozwiązania danego problemu grupy docelowej. Jednocześnie zapewnia możliwość wyboru najlepszych projektów poprzez zapewnienie zasady konkurencyjności. Tryb konkursowy zapewnia optymalizację kosztów realizacji projektów, która bezpośrednio wynika z możliwości „kontraktowania wskaźników” dotyczących danego wsparcia na rzecz grupy docelowej.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** przeznaczonego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu lub projektów dotyczących realizacji zadań publicznych. W trybie pozakonkursowym wybierane będą projekty, których beneficjenci ze względu na charakter projektu są jednoznacznie zidentyfikowani na etapie programowania. Tryb ten może zostać zastosowany w szczególności dla projektów realizowanych w formule strategicznych inwestycji terytorialnych (SIT).

Zastosowanie trybu pozakonkursowego wzmocni skuteczność osiągania celu i rezultatów priorytetu inwestycyjnego. Tryb pozakonkursowy dotyczyć będzie beneficjentów posiadających wysoki potencjał do realizacji projektów, zarówno finansowy, jaki i kadrowy. Beneficjenci w tym trybie posiadać będą doświadczenie instytucjonalne w zakresie realizacji projektów współfinansowanych ze środków UE. Dodatkowo część beneficjentów dysponuje odpowiednimi narzędziami ustawowymi, co dodatkowo wzmacnia ich działania w zakresie realizowanego wsparcia na rzecz grupy docelowej. Projekty realizowane w trybie pozakonkursowym umożliwiają realizację celów regionalnych we współpracy z podmiotami z poza sektora finansów publicznych. Realizacja projektów w tym trybie zapewni kompleksowy obszar oddziaływania wsparcia na rzecz grup docelowych. Projekty realizowane w trybie pozakonkursowym charakteryzują się efektywnością kosztową i skutecznym poziomem osiągniętych wskaźników.

Adekwatny udział konkursowego i pozakonkursowego trybu wyboru projektów przyczyni się do wzrostu aktywności zawodowej osób starszych.

Kryteria i zasady oceny projektów umożliwią wybór do dofinansowania i realizację projektów najbardziej efektywnych oraz najlepiej odpowiadających potrzebom społecznym regionu. System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu inwestycyjnego oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów i rezultatów priorytetu.

Kryteria wyboru projektów zapewnią koncentrację działań na odbiorcach wsparcia należących do grup defaworyzowanych na rynku pracy, które są narażone na dyskryminację, m.in.:

- osobach niepełnosprawnych,
- kobietach.

W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczynią się do realizacji celów i rezultatów priorytetu inwestycyjnego 8.10.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz oferowany typ wsparcia nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie dotyczy.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Liczba osób objętych wsparciem w ramach programów zdrowotnych współfinansowanych z EFS	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte regiony	5670			System informatyczny SL 2014	Bieżący monitoring

➤ OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ EFS Z ZAKRESU INNOWACJI SPOŁECZNYCH, WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ ORZ WKŁADU EFS DO REALIZACJI CELÓW TEMATYCZNYCH 1 - 7

Nie dotyczy

➤ RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ

Rodzaj wskaźnika	Lp.	Wskaźnik lub kluczowy etap wdrażania	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika	Kwota rezerwy wykonania, która zostanie alokowana w 2019 r.
							M	K	O			
Wskaźnik produktu	1.	Liczba osób pracujących objętych wsparciem w programie (łącznie z pracującymi na własny	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte regiony	7908	19776			System informatyczny SL 2014		3,71 mln EUR

		rachunek)							
Wskaźnik produktu	2.	Liczba osób objętych wsparciem w ramach programów zdrowotnych współfinansowanych z EFS	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte regiony	2268	5670	System informatyczny SL 2014	
Wskaźnik postępu finansowego	3.	Kwota wydatków EFS certyfikowanych do Komisji Europejskiej	mln EUR	EFS	Słabiej rozwinięte regiony	26,02	62,16	System informatyczny SL 2014	

➤ **KATEGORYZACJA INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ**

Fundusz i Kategoria regionu : EFS Region słabiej rozwinięty			
Wymiar 1 Zakres interwencji		Wymiar 2 Forma finansowania	
Kod	€	Kod	€
105	49 730 000	01	62 160 000
106	12 430 000		

- **Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych**
Nie dotyczy

2.A.11 OŚ PRIORYTETOWA 11 WŁĄCZENIE SPOŁECZNE

Oś Priorytetowa 11 Włączenie społeczne

- Oś Priorytetowa 11 **Włączenie społeczne** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

Priorytet inwestycyjny 9.4:

Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Wzrost integracji społecznej oraz poprawa dostępu do rynku pracy osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym w regionie

Diagnoza sytuacji województwa ukazuje wiele negatywnych zjawisk, w tym między innymi: najwyższy w kraju wskaźnik zagrożenia ubóstwem, niekorzystna struktura bezrobocia, duża liczba osób długotrwale korzystających z pomocy społecznej, znaczna skala zjawiska niepełnosprawności i niski wskaźnik zatrudnienia osób niepełnosprawnych. Interwencja w ramach priorytetu skoncentrowana zostanie na działaniach na rzecz aktywizacji społecznej i zawodowej oraz integracji społecznej osób i rodzin wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wdrożenie standardów oraz wykorzystanie nowych rozwiązań w zakresie aktywnej integracji przyczyni się do podniesienia jakości, skuteczności i efektywności działań instytucji pomocy i integracji społecznej na rzecz włączenia społecznego osób i społeczności marginalizowanych w regionie. Wprowadzone zostaną mechanizmy, mające na celu zintegrowanie działań publicznych i niepublicznych instytucji rynku pracy oraz instytucji pomocy i integracji społecznej. Zaplanowane zintegrowane działania mają na celu zapobieganie pogłębianiu się zjawiska uzależnienia od pomocy społecznej, dziedziczenia biedy i niekorzystnych postaw społecznych, poprawę dostępu do rynku pracy, a konsekwencji przyczynią się do zmniejszenia liczby osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Rezultatem interwencji będzie zwiększenie szans na integrację społeczną oraz przygotowanie do wejścia lub powrotu na rynek pracy osób wykluczonych, bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem. Rezultat mierzony będzie za pomocą wskaźnika: *liczba osób w niekorzystnej sytuacji społecznej poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu*. Na osiągnięcie celu mogą mieć wpływ regulacje prawne na poziomie krajowym, w tym m.in. w zakresie zatrudnienia socjalnego, jak również reformy polityk publicznych w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa oraz zmian systemowych w polityce rynku pracy.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka miary dla wskaź	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako	Wartość bazowa	Jednostka miary dla wartości bazowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowa
----	----------	-------------------	---------------------------	--	----------------	--------------------------------------	------------	-------------------------	---------------	-------------------------

			nika	podstawa do ustalania celów	M	K	O	oraz docelowej		M	K	O		nia
1	Liczba osób w niekorzystnej sytuacji społecznej poszukujących pracy, uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu, zdobywających kwalifikacje, pracujących (łącznie z prowadzącymi działalność na własny rachunek) po opuszczeniu programu	Słabiej rozwinięte regiony	Osoba	n/d	0			Osoba	2013	26	759		System informacyjny SL 2014	Rocznie

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu realizowane będą kompleksowe programy na rzecz integracji osób i rodzin wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową. W tym zakresie wsparcie zostanie skoncentrowane na osobach, które wymagają kompleksowego wsparcia z wykorzystaniem instrumentów aktywizacji społecznej, głównie na osobach pozostających bez zatrudnienia (w tym długotrwale), osobach młodych oraz osobach bez doświadczenia zawodowego. Przez ośrodki pomocy społecznej, we współpracy z powiatowymi urzędami pracy, realizowane będą kompleksowe działania aktywizacji i integracji społecznej i zawodowej bezrobotnych klientów ośrodków pomocy społecznej. Przewiduje się wykorzystywanie zróżnicowanych form i metod aktywizacji społeczno-zawodowej, w tym stosowanie instrumentów aktywizacji edukacyjnej, zdrowotnej, społecznej, zawodowej i wspomagająco kulturalnej, jak również realizację działań z zakresu aktywnych technik poszukiwania pracy oraz nabywania kompetencji kluczowych. W celu wzmocnienia działań w zakresie aktywnej integracji zakłada się również realizację programów aktywności lokalnej.

Istotne w kontekście zidentyfikowanych problemów będzie wsparcie dedykowane osobom niepełnosprawnym, znajdującym się w szczególnie niekorzystnej sytuacji na rynku pracy. W ramach

planowanych kompleksowych programów integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych, przewiduje się również wdrażanie nowych instrumentów, w tym np. usługi asystenckie, czy zatrudnienie wspomagane.

Realizowane będą również programy aktywizacji społeczno-zawodowej na rzecz społeczności marginalizowanych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym na obszarach objętych działaniami rewitalizacyjnymi. W ramach priorytetu dla osób bezdomnych realizowane będą indywidualne programy wychodzenia z bezdomności.

Realizowane będą również programy aktywizacji społecznej i zawodowej młodzieży, w tym m.in. wychowanków placówek opiekuńczo – wychowawczych, młodzieżowych ośrodków wychowawczych i socjoterapeutycznych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich. Powyższe działania zostaną skoncentrowane na osobach opuszczających instytucjonalne formy pieczy zastępczej. Wsparciem w ramach priorytetu zostaną objęte także osoby opuszczające rodzinne formy pieczy zastępczej. W odniesieniu do ww. grup młodzieży istotne będą również działania profilaktyczne przeciwdziałające wykluczeniu mieszkaniowemu i bezdomności. Kompleksowymi programami aktywizacji społecznej i zawodowej objęci zostaną także podopieczni jednostek o charakterze opiekuńczo-wychowawczym prowadzonych przez Ochotnicze Hufce Pracy.

Ważną rolę będą odgrywały działania na rzecz reintegracji i rehabilitacji społeczno-zawodowej osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym realizowane przez podmioty o charakterze reintegracyjnym (Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej). W zakresie usług reintegracji społecznej i zawodowej szczególnie ważny będzie m.in. rozwój i upowszechnianie zatrudnienia wspieranego oraz prac społecznie użytecznych.

Preferowane będą przedsięwzięcia partnerskie instytucji pomocy i integracji społecznej z instytucjami rynku pracy, jak również inne inicjatywy współpracy międzysektorowej oraz partnerstwa publiczno-społeczne. Nacisk położony zostanie również na realizację działań integrujących usługi różnych służb publicznych, w szczególności publicznych służb zatrudnienia, instytucji pomocy społecznej, kuratorskiej służby sądowej. Powyższe ma na celu zapewnienie kompleksowego wsparcia, co przyczyni się do zwiększenia efektywności zatrudnieniowej realizowanego wsparcia. Podejmowane działania, w tym w szczególności działania jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, będą realizowane zgodnie ze standardami opracowanymi na poziomie krajowym.

Wszystkie działania realizowane w ramach priorytetu zostaną dostosowane do zdiagnozowanych specyficznych potrzeb grup docelowych, w tym m.in. poprzez zastosowanie indywidualnych planów (ścieżek) działania (wsparcia), co zapewni zindywidualizowane i holistyczne podejście do osób objętych wsparciem.

Proponowane działania przyczynią się do rozwoju nowych narzędzi i instrumentów aktywnej integracji w regionie, rozwoju i upowszechniania poradnictwa specjalistycznego, upowszechnienia działań o charakterze środowiskowym, jak również do zwiększenia efektywności i jakości pracy socjalnej w regionie.

Kompleksowa interwencja zaplanowana w ramach Priorytetu wpłynie na wzrost integracji społecznej oraz poprawi dostęp do rynku pracy osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym w regionie, a tym samym przyczyni się do osiągnięcia celu szczegółowego *Umowy Partnerstwa* zdefiniowanego jako wzrost szans na zatrudnienie dla osób dotkniętych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. Wskazane działania wpisują się w założenia *Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji* - projekt lipiec 2013, jak również wynikają ze *Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020*, a tym samym przyczynią się do realizacji celu operacyjnego 4.2. Wspieranie włączenia społecznego *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020*.

Adekwatnie do planowanego rodzaju działań, **głównymi grupami docelowymi** będą osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym, w tym m.in.: osoby pozostające bez zatrudnienia, osoby niepełnosprawne (w tym z zaburzeniami psychicznymi), dzieci i młodzież zagrożona wykluczeniem społecznym, osoby bezdomne oraz otoczenie osób wykluczonych społecznie (w tym rodziny osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym).

Wsparcie w ramach priorytetu zostanie skierowane do osób z terenu całego województwa lubelskiego. Zostanie ono zintensyfikowane zwłaszcza w gminach, znajdujących się w najbardziej niekorzystnym położeniu w kontekście realizacji celu tematycznego 9, tj. w gminach o dużym zagrożeniu ubóstwem, zdefiniowanych w oparciu o wskaźniki korzystania ze środowiskowej pomocy społecznej oraz udziału dzieci w wieku do 17 lat, na które wypłacano zasiłek rodzinny. W ramach koncentracji terytorialnej szczególnymi działaniami zostaną objęte gminy, dla których wartości wybranych wskaźników przekraczają o 20 punktów procentowych średnią krajową. Z uwagi na zidentyfikowane problemy w gminach tych intensywność wsparcia będzie najwyższa, co zostanie zapewnione w szczególności poprzez premiowanie projektów, mających na celu rozwiązywanie problemów zidentyfikowanych w tych gminach. Zakłada się cykliczną weryfikację problemowych obszarów, w tym cykliczną weryfikację zestawu wskaźników, a w razie potrzeby aktualizację wykazu gmin objętych preferencjami.

Alokacja na priorytet uwzględni środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów zintegrowanych na obszarach strategicznej interwencji (miasta subregionalne), wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

Do **otwartego katalogu beneficjentów** w ramach priorytetu należą następujące rodzaje podmiotów: instytucje pomocy i integracji społecznej, instytucje rynku pracy, instytucje wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, podmioty reintegracyjne, organizacje pozarządowe, działające w obszarze rynku pracy/ pomocy i integracji społecznej, jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, PFRON, OHP, centra aktywności lokalnej.

W ramach priorytetu zasada równości szans kobiet i mężczyzn wspierana będzie w sposób horyzontalny. Na etapie wyboru projektów przewiduje się zastosowanie mechanizmu weryfikacji zgodności z zasadą równych szans kobiet i mężczyzn - zakłada się określenie minimalnych warunków przyjęcia projektu do realizacji uwzględniających powyższą zasadę. Istnieje możliwość realizacji projektów równościowych, które przyczyniają się do realizacji strategicznych celów na rzecz równości, bądź przeciwdziałają barierom równości płci. Takie podejście zapewni promowanie równouprawnienia kobiet i mężczyzn oraz zapobieganie i zwalczanie dyskryminacji ze względu na płeć. W sposób horyzontalny wspierana również będzie zasada niedyskryminacji ze względu na inne czynniki, w tym rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. W celu zapobiegania dyskryminacji będą zastosowane kryteria wyboru projektów, które będą preferować grupy znajdujące się w szczególnie trudnej sytuacji, w tym zwłaszcza narażone na dyskryminację, co przyczyni się do zapewnienia dostępu do wsparcia w ramach Programu. Interwencja uwzględni zasadę zrównoważonego rozwoju, w szczególności poprzez współfinansowanie przedsięwzięć przyczyniających się do włączenia społecznych wykluczonych, bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym mieszkańców regionu.

W ramach priorytetu w związku z zaplanowanymi projektami o zintegrowanym charakterze przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego. Zastosowany mechanizm finansowania krzyżowego będzie bezpośrednio powiązany z celami i rezultatami podejmowanych interwencji. Powyższe przyczyni się do zwiększenia skuteczności, efektywności i trwałości oferowanego wsparcia, jak również do realizacji polityk horyzontalnych UE, w tym zasady równości szans i niedyskryminacji, w szczególności w odniesieniu do zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Potrzeba zastosowania mechanizmu wynika z doświadczeń okresu programowania 2007-2013, zwłaszcza w kontekście konieczności uzupełniania działań współfinansowanych z EFS w celu zapewnienia kompleksowości interwencji.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Wybór projektów do dofinansowania dokonywany będzie w sposób przejrzysty, rzetelny i bezstronny oraz zapewniający beneficjentom równy dostęp do informacji o warunkach i sposobie wyboru. System wyboru projektów zapewni, że realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego operacje zgodne będą z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami wspólnotowymi UE. Zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego system wyboru projektów gwarantować będzie, iż realizowane w ramach priorytetu operacje przyczynią się do osiągnięcia celu szczegółowego i oczekiwanych rezultatów priorytetu. Ponadto, procedury wyboru projektów do dofinansowania i kryteria będą niedyskryminacyjne i przejrzyste oraz będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w art. 7 i 8 rozporządzenia ramowego. Metodykę i kryteria wyboru projektów, zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a, rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. W ramach priorytetu mogą być realizowane projekty zintegrowane oraz projekty grantowe.

Wybór projektów w ramach priorytetu może nastąpić w trybie konkursowym lub trybie pozakonkursowym. Z uwagi na specyfikę priorytetu, w tym szeroki katalog potencjalnych beneficjentów **podstawowym trybem** wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**. Zastosowanie trybu konkursowego jako podstawowego trybu wyboru projektów, z uwagi na jego konkurencyjny charakter, gwarantować będzie efektywne wydatkowanie środków umożliwiając wybór do dofinansowania projektów o wysokiej jakości oraz znacznej wartości dodanej.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** przeznaczonego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu lub projektów dotyczących realizacji zadań publicznych. W trybie pozakonkursowym wybierane będą projekty, których beneficjenci ze względu na charakter lub cel projektu będą jednoznacznie zidentyfikowani na etapie programowania. Beneficjenci ci będą posiadali wysoki potencjał do realizacji projektów (zarówno finansowy, jaki i kadrowy), bądź też będą dysponowali odpowiednimi narzędziami ustawowymi, co dodatkowo przyczyni się do uzyskania efektu synergii planowanych interwencji. Tryb ten może zostać zastosowany w szczególności dla projektów realizowanych w formule strategicznych inwestycji terytorialnych (SIT).

Adekwatny udział konkursowego i pozakonkursowego trybu wyboru projektów przyczyni się do wzrostu integracji społecznej oraz poprawy dostępu do rynku pracy osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Kryteria i zasady oceny projektów umożliwią wybór do dofinansowania i realizację projektów najbardziej efektywnych oraz najlepiej odpowiadających potrzebom społecznym regionu w zakresie poprawy szans na włączenie społeczne osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym. System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu inwestycyjnego oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów priorytetu. Kryteria wyboru projektów umożliwią kierowanie interwencji do osób dotkniętych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji, w tym zwłaszcza osób narażonych na dyskryminację. Kryteria wyboru projektów pozwolą również na zintensyfikowane wsparcia w gminach, w których występuje największe zagrożenie ubóstwem. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczynią się do realizacji celów i rezultatów priorytetu inwestycyjnego.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz oferowany typ wsparcia nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie dotyczy.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte regiony	41 169			System informatyczny SL 2014	Bieżący monitoring

Priorytet inwestycyjny 9.7:

Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Wzrost dostępności wysokiej jakości usług społecznych użyteczności publicznej i usług zdrowotnych w regionie

Województwo cechują postępujące negatywne procesy demograficzne, w tym niekorzystne zmiany liczby i struktury ludności oraz nasilone zjawisko niepełnosprawności. Obserwowane są dysproporcje terytorialne w dostępie do usług społecznych, w tym koncentracja tych usług w ośrodkach miejskich. Ograniczona jest dostępność usług w obszarze ochrony zdrowia psychicznego oraz rehabilitacji leczniczej. Istnieje potrzeba zwiększenia dostępności wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych. Przewiduje się wsparcie procesu deinstytucjonalizacji oraz rozwoju usług dostosowanych do specyficznych potrzeb mieszkańców, w tym usług środowiskowych. Interwencja przyczyni się do zwiększenia skali działań profilaktycznych o charakterze społecznym w celu zapobiegania wykluczeniu społecznemu. Zakłada się realizację zintegrowanych działań na rzecz rozwoju systemu wsparcia rodziny oraz deinstytucjonalizacji pieczy zastępczej. Realizacja priorytetu przyczyni się do podniesienia jakości usług społecznych i usług zdrowotnych, w tym również w zakresie organizacji opieki nad osobami zależnymi, m. in. poprzez rozwój oraz upowszechnienie alternatywnych form opieki.

Rezultatem interwencji będzie zwiększenie dostępności wysokiej jakości usług dedykowanych osobom wykluczonym, bądź zagrożonym wykluczeniem społecznym, zwłaszcza osobom starszym, niepełnosprawnym i niesamodzielnym, jak również rodzinom zagrożonym dysfunkcją lub przeżywającym trudności. Rezultat mierzony będzie poprzez wskaźnik: *liczba usług społecznych lub zdrowotnych zrealizowanych na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym po opuszczeniu programu*. Na osiągnięcie celu mogą mieć wpływ regulacje prawne na poziomie krajowym, w tym m. in. planowane rozwiązania dotyczące osób niesamodzielnych, jak również skuteczność polityk publicznych w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa w zakresie usług społecznych i zdrowotnych.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka miary dla wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jednostka miary dla wartości bazowej oraz docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O			M	K	O		
	Liczba usług społecznych lub zdrowotnych zrealizowanych na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym po opuszczeniu programu	Słabiej rozwinięte regiony	Osoba	n/d	0			Osoba	2013	819			System informacyjny SL 2014	Rocznie

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu realizowane będą działania kierowane do osób wykluczonych, bądź zagrożonych wykluczeniem społecznym lub podmiotów, mające na celu zwiększenie dostępności oraz poprawę jakości usług społecznych użyteczności publicznej oraz usług zdrowotnych świadczonych w regionie. Rodzaje usług społecznych odpowiadają katalogowi wskazanemu w *Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji* - projekt lipiec 2013.

Wsparcie polegające na świadczeniu spersonalizowanych i zintegrowanych usług społecznych adresowane będzie do osób najbardziej zagrożonych marginalizacją, w tym głównie do osób starszych, osób niepełnosprawnych i niesamodzielnych. W ramach priorytetu nacisk zostanie położony na rozwój środowiskowych form pomocy i samopomocy, w tym np. na rozwój i upowszechnianie form wsparcia środowiskowego w miejscu zamieszkania osoby niepełnosprawnej. Zakłada się zwiększenie liczby placówek świadczących usługi w społeczności lokalnej, liczby miejsc w tych placówkach, a w konsekwencji zwiększenie liczby osób objętych pomocą oraz liczby świadczonych usług opiekuńczych (np. dla osób niesamodzielnych), w tym również specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Realizowane będzie zatem wsparcie dla tworzenia/funkcjonowania m.in. środowiskowych instytucji aktywizujących osoby niepełnosprawne, dziennych i rodzinnych domów pomocy dla osób starszych.

Zakłada się również realizację zintegrowanych usług o charakterze opiekuńczym i zdrowotnym, w tym m.in. z zakresu rehabilitacji leczniczej, świadczeń pielęgnacyjnych i opiekuńczych, ambulatoryjnej opieki specjalistycznej adresowanych w szczególności do osób starszych, osób niepełnosprawnych

i niesamodzielnych, w zakresie wykraczającym poza świadczenia z tzw. koszyka świadczeń gwarantowanych.

Ponadto zakłada się także opracowanie i wdrożenie programów wczesnego wykrywania wad rozwojowych i rehabilitacji dzieci niepełnosprawnych. Zaplanowana interwencja w zakresie wczesnej diagnostyki pozwalająca na wykrycie i leczenie chorób rozwojowych zmniejszy zagrożenie wystąpienia niepełnosprawności u dzieci, a tym samym przyczyni się do ograniczenia zjawiska niepełnosprawności w regionie.

Dodatkowo przewidziano wsparcie w zakresie usług ochrony zdrowia psychicznego (opieki psychiatrycznej i leczenia uzależnień). Przewiduje się organizację i świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, w tym usług świadczonych w miejscu zamieszkania, a także tworzenie punktów doradczych/ konsultacyjnych zapewniających wsparcie dla osób z zaburzeniami psychicznymi i ich rodzin oraz rozwój usług interwencji kryzysowej dla osób z zaburzeniami psychicznymi. Powyższe wpisuje się w założenia *Regionalnego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla województwa lubelskiego na lata 2012 – 2016*.

Istotnym elementem działań wspomagających aktywną integrację będzie rozwój zintegrowanych usług uzupełniających i wspierających rolę rodziny, również o charakterze profilaktycznym. W celu wzmocnienia rodzin w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych przewiduje się rozwój i upowszechnianie profesjonalnego i zintegrowanego poradnictwa rodzinnego oraz specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, w tym m.in. wsparcie tworzenia/funkcjonowania międzygminnych punktów konsultacyjno-doradczych oraz zapewnianie dostępności do bezpłatnego poradnictwa prawnego i obywatelskiego. Przeprowadzona diagnoza wskazuje, iż oferta pomocy środowiskowej dla rodziny zagrożonej lub będącej w kryzysie jest ograniczona, szczególnie na obszarach wiejskich. Zakłada się zatem współfinansowanie rozwoju usług wspierających i interwencyjnych, w tym usług ośrodków wsparcia i ośrodków interwencji kryzysowej, w tym również ośrodków zapewniających miejsca schronienia. Dodatkowo w ramach usług wsparcia rodziny przewiduje się m.in. upowszechnianie działań asystentów rodziny, działań rodzin wspierających, a także rozwój dziennych placówek wsparcia.

Podejmowane w ramach priorytetu inicjatywy na rzecz wsparcia dzieci i młodzieży zagrożonej wykluczeniem społecznym będą komplementarne z działaniami szkół w zakresie interwencji i profilaktyki socjalnej, w tym z programami inicjowanymi z poziomu krajowego. Preferowane będą zintegrowane działania instytucji publicznych i niepublicznych funkcjonujących w środowisku wokół szkół. Zakłada się wykorzystanie potencjału organizacyjno – technicznego szkół w ramach działań wspierających tworzenie i rozwój środowiskowych form i placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, w tym np. świetlic środowiskowych, ognisk wychowawczych, oferujących zajęcia/programy socjoterapeutyczne.

W odniesieniu do pieczy zastępczej przewiduje się działania na rzecz jej deinstytucjonalizacji, w tym m. in. poprzez wsparcie rozwoju rodzinnych form pieczy zastępczej i upowszechnianie działań koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej. Istotne jest również podnoszenie jakości opieki nad dziećmi w instytucjonalnej pieczy zastępczej poprzez planowaną restrukturyzację tych placówek w celu utrzymania pozytywnego trendu spadku liczby dzieci oraz podwyższania wieku dzieci umieszczanych w tych placówkach.

Zakłada się także komplementarne działania wspierające podnoszenie jakości usług społecznych użyteczności publicznej świadczonych w ramach priorytetu, w tym w zakresie wdrażania standardów świadczenia usług wypracowanych na poziomie krajowym, m.in. poprzez szkolenia i przekwalifikowania dla osób świadczących usługi (np. opiekunów, wolontariuszy, kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej).

Interwencja zaplanowana w ramach priorytetu wpłynie na wzrost dostępności wysokiej jakości usług społecznych i usług zdrowotnych w regionie, a tym samym przyczyni się do osiągnięcia celu szczegółowego *Umowy Partnerstwa* (zdefiniowanego jako ograniczenie ryzyka wykluczenia

społecznego spowodowanego dysproporcjami w dostępie do usług). Wskazane działania wpisują się w założenia *Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji* - projekt lipiec 2013, jak również wynikają ze *Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020*, tym samym przyczyniają się do realizacji celu operacyjnego 4.2. Wspieranie włączenia społecznego *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020*.

Adekwatnie do planowanego rodzaju działań, **głównymi grupami docelowymi** będą: osoby wykluczone i zagrożone wykluczeniem społecznym, w tym m.in. osoby starsze, osoby niepełnosprawne (w tym z zaburzeniami psychicznymi), osoby niesamodzielne; otoczenie osób wykluczonych społecznie; rodziny, w tym rodziny dysfunkcyjne; dzieci i młodzież zagrożona wykluczeniem społecznym; podmioty/osoby świadczące usługi społeczne użyteczności publicznej.

Wspieraniem w ramach programu zostanie objęte całe województwo lubelskie, ze szczególnym uwzględnieniem obszarów, w których występują ograniczenia w dostępie do usług społecznych użyteczności publicznej, w tym np. tereny wiejskie, obszary rewitalizowane. Z uwagi na zidentyfikowane problemy, na obszarach tych intensywność wsparcia będzie najwyższa, co zostanie zapewnione w szczególności poprzez premiowanie projektów mających na celu rozwiązywanie zidentyfikowanych problemów. Zakłada się cykliczną weryfikację problemowych obszarów, a w razie potrzeby ich aktualizację.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) na obszarze strategicznej interwencji (Lubelski Obszar Metropolitalny) wyznaczonym w *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego*.

Do otwartego **katalogu beneficjentów** należą następujące rodzaje podmiotów: jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, podmioty świadczące usługi społeczne użyteczności publicznej, w tym m.in. ośrodki wsparcia (w tym specjalistyczne ośrodki wsparcia), instytucje wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, placówki wsparcia dziennego, ośrodki interwencji kryzysowej, ośrodki diagnostyczno-terapeutyczne dla sprawców przemocy, jednostki specjalistycznego poradnictwa, centra aktywności lokalnej, organizacje pozarządowe, podmioty wykonujące działalność leczniczą, podmioty świadczące usługi zdrowotne.

W ramach priorytetu zasada równości szans kobiet i mężczyzn wspierana będzie w sposób horyzontalny. Na etapie wyboru projektów przewiduje się zastosowanie mechanizmu weryfikacji zgodności z zasadą równych szans kobiet i mężczyzn - zakłada się określenie minimalnych warunków przyjęcia projektu do realizacji uwzględniających powyższą zasadę. Takie podejście zapewni promowanie równouprawnienia kobiet i mężczyzn oraz zapobieganie i zwalczanie dyskryminacji ze względu na płeć. W sposób horyzontalny wspierana również będzie zasada niedyskryminacji ze względu na inne czynniki, w tym rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. Koncentracja wybranych działań na osobach starszych oraz osobach niepełnosprawnych w bezpośredni sposób przyczyni się do wzmocnienia równości szans w odniesieniu do tych defaworyzowanych grup osób. Interwencja uwzględnia zasadę zrównoważonego rozwoju, w szczególności poprzez współfinansowanie przedsięwzięć przyczyniających się do zmniejszenia różnic społecznych w dostępie do wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych, jak również w kontekście wspierania rozwoju srebrnej gospodarki.

W ramach priorytetu w związku z zaplanowanymi projektami o zintegrowanym charakterze przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego. Zastosowany mechanizm finansowania krzyżowego będzie bezpośrednio powiązany z celami i rezultatami podejmowanych interwencji. Powyższe przyczyni się do zwiększenia skuteczności, efektywności i trwałości oferowanego wsparcia, jak również do realizacji polityk horyzontalnych UE, w tym zasady równości szans i niedyskryminacji, w szczególności w odniesieniu do zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Potrzeba zastosowania mechanizmu wynika z doświadczeń okresu

programowania 2007-2013, zwłaszcza w kontekście konieczności uzupełniania działań współfinansowanych z EFS w celu zapewnienia kompleksowości interwencji.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Wybór projektów do dofinansowania dokonywany będzie w sposób przejrzysty, rzetelny i bezstronny oraz zapewniający beneficjentom równy dostęp do informacji o warunkach i sposobie wyboru. System wyboru projektów zapewni, że realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego operacje zgodne będą z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami wspólnotowymi UE. Zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego system wyboru projektów gwarantować będzie, iż realizowane w ramach priorytetu operacje przyczynią się do osiągnięcia celu szczegółowego i oczekiwanych rezultatów priorytetu. Ponadto, procedury wyboru projektów do dofinansowania i kryteria będą niedyskryminacyjne i przejrzyste oraz będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w art. 7 i 8 rozporządzenia ramowego. Metodykę i kryteria wyboru projektów, zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a, rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. W ramach priorytetu mogą być realizowane projekty zintegrowane oraz projekty grantowe.

Wybór projektów w ramach priorytetu może nastąpić w trybie konkursowym lub trybie pozakonkursowym. Z uwagi na specyfikę priorytetu, w tym szeroki katalog potencjalnych beneficjentów **podstawowym trybem** wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**. Zastosowanie trybu konkursowego jako podstawowego trybu wyboru projektów, z uwagi na jego konkurencyjny charakter, gwarantować będzie efektywne wydatkowanie środków umożliwiając wybór do dofinansowania projektów o wysokiej jakości oraz znacznej wartości dodanej.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** przeznaczonego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu lub projektów dotyczących realizacji zadań publicznych. W trybie pozakonkursowym wybierane będą projekty, których beneficjenci ze względu na charakter lub cel projektu będą jednoznacznie zidentyfikowani na etapie programowania. Beneficjenci ci będą posiadali wysoki potencjał do realizacji projektów (zarówno finansowy, jaki i kadrowy), bądź też będą dysponowali odpowiednimi narzędziami ustawowymi, co dodatkowo przyczyni się do uzyskania efektu synergii planowanych interwencji. Tryb ten może zostać zastosowany w szczególności dla projektów realizowanych w formule zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT).

Adekwatny udział konkursowego i pozakonkursowego trybu wyboru projektów przyczyni się do wzrostu dostępności wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych w regionie.

Kryteria i zasady oceny projektów umożliwią wybór do dofinansowania i realizację projektów najbardziej efektywnych oraz najlepiej odpowiadających potrzebom społecznym regionu w zakresie poprawy dostępu do wysokiej jakości usług społecznych. Kryteria wyboru projektów pozwolą na zintensyfikowane wsparcia na osobach najbardziej zagrożonych wykluczeniem lub osobach wykluczonych z dostępu do wysokiej jakości usług społecznych. System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu inwestycyjnego oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczynią się do realizacji celów i rezultatów priorytetu inwestycyjnego.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz oferowany typ wsparcia nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie dotyczy.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi lub zdrowotnymi w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte regiony	923			System informatyczny SL 2014	Bieżący monitoring

Priorytet inwestycyjny 9.8:

Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:**Rozwój i upowszechnianie ekonomii społecznej w regionie**

Województwo cechuje relatywnie niski poziom rozwoju, niekorzystna sytuacja społeczno – gospodarcza, w tym niepokojąca skala zagrożenia ubóstwem, przy jednoczesnej słabości sektora przedsiębiorstw. Szansą i wyzwaniem jest rozwój ekonomii społecznej, która zgodnie z założeniami dokumentów strategicznych powinna odegrać istotną rolę w nowym wymiarze polityki integracji społecznej. Diagnoza sektora ekonomii społecznej w regionie wskazuje na małą na tle kraju liczbę aktywnych podmiotów ekonomii społecznej oraz słaby potencjał i niestabilność funkcjonowania znacznej części podmiotów, niewielką liczbę podmiotów reintegracyjnych, w tym klubów i centrów integracji społecznej oraz podmiotów świadczących usługi społeczne. Należy podjąć działania na rzecz budowania systemu wsparcia podmiotów ekonomii społecznej oraz rozwoju partnerstw i współpracy w celu upowszechniania i rozwoju przedsiębiorczości społecznej, w tym powstawania przedsiębiorstw społecznych oraz tworzenia nowych miejsc pracy w tym sektorze. Istnieje potrzeba budowania pozytywnego wizerunku podmiotów ekonomii społecznej z wykorzystaniem doświadczeń i dobrych praktyk oraz wdrażania rozwoju i wypracowanych standardów.

Rezultatem interwencji będzie rozwój ekonomii społecznej w regionie. Rezultat wsparcia mierzony będzie poprzez *liczbę miejsc pracy utworzonych w podmiotach ekonomii społecznej*. Podejmowane działania przyczynią się do wzmocnienia roli ekonomii społecznej, która może stanowić ważny czynnik wzrostu zatrudnienia, spójności społecznej oraz rozwoju kapitału społecznego w regionie. Na osiągnięcie celu mogą mieć wpływ regulacje prawne na poziomie krajowym, w tym m. in. planowane rozwiązania dotyczące przedsiębiorczości społecznej oraz ogólnej sytuacji społeczno-gospodarczej regionu.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka miary dla wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jednostka miary dla wartości bazowej oraz docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O			M	K	O		
	Liczba miejsc pracy utworzonych w podmiotach ekonomii społecznej	Słabiej rozwinięte regiony	Sztuka	n/d	0			Sztuka	2013	926			System informacyjny SL 2014	Rocznie

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu wspierany będzie rozwój usług wsparcia ekonomii społecznej w regionie, w tym wsparcie dla utworzenia/funkcjonowania i wzmocnienia potencjału instytucji wspierających ekonomię społeczną. Docelowo wsparcie to zostanie skoncentrowane na współfinansowaniu usług trzech akredytowanych Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES), tj. po jednym w każdym z 3 subregionów. Powyższe, poprzez stworzenie sieci współpracy OWES, przyczyni się do zbudowania spójnego systemu wsparcia ekonomii społecznej w regionie.

W ramach priorytetu przewidziano finansowanie usług wsparcia na rzecz rozwoju ekonomii społecznej, w tym m. in.:

- wsparcie animacji lokalnej w celu tworzenia podmiotów obywatelskich, wsparcie dla ich rozwoju, budowy partnerstw publiczno-społecznych na rzecz rozwoju ekonomii społecznej i partycypacji społecznej,
- inicjowanie tworzenia nowych podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorstw społecznych, obejmujące m.in. wsparcie przygotowawcze (w tym usługi doradcze i szkoleniowe), narzędzia inkubacji i preinkubacji,
- wsparcie rozwoju i funkcjonowania istniejących przedsiębiorstw społecznych, w tym głównie poprzez zwiększanie kompetencji menadżerskich i zarządczych, zawodowych i społecznych, np. w formie doradztwa prawnego, finansowego i biznesowego, m.in. z zakresu zarządzania przedsiębiorstwem, planowania strategicznego, marketingu.

Zakłada się kompleksowe wsparcie na rzecz tworzenia i funkcjonowania przedsiębiorstw społecznych, obejmujące m. in. wsparcie doradczo-szkoleniowe, przyznanie środków finansowych (dotacje), wsparcie pomostowe, mentoring w zakresie prowadzenia działalności, jak również na tworzenie miejsc pracy w sektorze przedsiębiorczości społecznej.

Przewidziano również bezzwrotne wsparcie finansowe na tworzenie nowych podmiotów ekonomii społecznej, w tym na tworzenie i realizację usług w początkowym okresie przez podmioty o charakterze reintegracyjnym (Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej) oraz podmiotów prowadzących działalność w sferze pożytku publicznego, np. spółdzielnie socjalne. Powyższe pozwoli na wsparcie osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym za pośrednictwem podmiotów ekonomii społecznej

o charakterze reintegracyjnym (np. w CIS, KIS), zaplanowane w ramach priorytetu inwestycyjnego 9.4.

Niezależnie od usług wsparcia OWES w ramach priorytetu przewiduje się bezpośrednie wsparcie rozwoju istniejących przedsiębiorstw społecznych na rzecz ich ekonomizacji i poprawy pozycji rynkowej, w tym m. in. poprzez działania na rzecz zwiększenia dostępności i konkurencyjności produktów przedsiębiorczości społecznej (np. świadczenie usług marketingowych, wspieranie udziału w targach/misjach gospodarczych, kreowanie marki produktów ekonomii społecznej w regionie, wspieranie restrukturyzacji przedsiębiorstw).

Ważnym komponentem będzie rozwój współpracy i porozumień, w tym m. in. poprzez tworzenie regionalnych i lokalnych partnerstw na rzecz rozwoju ekonomii społecznej i przedsiębiorczości społecznej. Dodatkowo wspierane będą działania na rzecz integracji i współpracy sektora ekonomii społecznej, w tym w szczególności działania na rzecz samoorganizacji i federalizacji sektora (np. poprzez stworzenie regionalnego forum spółdzielni socjalnych, klastrów ekonomii społecznej), a także rozwój współpracy podmiotów ekonomii społecznej z sektorem biznesu.

Niezbędnym elementem na rzecz rozwoju i upowszechniania ekonomii społecznej w regionie będą kampanie społeczne oraz inne działania o charakterze edukacyjnym, informacyjno - promocyjnym na rzecz budowania i upowszechniania pozytywnego wizerunku ekonomii społecznej, w tym m.in. w zakresie społecznej odpowiedzialności biznesu, stosowania klauzul społecznych.

Działania planowane w ramach priorytetu w obszarze ekonomii społecznej będą komplementarne z innymi działaniami podejmowanymi w województwie, a ich koordynacja na poziomie regionalnym zostanie zapewniona przez Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w ramach realizacji zadań ustawowych.

Interwencja zaplanowana w ramach Priorytetu wpłynie na rozwój i upowszechnianie ekonomii społecznej w regionie, realizując tym samym kierunek działań *Umowy Partnerstwa*, jakim jest wsparcie ekonomii społecznej i miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych. Wskazane działania wpisują się w założenia *Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji* - projekt lipiec 2013 oraz *Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej* - projekt wrzesień 2013. Zakres wsparcia wynika ze *Strategii Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020* (cel główny 7. Budowa efektywnej ekonomii społecznej w województwie lubelskim), tym samym przyczynia się do realizacji celu operacyjnego 4.2. Wspieranie włączenia społecznego *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020*. Działania są również zgodne z *Wieloletnim regionalnym planem działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubelskim na lata 2013-2020*.

Adekwatnie do planowanego rodzaju działań, **głównymi grupami docelowymi** będą: podmioty ekonomii społecznej (zgodnie z definicją Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej – projekt lipiec 2013), w tym w szczególności przedsiębiorstwa społeczne i podmioty o charakterze reintegracyjnym (Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej), podmioty prowadzące działalność gospodarczą, deklarujące chęć przekształcenia się w przedsiębiorstwo społeczne, osoby fizyczne/prawne zamierzające założyć przedsiębiorstwo społeczne, osoby wykluczone i zagrożone wykluczeniem społecznym.

Wsparciem w ramach priorytetu zostanie objęte całe województwo lubelskie, ze szczególnym uwzględnieniem tych gmin i powiatów, w których sektor podmiotów ekonomii społecznej, w tym przedsiębiorczość społeczna, są najmniej rozwinięte. Docelowo dofinansowanie dla realizacji usług Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES), zgodnie z *Wieloletnim regionalnym planem działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia w województwie lubelskim na lata 2013-2020*, zostanie skoncentrowane na trzech akredytowanych OWES, tj. po jednym w każdym z 3 subregionów województwa.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów zintegrowanych na obszarach strategicznej interwencji (miasta subregionalne), wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

Do otwartego **katalogu beneficjentów** należą następujące rodzaje podmiotów: Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES), organizacje pozarządowe, podmioty ekonomii społecznej (zgodnie z definicją *Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej* – projekt wrzesień 2013), w tym podmioty o charakterze reintegracyjnym (Zakłady Aktywności Zawodowej, Warsztaty Terapii Zajęciowej, Centra Integracji Społecznej, Kluby Integracji Społecznej), jednostki samorządu terytorialnego i ich jednostki organizacyjne, centra aktywności lokalnej, podmioty działające na rzecz rozwoju lokalnego.

W ramach priorytetu zasada równości szans płci wspierana będzie w sposób horyzontalny. Na etapie wyboru projektów przewiduje się zastosowanie mechanizmu weryfikacji zgodności z zasadą równych szans kobiet i mężczyzn - zakłada się określenie minimalnych warunków przyjęcia projektu do realizacji uwzględniających powyższą zasadę. W sposób horyzontalny wspierana również będzie zasada niedyskryminacji ze względu na inne czynniki, w tym rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

W ramach priorytetu w związku z zaplanowanymi projektami o zintegrowanym charakterze przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego. Zastosowany mechanizm finansowania krzyżowego będzie bezpośrednio powiązany z celami i rezultatami podejmowanych interwencji. Powyższe przyczyni się do zwiększenia skuteczności, efektywności i trwałości oferowanego wsparcia, jak również do realizacji polityk horyzontalnych UE, w tym zasady równości szans i niedyskryminacji, w szczególności w odniesieniu do zapewnienia dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Potrzeba zastosowania mechanizmu wynika z doświadczeń okresu programowania 2007-2013, zwłaszcza w kontekście konieczności uzupełniania działań współfinansowanych z EFS w celu zapewnienia kompleksowości interwencji.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Wybór projektów do dofinansowania dokonywany będzie w sposób przejrzysty, rzetelny i bezstronny oraz zapewniający beneficjentom równy dostęp do informacji o warunkach i sposobie wyboru. System wyboru projektów zapewni, że realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego operacje zgodne będą z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami wspólnotowymi UE. Zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego system wyboru projektów gwarantować będzie, iż realizowane w ramach priorytetu operacje przyczynią się do osiągnięcia celu szczegółowego i oczekiwanych rezultatów priorytetu. Ponadto, procedury wyboru projektów do dofinansowania i kryteria będą niedyskryminacyjne i przejrzyste oraz będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w art. 7 i 8 rozporządzenia ramowego. Metodykę i kryteria wyboru projektów, zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a, rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. W ramach priorytetu mogą być realizowane projekty zintegrowane oraz projekty grantowe.

Wybór projektów w ramach priorytetu może nastąpić w trybie konkursowym lub trybie pozakonkursowym. Z uwagi na specyfikę priorytetu, w tym szeroki katalog potencjalnych beneficjentów **podstawowym trybem** wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**. Zastosowanie trybu konkursowego jako podstawowego trybu wyboru projektów, z uwagi na jego konkurencyjny charakter, gwarantować będzie efektywne wydatkowanie środków umożliwiając wybór do dofinansowania projektów o wysokiej jakości oraz znacznej wartości dodanej.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** przeznaczonego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu lub projektów dotyczących realizacji zadań publicznych. W trybie pozakonkursowym wybierane będą

projekty, których beneficjenci ze względu na charakter lub cel projektu będą jednoznacznie zidentyfikowani na etapie programowania. Beneficjenci ci będą posiadali wysoki potencjał do realizacji projektów (zarówno finansowy, jaki i kadrowy), bądź też będą dysponowali odpowiednimi narzędziami ustawowymi, co dodatkowo przyczyni się do uzyskania efektu synergii planowanych interwencji. Tryb ten może zostać zastosowany w szczególności dla projektów realizowanych w formule strategicznych inwestycji terytorialnych (SIT).

Adekwatny udział konkursowego i pozakonkursowego trybu wyboru projektów przyczyni się do rozwoju i upowszechnienia ekonomii społecznej w regionie.

Kryteria i zasady oceny projektów umożliwią wybór do dofinansowania i realizację projektów najbardziej efektywnych oraz najlepiej odpowiadających potrzebom społecznym regionu w zakresie wsparcia rozwoju ekonomii społecznej. System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu inwestycyjnego oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczynią się do realizacji celów i rezultatów priorytetu inwestycyjnego.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz oferowany typ wsparcia nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie dotyczy.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte regiony	4 653			System informatyczny SL 2014	Bieżący monitoring
	Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem	Sztuka	EFS	Słabiej rozwinięte regiony	555			System informatyczny SL 2014	Bieżący monitoring

➤ **OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ EFS Z ZAKRESU INNOWACJI SPOŁECZNYCH, WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ ORZ WKŁADU EFS DO REALIZACJI CELÓW TEMATYCZNYCH 1 - 7**

Nie dotyczy

➤ **RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ**

Rodzaj wskaźnika	L. P.	Wskaźnik lub kluczowy etap wdrażania	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika	Kwota rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana w 2019 r.
							M	K	O			
Wskaźnik produktu	1.	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte regiony	18 324	45 822			System informatyczny SL 2014		12,19 mln EUR
Wskaźnik produktu	2.	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi lub zdrowotnymi w programie	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte regiony	368	923			System informatyczny SL 2014		
Wskaźnik produktu	3.	Liczba podmiotów w ekonomii społecznej objętych wsparciem	Sztuka	EFS	Słabiej rozwinięte regiony	220	555			System informatyczny SL 2014		
Wskaźnik postępu finansowego	4.	Kwota wydatków w EFS certyfikowanych do Komisji Europejskiej	mln EUR	EFS	Słabiej rozwinięte regiony	75,59	180,53			System informatyczny SL 2014		

➤ **KATEGORYZACJA INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ**

Fundusz i Kategoria regionu : EFS Region słabiej rozwinięty			
Wymiar 1 Zakres interwencji		Wymiar 2 Forma finansowania	
Kod	€	Kod	€
108	124 590 000	01	180 530 000
111	37 290 000		
112	18 650 000		

➤ **Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych**
Nie dotyczy

2.A.12 OŚ PRIORYTETOWA 12 EDUKACJA, UMIEJĘTNOŚCI I KOMPETENCJE

Oś Priorytetowa 12 **Edukacja, umiejętności i kompetencje**

- Oś Priorytetowa 12 **Edukacja, umiejętności i kompetencje** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

Priorytet inwestycyjny 10.1:

Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

- 1. Zwiększenie udziału dzieci w edukacji przedszkolnej**
- 2. Zmniejszenie dysproporcji w jakości usług edukacyjnych**

Słabą stroną województwa lubelskiego w obszarze kształcenia ogólnego są przede wszystkim nierówności w dostępie do edukacji przedszkolnej oraz zróżnicowana jakość usług edukacyjnych.

Na terenie województwa występują niewystarczająca w stosunku do potrzeb liczba miejsc w placówkach prowadzących edukację przedszkolną, zarówno na obszarach miejskich, jak i wiejskich oraz znaczne zróżnicowanie w upowszechnieniu edukacji przedszkolnej pomiędzy tymi obszarami. Wsparcie w tym zakresie jest istotne, bowiem edukacja przedszkolna, bez względu na formułę organizacyjną, czy miejsce ma przyczyniać się do wspomagania i ukierunkowywania rozwoju dziecka zgodnie z jego wrodzonym potencjałem i możliwościami rozwojowymi w relacjach ze środowiskiem społeczno-kulturowym i przyrodniczym. Wsparcie jest także ważne w kontekście zachodzących zmian w tym obszarze, m.in. obniżanie wieku obowiązku szkolnego, czy nabycie prawa do korzystania z wychowania przedszkolnego w przedszkolu lub innej formie wychowania przedszkolnego przez dzieci w wieku 3 – 4 lata.

Zauważalne są dysproporcje w jakości procesu nauczania. Dotyczy to zarówno sposobu i rodzaju zajęć (m.in. niewystarczające wsparcie uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych, w tym w szczególności uczniów zdolnych i uczniów niepełnosprawnych, brak systemowo funkcjonującego doradztwa edukacyjno-zawodowego, czy wsparcia pedagogiczno-psychologicznego), jak i wyposażenia szkół w nowoczesne narzędzia, sprzęt specjalistyczny i pomoce dydaktyczne. Ma to przełożenie na wyniki sprawdzianów i egzaminów gimnazjalnych, które były wyższe w grupie miast na prawach powiatu od pozostałych gmin.

Istotne jest to, że wszystkie przedsięwzięcia będą komplementarne ze wsparciem przewidywanym w ramach funduszy i programów sektorowych dotyczących polityki edukacyjnej i będą miały charakter zindywidualizowany, kompleksowy i długofalowy.

Rezultatem interwencji w ramach priorytetu, poprzez poprawę jakości kształcenia i lepszy dostęp do wysokiej jakości usług edukacyjnych, będzie zwiększenie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży, co konsekwentnie przełoży się na zwiększenie ich szans na rynku pracy. Zostanie on zmierzony za pomocą wskaźników: *liczba dzieci, które zwiększyły swoje szanse edukacyjne poprzez udział*

w zajęciach w zakresie edukacji przedszkolnej, liczba uczniów, którzy zwiększyli swoje szanse edukacyjne poprzez udział w dodatkowych zajęciach, jednak ich osiągnięcie w dużej mierze jednak jest uzależnione od trendów demograficznych.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka miary dla wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jednostka miary dla wartości bazowej oraz docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O			M	K	O		
	Liczba dzieci, które zwiększyły swoje szanse edukacyjne poprzez udział w zajęciach w zakresie edukacji przedszkolnej	Słabiej rozwinięte regiony	Osoba					Osoba	2013	7 816			System informacyjny SL 2014	Rocznie
	Liczba uczniów, którzy zwiększyli swoje szanse edukacyjne poprzez udział w dodatkowych zajęciach	Słabiej rozwinięte regiony	Osoba	n/d				Osoba	2013	10 944			System informacyjny SL 2014	Rocznie

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu realizowane będą działania wyrównujące szanse edukacyjne dzieci w wieku przedszkolnym oraz uczniów szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych. podstawowych i ponadpodstawowych realizujących kształcenie ogólne. Powyższe działania będą koncentrować się na zmniejszeniu dysproporcji w upowszechnianiu oraz w jakości usług edukacyjnych w placówkach przedszkolnych i szkolnych.

W ramach planowanych działań dot. wzmocnienia roli edukacji przedszkolnej zakłada się tworzenie miejsc wychowania przedszkolnego i dofinansowanie bieżącej działalności, celem likwidacji „białych plam” na mapie wychowania przedszkolnego, w szczególności na terenach wiejskich oraz dla dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym ze środowisk zmarginalizowanych oraz wspieranie dostępności do edukacji przedszkolnej na obszarach miejskich. Planuje się, aby poprzez realizowane działania zwiększony został udział w edukacji przedszkolnej dzieci w wieku 3-4 lata. Mając na uwadze trendy demograficzne, które skutkują zmniejszaniem liczby dzieci, a w efekcie likwidacją ośrodków edukacyjnych, zakres interwencji EFS w obszarze edukacji przedszkolnej będzie również uwzględniał modernizację (w zakresie adaptacji pomieszczeń lub doposażenia danej placówki) istniejącej infrastruktury przedszkolnej i innych budynków gminnych w zakresie dostosowania do potrzeb i możliwości dzieci w wieku przedszkolnym.

Proponuje się również wspieranie rozszerzania ofert placówek przedszkolnych o dodatkowe zajęcia zwiększające szanse edukacyjne dzieci, tj. realizowane w celu wyrównania stwierdzonych deficytów (np. zajęcia z logopedą, pedagogiem, psychologiem, itp.) oraz w celu podnoszenia jakości edukacji przedszkolnej, m.in. poprzez prowadzenie zajęć wykraczających poza podstawę programową.

Podniesienie jakości prowadzonych zajęć w placówkach przedszkolnych, w wielu przypadkach będzie wymagało zakupu specjalistycznego sprzętu i pomocy dydaktycznych koniecznych do rozpoznawania potrzeb oraz wspomagania rozwoju, a także prowadzenia terapii dzieci. Działania dotyczące wyposażenia przedszkoli będą miały jednak charakter pomocniczy, bowiem samo wyposażenie placówek realizujących edukację przedszkolną nie stanowi priorytetu w ramach działań ukierunkowanych na ten poziom edukacji.

W ramach działań mających na celu zwiększenie szans edukacyjnych uczniów, a także zwiększenia dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych przewiduje się wspieranie tworzenia warunków uczenia się, adekwatnych do potrzeb rynku pracy i zmian zachodzących w gospodarce. Interwencja realizowana w ramach niniejszego priorytetu ma na celu promowanie dostępu do dobrej jakości kształcenia ogólnego, podejmowane przedsięwzięcia będą dotyczyć zarówno kształcenia ogólnego, specjalnego, jak i zawodowego. W przypadku tych ostatnich, zasadność ich wsparcia uzasadniona jest realizacją przez szkoły prowadzące kształcenie zawodowe nauki w oparciu o dwie podstawy programowe: kształcenia ogólnego i kształcenia w zawodach.

Planuje się działania w zakresie zwiększenia kompetencji kluczowych, w szczególności kompetencji cyfrowych uczniów zgodnie z ich zdiagnozowanymi potrzebami edukacyjnymi, m.in. poprzez kontynuowanie działań realizowanych w ramach *Rządowego programu rozwijania kompetencji uczniów i nauczycieli w zakresie stosowania technologii informacyjno-komunikacyjnych „Cyfrowa szkoła”*. Planuje się także budowanie kompetencji w zakresie matematyki, informatyki i nauk przyrodniczych, jako podstawy do uczenia się przez całe życie – w tym poprzez wyposażenie funkcjonujących laboratoriów czy pracowni w nowoczesne narzędzia i materiały dydaktyczne do nauczania przyrody, biologii, chemii i fizyki oraz zwiększanie umiejętności dot. porozumiewania się w języku obcym. Wspierane będą szkoły w zakresie rozwijania umiejętności uczniów, w szczególności w zakresie działań służących indywidualizacji podejścia do ucznia, w tym zwłaszcza do uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych i ucznia młodszego (uczeń rozpoczynający każdy kolejny etap edukacji szkolnej o rok wcześniej). Szczególna uwaga zostanie zwrócona na to, aby realizowane zajęcia kształtowały u uczniów kreatywność, innowacyjność, logiczne myślenie oraz umiejętności pracy zespołowej.

Planuje się stworzenie programów pomocy stypendialnej dla uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych prowadzących kształcenie ogólne (z wyłączeniem szkół dla dorosłych) z terenu województwa lubelskiego, mających wysokie osiągnięcia w zakresie nauk matematyczno – przyrodniczych i technicznych i/lub uzyskujących wysokie wyniki we współzawodnictwie sportowym indywidualnym lub zespołowym, na szczeblu regionalnym, krajowym lub międzynarodowym.

Ze względu na przybywającą liczbę dzieci dotkniętych problemem nadwagi, otyłości oraz zaburzeniami rozwoju układu ruchu, przewiduje się wsparcie szkoły w zakresie przeciwdziałania powyższym problemom. Dotyczyć to będzie w szczególności realizacji zajęć sportowych oraz zajęć korekcyjnych za pomocą odpowiedniego sprzętu, działań profilaktycznych i świadomościowych.

Zajęcia te będą przyczyniać się zarówno do osiągnięcia celów edukacyjnych, zmniejszeniu segregacji wewnątrzszkolnej, jak i zwiększenia szans na rynku pracy osób obejmowanych wsparciem. Należy jednak zwrócić uwagę, że powyższe zajęcia będą miały charakter pomocniczy.

Celem wspierania uczniów m.in. w planowaniu dalszej edukacji i kariery zawodowej planuje się, aby w ramach realizowanych projektów było organizowanie i udzielanie doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Podniesienie jakości usług edukacyjnych związane jest z zapewnieniem dzieciom i młodzieży, w tym w szczególności dzieciom i młodzieży niepełnosprawnym, warunków kształcenia odpowiednio do rozpoznanych indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz ich możliwości psychofizycznych, zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa. Będzie to możliwe, m.in. poprzez dostosowanie infrastruktury i wyposażenia do potrzeb osób niepełnosprawnych tj., zakup sprzętu specjalistycznego, pomocy dydaktycznych koniecznych do rozpoznawania potrzeb, wspomaganie rozwoju i prowadzenia terapii dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, oraz podręczników szkolnych dostosowanych do potrzeb uczniów niepełnosprawnych.

Jako element kompleksowego wsparcia szkół i placówek, obligatoryjne będzie wsparcie nauczycieli, prowadzone w odniesieniu do potrzeb szkoły i zgodnie z kierunkami rozwoju polskiej edukacji. Dotyczy to przede wszystkim kształcenia i doskonalenia zawodowego, dotyczące metod nauczania i wychowania oraz efektywnego stosowania pozyskanych pomocy dydaktycznych i sprzętu specjalistycznego, w tym wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w nauczaniu.

Wsparcie w ramach priorytetu zostanie skierowane do osób z terenu całego województwa lubelskiego. Silniejsza koncentracja terytorialna obejmować będzie grupę gmin i powiatów cechujących się największymi potrzebami w zakresie edukacji, a koncentracja środków pozwoli na osiągnięcie większej spójności w zakresie społeczno – gospodarczej. Intensyfikacja wsparcia zostanie zapewniona poprzez premiowanie projektów mających na celu rozwiązywanie problemów zidentyfikowanych w ww. obszarze. Zakłada się cykliczną weryfikację problemowych obszarów, a w razie potrzeby aktualizację wykazu gmin i powiatów.

Uzupełnieniem zaproponowanych działań będzie wsparcie inwestycyjne w ramach priorytetu współfinansowanego ze środków EFRR. Należy jednak pamiętać, że EFRR pełni rolę pomocniczą i będzie mógł być wykorzystywany wyłącznie w sytuacji, gdy inwestycje sfinansowane z jego udziałem służą bezpośrednio realizacji celów społecznych wynikających z interwencji EFS w CT 10.

Ze względu na specyfikę wsparcia, określoną grupę docelową oraz cel, jako **beneficjentów** przewiduje się m.in:

- Przedszkola lub inne funkcjonujące formy wychowania przedszkolnego, ich organy prowadzące lub inne podmioty (z wyłączeniem osób fizycznych <nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych>) we współpracy z ww.
- w zakresie działań mających na celu poprawę jakości kształcenia ogólnego - szkoły i placówki oświatowe realizujące kształcenie ogólne, specjalistyczne i zawodowe, realizujące kształcenie w oparciu o dwie podstawy programowe: kształcenia ogólnego i kształcenia w zawodach, ich organy prowadzące lub inne podmioty (z wyłączeniem osób fizycznych <nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych>) we współpracy z ww.

Grupa docelowa, do której kierowane jest wsparcie w ramach priorytetu to:

- Dzieci w wieku przedszkolnym określonym w ustawie o systemie oświaty, w szczególności dzieci w wieku 3-4 lata,
- Rodzice dzieci w wieku przedszkolnym określonym w ustawie o systemie oświaty,
- Nauczyciele i pracownicy pedagogiczni przedszkoli, szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie ogólne,
- w zakresie działań mających na celu poprawę jakości kształcenia ogólnego - nauczyciele i pracownicy pedagogiczni szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie

specjalistyczne i zawodowe, realizujące kształcenie w oparciu o dwie podstawy programowe: kształcenia ogólnego i kształcenia w zawodach,

- Przedszkola, oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych i inne funkcjonujące formy wychowania przedszkolnego,
- Uczniowie, wychowankowie i słuchacze szkół i placówek prowadzących kształcenie ogólne (z wyłączeniem szkół dla dorosłych),
- Rodzice uczniów, wychowanków i słuchaczy szkół i placówek prowadzących kształcenie ogólne oraz osób, które przedwcześnie opuściły system oświaty,
- Osoby, które przedwcześnie opuściły system oświaty.

W ramach priorytetu zasada równości szans kobiet i mężczyzn wspierana będzie w sposób horyzontalny. Na etapie wyboru projektów przewiduje się zastosowanie mechanizmu weryfikacji zgodności z zasadą równych szans kobiet i mężczyzn - zakłada się określenie minimalnych warunków przyjęcia projektu do realizacji uwzględniających powyższą zasadę. W sposób horyzontalny wspierana będzie także zasada niedyskryminacji ze względu na inne czynniki, w tym rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

Alokacja na priorytet uwzględni środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) na obszarze strategicznej interwencji (Lubelski Obszar Metropolitalny) oraz na projekty zintegrowane na obszarach strategicznej interwencji (miasta subregionalne), wyznaczone w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

W ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego, które umożliwi finansowanie kosztów wpisujących się w zakres Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Wydatki w tym zakresie są konieczne dla skutecznej realizacji projektów, są bezpośrednio powiązane z jego celami i rezultatami oraz stanowią uzupełnienie działań współfinansowanych z EFS. Dzięki temu projekty współfinansowane z EFS mogą mieć bardziej kompleksowy charakter, co z kolei prowadzi do wzmocnienia efektów ich działań. Finansowanie krzyżowe odgrywa istotną rolę w działaniach związanych z poprawą warunków kształcenia, które będą uwzględniać konieczność dostosowania infrastruktury i wyposażenia do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Finansowanie krzyżowe przyczynia się do realizacji polityk horyzontalnych UE, co potwierdza okres programowania 2007-2013. W największym stopniu finansowanie krzyżowe wpływa na rozwój społeczeństwa informacyjnego. Zakupiony sprzęt komputerowy oraz pozostały sprzęt informatyczny stanowią znaczną część wydatków ponoszonych w ramach cross-financingu. Finansowanie krzyżowe w sposób pośredni wpływa również na wyrównywanie szans kobiet i mężczyzn, tzn. o tyle, o ile przyczyniają się do tego realizowane projekty, w ramach których jest ponoszony cross-financing.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Wybór projektów do dofinansowania dokonywany będzie w sposób przejrzysty, rzetelny i bezstronny oraz zapewniający beneficjentom równy dostęp do informacji o warunkach i sposobie wyboru. System wyboru projektów zapewni, iż realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego operacje zgodne będą z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami wspólnotowymi UE. Dodatkowo, zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego, system wyboru projektów gwarantować będzie, iż realizowane w ramach priorytetu operacje przyczynią się do osiągnięcia celu szczegółowego ii oczekiwanych rezultatów priorytetu inwestycyjnego. Ponadto, opracowane procedury wyboru projektów do dofinansowania i kryteria będą niedyskryminacyjne i przejrzyste oraz uwzględnią ogólne zasady ustanowione w art. 7 i 8 rozporządzenia ramowego. Metodykę i kryteria wyboru projektów, zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a, rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. W ramach priorytetu mogą być realizowane projekty zintegrowane oraz projekty grantowe.

Wybór projektów w ramach priorytetu inwestycyjnego 10.1 może nastąpić w trybie konkursowym (konkursy otwarte i zamknięte) lub trybie pozakonkursowym.

Z uwagi na specyfikę priorytetu, w tym szeroki katalog beneficjentów, w tym możliwość ubiegania się o dofinansowanie w ramach priorytetu przez podmioty spoza sektora finansów publicznych, **podstawowym trybem** wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy** z uwagi na jego konkurencyjny charakter. Gwarantować on będzie efektywne wydatkowanie środków umożliwiając wybór do dofinansowania projektów o wysokiej jakości oraz znacznej wartości dodanej.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** przeznaczonego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu lub projektów dotyczących realizacji zadań publicznych. W trybie pozakonkursowym wybierane będą projekty, których beneficjenci ze względu na charakter lub cel projektu będą jednoznacznie zidentyfikowani na etapie programowania. Beneficjenci ci będą posiadali wysoki potencjał do realizacji projektów (zarówno finansowy, jak i kadrowy), bądź też będą dysponowali odpowiednimi narzędziami ustawowymi, co dodatkowo przyczyni się do uzyskania efektu synergii planowanych interwencji. Tryb ten może zostać zastosowany w szczególności dla projektów realizowanych w formule zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) lub strategicznych inwestycji terytorialnych (SIT).

Adekwatny udział konkursowego i pozakonkursowego trybu wyboru projektów przyczyni się do zmniejszenia dysproporcji w upowszechnieniu edukacji oraz wzrostu dostępności do wysokiej jakości usług edukacyjnych.

Kryteria i zasady oceny projektów umożliwią wybór do dofinansowania i realizację projektów najbardziej efektywnych oraz najlepiej odpowiadających potrzebom społecznym regionu w zakresie poprawy jakości kształcenia oraz lepszego dostępu do wysokiej jakości i stabilnych usług edukacyjnych.

System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu inwestycyjnego oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów i rezultatów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczynią się do realizacji celów i rezultatów priorytetu inwestycyjnego 10.1.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz oferowany typ wsparcia nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie dotyczy.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Liczba dzieci objętych w ramach programu zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	Osoba	EFS	Stabiej rozwinięte regiony	8 685			System informatyczny SL 2014	Bieżący monitoring
	Liczba uczniów	Osoba	EFS	Stabiej	12 160			System	Bieżący

objętych wsparciem w programie			rozwinęte regiony		informatyczny SL 2014	monitoring
--------------------------------	--	--	-------------------	--	-----------------------	------------

Priorytet inwestycyjny 10.3:

Wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Zwiększenie poziomu kwalifikacji do wymagań rynku pracy

Zmieniająca się sytuacja gospodarcza wymaga nabycia nowych lub dostosowania posiadanych kompetencji i kwalifikacji osób dorosłych do potrzeb rynku pracy. Mimo tego, osoby dorosłe nie dostrzegają zasadności podnoszenia lub zmieniania swoich kwalifikacji, m.in. ze względu na mało efektywną i niedostosowaną do potrzeb oraz specyfiki grupy docelowej ofertę kształcenia ustawicznego. Niezwykle istotne jest zatem wsparcie osób dorosłych, w szczególności osób starszych i o niższych kwalifikacjach, chcących podnosić swoje kwalifikacje i umiejętności w edukacji formalnej i pozaformalnej poprzez ofertę dostosowaną do potrzeb rynku pracy. Rezultatami interwencji w ramach priorytetu będzie wzmocnienie rozwoju zawodowego i podnoszenia kwalifikacji osób dorosłych. Zostaną one zmierzone za pomocą wskaźnika: *liczba osób, które nabyły kompetencje po opuszczeniu programu*, którego osiągnięcie w dużej mierze jednak jest uzależnione od trendów demograficznych oraz sytuacji społeczno-gospodarczej w regionie.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka miary dla wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		M	K	O		
	Liczba osób, które nabyły kompetencje po opuszczeniu programu	Słabej rozwinięte regiony	Osoba	n/d				2013	4	924		Sytem informacyjny SL 2014	Rocznie

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu realizowane będą działania wspierające osoby dorosłe, chcące podnosić lub zmieniać kompetencje i kwalifikacje w ramach edukacji formalnej i pozaformalnej. Powyższe działania mają na celu nabycie lub dostosowanie posiadanych kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy.

W celu umożliwienia osobom dorosłym, a w szczególności osobom starszym i o niższych kwalifikacjach, które z własnej inicjatywy zainteresowane są zdobyciem, uzupełnieniem lub podwyższeniem wykształcenia ogólnego lub kompetencji kluczowych i kwalifikacji zawodowych, zgodnych z zapotrzebowaniem na rynku pracy, w tym m.in. z zakresu TIK, języków obcych, czy inteligentnych specjalizacjami regionu wskazanych w Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Lubelskiego, planuje się realizację wsparcia umożliwiającego kształcenie w formach szkolnych lub w formach pozaszkolnych określonych w Rozporządzeniu MEN z dn. 11 stycznia 2012 r. w sprawie kształcenia ustawicznego w formach pozaszkolnych oraz realizację programów formalnej oceny i potwierdzania odpowiednich efektów uczenia się uzyskanych w sposób pozaformalny i nieformalny. W ramach realizowanych działań niezbędne jest uwzględnienie specyfiki kształcenia osób dorosłych, m.in. rozwijanie nowego podejścia do edukacji dorosłych opartego na odpowiedzialności i autonomii osób uczących się, czy zapewnienie elastycznych rozwiązań dostosowanych do różnych potrzeb dorosłych. Działania dotyczące kształcenia ustawicznego, co do zasady realizowane będą w oparciu o mechanizm popytowy. Ze względu na specyficzne grupy docelowe, m.in. osoby starsze i o niższych kwalifikacjach, w połączeniu ze zdiagnozowanymi, specyficznymi potrzebami, dopuszcza się realizację wsparcia w modelu innym niż popytowy.

Zaplanowane działania będą uwzględniać zasadę zrównoważonego rozwoju, która obejmuje finansowanie przedsięwzięć minimalizujących oddziaływanie działalności człowieka na środowisko.

Ze względu na specyfikę wsparcia, określoną grupę docelową oraz cel, jako **beneficjentów** przewiduje się m.in:

- Placówki kształcenia ustawicznego i praktycznego,
- Ośrodki dokształcania i doskonalenia zawodowego,
- Szkoły dla dorosłych,
- Uczelnie wyższe.

W przypadku realizowania działań w oparciu o mechanizm popytowy, na podstawie kryteriów określonych w *szczegółowym opisie priorytetów RPO WL 2014 -2020* wskazany/wybrany zostanie beneficjent Podmiotowego Systemu Finansowania.

Grupa docelowa, do której kierowane jest wsparcie w ramach priorytetu to:

- Osoby w wieku 25-64 lata (oraz osoby nieuczące się w wieku 18-24 lata), zgłaszające z własnej inicjatywy chęć kształcenia pozaformalnego i formalnego (podnoszenia, uzupełniania kwalifikacji i kompetencji lub ich formalnego potwierdzenia).

W ramach priorytetu zasada równości szans kobiet i mężczyzn wspierana będzie w sposób horyzontalny. Na etapie wyboru projektów przewiduje się zastosowanie mechanizmu weryfikacji zgodności z zasadą równych szans kobiet i mężczyzn - zakłada się określenie minimalnych warunków przyjęcia projektu do realizacji uwzględniających powyższą zasadę. W sposób horyzontalny wspierana będzie także zasada niedyskryminacji ze względu na inne czynniki, w tym rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) na obszarze strategicznej interwencji (Lubelski Obszar Metropolitalny) oraz na projekty zintegrowane na obszarach strategicznej interwencji (miasta subregionalne), wyznaczone w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

W ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego. Zastosowany mechanizm finansowania krzyżowego będzie bezpośrednio powiązany z celami i rezultatami podejmowanych interwencji. Powyższe przyczyni się do zwiększenia skuteczności,

efektywności i trwałości oferowanego wsparcia, jak również do realizacji polityk horyzontalnych UE, w tym zasady równości szans i niedyskryminacji, w szczególności w odniesieniu do zapewnienia dostępności dla osób starszych, w tym z niepełnosprawnościami. Potrzeba zastosowania mechanizmu wynika z doświadczeń okresu programowania 2007-2013, zwłaszcza w kontekście konieczności uzupełniania działań współfinansowanych z EFS w celu zapewnienia kompleksowości interwencji.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Wybór projektów do dofinansowania dokonywany będzie w sposób przejrzysty, rzetelny i bezstronny oraz zapewniający beneficjentom równy dostęp do informacji o warunkach i sposobie wyboru. System wyboru projektów zapewni, iż realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego operacje zgodne będą z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami wspólnotowymi UE. Dodatkowo, zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego, system wyboru projektów gwarantować będzie, iż realizowane w ramach priorytetu operacje przyczynią się do osiągnięcia celu szczegółowego i oczekiwanych rezultatów priorytetu inwestycyjnego. Ponadto, opracowane procedury wyboru projektów do dofinansowania i kryteria będą niedyskryminacyjne i przejrzyste oraz uwzględnią ogólne zasady ustanowione w art. 7 i 8 rozporządzenia ramowego. Metodykę i kryteria wyboru projektów, zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a, rozporządzenia ramowego, zatwierdzane będą przez Komitet Monitorujący. W ramach priorytetu mogą być realizowane projekty zintegrowane oraz projekty grantowe.

Wybór projektów w ramach priorytetu inwestycyjnego 10.3 może nastąpić w trybie konkursowym (konkursy otwarte i zamknięte) lub trybie pozakonkursowym.

Z uwagi na specyfikę priorytetu, w tym szeroki katalog beneficjentów, w tym możliwość ubiegania się o dofinansowanie w ramach priorytetu przez podmioty spoza sektora finansów publicznych, **podstawowym trybem** wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy** z uwagi na jego konkurencyjny charakter. Gwarantować on będzie efektywne wydatkowanie środków umożliwiając wybór do dofinansowania projektów o wysokiej jakości oraz znacznej wartości dodanej.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** przeznaczonego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu lub projektów dotyczących realizacji zadań publicznych. W trybie pozakonkursowym wybierane będą projekty, których beneficjenci ze względu na charakter lub cel projektu będą jednoznacznie zidentyfikowani na etapie programowania. Beneficjenci ci będą posiadali wysoki potencjał do realizacji projektów (zarówno finansowy, jak i kadrowy), bądź też będą dysponowali odpowiednimi narzędziami ustawowymi, co dodatkowo przyczyni się do uzyskania efektu synergii planowanych interwencji. Tryb ten może zostać zastosowany w szczególności dla projektów realizowanych w formule zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) lub strategicznych inwestycji terytorialnych (SIT).

Adekwatny udział konkursowego i pozakonkursowego trybu wyboru projektów przyczyni się do zwiększenia powiązania systemu edukacji i umiejętności osób z potrzebami rynku pracy.

Kryteria i zasady oceny projektów umożliwią wybór do dofinansowania i realizację projektów najbardziej efektywnych oraz najlepiej odpowiadających potrzebom społecznym regionu w zakresie kształcenia się przez całe życie. Kryteria wyboru projektów pozwolą na zintensyfikowanie wsparcia na osobach starszych i o niższych kwalifikacjach.

System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu inwestycyjnego oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów i rezultatów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczynią się do realizacji celów i rezultatów priorytetu inwestycyjnego dot. kształcenia ustawicznego.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz oferowany typ wsparcia nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie dotyczy.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte regiony	6 156			System informatyczny SL 2014	Bieżący monitoring

Priorytet inwestycyjny 10.3 BIS:

Lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwienie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:**Zwiększenie poziomu kwalifikacji do wymagań rynku pracy**

Słabą stroną województwa lubelskiego w obszarze edukacji zawodowej jest jej niska ranga i negatywne postrzeganie w społeczeństwie. Zarówno pracodawcy, jak i absolwenci zwracają uwagę na niedostateczne praktyczne przygotowanie do wykonywania zawodu. Potwierdza to fakt, że kształcenie zawodowe nie jest odpowiedzią na wyzwania m.in. lokalnego rynku pracy. Istotnym problemem jest także baza dydaktyczna, która w większości przypadków nie odzwierciedla rzeczywistego środowiska pracy. Skutkuje to utratą możliwości właściwego kształcenia praktycznego. W związku z powyższym konieczne jest inicjowanie i wspieranie współpracy szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym, zwłaszcza z pracodawcami w celu podniesienia jakości i atrakcyjności kształcenia.

Rezultatami interwencji w ramach priorytetu będzie podniesienie jakości i atrakcyjności kształcenia zawodowego. Zostaną one zmierzone za pomocą wskaźnika: *liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego, którzy poprzez udział w stażach i praktykach u pracodawcy nabyli kwalifikacje zawodowe*, którego osiągnięcie w dużej mierze jednak jest uzależnione od trendów demograficznych oraz sytuacji społeczno-gospodarczej w regionie.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Kategoria regionu	Jednostka miary dla wskaźnika	Wspólny wskaźnik produktu stosowany jako podstawa do ustalania celów	Wartość bazowa			Jednostka miary dla wartości bazowej oraz docelowej	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O			M	K	O		
	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego, którzy poprzez udział w stażach i praktykach u pracodawcy nabyli kwalifikacje zawodowe	Stabilnej rozwinętej regiony	Osoba	n/d				Osoba	2013	9	112		Sytem informacyjny SL 2014	Rocznie

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu realizowane będą działania inicjujące i wspierające współpracę szkół i placówek kształcenia zawodowego z ich otoczeniem społeczno-gospodarczym, w szczególności z pracodawcami i szkołami wyższymi, w celu podniesienia jakości i atrakcyjności kształcenia oraz dostosowania kierunków kształcenia zawodowego m.in. do regionalnych i lokalnych uwarunkowań rynku pracy i gospodarki.

W ramach planowanych działań, dostrzegając potencjał kształcenia zawodowego, zostanie zwrócona szczególna uwaga, aby szkolnictwo zawodowe odpowiadało na potrzeby zmieniającego się rynku pracy. Nacisk zostanie położony na upowszechnianie wszelkich form współpracy szkół zawodowych z pracodawcami w procesie kształcenia zawodowego, bowiem to pracodawcy, jako kluczowi partnerzy szkoły zawodowej, mają wpływ na kształtowanie jej pozytywnego wizerunku oraz na podnoszenie jakości i atrakcyjności szkolnictwa zawodowego. W ramach zwiększenia współpracy z pracodawcami planuje się m. in. realizację działań ukierunkowanych na wspólne przygotowywanie programów nauczania, organizację zajęć praktycznych, praktyk zawodowych i staży zarówno dla uczniów, jak i dla nauczycieli zawodu oraz wspólne prowadzenie kwalifikacyjnych kursów zawodowych. Planuje się także realizację projektów obejmujących współpracę szkół i placówek kształcenia zawodowego z uczelniami wyższymi, mających na celu zwiększenie dostępu uczniów i nauczycieli do nowoczesnych technik i technologii.

Konieczne jest stworzenie w szkołach i placówkach kształcenia zawodowego warunków zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej, m.in. poprzez wyposażenie/doposażenie szkół i placówek w nowoczesny sprzęt i materiały dydaktyczne zapewniające wysoką jakość kształcenia i umożliwiające realizację podstawy programowej kształcenia w zawodach.

Planuje się stworzenie programów pomocy stypendialnej dla uczniów szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe (z wyłączeniem szkół dla dorosłych) z terenu województwa lubelskiego, mających wysokie osiągnięcia w zakresie nauk matematyczno – przyrodniczych i technicznych i/lub konkursach umiejętności zawodowych i/lub uzyskujących wysokie wyniki we współzawodnictwie sportowym indywidualnym lub zespołowym, na szczeblu regionalnym, krajowym lub międzynarodowym.

Celem wspierania uczniów m.in. w planowaniu dalszej edukacji i kariery zawodowej planuje się, aby w ramach realizowanych projektów było organizowanie i udzielanie informacji edukacyjno-zawodowej.

Uzupełnieniem zaproponowanych działań będzie wsparcie inwestycyjne w ramach priorytetu współfinansowanego ze środków EFRR. Należy jednak pamiętać, że EFRR pełni rolę pomocniczą i będzie mógł być wykorzystywany wyłącznie w sytuacji, gdy inwestycje sfinansowane z jego udziałem służą bezpośrednio realizacji celów społecznych wynikających z interwencji EFS w CT 10.

Zaplanowane działania będą uwzględniać zasadę zrównoważonego rozwoju, która obejmuje finansowanie przedsięwzięć minimalizujących oddziaływanie działalności człowieka na środowisko.

Ze względu na specyfikę wsparcia, określoną grupę docelową oraz cel, jako **beneficjentów** przewiduje się m.in:

- Szkoły i placówki oświatowe realizujące kształcenie zawodowe oraz ich organy prowadzące lub inne podmioty (z wyłączeniem osób fizycznych <nie dotyczy osób prowadzących działalność gospodarczą lub oświatową na podstawie przepisów odrębnych>) we współpracy z ww.,
- Placówki kształcenia ustawicznego i praktycznego,
- Ośrodki dokształcania i doskonalenia zawodowego,
- Ochotnicze Hufce Pracy w zakresie wspomagania systemu oświaty poprzez aktywizację zawodową młodzieży i podejmowania działań zmierzających do podwyższania kwalifikacji zawodowych lub przekwalifikowania.

Grupa docelowa, do której kierowane jest wsparcie w ramach priorytetu to:

- Uczniowie, wychowankowie i słuchacze szkół i placówek prowadzących kształcenie zawodowe (z wyłączeniem szkół dla dorosłych),
- Młodociani pracownicy,
- Nauczyciele szkół i placówek oświatowych prowadzących kształcenie zawodowe,
- Instruktorzy praktycznej nauki zawodu,
- Pracodawcy.

W ramach priorytetu zasada równości szans kobiet i mężczyzn wspierana będzie w sposób horyzontalny. Na etapie wyboru projektów przewiduje się zastosowanie mechanizmu weryfikacji zgodności z zasadą równych szans kobiet i mężczyzn - zakłada się określenie minimalnych warunków przyjęcia projektu do realizacji uwzględniających powyższą zasadę. W sposób horyzontalny wspierana będzie także zasada niedyskryminacji ze względu na inne czynniki, w tym rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.

Alokacja na priorytet uwzględnia środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów na obszarach strategicznej interwencji, wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

W ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego, które umożliwi finansowanie kosztów wpisujących się w zakres Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Wydatki w tym zakresie są konieczne dla skutecznej realizacji projektów, są bezpośrednio powiązane z jego celami i rezultatami oraz stanowią uzupełnienie działań współfinansowanych z EFS. Dzięki temu projekty współfinansowane z EFS mogą mieć bardziej kompleksowy charakter, co z kolei prowadzi do wzmocnienia efektów ich działań. Finansowanie krzyżowe odgrywa istotną rolę w działaniach związanych z poprawą warunków kształcenia zawodowego, które związane jest ze stworzeniem w szkołach o placówkach prowadzących kształcenie zawodowe, warunków zbliżonych do rzeczywistego środowiska pracy zawodowej i będzie

uwzględniać konieczność dostosowania infrastruktury i wyposażenia do potrzeb osób niepełnosprawnych.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

Wybór projektów do dofinansowania dokonywany będzie w sposób przejrzysty, rzetelny i bezstronny oraz zapewniający beneficjentom równy dostęp do informacji o warunkach i sposobie wyboru. System wyboru projektów zapewni, iż realizowane w ramach priorytetu inwestycyjnego operacje zgodne będą z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami wspólnotowymi UE. Dodatkowo, zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego, system wyboru projektów gwarantować będzie, iż realizowane w ramach priorytetu operacje przyczynią się do osiągnięcia celu szczegółowego i oczekiwanych rezultatów priorytetu inwestycyjnego. Ponadto, opracowane procedury wyboru projektów do dofinansowania i kryteria będą niedyskryminacyjne i przejrzyste oraz uwzględnią ogólne zasady ustanowione w art. 7 i 8 rozporządzenia ramowego. Metodykę i kryteria wyboru projektów, zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a, rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. W ramach priorytetu mogą być realizowane projekty zintegrowane oraz projekty grantowe.

Wybór projektów w ramach priorytetu inwestycyjnego 10.3 bis może nastąpić w trybie konkursowym (konkursy otwarte i zamknięte) lub trybie pozakonkursowym.

Z uwagi na specyfikę priorytetu, w tym szeroki katalog beneficjentów, w tym możliwość ubiegania się o dofinansowanie w ramach priorytetu przez podmioty spoza sektora finansów publicznych, **podstawowym trybem** wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy** z uwagi na jego konkurencyjny charakter. Gwarantować on będzie efektywne wydatkowanie środków umożliwiając wybór do dofinansowania projektów o wysokiej jakości oraz znacznej wartości dodanej.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** przeznaczonego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu lub projektów dotyczących realizacji zadań publicznych. W trybie pozakonkursowym wybierane będą projekty, których beneficjenci ze względu na charakter lub cel projektu będą jednoznacznie zidentyfikowani na etapie programowania. Beneficjenci ci będą posiadali wysoki potencjał do realizacji projektów (zarówno finansowy, jak i kadrowy), bądź też będą dysponowali odpowiednimi narzędziami ustawowymi, co dodatkowo przyczyni się do uzyskania efektu synergii planowanych interwencji. Tryb ten może zostać zastosowany w szczególności dla projektów realizowanych w formule Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych (ZIT) lub Strategicznych Inwestycji Terytorialnych (SIT).

Adekwatny udział konkursowego i pozakonkursowego trybu wyboru projektów przyczyni się do zmniejszenia dysproporcji w upowszechnieniu edukacji oraz w jakości usług edukacyjnych.

Kryteria i zasady oceny projektów umożliwią wybór do dofinansowania i realizację projektów najbardziej efektywnych oraz najlepiej odpowiadających potrzebom społecznym regionu w zakresie kształcenia zawodowego.

System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu inwestycyjnego oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów i rezultatów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczynią się do realizacji celów i rezultatów priorytetu inwestycyjnego dot. kształcenia zawodowego.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Z uwagi na specyfikę grupy docelowej oraz oferowany typ wsparcia nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie dotyczy.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy	Osoba	EFS	Słabiej rozwinięte regiony	10 251			System informatyczny SL 2014	Bieżący monitoring

- **OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ EFS Z ZAKRESU INNOWACJI SPOŁECZNYCH, WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ ORZ WKŁADU EFS DO REALIZACJI CELÓW TEMATYCZNYCH 1 - 7**
Nie dotyczy

➤ **RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ**

Rodzaj wskaźnika	L P.	Wskaźnik lub kluczowy etap wdrażania	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika	Kwota rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana w 2019 r.
							M	K	O			
Wskaźnik produktu	1	Liczba dzieci objętych w ramach programu zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	osoba	EFS	Słabiej rozwinięte regiony	3 472	8 685			System informatyczny SL 2014		7,26 mln EUR
Wskaźnik produktu	2	Liczba uczniów objętych wsparciem w programie	osoba	EFS	Słabiej rozwinięte regiony	4 864	12 160			System informatyczny SL 2014		
Wskaźnik produktu	3	Liczba uczniów szkół i placówek	osoba	EFS	Słabiej rozwinięte	4 100	10 251			System informatyczny SL		

		kształcenia zawodowe uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy			regiony			2014		
Wskaźnik produktu	4	Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia	osoba	EFS	Słabiej rozwinięte regiony	2 460	6 156	System informatyczny SL 2014		
Wskaźnik postępu finansowego	5.	Kwota wydatków EFS certyfikowanych do Komisji Europejskiej	mln EUR	EFS	Słabiej rozwinięte regiony	44,99	107,47	System informatyczny SL 2014		

➤ **KATEGORYZACJA INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ**

Fundusz i Kategoria regionu : EFS Region słabiej rozwinięty			
Wymiar 1 Zakres interwencji		Wymiar 2 Forma finansowania	
Kod	€	Kod	€
114	49 070 000	01	107 470 000
116	12 430 000		
117	45 970 000		

➤ **Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych**
Nie dotyczy

2.A.13 OŚ PRIORYTETOWA 13 INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

Oś Priorytetowa 13 **Infrastruktura społeczna**

Zakres koncentracji tematycznej **13 Osi priorytetowej Infrastruktura społeczna** obejmuje zaplanowane działania w obszarze Celu tematycznego 9 *Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją* oraz Celu tematycznego 10 *Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie* i tworzy wspólną logikę, dzięki której możliwa będzie realizacja celów założonych dla poszczególnych priorytetów. Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu oznacza wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i przedsiębiorczości oraz zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną. Konstrukcja Osi wynika z diagnozy sytuacji w zakresie stanu infrastruktury ochrony zdrowia, usług społecznych, szkolnej i przedszkolnej na obszarze województwa lubelskiego. Wśród głównych problemów społecznych w województwie należy wymienić ubóstwo – należy ono do dominujących w województwie przyczyn korzystania ze świadczeń pomocy społecznej–56% ogółu korzystających z pomocy społecznej (kraj: 53%)¹², ponadto województwo, w skali kraju, wykazuje najwyższą wartość wskaźnika zagrożenia ubóstwem – w 2011r. wskaźnik ten dla województwa osiągnął wartość 31,3%, (kraj: 17,7%)¹³. Innym istotnym problemem jest zjawisko wykluczenia społecznego - województwo charakteryzuje się najwyższym, w skali kraju, poziomem wskaźnika zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym - w 2011r. wskaźnik ten dla województwa osiągnął wartość 40,6% (kraj: 27,2%). Jeżeli chodzi o schorzenia, które są przyczynami zgonów na terenie województwa lubelskiego to główną grupę stanowiły schorzenia układu krążenia oraz nowotwory. Te schorzenia są przyczynami ¼ zgonów na terenie województwa. Znaczny udział w ilości stwierdzonych chorób miały choroby układu trawiennego, oddechowego, kostno-stawowego oraz układu nerwowego. Obserwowane są także rozpiętości w dostępie do usług publicznych oraz ich jakości. Efektem jest relatywnie niski poziom kapitału ludzkiego i społecznego. Rozwarstwienie społeczne, przebiegające w wielu wymiarach: dochodowym, generacyjnym, zdrowotnym, edukacyjnym, warunków mieszkaniowych, jak też terytorialnym jak i utrzymujące się zróżnicowania społeczne mogą stać się barierą dla dynamicznego rozwoju w przyszłości. Zaproponowane wsparcie ma umożliwić korzystanie jak największej liczbie mieszkańców województwa lubelskiego z wysokosprawnych usług społecznych, skupionych na rozwiązywaniu czy łagodzeniu najtrudniejszych kwestii społecznych. To z kolei pociąga za sobą konieczności uwzględnienia szerokiej interwencji w jednej Osi uwarunkowanej potrzebą podjęcia kompleksowych działań w obszarze, edukacji oraz włączenia społecznego (zdrowia i usług społecznych). Uzupełnieniem ww. działań będzie wsparcie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności i obszarów miejskich i wiejskich. Warunkuje to potrzebę podjęcia kompleksowych i zintegrowanych działań na rzecz grup docelowych wymagających wsparcia, jak również konieczność silnego powiązania powyższych kwestii ze wsparciem realizowanym w ramach EFS, przy czym zaproponowana koncentracja przyczyni się do osiągnięcia zaplanowanych założeń programu operacyjnego, w obszarach, w których realizacja inwestycji jedynie przy wsparciu środków EFS (przy uwzględnieniu cross-finansingu) byłaby niewystarczająca.

¹²Informacja dotycząca pomocy społecznej w województwie lubelskim na dzień 31.12.2010r., Zespół Obserwatorium Integracji i Społecznej, ROPS w Lublinie, 2011r.

¹³Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020 Nowy wymiar aktywnej integracji, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2013r.

Osł Priorytetowa 13 **Infrastruktura społeczna** będzie realizowana poprzez następujące priorytety:

Priorytet inwestycyjny 9.1:

Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Zapewnienie ogólnodostępnych i efektywnych usług medycznych i społecznych

Negatywne tendencje demograficzne, głównie związane ze starzeniem się społeczeństwa województwa oraz wysoką zachorowalnością i umieralnością pociągają za sobą podjęcie szeregu działań w obszarze ochrony zdrowia i pomocy społecznej, które mają zapobiec lub zminimalizować straty dla gospodarki regionalnej spowodowane długotrwałymi schorzeniami przyczyniającymi się do rezygnacji z aktywności zawodowej. Choroby i niepełnosprawność stanowią w Polsce trzecią w kolejności przyczynę pozostawania biernym zawodowo (po emeryturze oraz okresie nauki)¹⁴. Czynniki te, łącznie z pogłębiającą się tendencją do starzenia się społeczeństwa, stanowią jedną z głównych przyczyn wykluczenia społecznego znaczącej części populacji województwa. Są one również poważnym wyzwaniem dla funkcjonującego systemu służby zdrowia oraz opieki społecznej. Odpowiedzią na te wyzwania jest podjęcie szeregu działań zmierzających do objęcia dostępem do specjalistycznych świadczeń zdrowotnych jak największej części populacji województwa. Jednym z głównych problemów w obszarze ochrony zdrowia jest nadal, mimo ponoszonych nakładów, zapewnienie powszechnego i równomiernego dostępu do wysokiej jakości specjalistycznych usług zdrowotnych. Jak pokazują dane dotyczące udzielonych świadczeń ich liczba stale rośnie - w roku 2011 udzielono ogółem 14300,8 tys. świadczeń, z czego 5028,7 tys. to świadczenia specjalistyczne, natomiast w roku 2012 już 15263,2 tyś., z czego specjalistyczne badania to już 5819,3 tys. W ramach udzielonych świadczeń 77,64% udzielono w miastach a 22,36% udzielono na wsi. Tylko w nielicznych ośrodkach zabezpieczenie w sprzęt i aparaturę medyczną pozwala na świadczenie usług na dostatecznym poziomie. Baza lokalowa jak i sprzęt w części placówek zlokalizowanych na terenie województwa odbiegają w zasadniczy sposób od przyjętych standardów i stanowią poważną barierę w świadczeniu sprawnej i efektywnej opieki zdrowotnej mieszkańcom województwa. Istotną kwestią w zakresie stale rosnącego zapotrzebowania na specjalistyczne badania jest zwiększenie dostępności do wysokospecjalistycznego sprzętu medycznego poprzez odpowiednie zaspokojenie potrzeb inwestycyjnych w tym zakresie. Działania te przyczynią się do szybkiej diagnostyki i skrócą czas pobytu w szpitalu, który jest jednym z najwyższych w kraju i wynosi średnio 6,1 dnia i plasuje województwo lubelskie na przedostatnim miejscu w kraju pod tym względem.

Na terenie województwa występują znaczne dysproporcje terytorialne w dostępie do usług społecznych, z uwagi na koncentrację usług społecznych i zdrowotnych w ośrodkach miejskich. Szczególnie odczuwalny jest niewystarczający dostęp do specjalistycznej opieki geriatrycznej oraz długoterminowej, jak również dominująca pozycja pasywnych form pomocy społecznej o niskiej skuteczności i efektywności w zakresie działań jednostek organizacyjnych pomocy społecznej na rzecz włączenia społecznego.

Ograniczony dostęp mieszkańców do usług społecznych dotyka w największej mierze osób ze szczególnie wrażliwych kategorii m.in. takich jak dzieci, osoby starsze, niepełnosprawne. Z drugiej

¹⁴ Krajowe strategiczne ramy polityki w obszarze ochrony zdrowia w Polsce – projekt z czerwca 2013 r.

strony niekorzystne trendy demograficzne związane ze starzeniem się społeczeństwa regionu zwiększają ryzyko rezygnacji z aktywności zawodowej ze względu na konieczność zapewnienia opieki osobie zależnej. To pociąga za sobą konieczność realizacji szeregu inwestycji związanych z modernizacją, doposażeniem oraz adaptacją infrastruktury związanej z usługami społecznymi. Wsparcie kierowane będzie również na działania towarzyszące usamodzielnianiu się i przeciwdziałające bezdomności oraz usługi zabezpieczające potrzeby osób zależnych i w podeszłym wieku w zakresie opieki zdrowotnej i społecznej. Elementem niezbędnym dla realizacji przedmiotowych zadań jest więc ich powiązanie z celami odnoszącymi się do walki z ubóstwem i wykluczeniem społecznym realizowanymi w ramach programu a finansowanych w ramach EFS. Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika: *liczba szpitali*.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba szpitali	Szt.	49	2012	49	Ministerstwo Zdrowia – Biuletyn statystyczny	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach priorytetu wsparcie uzyskają :

- 1) publiczne podmioty lecznicze¹⁵ wykonujące działalność leczniczą w zakresie:
 - stacjonarnych i całodobowych świadczeń zdrowotnych (szpitale, zakłady opiekuńczo-lecznicze, zakłady pielęgnacyjno-opiekuńcze, zakłady rehabilitacji leczniczej),
 - specjalistycznej opieki ambulatoryjnej oraz psychiatrycznej opieki ambulatoryjnej (w tym leczenia uzależnień),
- 2) podmioty świadczące usługi społeczne, w tym m.in. ośrodki wsparcia, placówki wsparcia dziennego, ośrodki interwencji kryzysowej, specjalistyczne ośrodki wsparcia, centra aktywizacji lokalnej, ośrodki diagnostyczno-terapeutyczne.

W odniesieniu do pierwszej grupy pomiotów możliwe do realizacji będą działania w zakresie dostosowania podmiotów leczniczych do wymogów prawa, w zakresie jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą oraz w sprawie standardów postępowania medycznego w dziedzinie anestezjologii i intensywnej terapii dla podmiotów wykonujących działalność leczniczą. W ramach omawianej grupy podmiotów możliwe będą również inwestycje obejmujące zakup i modernizację aparatury i sprzętu medycznego, połączone z możliwością dostosowania pomieszczeń i infrastruktury technicznej do instalacji przedmiotowego sprzętu. Podstawowym warunkiem realizacji powyższych inwestycji jest ich ukierunkowanie na 5 grup chorób, stanowiących główne przyczyny niezdolności do pracy i umieralności wśród mieszkańców Polski (choroby układu krążenia, nowotworowe, układu kostno–stawowo–mięśniowego, układu oddechowego, psychiczne), jak również na schorzenia specyficzne dla obszaru województwa (zdiagnozowane na poziomie regionu, jako zjawiska szczególnie niekorzystne, a także choroby uznawane jako cywilizacyjne).

Kolejnym obszarem wsparcia będą inwestycje ukierunkowane na osoby starsze, zwłaszcza w kontekście trendów demograficznych i społecznych oraz niedoborów infrastruktury ambulatoryjnej i szpitalnej, świadczeń zdrowotnych w zakresie geriatry, niewystarczającej liczby zakładów opiekuńczo – leczniczych i opiekuńczo – pielęgnacyjnych, a także ograniczonej sieci opieki paliatywnej i terminalnej. W celu przeciwdziałania niekorzystnym tendencjom demograficznym konieczne będzie wzmocnienie infrastruktury ochrony zdrowia na poziomie regionalnym.

¹⁵ W rozumieniu Ustawy z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. 2011 nr 112 poz. 654).

W odniesieniu do podmiotów świadczących usługi społeczne możliwe będzie wsparcie ich infrastruktury w zakresie, w jakim będzie ona wykorzystywana przez osoby zagrożone wykluczeniem społecznym i powiązana z procesem aktywizacji społecznej oraz społeczno-zawodowej oraz deinstytucjonalizacją usług. Za kluczowe należy uznać działania w zakresie nowych form realizacji usług społecznych dla osób wykluczonych oraz zagrożonych wykluczeniem społecznym. Mowa tu między innymi o rozwoju instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych form wsparcia, wsparcia dziennego dla osób starszych (szczególnie na terenach wiejskich), placówek wsparcia dziennego, placówek dziennego pobytu i rehabilitacji dla osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności, rozwoju różnorodnych form wsparcia środowiskowego, w tym środowiskowych form wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, środowiskowych domów samopomocy, ośrodków interwencji kryzysowej, warsztatów terapii zajęciowej, w tym także zwiększeniu dostępności do usług osób niepełnosprawnych, wsparciu na rzecz rozwoju mieszkalnictwa wspomaganego i chronionego.

Do głównych **beneficjentów** priorytetu należą:

- Publiczne podmioty lecznicze oraz ich podmioty tworzące,
- Jednostki samorządu terytorialnego,
- Związki, porozumienia i stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego,
- Samorządowe jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną,
- Kościoły i związki wyznaniowe oraz osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych,
- Organizacje pozarządowe,
- Spółki prawa handlowego w których udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki i stowarzyszenia.

W ramach priorytetu nie przewiduje się terytorializacji.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

W ramach priorytetu do wyboru operacji do dofinansowania zastosowanie znaleźć mogą następujące tryby selekcji projektów:

- tryb konkursowy,
- tryb pozakonkursowy.

Z uwagi na szeroki katalog beneficjentów, w tym możliwość ubiegania się o dofinansowanie także przez podmioty spoza sektora finansów publicznych, potencjalnie dużą liczbę projektów, które aplikować będą o środki, prawdopodobieństwo terytorialnego ich rozproszenia a także biorąc pod uwagę różnorodność projektów, przyczyniających się do osiągnięcia założonych celów oraz fakt, iż dane typy projektów realizowane mogą być przez większą liczbę potencjalnych wnioskodawców, opierając się na zasadzie konkurencyjności oraz dążąc do zapewnienia sprawiedliwych i równych szans dostępu do środków EFRR przyjęto, iż **głównym trybem** wyboru projektów do dofinansowania w zakresie pomocy społecznej w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**. Zastosowanie trybu konkursowego, jako głównego trybu wyboru projektów, gwarantować będzie efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych umożliwiając wybór do dofinansowania projektów najlepszych. Zastosowanie trybu konkursowego umożliwi także zaspokojenie większej liczby potrzeb na większą terytorialnie skalę.

W ramach priorytetu w zakresie ochrony zdrowia **głównym trybem** wyboru projektów będzie **tryb pozakonkursowy**. Tryb ten przeznaczony będzie dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, lub projektów dotyczących realizacji celów lub zadań publicznych, zgodnych z regionalnymi dokumentami strategicznymi (w tym ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego). W trybie pozakonkursowym wybierane będą projekty, których beneficjenci ze względu na charakter projektu są jednoznacznie zidentyfikowani na etapie programowania. Zastosowanie trybu pozakonkursowego może wzmocnić skuteczność osiągania celów priorytetu.

Kryteria wyboru projektów, zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a, rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System

oceny projektów gwarantować będzie, iż realizowane operacje zgodne będą z celami Programu. Ponadto, zasady oceny i wyboru projektów do dofinansowania, zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego, będą uwzględniać zasadę równego dostępu do pomocy wszystkich kategorii beneficjentów w ramach Programu, oraz będą zapewniać przejrzystość reguł stosowanych przy ocenie projektów, a także będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w art. 7 - 8 rozporządzenia ramowego. Do dofinansowania wybierane będą projekty zgodne z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami Wspólnoty.

System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach dostępu, weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu, oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczyniać się będą do realizacji celów i rezultatów priorytetu. System oceny projektów oraz zastosowanie danego trybu wyboru operacji gwarantować ma efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych, poprzez obiektywny i rzetelny wybór do dofinansowania z EFRR projektów, które umożliwią osiągnięcie długookresowych celów rozwojowych. Kryteria i zasady oceny projektów umożliwiają powinny wybór do dofinansowania i realizację projektów wysokiej jakości, tworzących największą wartość dodaną oraz będących najbardziej rozwojowymi z punktu widzenia regionu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba wspartych podmiotów leczniczych	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	32	IZ/Beneficjent	Raz na rok

Priorytet inwestycyjny 9.2:

Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Rozwój infrastruktury obszarów rewitalizowanych przyczyniający się do rozwiązywania zdiagnozowanych problemów społecznych tych obszarów

W województwie lubelskim występują zdegradowane obszary wymagające rekultywacji i rewitalizacji. W ogólnej powierzchni 3 075 ha gruntów wymagających rekultywacji – 2 872 ha to grunty zdewastowane, a 203 ha grunty zdegradowane (stan na 2011r.). Dewastacja i degradacja dotyczy zarówno obszary miejskie, jak i wiejskie. Przyczyn degradacji niniejszych obszarów upatrywać można m.in. w utracie ich dotychczasowych funkcji społeczno-gospodarczych wynikającej z kumulacji

negatywnych zjawisk gospodarczych (tj. np. niski poziom przedsiębiorczości, wysokie bezrobocie, niska jakość infrastruktury technicznej) i społecznych (tj. np. niski dostęp do usług publicznych, depopulacja, ubóstwo, natężenie zjawisk patologicznych). Tereny dotknięte degradacją, zamieszkiwane są niejednokrotnie przez społeczności zmuszone korzystać z pomocy społecznej. Wśród głównych problemów społecznych w województwie należy wymienić ubóstwo – należy ono do dominujących w województwie przyczyn korzystania ze świadczeń pomocy społecznej – 56% ogółu korzystających z pomocy społecznej (kraj: 53%)¹⁶, ponadto województwo, w skali kraju, wykazuje najwyższą wartość wskaźnika zagrożenia ubóstwem – w 2011r. wskaźnik ten dla województwa osiągnął wartość 31,3%, (kraj: 17,7%)¹⁷.

Innym istotnym problemem jest zjawisko wykluczenia społecznego - województwo charakteryzuje się najwyższym, w skali kraju, poziomem wskaźnika zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym -w 2011r. wskaźnik ten dla województwa osiągnął wartość 40,6% (kraj: 27,2%).

Zjawiska te stanowią istotną barierę ograniczającą rozwój nowoczesnego społeczeństwa w regionie. Mając na uwadze natężenie niekorzystnych zjawisk społecznych w województwie, działania na rzecz rewitalizacji fizycznej powinny być ukierunkowane na rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów społecznych obszarów zdegradowanych. Tego typu inwestycje przyczynią się do ograniczenia koncentracji ubóstwa oraz wykluczenia społecznego mieszkańców obszarów rewitalizowanych. Realizacja działań społecznych w połączeniu ze wsparciem infrastrukturalnym daje realne szanse rozwoju dla uboższych społeczności.

Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika *zagrożenia ubóstwem relatywnym*.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Kategoria regionu	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Wskaźnik zagrożenia ubóstwem relatywnym	(%)	Słabiej rozwinięte regiony	31,3	2011	Zostanie określona na dalszym etapie prac	GUS	Raz do roku

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

Postępująca degradacja obszarów miejskich i wiejskich prowadzi do pogłębiania negatywnych zjawisk występujących na zdegradowanych przestrzeniach, w tym do intensyfikacji problemów społecznych związanych m.in. koncentracją ubóstwa i wykluczenia społecznego. Wobec wieloaspektowej degradacji niniejszych obszarów, pojawia się potrzeba podjęcia wszechstronnych działań mających na celu dokonanie przemian fizycznych, gospodarczych i społecznych przestrzeni zdegradowanych, prowadzących do ograniczenia wysokiej koncentracji problemów je dotyczących. Przykładem tego typu działań są kompleksowe działania rewitalizacyjne. Mając na uwadze fakt, iż województwo lubelskie charakteryzuje wysokie natężenie niekorzystnych zjawisk społecznych (najwyższa w kraju wartość wskaźnika zagrożenia ubóstwem oraz wskaźnika zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym), inwestycje infrastrukturalne w ramach kompleksowej rewitalizacji, podporządkowane i ukierunkowane powinny być w głównej mierze na rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów społecznych obszarów zdegradowanych (z uwagi na specyficzne uwarunkowania poszczególnych terytoriów a tym samym z uwagi na różnorodność problemów je dotyczących, identyfikacja obszarów zdegradowanych odbywać się będzie na podstawie dokumentów strategicznych miast

¹⁶Informacja dotycząca pomocy społecznej w województwie lubelskim na dzień 31.12.2010r., Zespół Obserwatorium Integracji i Społecznej, ROPS w Lublinie, 2011r.

¹⁷Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020 Nowy wymiar aktywnej integracji, Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2013r.

i obszarów wiejskich, tj. na podstawie lokalnych planów rewitalizacji, określających problemy i negatywne zjawiska występujące na danym obszarze). Tego typu inwestycje wpłyną na ożywienie społeczne rewitalizowanych przestrzeni i poprawę jakości życia ich mieszkańców. Przyczyni się to do złagodzenia negatywnych zjawisk społecznych na danym obszarze, w tym do ograniczenia ryzyka ubóstwa i wykluczenia społecznego.

W związku z powyższym, w ramach priorytetu wsparcie uzyskają działania w zakresie kompleksowej rewitalizacji zdegradowanych obszarów miejskich i wiejskich, realizowane w oparciu o lokalne plany rewitalizacji obejmujące kwestie w wymiarze społecznym, fizycznym, gospodarczym i przestrzennym, zgodne z założeniami narodowego planu rewitalizacji. Niezbędnym warunkiem realizacji działań inwestycyjnych, finansowanych w ramach EFRR, jest ich podporządkowanie i ukierunkowanie na rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów społecznych. W pierwszej kolejności realizacja działań inwestycyjnych powinna służyć spełnieniu założeń CT 9 *Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją* i koncentrować się na zagadnieniach tj. np. przeciwdziałanie koncentracji ubóstwa na danym obszarze, eliminacja czynników prowadzących do wykluczenia społecznego. Dodatkowo projekty mogą wykazywać powiązanie ze wsparciem udzielanym w ramach CT 8 *Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników* oraz 10 *Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie*.

Ze względu na fakt, iż przyczyn degradacji obszarów upatrywać można m.in. w utracie ich dotychczasowych funkcji społeczno-gospodarczych oraz biorąc pod uwagę wysokie natężenie niekorzystnych zjawisk społecznych w województwie, realizowane w ramach priorytetu przedsięwzięcia będą obejmowały działania mające na celu przywracanie bądź nadawanie nowych funkcji zdegradowanym społecznie, gospodarczo, środowiskowo obszarom, ukierunkowane w głównej mierze na rozwiązywanie zdiagnozowanych problemów społecznych. Działania infrastrukturalne obejmowały będą w szczególności: przebudowę i adaptację istniejących budynków do celów społecznych, gospodarczych, kulturalnych, itp. wraz z możliwością zagospodarowania terenu funkcjonalnie związanego z obiektem, uporządkowanie i zagospodarowanie zdegradowanych przestrzeni na cele publiczne, gospodarcze, kulturalne, itp., dostosowanie przestrzeni publicznych do nowych funkcji.

Działania z zakresu przebudowy i adaptacji zdegradowanych budynków do nowych celów stworzą warunki infrastrukturalne do podjęcia działań stanowiących odpowiedź na zdiagnozowane problemy społeczne obszarów zdegradowanych.

Działania z zakresu rozwoju i kształtowania przestrzeni publicznych powinny obejmować swym zakresem interwencje zorientowane na podniesienie atrakcyjności społecznej oraz nadawanie walorów funkcjonalnych i estetycznych przestrzeniom, z którymi utożsamiałaby się społeczność lokalna, stanowiącym jednocześnie miejsce koncentracji życia społecznego rewitalizowanego obszaru.

Inwestycje dotyczące infrastruktury komunalnej dopuszczalne będą jedynie w sytuacjach, uzasadnionych spójnością realizowanej operacji, w tym brakiem możliwości osiągnięcia założonych rezultatów bez realizacji danego elementu.

Projekty z zakresu rewitalizacji muszą być realizowane jako kompleksowe przedsięwzięcia dotyczące wszystkich aspektów rewitalizacji danego obszaru. Realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych prowadzić ma do wzmocnienia potencjału obszarów zdegradowanych oraz przyczyniać ma się do włączenia społecznego społeczności je zamieszkujących, skutkując równocześnie wzrostem spójności społecznej i terytorialnej przestrzeni zagrożonych marginalizacją.

Grupą docelową działań podejmowanych w ramach priorytetu będą mieszkańcy województwa lubelskiego, w tym społeczności lokalne, osoby zagrożone wykluczeniem społecznym lub ubóstwem, otoczenie osób wykluczonych społecznie, zamieszkujące obszar zdegradowany, a także podmioty gospodarcze i instytucje korzystające z rezultatów projektu.

Do głównych **beneficjentów** priorytetu należą: jednostki samorządu terytorialnego oraz ich związki, porozumienia i stowarzyszenia, samorządowe jednostki organizacyjne sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną, podmioty działające w oparciu o partnerstwo publiczno-prywatne,

spółki prawa handlowego, w których większość udziałów lub akcji posiadają jednostki samorządu terytorialnego lub ich związki, organizacje pozarządowe, jednostki zaliczane do sektora finansów publicznych posiadające osobowość prawną nie wymienione wyżej, przedsiębiorcy z sektora MŚP.

Ze względu na fakt, iż rewitalizacja ograniczona do „twardych” interwencji infrastrukturalnych rzadko rozwiązuje kwestie społeczne, w ramach priorytetu wymagane jest podjęcie działań łączących wymiar infrastrukturalny i społeczny. W związku z powyższym, w ramach priorytetu przewiduje się wykorzystanie możliwości finansowania krzyżowego. Działania społeczne finansowane w ramach priorytetu będą obejmować m.in. inwestycje na rzecz aktywizacji środowisk zagrożonych wykluceniem społecznym i ubogich, ukierunkowane m.in. na ich aktywizację społeczno-zawodową.

Działania skoncentrowane na kapitale społecznym, nie tylko zwiększą szanse rozwoju gospodarczego, ale też ograniczą liczne problemy społeczne umożliwiając wypełnienie zrewitalizowanych przestrzeni treścią programową. Realizacja wzajemnie się dopełniających projektów społecznych i infrastrukturalnych pozwoli na prowadzenie zintegrowanych działań, które skuteczniej, niż ich poszczególne składniki oddzielnie, przyczynią się będzie do rozwiązywania problemów obszarów zdegradowanych. Zastosowanie finansowania krzyżowego w ramach priorytetu wzmocni zasięg oddziaływania projektów i ich efektów w przyszłości. Zawężenie w ramach priorytetu interwencji wyłącznie do działań infrastrukturalnych, skutkować może niepełną interwencją ograniczając skuteczność podejmowanych na obszarze zdegradowanym działań.

W ramach priorytetu przewiduje się terytorializację poprzez dedykowane wsparcie dla powyższych inwestycji z podziałem środków finansowych na tereny wiejskie i miejskie. Obszarom wiejskim będzie dedykowane ok. 30% alokacji w ramach priorytetu.

Ponadto, alokacja na priorytet uwzględni środki przeznaczone na wsparcie realizacji zintegrowanych działań w postaci zintegrowanych inwestycji terytorialnych (ZIT) na obszarze strategicznej interwencji (Lubelski Obszar Metropolitalny) wyznaczonym w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

W ramach priorytetu do wyboru operacji do dofinansowania zastosowanie znaleźć mogą następujące tryby selekcji projektów:

- tryb konkursowy,
- tryb pozakonkursowy.

Z uwagi na szeroki katalog beneficjentów, w tym możliwość ubiegania się o dofinansowanie także przez podmioty spoza sektora finansów publicznych, potencjalnie dużą liczbę projektów, które aplikować będą o środki, prawdopodobieństwo terytorialnego ich rozproszenia a także biorąc pod uwagę różnorodność projektów, przyczyniających się do osiągnięcia założonych celów oraz fakt, iż dane typy projektów realizowane mogą być przez większą liczbę potencjalnych wnioskodawców, opierając się na zasadzie konkurencyjności oraz dążąc do zapewnienia sprawiedliwych i równych szans dostępu do środków EFRR przyjęto, iż **głównym trybem** wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**. Zastosowanie trybu konkursowego, jako głównego trybu wyboru projektów, gwarantować będzie efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych umożliwiając wybór do dofinansowania projektów najlepszych. Zastosowanie trybu konkursowego umożliwi także zaspokojenie większej liczby potrzeb na większą terytorialnie skalę.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** przeznaczonego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, lub projektów dotyczących realizacji celów lub zadań publicznych, zgodnych z regionalnymi dokumentami strategicznymi (w tym ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego). W trybie pozakonkursowym wybierane będą projekty, których beneficjenci ze względu na charakter projektu, są jednoznacznie określani na etapie programowania. Tryb pozakonkursowy znajdzie zastosowanie dla projektów strategicznych, w tym realizowanych w formule zintegrowanych inwestycji

terytorialnych (ZIT). Zastosowanie trybu pozakonkursowego może wzmocnić skuteczność osiągnięcia celów priorytetu.

Kryteria wyboru projektów, zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a, rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System oceny projektów gwarantować będzie, iż realizowane operacje zgodne będą z celami Programu. Ponadto, zasady oceny i wyboru projektów do dofinansowania, zgodnie z zapisami art. 125, ust.3 ww. rozporządzenia, będą uwzględniać zasadę równego dostępu do pomocy wszystkich kategorii beneficjentów w ramach Programu, oraz będą zapewniać przejrzystość reguł stosowanych przy ocenie projektów, a także będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w art. 7 - 8 ww. rozporządzenia. Do dofinansowania wybierane będą projekty zgodne z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami Wspólnoty.

System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach dostępu, weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu, oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów priorytetu. Priorytetowo traktowane będą projekty, które w jak największym stopniu przyczynią się będą do rozwiązania problemów społecznych dotyczących obszary zdegradowane prowadząc do wzmocnienia potencjału niniejszych przestrzeni oraz do włączenia społecznego społeczności je zamieszkujących. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczynią się będą do realizacji celów i rezultatów priorytetu. System oceny projektów oraz zastosowanie danego trybu wyboru operacji gwarantować ma efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych, poprzez obiektywny i rzetelny wybór do dofinansowania projektów, które umożliwią osiągnięcie długookresowych celów rozwojowych. Kryteria i zasady oceny umożliwiać powinny wybór do dofinansowania i realizację projektów wysokiej jakości tworzących największą wartość dodaną oraz będących najbardziej rozwojowymi z punktu widzenia regionu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

W odniesieniu do obszarów wsparcia w ramach priorytetu inwestycyjnego, poza wsparciem bezzwrotnym, przewiduje się wsparcie również w formie zwrotnej. Ostateczny zakres i forma wsparcia zostanie określona na podstawie analizy ex-ante. Dobór instrumentów wsparcia będzie uwzględniał konkretne potrzeby beneficjentów od których ostatecznie będzie uzależniona zarówno forma pomocy, jak i jej wielkość.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych	Częstotliwość raportowania
					M	K	O		
	Liczba nowych / przebudowanych/ przekształconych obiektów infrastruktury zlokalizowanych na rewitalizowanych obszarach	Szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	56			IZ/Beneficjent	Raz na rok

Priorytet inwestycyjny 10.4:

Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej

OKREŚLONY CEL PRIORYTETU:

Poprawa warunków kształcenia oraz dostępu do wiedzy na obszarze województwa lubelskiego

Poziom wykształcenia społeczeństwa jest ściśle związany z warunkami, jakie zostaną stworzone w kontekście powszechnej dostępności do edukacji i warunków, w jakiej ta edukacja przebiega zwłaszcza w początkowym okresie wychowania dzieci. To w początkowych latach życia dziecka następuje kształtowanie jego możliwości intelektualnych i predyspozycji, jak również w tym najwcześniejszym okresie socjalizacji kształtują się przyszłe postawy społeczne. Zgodnie z założeniami Education and Training 2020¹⁸ z maja 2009 r. 95% dzieci w przedziale wiekowym od 4 lat do podjęcia edukacji szkolnej powinno być objęte wychowaniem przedszkolnym. W Polsce w roku szkolnym 2012/2013 wskaźnik dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w grupie wiekowej 3–6 lat kształtował się na poziomie 71,6% dzieci (wobec 70,8% rok wcześniej), w miastach – 84,4% (wzrost o 0,6 pkt. proc.), a na wsi 54,3% (wzrost o 0,8 pkt. proc.)¹⁹. Wskaźniki te są niższe niż np. we Francji, gdzie już w 1988 r. edukacją przedszkolną objętych było 97% 3-latków, a obecnie miejsce w przedszkolu jest prawnie zagwarantowane. Podobnie w Wielkiej Brytanii, w 2006 r. do przedszkola uczęszczało 97% 3- i 4-latków. Od 1998 r. miejsce w przedszkolu przysługuje tam każdemu 4-latkowi, a od 2004, także 3-latkowi. Dla 5-latków uczęszczanie do przedszkola jest obowiązkowe²⁰. W województwie lubelskim w roku 2012 odsetek dzieci w wieku w przedziale wiekowym 3-5 lat objętych wychowaniem przedszkolnym kształtował się na poziomie 65,7% w tym w miastach na poziomie 86,6%, natomiast na obszarach wiejskich 48,9% (w kraju odpowiednio 69,7%, 83,7% i 50,8%). Wsparcie zatem w tym zakresie będzie kierowane w głównej mierze na obszary deficytowe. Dzięki zapewnieniu lepszego dostępu do tego typu usług wzrośnie liczba dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym, co w konsekwencji powinno doprowadzić do wyrównywania szans edukacyjnych dzieci z obszarów wiejskich na dalszym etapie kształcenia. Wyzwania, przed którymi stoi region to nie tylko wyrównywanie dysproporcji w dostępie do edukacji przedszkolnej, ale również odpowiednie działania wspomagające kolejne poziomy kształcenia, aby zmniejszyć odsetek osób przedwcześnie kończących naukę szkolną. Działania te wymagają stworzenia odpowiednich warunków w jak najbliższym otoczeniu osób uczących się. Wyzwania te są jeszcze większe, gdyż realizacja ich będzie odbywać się w otoczeniu cechującym się relatywnie niskim poziomem rozwoju oraz niekorzystną sytuacją społeczno-gospodarczą przejawiająca się najwyższym w kraju odsetkiem osób zagrożonych ubóstwem, wysokim wskaźnikiem bezrobocia oraz emigracji zarobkowej. Jednym z podstawowych elementów przeciwdziałania ww. zjawiskom powinien być rozwój systemu szkolnictwa, w tym również zawodowego i poprawa warunków kształcenia oraz dostępu do wiedzy na obszarze województwa. Równoległy rozwój kompetencji kluczowych²¹ i kwalifikacji zawodowych

¹⁸ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:119:0002:0010:EN:PDF>

¹⁹ www.gus.gov.pl, „Oświata i wychowanie w roku szkolnym 2012/2013”.

²⁰ M. Hill, M. Long, A. Marzanati, F. Bönker, The local government role in pre-school child care policy in France, Germany, Italy and the UK, [w:] H. Wollmann, G. Marcou (eds.), The Provision of Public Services in Europe: Between State, Local Government and Market, Edward Elgar, Cheltenham 2010, [w:] P. Swianiewicz, J. Krukowska, M. Lackowska-Madurowicz, J. Łukomska Polityka samorządów gminnych w zakresie edukacji przedszkolnej, Biblioteczka Oświaty Samorządowej 4, Warszawa 2012.

²¹ Zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie definiują osiem kompetencji kluczowych, potrzebnych do samorealizacji i rozwoju osobistego, do bycia aktywnym obywatelem oraz do pełnej integracji społecznej i zatrudnienia. Są nimi: porozumiewanie się w języku ojczystym; porozumiewanie się w językach obcych; kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne; kompetencje informatyczne; umiejętność uczenia się; kompetencje społeczne i obywatelskie; inicjatywność i przedsiębiorczość; świadomość i ekspresja kulturalna.

pozwole z jednej strony na kształtowanie umiejętności niezbędnych do podejmowania działań o charakterze innowacyjnym, z drugiej zaś, poprzez powiązanie edukacji z potrzebami rynku pracy, ułatwi dostosowywanie oferty dydaktycznej do zmieniających się potrzeb. Należy podkreślić, iż pomimo niskiej rangi i negatywnego postrzegania szkolnictwa zawodowego w społeczeństwie, kształcenie zawodowe daje możliwość zdobycia zarówno konkretnego zawodu, jak również dalszego podejmowania edukacji²². W związku z tym niezbędne jest zwiększenie potencjału szkół zawodowych poprzez inwestycję w infrastrukturę zwłaszcza w kontekście reformy tego typu szkolnictwa ukierunkowanej na kształcenie praktycznych umiejętności. *Badanie funkcjonowania systemu kształcenia zawodowego w Polsce. Raport z badania jakościowego wśród ekspertów* wykonane w 2011 roku wykazuje na niską jakość bazy technodydaktycznej szkolnictwa zawodowego w Polsce. Decyduje o tym przestarzałe zaplecze i wyposażenie pracowni do praktycznej nauki zawodu oraz niewystarczające finansowanie ich unowocześnienia. Braki w nowoczesnym wyposażeniu przekładają się na ofertę edukacyjną i mają bezpośrednie przełożenie na proces dydaktyczny oraz jakość kształcenia. Te wszystkie czynniki przekładają się na możliwość znalezienia zatrudnienia przez absolwentów szkół zawodowych, których kompetencje odpowiadają wymaganiom stawianym przez pracodawców. Tym niemniej duży potencjał szkolnictwa zawodowego tkwi w wykorzystaniu obecnej infrastruktury szkół (duże kompleksy budynków, hale/sale po warsztatach mogą stanowić rzeczywistą bazę pod nowe rozwiązania), którą należy odpowiednio unowocześnić dostosowując ją do oczekiwań rynku pracy. Wszystkie te działania powinny zaowocować kształceniem odpowiedniej klasy specjalistów posiadających kwalifikacje, których wymaga rynek pracy. Działania te w pozytywny sposób wpłyną na rynek pracy minimalizując problem bezrobocia. Rezultat zostanie zmierzony za pomocą wskaźnika: *liczba szkół ponadgimnazjalnych przygotowujących do zawodu*.

OKREŚLONE WSKAŹNIKI REZULTATU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Wartość bazowa	Rok bazowy	Wartość docelowa (2022)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba szkół ponadgimnazjalnych przygotowujących do zawodu	Szt.	263	2012	Do określenia na dalszym etapie prac	GUS	Raz na rok

OPIS INTERWENCJI W RAMACH PRIORYTETU:

W ramach działań przewidzianych do wsparcia w ramach priorytetu w zakresie poprawy dostępności do edukacji przedszkolnej na obszarach deficytowych oraz wsparcia inwestycyjnego szkół i placówek oświatowych będą podejmowane działania związane z adaptacją, rozbudową i modernizacją obiektów na potrzeby prowadzenia działalności edukacyjnej wraz z zapleczem socjalnym wraz z zakupem niezbędnego wyposażenia gwarantującego wysoką jakość kształcenia. Wsparcie będzie kierowane na projekty zakładające wykorzystanie istniejącej bazy lokalowej. W wyjątkowych sytuacjach, gdy brak będzie możliwości adaptacji istniejących budynków możliwa będzie budowa nowych obiektów lub rozbudowa istniejących związanych bezpośrednio z prowadzeniem działalności edukacyjnej w deficytowych obszarach. W takich przypadkach wnioskodawca będzie musiał przedstawić szerokie uzasadnienie wskazujące, że zaproponowane rozwiązania stanowią element strategicznego podejścia do obszaru edukacji przedszkolnej i szkolnej na terenie danej jednostki samorządu terytorialnego. Powyższe działania w infrastrukturę będą ściśle powiązane i podporządkowane zdiagnozowanym potrzebom lokalnym jako element komplementarny i uzupełniający interwencję EFS.

²² Raport; Absolwenci szkolnictwa zawodowego w Lublinie i Chełmie wobec sytuacji na rynku pracy, Raport z badania desk research oraz pracodawców Instytut Badań Rynku, Konsumpcji i Koniunktur, Warszawa 2010, s. 97-99.

Inwestycje w infrastrukturę kształcenia zawodowego i szkoleń zawodowych będą skoncentrowane na dostosowaniu szkolnictwa zawodowego do wymogów, jakie stawia regionalny rynek pracy. Wsparcie inwestycyjne szkół i placówek kształcenia zawodowego będzie polegało m.in. na pracach modernizacyjnych i dostosowawczych istniejącej infrastruktury, jej rozbudowie lub przebudowie oraz tworzeniu pracowni/warsztatów na potrzeby prowadzenia kształcenia praktycznego, zakupie wyposażenia pracowni w ramach edukacji zawodowej oraz wsparciu infrastruktury pracowni wykorzystywanych w procesie kształcenia i rozwoju kompetencji kluczowych zorientowanych na potrzeby regionalnego rynku pracy. Koniecznym warunkiem realizacji inwestycji w ramach priorytetu jest posiadanie przez wnioskodawcę jasnej wizji i kompleksowych planów wykorzystania powstałej infrastruktury i jej powiązania z działaniami EFS w ramach priorytetu inwestycyjnego 10.1, 10.3.

Do głównych **beneficjentów** priorytetu należą:

- Organy prowadzące szkoły i placówek oświatowych w tym ich związki i porozumienia,
- Organy prowadzące przedszkola lub inne formy wychowania przedszkolnego,
- Ochotnicze Hufce Pracy,
- Jednostki jst posiadające osobowość prawną,
- Organizacje pozarządowe,
- Placówki kształcenia zawodowego, praktycznego,
- Ośrodki dokształcania i doskonalenia zawodowego,
- Szkoły dla dorosłych.

Alokacja na priorytet uwzględni środki przeznaczone na wsparcie realizacji projektów zintegrowanych na obszarach strategicznej interwencji (miasta subregionalne), wyznaczonych w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego.

OPIS KIERUNKOWYCH ZASAD WYBORU PROJEKTÓW:

W ramach priorytetu do wyboru operacji do dofinansowania zastosowanie znaleźć mogą następujące tryby selekcji projektów:

- tryb konkursowy,
- tryb pozakonkursowy.

Z uwagi na szeroki katalog beneficjentów, w tym możliwość ubiegania się o dofinansowanie także przez podmioty spoza sektora finansów publicznych, potencjalnie dużą liczbę projektów, które aplikować będą o środki, prawdopodobieństwo terytorialnego ich rozproszenia a także biorąc pod uwagę różnorodność projektów, przyczyniających się do osiągnięcia założonych celów oraz fakt, iż dane typy projektów realizowane mogą być przez większą liczbę potencjalnych wnioskodawców, opierając się na zasadzie konkurencyjności oraz dążąc do zapewnienia sprawiedliwych i równych szans dostępu do środków EFRR przyjęto, iż **głównym trybem** wyboru projektów do dofinansowania w ramach priorytetu będzie **tryb konkursowy**. Zastosowanie trybu konkursowego, jako głównego trybu wyboru projektów, gwarantować będzie efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych umożliwiając wybór do dofinansowania projektów najlepszych. Zastosowanie trybu konkursowego umożliwi także zaspokojenie większej liczby potrzeb na większą terytorialnie skalę.

W ramach priorytetu dopuszcza się także zastosowanie **trybu pozakonkursowego** przeznaczonego dla projektów o strategicznym znaczeniu dla społeczno-gospodarczego rozwoju regionu, lub projektów dotyczących realizacji celów lub zadań publicznych, zgodnych z regionalnymi dokumentami strategicznymi (w tym ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego). W trybie pozakonkursowym wybierane będą projekty, których beneficjenci ze względu na charakter projektu, są jednoznacznie zidentyfikowani na etapie programowania. Tryb pozakonkursowy znajdzie zastosowanie dla projektów strategicznych, w tym realizowanych w formule strategicznych inwestycji terytorialnych (SIT). Zastosowanie trybu pozakonkursowego może wzmocnić skuteczność osiągania celów priorytetu.

Kryteria wyboru projektów, zarówno w trybie konkursowym, jak i pozakonkursowym, w myśl art. 110, ust. 2, lit. a, rozporządzenia ramowego, zatwierdzone będą przez Komitet Monitorujący. System

oceny projektów gwarantować będzie, iż realizowane operacje zgodne będą z celami Programu. Ponadto, zasady oceny i wyboru projektów do dofinansowania, zgodnie z zapisami art. 125, ust. 3 rozporządzenia ramowego, będą uwzględniać zasadę równego dostępu do pomocy wszystkich kategorii beneficjentów w ramach Programu, oraz będą zapewniać przejrzystość reguł stosowanych przy ocenie projektów, a także będą uwzględniać ogólne zasady ustanowione w art. 7 - 8 rozporządzenia ramowego. Do dofinansowania wybierane będą projekty zgodne z celami Programu oraz horyzontalnymi politykami Wspólnoty.

System oceny projektów opierać się będzie na kryteriach dostępu, weryfikujących możliwość realizacji danego typu operacji w ramach priorytetu, oraz na kryteriach punktowych, badających m.in. wpływ projektu na realizację celów priorytetu. W pierwszej kolejności wybierane do dofinansowania będą te projekty, które w jak największym stopniu przyczynią się będą do realizacji celów i rezultatów priorytetu. System oceny projektów oraz zastosowanie danego trybu wyboru operacji gwarantować ma efektywne wydatkowanie środków wspólnotowych, poprzez obiektywny i rzetelny wybór do dofinansowania z EFRR projektów, które umożliwią osiągnięcie długookresowych celów rozwojowych. Kryteria i zasady oceny projektów umożliwiają powinny wybór do dofinansowania i realizację projektów wysokiej jakości, tworzących największą wartość dodaną oraz będących najbardziej rozwojowymi z punktu widzenia regionu.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE INSTRUMENTÓW FINANSOWYCH:

Nie przewiduje się stosowania instrumentów finansowych w ramach niniejszego priorytetu inwestycyjnego.

PLANOWANE ZASTOSOWANIE DUŻYCH PROJEKTÓW:

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

Nr	Wskaźnik	Jednostka miary	Fundusz	Kategoria regionu	Wartość docelowa (2023)	Źródło danych	Częstotliwość raportowania
	Liczba wybudowanych lub zmodernizowanych jednostek organizacyjnych systemu oświaty	szt.	EFRR	Słabiej rozwinięte regiony	19	IZ/Beneficjenci	Raz na rok

➤ OPIS PRZEDSIĘWZIĘĆ EFS Z ZAKRESU INNOWACJI SPOŁECZNYCH, WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ ORZ WKŁADU EFS DO REALIZACJI CELÓW TEMATYCZNYCH 1 - 7

Nie dotyczy

➤ RAMY WYKONANIA OSI PRIORYTETOWEJ

Rodzaj wskaźnika	Lp.	Wskaźnik lub kluczowy etap wdrażania	Jednostka pomiaru	Fundusz	Kategoria regionu	Cel pośredni (2018)	Cel końcowy (2023)			Źródło danych	Wyjaśnienie adekwatności wskaźnika	Kwota rezerwy wykonania, która zostanie ostatecznie alokowana w 2019 r.
							M	K	O			

KEW		Poziom kontraktacji na Osi (wg PI 9.1 i 10.4)	%	EFRR	Słabiej rozwi ęty	20%	100%	IZ	PI 9.1 stanowi 42% alokacji na Oś Prioryteto wą, zaś PI 10.4 stanowi 12% alokacji na Oś Prioryteto wą; Uruchomie nie środków będzie możliwe dopiero w momencie posiadania wszystkich niezbędny ch procedur i wytyczny ch, w tym także z poziomu MIR, których planowana data wydania nie jest znana, co nie pozwala oszacować wartości wskaznika produktu	15,69 mln EUR
Wskaźnik finanso wy		Wartość wydatków certyfikowa nych	Mln EUR	EFRR	Słabiej rozwi ęty	36,87	248,43	IZ		15,69 mln EUR

➤ **KATEGORYZACJA INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ**

Fundusz i Kategoria regionu : EFRR Region słabiej rozwinięty			
Wymiar 1 Zakres interwencji		Wymiar 2 Forma finansowania	
Kod	€	Kod	€
50	12 112 000	01	133 820 000
51	12 112 000		
52	6 056 000		
53	71 250 000		
55	32 290 000		

➤ **Planowane wykorzystanie pomocy technicznej dla wzmocnienia zdolności administracyjnych**
Nie dotyczy

ROZDZIAŁ 2.B. OŚ PRIORYTETOWA DOTYCZĄCA POMOCY TECHNICZNEJ

2.B.1 OŚ PRIORYTETOWA 14 POMOC TECHNICZNA

Oś Priorytetowa 14

Pomoc techniczna

Oś Priorytetowa 14 **Pomoc Techniczna** jest osią jednofundusową, tzn. finansowaną z jednego funduszu (EFS), natomiast realizowane w jej ramach działania wspierają wydatkowanie środków z dwóch funduszy (EFRR i EFS) w ramach poszczególnych Osi tematycznych Programu.

➤ **OKREŚLONE CELE OSI:**

Cel 1: Zapewnienie odpowiedniego potencjału administracyjnego i warunków dla sprawnego funkcjonowania systemu zarządzania i wdrażania RPO WL 2014 – 2020, zamknięcia RPO WL oraz PO KL w województwie lubelskim wdrażanych w latach 2007- 2013 oraz przygotowania programu na kolejną perspektywę finansową 2021 - 2027.

Rezultat: Efektywne zarządzanie i wdrażanie programów regionalnych umożliwiające maksymalne wykorzystanie środków finansowych objętych tymi programami w celu pełnego osiągnięcia ich założeń.

Cel 2: Wsparcie wybranych projektów strategicznych.

Rezultat: Ułatwiona realizacja inwestycji szczególnie istotnych dla rozwoju regionu.

Cel 3: Zapewnienie właściwej informacji i promocji RPO WL.

Rezultaty:

- zachęcenie mieszkańców województwa lubelskiego do pozyskiwania i korzystania ze środków dostępnych w ramach Programu,
- zwiększenie poziomu wiedzy beneficjentów w zakresie prawidłowego przygotowania i realizacji projektów,
- zwiększenie poziomu świadomości społecznej w zakresie roli i efektów wdrażania Programu.

➤ **OPIS RODZAJÓW DZIAŁAŃ PRZEWDZIANYCH DO FINANSOWANIA W RAMACH OSI.**

- 1) W ramach realizacji celu 1 - **Zapewnienie odpowiedniego potencjału administracyjnego i warunków dla sprawnego funkcjonowania systemu zarządzania i wdrażania RPO WL 2014 – 2020, zamknięcia RPO WL oraz PO KL w województwie lubelskim wdrażanych w latach 2007- 2013 oraz przygotowania programu na kolejną perspektywę finansową 2021 – 2027** - będą podejmowane m. in. następujące działania:
 - finansowanie wynagrodzeń i kosztów podnoszenia kwalifikacji pracowników i personelu zaangażowanego w zarządzanie i wdrażanie Programu,
 - zapewnienie zaplecza lokalowego i sprzętowego potrzebnego do wdrażania Programu,
 - zamawianie ewaluacji i ekspertyzy na potrzeby efektywnego wdrażania Programu,
 - finansowanie kosztów dotyczących procesu kontroli realizacji projektów wspartych z Programu,
 - stworzenie, utrzymanie i rozwój systemu informatycznego służącego wdrażaniu, monitorowaniu, zarządzaniu i kontroli nad realizacją Programu,
 - organizacja i obsługa prac ciał uczestniczących we wdrażaniu Programu (np. Komitet Monitorujący).

Działania powyższe umożliwią efektywne zarządzanie i wdrażanie programów regionalnych zmierzające do maksymalnego wykorzystania środków finansowych objętych tymi programami w celu pełnego osiągnięcia ich założeń.

- 2) W ramach realizacji celu 2 - **Wsparcie wybranych projektów strategicznych** – będą finansowane działania związane z przygotowaniem i weryfikacją dokumentacji projektowej niezbędnej do skutecznego aplikowania o wsparcie w ramach tematycznych Osi Programu. Tego typu przedsięwzięcia ułatwią realizację inwestycji szczególnie istotnych dla rozwoju regionu.
- 3) W ramach realizacji celu 3 - **Zapewnienie właściwej informacji i promocji RPO WL** - będą realizowane następujące działania:
 - informowanie potencjalnych beneficjentów o możliwościach finansowania w ramach Programu oraz sposobach jego pozyskiwania,
 - dostarczanie beneficjentom informacji potrzebnych do realizacji projektów na różnych etapach,
 - upowszechnianie wśród mieszkańców województwa lubelskiego roli i osiągnięć polityki spójności i funduszy europejskich za pomocą prezentacji efektów i wpływu Programu oraz poszczególnych projektów, a także w stosownym zakresie Umowy Partnerstwa.

Działania te pozwolą osiągnąć założone rezultaty w zakresie skutecznej komunikacji RPO WL.

Podstawą prowadzenia działań informacyjnych i promocyjnych w ramach RPO WL jest strategia komunikacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego 2014-2020 opracowana przez IZ, zgodnie z art. 116 rozporządzenia ramowego, która zgodna jest ze wspólną strategią komunikacji polityki spójności, stworzoną na poziomie horyzontalnym.

IZ przygotowuje również roczne plany działań o charakterze wykonawczym.

Kluczowe jest, aby realizując działania informacyjno-promocyjne w perspektywie programowej 2014-2020 dążyć do wzmocnienia koordynacji działań, celem utrzymania wysokiej spójności przekazu i komplementarności komunikatów oraz narzędzi. Wyzwaniem leżącym u podstaw skutecznej komunikacji, będzie opracowanie dokumentów skierowanych do potencjalnych beneficjentów i beneficjentów, a także materiałów przeznaczonych do komunikacji w mediach, z zastosowaniem czytelnego i zrozumiałego powszechnie języka.

W okresie 2014-2020 położony zostanie większy nacisk na wykorzystanie potencjału komunikacyjnego samych beneficjentów.

Kluczowe jest również wdrażanie polityk horyzontalnych, jak równy dostęp do informacji dla osób niepełnosprawnych, dbałość o środowisko naturalne oraz współpraca z partnerami społeczno-gospodarczymi.

WSKAŹNIKI PRODUKTU:

LP.	Nazwa wskaźnika	Jednostka pomiaru	Wartość docelowa (2023)			Źródło danych
			<i>Nie dotyczy PT</i>			
			M	K	R	
	Liczba etatomiesięcy finansowanych ze środków pomocy technicznej	sztuka				System monitorowania
	Liczba uczestników form szkoleniowych dla instytucji	osoba				System monitorowania
	Liczba przeprowadzonych ewaluacji	sztuka				System monitorowania
	Liczba projektów objętych wsparciem	sztuka				System monitorowania

Liczba uczestników form szkoleniowych dla beneficjentów	osoba				System monitorowania
Liczba działań informacyjno-promocyjnych o szerokim zasięgu	sztuka				System monitorowania
Liczba odwiedzin portalu informacyjnego / serwisu internetowego	sztuka				System monitorowania
Liczba materiałów informacyjnych lub promocyjnych wydanych w formie elektronicznej	sztuka				System monitorowania
Liczba posiedzeń sieci tematycznych, grup roboczych, komitetów oraz innych ciał angażujących partnerów spoza administracji publicznej	sztuka				System monitorowania

➤ **KATEGORYZACJA INTERWENCJI OSI PRIORYTETOWEJ**

Wymiar 1 Zakres interwencji		Wymiar 2 Forma finansowania	
Kod	€	Kod	€
120	50 336 750	01	69 430 000
121	10 414 500		
122	8 678 750		

ROZDZIAŁ 3. PLAN FINANSOWY PROGRAMU OPERACYJNEGO

3.1 Środki finansowe z poszczególnych funduszy oraz kwoty na rezerwę wykonania:

Fundusz	Kategoria regionu	2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		Ogółem	
		Główna alokacja	Rezerwa wykonania	Główna alokacja	Rezerwa wykonania	Główna alokacja	Rezerwa wykonania	Główna alokacja	Rezerwa wykonania	Główna alokacja	Rezerwa wykonania	Główna alokacja	Rezerwa wykonania	Główna alokacja	Rezerwa wykonania	Główna alokacja	Rezerwa wykonania
EFRR	W regionach słabiej rozwiniętych	184	11	194	12	205	13	216	13	226	14	237	15	246 255	15 718	1 510	96 432
		313	764	889	439	464	114	039	789	615	464	190	139	184	416	768 000	000
		696	704	072	728	448	752	824	776	200	800	576	824				
	Ogółem	184	11	194	12	205	13	216	13	226	14	237	15	246 255	15 718	1 510	96 432
		313	764	889	439	464	114	039	789	615	464	190	139	184	416	768 000	000
		696	704	072	728	448	752	824	776	200	800	576	824				
EFS	W regionach słabiej rozwiniętych	71 285	4 550	75 375	4 811	79 465	5 072	83 555	5 333	87 645	5 594	91 735	5 855	95 241	6 079	584 304	37 296
		088	112	216	184	344	256	472	328	600	400	728	472	552	248	000	000
	Ogółem	71 285	4 550	75 375	4 811	79 465	5 072	83 555	5 333	87 645	5 594	91 735	5 855	95 241	6 079	584 304	37 296
		088	112	216	184	344	256	472	328	600	400	728	472	552	248	000	000
Ogółem		255	16	270	17	284	18	299	19	314	20	328	20	341 496	21 797	2 095	133
		598	314	264	250	929	187	595	123	260	059	926	995	736	664	072 000	728
		784	816	288	912	792	008	296	104	800	200	304	296				000

3.2 Łączne środki finansowe w podziale na fundusz oraz współfinansowanie krajowe (EUR)

Plan finansowy programu operacyjnego (EUR):

Priorytet	Fundusz	Kategoria regionu	Podstawa obliczenia kalkulacji wsparcia Unii (całkowite koszty kwalifikowalne lub publiczne koszty kwalifikowalne)	Wsparcie Unii	Wkład krajowy	Szacunkowy podział wkładu krajowego		Finansowanie ogółem	Stopa dofinansowania	Dla celów informacyjnych Wkład EBI	Główna alokacja (całkowite finansowanie pomniejszone o rezerwę wykonania)		Rezerwa wykonania		Kwota rezerwy wykonania w stosunku do całkowitej kwoty wsparcia Unii
						Publiczne finansowanie krajowe	Prywatne finansowanie krajowe				Wsparcie Unii	Wkład krajowy	Wsparcie Unii	Wkład krajowy	
				(a)	(b)=(c)+(d)	(c)	(d)	(e)=(a)+(b)	(f)=(a)/(e)	(g)	(h)=(a)	(i)=(b)-(c)	(j)	(k)=(b)-(d)	(l) = (j)/(a)
Oś priorytetowa 1	EFRR	Słabiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	45 420 000	8 015 294	1 603 059	6 412 235	53 435 294	85%	0	42 694 800	7 534 376	2 725 200	480 918	6,00%
Oś priorytetowa 2	EFRR	Słabiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	67 630 000	11 934 706	5 967 353	5 967 353	79 564 706	85%	0	63 572 200	11 218 624	4 057 800	716 082	6,00%
Oś priorytetowa 3	EFRR	Słabiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	294 700 000	52 005 882	10 401 176	41 604 706	346 705 882	85%	0	277 018 000	48 885 529	17 682 000	3 120 353	6,00%
Oś priorytetowa 4	EFRR	Słabiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	158 820 000	28 027 058	14 013 529	14 013 529	186 847 058	85%	0	149 290 800	26 345 434	9 529 200	1 681 624	6,00%
Oś	EFRR	Słabiej	Całkowite	237	41 828	20 914	20 914	278 858	85%	0	222	39 319	14 221	2 509	6,00%

priorytetow a 5		rozwinie te	koszty kwalifikowalne	030 000	824	412	412	824			808 200	095	800	729	
Oś priorytetow a 6	EFRR	Słabiej rozwinie te	Całkowite koszty kwalifikowalne	170 670 000	30 118 235	15 059 118	15 059 117	200 788 235	85%	0	160 429 800	28 311 141	10 240 200	1 807 094	6,00%
Oś priorytetow a 7	EFRR	Słabiej rozwinie te	Całkowite koszty kwalifikowalne	100 470 000	17 730 000	12 411 000	5 319 000	118 200 000	85%	0	94 441 800	16 666 200	6 028 200	1 063 800	6,00%
Oś priorytetow a 8	EFRR	Słabiej rozwinie te	Całkowite koszty kwalifikowalne	270 960 000	47 816 471	38 253 177	9 563 294	318 776 471	85%	0	254 702 400	44 947 483	16 257 600	2 868 988	6,00%
Oś priorytetow a 9	EFS	Słabiej rozwinie te	Całkowite koszty kwalifikowalne	202 010 000	35 648 824	31 014 477	4 634 347	237 658 824	85%	0	187 870 000	33 153 529	14 140 000	2 495 294	7,00%
Oś priorytetow a 10	EFS	Słabiej rozwinie te	Całkowite koszty kwalifikowalne	62 160 000	10 969 412	3 948 988	7 020 424	73 129 412	85%	0	58 456 792	10 315 904	3 703 208	653 507	5,96%
Oś priorytetow a 11	EFS	Słabiej rozwinie te	Całkowite koszty kwalifikowalne	180 530 000	31 858 235	31 539 653	318 582	212 388 235	85%	0	168 336 207	29 706 389	12 193 793	2 151 846	6,75%
Oś priorytetow a 12	EFS	Słabiej rozwinie te	Całkowite koszty kwalifikowalne	107 470 000	18 965 294	18 396 335	568 959	126 435 294	85%	0	100 211 002	17 684 294	7 258 998	1 281 000	6,75%
Oś priorytetow a 13	EFRR	Słabiej rozwinie te	Całkowite koszty kwalifikowalne	261 500 000	46 147 059	23 073 530	23 073 529	307 647 059	85%	0	245 810 000	43 378 235	15 690 000	2 768 824	6,00%
Oś	EFS	Słabiej	Całkowite	69 430	12 252	12 252	0	81 682	85%	0	69 430	12 252	0	0	0,00%

priorytetowa 14		rozwinęte	koszty kwalifikowalne	000	353	353		353			000	353			
Ogółem	EFRR	Słabiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	1 607 200 000	283 623 529	141 696 354	141 927 175	1 890 823 529	85%	0	1 510 768 000	266 606 117	96 432 000	17 017 412	6,00%
Ogółem	EFS	Słabiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	621 600 000	109 694 118	97 151 806	12 542 312	731 294 118	85%	0	584 304 000	103 112 469	37 296 000	6 581 647	6,00%
Suma całkowita	EFRR + EFS	Słabiej rozwinięte	Całkowite koszty kwalifikowalne	2 228 800 000	393 317 647	238 848 160	154 469 487	2 622 117 647	85%	0	2 095 072 000	369 718 586	133 728 000	23 599 059	6,00%

Tabela - Inicjatywa na rzecz zatrudnienia ludzi młodych – szczególna alokacja na EFS i Inicjatywę na rzecz zatrudnienia ludzi młodych

Nie dotyczy

Plan finansowy w podziale na osie priorytetowe, fundusze, kategorie regionu i cele tematyczne:

Oś Priorytetowa	Fundusz	Kategoria regionu	Cel tematyczny	Wsparcie Unii	Wkład krajowy	Finansowanie ogółem
1. Badania i innowacje	EFRR	Słabiej rozwinięte	Cel tematyczny 1	45 420 000	8 015 294	53 435 294
2. Cyfrowe Lubelskie	EFRR	Słabiej rozwinięte	Cel tematyczny 2	67 630 000	11 934 706	79 564 706
3. Konkurencyjność przedsiębiorstw	EFRR	Słabiej rozwinięte	Cel tematyczny 3	294 700 000	52 005 882	346 705 882
4. Energia przyjazna środowisku	EFRR	Słabiej rozwinięte	Cel tematyczny 4	158 820 000	28 027 058	186 847 058
5. Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna	EFRR	Słabiej rozwinięte	Cel tematyczny 4	237 030 000	41 828 824	278 858 824
6. Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów	EFRR	Słabiej rozwinięte	Cel tematyczny 5	170 670 000	30 118 235	200 788 235
			Cel tematyczny 6			
7. Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego	EFRR	Słabiej rozwinięte	Cel tematyczny 6	100 470 000	17 730 000	118 200 000
8. Mobilność regionalna i ekologiczny transport	EFRR	Słabiej rozwinięte	Cel tematyczny 7	270 960 000	47 816 471	318 776 471
9. Rynek pracy	EFS	Słabiej rozwinięte	Cel tematyczny 8	202 010 000	35 648 824	237 658 824
10. Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian	EFS	Słabiej rozwinięte	Cel tematyczny 8	62 160 000	10 969 412	73 129 412
11. Włączenie społeczne	EFS	Słabiej rozwinięte	Cel tematyczny 9	180 530 000	31 858 235	212 388 235
12. Edukacja, umiejętności i kompetencje	EFS	Słabiej rozwinięte	Cel tematyczny 10	107 470 000	18 965 294	126 435 294
13. Infrastruktura społeczna	EFRR	Słabiej rozwinięte	Cel tematyczny 9	261 500 000	46 147 059	307 647 059
			Cel tematyczny 10			
14. Pomoc techniczna	EFS	Słabiej rozwinięte		69 430 000	12 252 353	81 682 353
Ogółem	EFRR+EFS	Słabiej rozwinięte		2 228 800 000	393 317 647	2 622 117 647

Szacunkowa kwota wsparcia, która ma być wykorzystana na cele związane ze zmianami klimatu:

Oś priorytetowa	Szacunkowa wysokość środków na cele związane ze zmianami klimatu (EUR)	Udział w całości alokacji na program (%)
1.	0	0,00%
2.	0	0,00%
3.	0	0,00%
4.	147 702 600	6,63%
5.	191 595 240	8,60%
6.	41 140 200	1,85%
7.	7 995 600	0,36%
8.	18 168 000	0,82%
9.	0	0,00%
10.	0	0,00%
11.	0	0,00%
12.	0	0,00%
13.	0	0,00%
14.	0	0,00%
Razem	406 601 640	18,24%

ROZDZIAŁ 4. ZINTEGROWANE PODEJŚCIE DO ROZWOJU TERYTORIALNEGO

Zgodnie z zapisami Umowy Partnerstwa programy operacyjne na lata 2014 - 2020, oprócz podejścia problemowego (tematycznego), powinny przewidywać mechanizmy mające na celu lepsze dostosowanie interwencji do specyficznych cech terytoriów objętych interwencją. Większość działań przewidzianych w ramach RPO WL 2014-2020 będzie realizowanych horyzontalnie, a zintegrowane podejście terytorialne stanowi jeden z elementów zapewniających intensyfikację działań na strategicznych z punktu widzenia rozwoju regionu obszarach. Kluczowym zagadnieniem w wykorzystaniu zintegrowanego podejścia terytorialnego jest budowanie wielowymiarowego (zgodnie z zasadą *multi-level governance*) wokół wspólnego celu tak, by realizacja poszczególnych zadań zapewniała efekty synergii. Ten sposób procedowania pozwoli na racjonalizację planowania działań przez poszczególnych partnerów tak, by środki zewnętrzne wykorzystać w najbardziej efektywny sposób.

Podejście terytorialne będzie zapewnione przez:

- zastosowanie instrumentu Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych, wskazanego w art. 36 Rozporządzenia PE i Rady (UE) nr 1303/2013,
- realizację projektów zintegrowanych, których szczególnym przypadkiem będą Strategiczne Inwestycje Terytorialne dla miast subregionalnych,
- określenie preferencji w kryteriach wyboru dla projektów realizowanych w ramach wybranych osi priorytetowych na wybranych obszarach.

Interwencja ukierunkowana terytorialnie będzie oddziaływała zarówno na OSI państwowe, określone w *Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego*, jak i spójne z nimi OSI wyznaczone w *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020*²³.

Biegunami rozwoju regionu są ośrodki miejskie. Województwo ma co prawda korzystnie ukształtowaną, policentryczną sieć osadniczą, niestety siła oddziaływania miast na otaczające obszary jest zdecydowanie niewystarczająca. W tym kontekście szczególnego wsparcia wymagają stolica województwa oraz ośrodki subregionalne, ponieważ ze względu na pełnione funkcje mają one największy potencjał do generowania wzrostu. Są to nośniki postępu i główny element budowania konkurencyjności regionu. Same miasta koncentrują 46,5% ludności regionu oraz niemal 64% przedsiębiorstw. Obserwowane od wielu lat procesy suburbanizacji powodują, że wskaźniki te są jeszcze wyższe gdy rozpatrywane są w kategoriach obszaru funkcjonalnego miasta. Jednocześnie miasta i ich obszary funkcjonalne borykają się z różnymi problemami, takimi jak: nadmierne obciążenie ruchem samochodowym, nieuporządkowany rozwój obszarów podmiejskich, występowanie obszarów koncentracji problemów społecznych którym często towarzyszy degradacja fizycznej tkanki miejskiej, niewykorzystane potencjały inwestycyjne. Należy przy tym podkreślić, że podejście do obszarów miejskich rozumiane jest w kategoriach funkcjonalnych, a nie administracyjnych. Oznacza to możliwość wspierania gmin wiejskich wchodzących w skład obszaru funkcjonalnego miasta przy założeniu, że planowane działania będą wynikały z dokumentu strategicznego lub planistycznego, wskazującego powiązania funkcjonalne tych jednostek.

Interwencja RPO WL 2014-2020 w stosunku do obszarów miejskich będzie dotyczyła wszystkich miast, ze szczególnym uwzględnieniem ośrodka wojewódzkiego, ośrodków subregionalnych oraz miast powiatowych. Działania będą koncentrowały się generalnie na budowaniu siły konkurencyjnej regionu poprzez wzmacnianie ponadlokalnych funkcji miast i rozszerzaniu ich rynków pracy.

Miasta wojewódzkie i ich obszary funkcjonalne

Na obszarze funkcjonalnym miasta wojewódzkiego podejście zintegrowane zostanie zastosowane poprzez wdrażanie ZIT dla miasta Lublin. Interwencja zostanie skierowana na:

- likwidację barier komunikacyjnych obszaru funkcjonalnego w celu zwiększenia mobilności pracowników i zwiększenia dostępu do usług publicznych zlokalizowanych na terenie miasta centralnego,
- poprawę atrakcyjności gospodarczej Lublina,
- podnoszenie jakości zasobów ludzkich w zakresie zwiększania możliwości zatrudnienia.

Zakłada się komplementarny wkład EFRR i EFS w realizację projektów w ramach ZIT z wydzieloną alokacją ok. 5% programu. ZIT dla miasta Lublina będzie uzupełniony projektami komplementarnymi w zakresie transportu, realizowanymi z PO *Infrastruktura i Środowisko* oraz PO *Polska Wschodnia*.

Miasta i dzielnice miast wymagające rewitalizacji

RPO WL 2014-2020 przewiduje realizację na terenie 4 miast subregionalnych projektów zintegrowanych, tzw. Strategicznych Inwestycji Terytorialnych. Interwencja zostanie skierowana na zwiększenie atrakcyjności gospodarczej tych ośrodków oraz ich obszarów funkcjonalnych z wykorzystaniem ich wewnętrznych atutów. Interwencja obejmie również działania z zakresu ochrony środowiska zapewniających rozwój tych ośrodków w sposób zrównoważony, inwestycje w niskoemisyjne systemy komunikacyjne zapewniające mobilność pracowników oraz działania z zakresu podnoszenia jakości zasobów ludzkich i włączenia społecznego.

²³ *Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030r.)* wskazuje 7 Obszarów Strategicznej Interwencji: 1. Lubelski Obszar Metropolitalny, 2. Miasta subregionalne, 3. Obszary przygraniczne, 4. Obszary gospodarczego wykorzystania walorów przyrodniczych i kulturowych, 5. Obszary potencjalnej eksploatacji złóż kopalin, 6. Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych, 7. Nowoczesna wieś

Zakłada się komplementarny wkład EFRR i EFS w realizację projektów składających się na SIT z wydzieloną alokacją na realizację tego mechanizmu (ok. 2,9% ogólnej alokacji programu).

Inne obszary interwencji²⁴ - miasta powiatowe

Siła Lublina oraz 4 miast subregionalnych nie jest na tyle duża, aby objąć swym oddziaływaniem cały obszar województwa, zapewniając tym samym dyfuzję rozwoju. W związku z tym zintegrowane podejście będzie dotyczyło również pozostałych ośrodków o statusie miasta powiatowego. Interwencja w ramach RPO WL 2014-2020 będzie się skupiała na budowaniu atrakcyjności inwestycyjnej (głównie tereny typu brownfield) oraz rewitalizacji społecznej i gospodarczej. W tym ostatnim przypadku wsparcie będzie realizowane z wykorzystaniem ustaleń *Narodowego Programu Rewitalizacji*. Na tak zaprojektowane wsparcie została przeznaczona pula środków w ramach priorytetów inwestycyjnych 3.1 oraz 9.2, stanowiąca ok. 3,5% alokacji programu.

Obszary wiejskie, w szczególności o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe

Obszary wiejskie, zamieszkałe przez większość ludności województwa, charakteryzują się w wielu wypadkach nagromadzeniem negatywnych zjawisk (zarówno w sferze gospodarczej, jak i społecznej). Mimo to, wiele obszarów dysponuje wewnętrznymi potencjałami, które umiejętnie wydobyte mogą przełożyć się na sukces gospodarczy. Interwencja RPO WL koncentrować się będzie na obszarach, na których kumulacja barier o charakterze infrastrukturalnym, społecznym i ekonomicznym prowadzi do trwałej marginalizacji, a w efekcie do wykluczenia z możliwości uczestniczenia w procesach rozwojowych znacznej grupy mieszkańców.

Działania w ramach RPO WL 2014-2020 mają służyć poprawie spójności społecznej, a realizowane projekty będą musiały brać pod uwagę tendencje demograficzne na danym obszarze. W związku z powyższym szczególne znaczenie będą miały działania z zakresu rewitalizacji społecznej i kulturowej, podniesienia jakości kapitału ludzkiego, reorientacji zawodowa. Na obszarach wiejskich nastąpi również koncentracja wsparcia w niektórych osiach priorytetowych wynikająca z kryteriów innych niż terytorialne (np. działania z zakresu ochrony środowiska, ochrony dziedzictwa kulturowego, gospodarki odpadami, gospodarki wodno-ściekowej, produkcji energii z OZE, działania związane z walką z ubóstwem, podnoszeniem jakości edukacji, modernizacji infrastruktury transportowej). Ocenia się, że ok. 50% alokacji programu zostanie skierowana na wsparcie obszarów wiejskich, przy czym ok. 9,17% będzie miało charakter dedykowany w ramach priorytetów 4.1, 6.3, 9.2.

Polska Wschodnia

Lubelskie zaliczane jest do grupy 5 województw tworzących obszar Polski Wschodniej, w związku z tym cała interwencja RPO WL 2014-2020 będzie przyczyniała się do przełamywania barier rozwojowych w tej części makroregionu. Interwencja została zaprogramowana tak, by oba programy były komplementarne. Dotyczy to w szczególności obszaru innowacji, wspierania przedsiębiorstw oraz rozwoju ośrodka wojewódzkiego.

Obszary przygraniczne

RPO WL nie przewiduje specyficznej interwencji dla tego OSI, ponieważ zakłada się intensyfikację działań dla tego obszaru poprzez wdrażanie Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina. Obszar ten będzie również korzystał z działań dedykowanych miastom subregionalnym (3 ośrodki) i miastom powiatowym. Ze względu na fakt, iż w powiatach pogranicza występuje nagromadzenie negatywnych zjawisk społecznych obszar ten będzie korzystał z działań dedykowanych obszarom wiejskim.

²⁴ Zgodnie z Umową Partnerstwa IZ RPO mają możliwość wskazania obszarów strategicznej interwencji innych niż OSI krajowe wynikające z KSRR, których wsparcie ma szczególne znaczenie dla osiągnięcia celów danego PO

Inne obszary interwencji – OSI regionalne

Projekty zintegrowane są mechanizmem mającym na celu wyłonienie i uporządkowanie oddolnych inicjatyw służących wykorzystaniu endogenicznych potencjałów rozwojowych poszczególnych części województwa. Projekt zintegrowany to wiązka zadań, realizowanych w różnych obszarach tematycznych i przez różnych partnerów. Dla tak zdefiniowanych przedsięwzięć przewidziane jest indywidualne podejście. Samorząd Województwa będzie współpracował z organizacjami tworzącymi partnerstwo na rzecz realizacji danego przedsięwzięcia zintegrowanego w celu wypracowania jego optymalnego zakresu.

Szczególnym rodzajem projektów zintegrowanych są te, które w najlepszy sposób wykorzystują potencjały rozwojowe OSI określone w Strategii Rozwoju Województwa *Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030)*. Proces identyfikacji tych przedsięwzięć trwa równoległe z opracowaniem RPO WL.

Priorytety inwestycyjne	ZIT	SIT	Miasta powiatowe	Projekty zintegrowane ²⁵
Oś 1 Badania i innowacje				
1.1				
1.2.				
Oś 2 Cyfrowe Lubelskie				
2.3				
Oś 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw				
3.1.				
3.2.				
3.3.				
3.4.				
Oś 4 Energia przyjazna środowisku				
4.1.				
Oś 5 Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna				
4.2.				
4.3.				
4.5.				
Oś 6 Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów				
5.2.				
6.1.				
6.2.				
Oś 7 Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego				
6.3.				
6.4.				
Oś 8 Mobilność regionalna i ekologiczny transport				
7.2				
7.4				
Oś 9 Rynek pracy				
8.5				
8.7				
8.8				
Oś 10 Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian				
8.9				

²⁵ Zakres wykorzystania PI będzie zależał od ostatecznego kształtu projektów zintegrowanych.

8.10				
Oś 11 Włączenie społeczne				
9.4				
9.7				
9.8				
Oś 12 Edukacja, umiejętności i kompetencje				
10.1				
10.3				
10.3 bis				
Oś 13 Infrastruktura społeczna				
9.1				
9.2				
10.4				

4.1 Rozwój lokalny kierowany przez społeczność

W Programie nie przewiduje się realizacji instrumentu *rozwój lokalny kierowany przez społeczność* (RLKS). Zintegrowane podejście na poziomie lokalnym Instytucja Zarządzająca zapewni poprzez interwencje w ramach odpowiednich priorytetów inwestycyjnych zaplanowanych w Programie. Dotyczy to głównie wybranych interwencji w ramach celów tematycznych: 7, 8 i 9. W szczególności podejście to będzie miało zastosowanie w ramach realizacji ZIT Lublin oraz Strategicznych Inwestycji Terytorialnych miast subregionalnych, jak również w ramach innych projektów o zintegrowanym charakterze. Dodatkowo w wybranych obszarach istnieje możliwość premiowania projektów realizujących lokalne strategie rozwoju. Ponadto szeroki katalog beneficjentów Programu uwzględnia także Lokalne Grupy Działania.

4.2 Zrównoważony rozwój obszarów miejskich

Miasta odgrywają bardzo ważną rolę w systemie gospodarczym i społecznym kraju, jak i regionu. Stanowią one miejsca koncentracji aktywności gospodarczej, tj. wytwarzania znacznej części wartości dodanej oraz miejsc pracy. Stanowią wreszcie miejsce zamieszkania dużej części ludności województwa. Pełnią rolę ośrodków usługowych zapewniających obsługę mieszkańców samych miast, ale także ich obszaru funkcjonalnego delimitowanego w zależności od charakteru funkcji w różnych skalach przestrzennych. Każda z tych funkcji miast generuje sieć powiązań społecznych i gospodarczych o zasięgu lokalnym, subregionalnym, regionalnym i ponadregionalnym.

W ostatnich latach wyraźnie wzrasta znaczenie miast jako obszarów cechujących się największą zdolnością do kreowania wzrostu gospodarczego, szczególnie istotnych w prowadzeniu polityki rozwoju. Dostrzeżenie istotnej roli miast znajduje odzwierciedlenie w konkretnych działaniach prowadzonych, zarówno na szczeblu europejskim (zwłaszcza w Agendzie Terytorialnej UE, Karcie Lipskiej na rzecz Zrównoważonych Miast Europejskich, Deklaracji z Toledo oraz Strategii na rzecz Inteligentnego i Zrównoważonego Rozwoju Sprzyjającego Włączeniu Społecznemu EUROPA 2020), jak i krajowym (zwłaszcza w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie oraz Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju). Dlatego też IZ RPO już w roku 2012 rozpoczęła prace nad opracowaniem inwestycji zintegrowanych, które mają stać się jednym z elementów kształtowania polityki miejskiej w województwie, a przede wszystkim pozwolić na pełne osiągnięcie komplementarności w ramach podejścia zintegrowanego.

Opierając się na powyższych założeniach rozpoczęto rozmowy z przedstawicielami Miasta Lublin, na którego obszarze funkcjonalnym realizowana będzie Zintegrowana Inwestycja Terytorialna. Założono, że przy opracowywaniu Strategii ZIT miasto Lublin wraz z partnerami winno koncentrować się na osiągnięciu celu, który będzie miał wpływ na zdelimitowany obszar funkcjonalny (wyjście poza granice administracyjne miasta).

ZIT obejmować będzie swym oddziaływaniem obszar funkcjonalny Lublina, co będzie miało swój wyraz w zawiązanej umowie partnerskiej pomiędzy gminami wchodzącymi w skład lubelskiego obszaru funkcjonalnego.

Aby ułatwić prace koncepcyjne nad przygotowaniem ZIT opracowano ankietę dotyczącą opracowania ZIT, a także wstępne kryteria oceny propozycji ZIT.

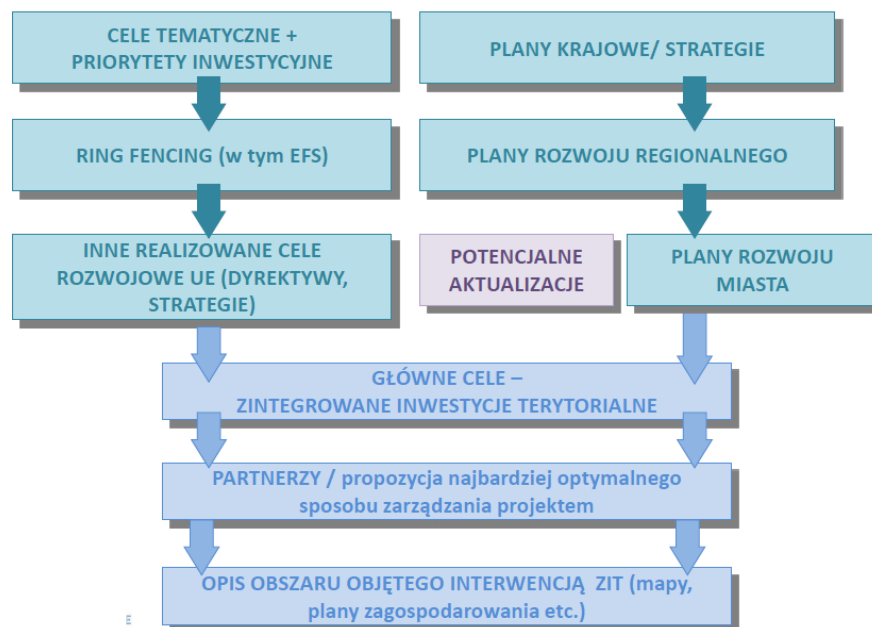
Przyjęto, że podstawowe elementy ZIT obejmują:

- wyznaczone terytorium oraz zintegrowaną strategię rozwoju terytorialnego;
- pakiet działań podlegających implementacji oraz
- ustalenia dotyczące zarządzania ZIT.

Miasto Lublin opracowując Program Działań ZIT winno koncentrować się na osiągnięciu celu, który będzie miał wpływ na określony obszar funkcjonalny. W związku z tym, to miasto (jako główny beneficjent ZIT) winno decydować, jak będzie wyglądała docelowa struktura służąca opracowaniu, jak i wdrożeniu ZIT. Dodatkowo to także beneficjent winien decydować o formie projektów, które w najlepszy sposób będą decydowały o osiągnięciu celów szczegółowych, a przez nie celu ogólnego ZIT. Wydaje się, że najważniejszym jest podkreślenie, że projekty realizowane w ramach ZIT mają służyć realizacji celu ZIT. Poniżej w formie wykresu zaprezentowano metodologię przyjętą przez IZ RPO.

Celem realizacji ZIT będzie *Podniesienie mieszkańcom LOF jakości życia oraz zapewnienie równego i sprawnego dostępu do usług publicznych oraz rynku pracy, poprzez utworzenie efektywnego systemu wzajemnych powiązań*. Cel główny realizowany będzie poprzez następujące cele szczegółowe:

1. Poprawa funkcjonowania systemu transportowego przyjaznego środowisku (drogi, park&ride, tabor, ścieżki rowerowe, bilet zintegrowany).
2. Wzmocnienie społeczno-gospodarczych powiązań funkcjonalnych wpływających na integrację LOF oraz zakres korzystania z funkcji metropolitalnych .



Tryb wyboru projektów w ramach ZIT (z uwzględnieniem projektów komplementarnych):

W ramach projektów inwestycyjnych (będących projektami komplementarnymi) planuje się realizację projektów kluczowych wpisanych na indykatywne listy projektów w ramach programów operacyjnych PO PW 2014-2020, PO IŚ 2014-2020.

W ramach RPO WL duże projekty inwestycyjne zidentyfikowane w ramach Strategii ZIT będą uwzględnione na liście projektów strategicznych.

Ponadto planuje się, że w przypadku projektów konkursowych (inwestycyjnych i nieinwestycyjnych) jednym z członków panelu ekspertów oceniających projekt pod względem merytorycznym i strategicznym będzie przedstawiciel ZIT wskazany przez Radę Programową ZIT.

Szczegółowe ustalenia dotyczące wyboru projektów inwestycyjnych oraz nieinwestycyjnych uwzględnionych w Strategii ZIT zostaną przedstawione na dalszych etapach wdrażania RPO WL.

Zintegrowane działania na rzecz zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich - szacunkowa alokacja wsparcia EFRR i szacunkowa alokacja EFS

Fundusz	Wsparcie z EFRR i EFS (wartość szacunkowa) (w EUR)	Udział całkowitej alokacji z funduszu w programie
łącznie EFRR	93 300 000	5,81 %
łącznie EFS	12 100 000	1,95 %
Razem EFRR + EFS	105 400 000	4,73%

Tabelaryczny opis realizacji ZIT w Programie

Fundusz	Oś priorytetowa	Cel tematyczny	Priorytet inwestycyjny	Szacunkowa alokacja (EUR)
EFRR	2	2	2.3	7 070 000
EFRR	3	3	3.1	7 070 000
EFRR	5	4	4.5	35 500 000
EFRR	7	6	6.4	7 070 000
EFRR	8	7	7.2	22 450 000
EFRR	13	9	9.2	14 140 000
EFS	9	8	8.5	1 280 000
			8.7	1 500 000
			8.8	1 500 000
EFS	10	8	8.9	760 000
EFS	11	9	9.7	3 780 000
EFS	12	10	10.1	2 000 000
			10.3	1 280 000
Razem EFRR + EFS				105 400 000

4.3 Zintegrowane inwestycje terytorialne

W Programie nie będą realizowane ZIT poza zintegrowanymi przedsięwzięciami z zakresu zrównoważonego rozwoju obszarów miejskich.

4.4 Rozwiązania dotyczące przedsięwzięć międzyregionalnych i transnarodowych w ramach programu operacyjnego, z udziałem beneficjentów znajdujących się w co najmniej jednym innym państwie członkowskim

Nie dotyczy

4.5 Wkład planowanych przedsięwzięć w ramach programu w odniesieniu do strategii makroregionalnych i strategii morskich, z zastrzeżeniem potrzeb obszaru objętego programem zidentyfikowanych przez państwo członkowskie

Strategia Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego (SUE RMB) jest pierwszą strategią makroregionalną, obejmującą 8 państw członkowskich Unii Europejskiej: Danię, Estonię, Litwę, Łotwę, Finlandię, Niemcy, Polskę i Szwecję. Strategia stanowi zintegrowane ramy, które umożliwią Unii Europejskiej i państwom członkowskim określenie potrzeb i dostosowanie ich do dostępnych zasobów poprzez koordynację odpowiednich działań politycznych, zapewniając w ten sposób makroregionowi możliwość korzystania ze **zrównoważonego środowiska** oraz **optymalny rozwój gospodarczy i społeczny**. Zintegrowane ramy SUE RMB oparto na elastycznym Planie Działania zawierającym 3 ogólne cele, 17 obszarów priorytetowych oraz 5 działań horyzontalnych.

Konstrukcja Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 zakłada znaczną spójność z celami, obszarami priorytetowymi oraz działaniami horyzontalnymi Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego, które zostały określone w Planie Działania. Przedsięwzięcia bezpośrednio realizujące Strategię to projekty o zasięgu ponadnarodowym, dlatego RPO WL z uwagi na regionalny charakter nie zakłada realizacji przez Beneficjentów projektów w partnerstwie z innymi państwami Regionu Morza Bałtyckiego.

Cele SUE RMB oraz obszary priorytetowe, które są realizowane przez Osie Priorytetowe RPO WL przedstawiono w tabeli:

RPO WL	SUE RMB			
	Cele			Obszary Priorytetowe
Osie Priorytetowe	Ocalenie morza	Poprawa połączeń w regionie	Zwiększenie dobrobytu	
1. Badania i innowacje				SME, Internal Market
2. Cyfrowe Lubelskie				Health, Education, Culture
3. Konkurencyjność przedsiębiorstw				SME, Innovation
4. Energia przyjazna środowisku				Energy
5. Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna				Energy, Transport
6. Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów				Secure, Bio
7. Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego				Culture
8. Mobilność regionalna i ekologiczny transport				Transport
9. Rynek pracy				SME
10. Adaptacyjność przedsiębiorstw				SME

i pracowników do zmian				
11. Włączenie społeczne				Health
12. Edukacja, umiejętności i kompetencje				Education
13. Infrastruktura społeczna				Health, Education

ROZDZIAŁ 5. SZCZEGÓLNE POTRZEBY OBSZARÓW GEOGRAFICZNYCH NAJBARDZIEJ DOTKNIĘTYCH UBÓSTWEM LUB GRUP DOCELOWYCH NAJBARDZIEJ ZAGROŻONYCH DYSKRYMINACJĄ LUB WYKLUCZENIEM SPOŁECZNYM

Problematyka dotycząca planów działań na rzecz walki z ubóstwem, dyskryminacją, wyłączeniem społecznym jest przedmiotem nie tylko dokumentów strategicznych na poziomie krajowym takich jak Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności, Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju, Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju wraz ze Strategią Rozwoju Kapitału Ludzkiego i Strategią Rozwoju Kapitału Społecznego, lecz poruszona została także w Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki oraz Strategii Sprawne Państwo i innych strategiach zintegrowanych. „Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 roku)”, która w procesie programowania RPO jest najważniejszym dokumentem na poziomie regionalnym, również odnosi się m. in. do wspomnianej tematyki ubóstwa, dyskryminacji, wyłączenia społecznego.

W ramach RPO WL określone zostały potrzeby obszarów geograficznych, które są najbardziej dotknięte ubóstwem lub grup docelowych o najwyższym ryzyku zagrożenia dyskryminacją czy wyłączeniem społecznym.

5.1 Obszary geograficzne najbardziej dotknięte ubóstwem / grupy docelowe najbardziej zagrożone dyskryminacją

W 2011 roku województwo lubelskie miało najwyższy w Polsce wskaźnik zagrożenia ubóstwem (31,3%, kraj 17,7%). Do analizy geograficznego rozkładu tego zjawiska w województwie przyjęto dwa wskaźniki odniesione do poziomu gminnego: udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w stosunku do ludności ogółem oraz udział dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku. Biorąc pod uwagę współczynnik 20 % powyżej średniej krajowej, na 213 gmin w województwie lubelskim zidentyfikowano 132 gminy o dużym natężeniu udziału osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w stosunku do ludności ogółem oraz 178 gmin o wysokim natężeniu udziału dzieci w wieku do 17 lat na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku. Jednocześnie zdiagnozowano 129 gmin w których oba wskaźniki przybierają wartość o 20% wyższą niż średnia krajowa. Kryzysową sytuację stwierdzono w gminach Stary Brus, Aleksandrów oraz Dębowa Kłoda gdzie wymienione wyżej wskaźniki są najwyższe, a główną przyczyną korzystania z pomocy społecznej są bezradność i niepełnosprawność. Największe nasilenie udziału dzieci w wieku do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku zidentyfikowano w gminie Potok Górny (76%), niewiele niższy wskaźnik odnotowano w gminie Tarnawatka (70,4%), Serokomla (73,5%), Józefów nad Wisłą (73,3%).

Najważniejszym czynnikiem wpływającym na rozmiar ubóstwa jest sytuacja przedsiębiorstw oraz rynek pracy, jaki kreują. Jako punkt odniesienia dla identyfikacji obszarów koncentracji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym w tym zakresie uwzględnione zostały następujące wskaźniki

przedstawione w układzie powiatowym: jednostki nowo zarejestrowane według REGON na 10 tys. ludności, stopa bezrobocia rejestrowanego w 2012 r., udział rolników w ogólnej liczbie ludności, udział długotrwale bezrobotnych w stosunku do ogółu bezrobotnych, udział kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych zarejestrowanych.

Biorąc pod uwagę powyższe, na 24 powiaty w województwie lubelskim zidentyfikowano 21 powiatów, w których liczba jednostek nowo zarejestrowanych według REGON na 10 tys. ludności nie przekracza współczynnika 20 % poniżej średniej krajowej. W 23 powiatach wskaźnik udziału osób długotrwale bezrobotnych w stosunku do bezrobotnych ogółem przekracza wspomniany współczynnik 20 %, natomiast wskaźnik stopy bezrobocia rejestrowanego przekracza wskazaną średnią krajową w 9 powiatach. Co więcej, aż w 20 powiatach zdiagnozowano, że udział pracujących w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie w stosunku do ogólnej liczby ludności jest zdecydowanie wyższy od współczynnika 20 % powyżej średniej krajowej, przy czym żaden z powiatów – poza grodzkimi – nie osiąga wskaźnika niższego niż średnia krajowa. Reasumując, zdiagnozowanych zostało 6 powiatów w których kumulują się problemy opisane przez cztery wyżej wymienione wskaźniki (chełmski, hrubieszowski, włodawski, zamojski, lubartowski i krasnostawski). Warto również podkreślić, że w powiecie janowskim zdiagnozowano najwyższy w województwie udział pracujących w rolnictwie (28%), natomiast w powiecie łęczyńskim - najwyższy wskaźnik udziału kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych zarejestrowanych (56%), choć nie przekracza współczynnika 20 % powyżej średniej krajowej. Grupą szczególnego ryzyka w kontekście problemów rynku pracy są osoby długotrwale bezrobotne.

Lubelskie jest obszarem o niskim potencjale rozwojowym, charakteryzuje się m. in. niskim poziomem rozwoju infrastruktury i dostępności do wysokiej jakości usług, w tym edukacyjnych. W celu wskazania obszarów wymagających objęcia koncentracją terytorialną w obszarze edukacji zastosowano wskaźniki takie jak: odsetek dzieci w wieku 3-4 lat objętych edukacją przedszkolną, średnie wyniki sprawdzianów szóstoklasistów oraz gimnazjalistów, odsetek uczniów powtarzających klasę w ogólnej liczbie uczniów w podziale na szkoły podstawowe i gimnazja.

Biorąc pod uwagę współczynnik 20 % poniżej średniej krajowej, na 213 gmin w województwie lubelskim zidentyfikowano 142 gminy z niskim odsetkiem dzieci w wieku 3-4 lat objętych edukacją przedszkolną, przy czym wynik analizowanego wskaźnika wyniósł zero w następujących 19 gminach: Borzechów, Dołhobyczów, Dubienka, Krańczyn, Leśniowice, Łaziska, Mircze, Nielisz, Ostrówek, Radecznicza, Rokitno, Ruda-Huta, Rudnik, Trzeszczany, Tucznia, Wojślawice, Wiryki, Zalesie, Żmudź.

W zakresie edukacji na poziomie szkoły podstawowej i gimnazjum, na podstawie średnich wyników sprawdzianów szóstoklasistów oraz gimnazjalistów zdiagnozowano, że najniższa średnia ocen charakteryzuje powiat parczewski. Tymczasem miasta: Lublin, Zamość, Biała Podlaska i Chełm, znajdują się w czołówce najlepszych w województwie, ze wskazaniem dominującej pozycji pierwszych dwóch. Ponadto, w ramach wskaźnika odsetek uczniów powtarzających klasę w ogólnej liczbie uczniów w podziale na szkoły podstawowe i gimnazja zdiagnozowano, że najwyższy procent uczniów powtarzających klasę występuje w gimnazjum w Czemiernikach (17%) i Cycowie (10%) oraz w szkole podstawowej w Adamowie (13%).

Wykaz obszarów najbardziej dotkniętych ubóstwem/grup docelowych zagrożonych dyskryminacją lub wyłączeniem społecznym został przygotowany na podstawie najnowszych dostępnych danych oraz wskaźników, co nie wyklucza ich cyklicznej weryfikacji celem aktualizacji.

5.2 Strategia służąca zaspokojeniu szczególnych potrzeb obszarów geograficznych/grup docelowych najbardziej dotkniętych ubóstwem oraz, w stosownych przypadkach, wkład zintegrowanego podejścia ustanowionego w umowie partnerstwa

Problemy struktury gospodarczej oraz grupy zagrożone zmarginalizowaniem mają w województwie lubelskim tak szeroki zakres, że trudno jest określić wyodrębnioną pulę alokacji

dedykowaną zdiagnozowanym obszarom. Z tego względu na etapie wyboru projektów zastosowane będą kryteria uwzględniające preferencje dla projektów skierowanych do poszczególnych obszarów czy też grup zagrożonych marginalizacją. Jedną z podstawowych przyczyn ubóstwa (a w konsekwencji zagrożenia wykluczeniem społecznym) jest ograniczony dostęp do wysokiej jakości miejsc pracy wynikający ze słabości sektora przedsiębiorstw. Z tego względu oprócz działań skierowanych bezpośrednio do obszaru rynku pracy niezbędna jest interwencja w obszar edukacji. Poprawa jakości kształcenia poprzez zapewnienie możliwości poszerzania wiedzy i umiejętności na wczesnym jego etapie spowoduje, że na rynek pracy trafią dobrze wykształceni absolwenci. Lepsze dostosowanie edukacji do potrzeb rynku pracy, w tym w szczególności zwrócenie uwagi na kompetencje kluczowe oraz promowanie kreatywności i przedsiębiorczości, może stać się katalizatorem dla rozwijania przedsiębiorczości wykorzystującej wewnętrzne zasoby województwa, a w dłuższym okresie czasu szansą na ograniczanie zjawiska ubóstwa.

W zakresie celu tematycznego *Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją* preferencje uzyskają projekty realizowane w gminach określonych jako obszary o dużym zagrożeniu ubóstwem (w sumie 181 gmin).

W ramach działań realizowanych w obszarze *rynkę pracy* interwencja będzie się koncentrować na wsparciu promowania zatrudnienia i mobilności pracowników w powiatach zaliczanych do grupy obszarów deficytowych o odchyleniu większym niż 20 % wskaźnika średniego dla kraju i będących tym samym w najbardziej niekorzystnym położeniu w kontekście realizacji przedmiotowego celu tematycznego 8. Dodatkowo, dla osób długotrwale bezrobotnych zostanie wyodrębniona alokacja w ramach Osi Priorytetowej 9.

W ramach działań w zakresie zwiększania dostępu do *edukacji* preferencje uzyskają projekty realizowane na obszarze gmin zaliczanych do grupy obszarów deficytowych o odchyleniu większym niż 20 % wskaźnika średniego dla kraju i będących tym samym w najbardziej niekorzystnym położeniu w kontekście realizacji celu tematycznego 10.

W pkt. 5.1. obszary geograficzne najbardziej dotknięte ubóstwem/grupy docelowe o najwyższym ryzyku zagrożenia dyskryminacją lub wyłączeniem społecznym zostały zidentyfikowane na podstawie najnowszych dostępnych danych. Ze względu na dynamikę sytuacji zakłada się cykliczną weryfikację wskaźników, celem aktualizacji wykazu powiatów oraz gmin objętych preferencjami.

Przedsięwzięcia mające na celu zaspokojenie szczególnych potrzeb obszarów geograficznych/grup docelowych najbardziej dotkniętych ubóstwem:

Grupa docelowa/obszar geograficzny	Główne typy działań, które są częścią podejścia zintegrowanego	Oś priorytetowa	Fundusz	Kategoria regionu	Priorytety inwestycyjny
Osoby długotrwale bezrobotne.	Programy aktywizacji zawodowej.	9	EFS	słabo rozwinięty	8.5
Gminy najbardziej dotknięte ubóstwem (zaliczane do grupy obszarów gdzie przynajmniej jeden z dwóch wybranych wskaźników przewyższa 20 % średniej krajowej).	Programy aktywizacji i reintegracji społecznej i zawodowej osób wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym.	11	EFS	słabo rozwinięty	9.4
	Świadczenie usług społecznych i zdrowotnych, w tym wsparcie procesu deinstytucjonalizacji usług.	11	EFS	słabo rozwinięty	9.7

Grupy zagrożone marginalizacją, zamieszkujące lokalnie zdegradowane obszary miejskie.	Działania rewitalizacyjne.	13	EFRR	słabo rozwinięty	9.2
	Programy integracji społecznej.	9, 11	EFS	słabo rozwinięty	8.5, 8.7, 9.4, 9.7

ROZDZIAŁ 6. SZCZEGÓLNE POTRZEBY OBSZARÓW GEOGRAFICZNYCH, KTÓRE CIERPIĄ NA SKUTEK POWAŻNYCH I TRWAŁYCH NIEKORZYSTNYCH WARUNKÓW PRZYRODNICZYCH LUB DEMOGRAFICZNYCH

Rozwój i konkurencyjność regionu są ściśle powiązane z potencjałem kapitału ludzkiego, na który mają wpływ czynniki demograficzne. Województwo lubelskie od wielu lat boryka się z problemem depopulacji wynikającej z niskiego przyrostu naturalnego pogłębianego odpływem migracyjnym.

Niski wskaźnik dzietności, skutkujący szybko zmniejszającą się liczbą dzieci w powiązaniu z wydłużaniem się przeciętnego trwania życia, powoduje znaczące deformacje struktury wiekowej ludności. Rosnąca szybko mediana wieku oznacza postępujący proces starzenia się społeczeństwa. Efekty powyższych zmian odczuwalne są zarówno dla rynku pracy (szanse starszych pracowników na rynku pracy są wyraźnie mniejsze niż pracowników młodszych) jak i dla sfery usług społecznych (szybko przyrasta liczba osób w wieku poprodukcyjnym, korzystających z tego typu usług). Migracje, szczególnie osób młodych, dodatkowo pogłębiają te niekorzystne procesy. Główną motywacją wyjazdów jest chęć znalezienia pracy odpowiadającej aspiracjom poszczególnych osób. Słabo rozwinięty w regionie sektor przedsiębiorstw nie jest jeszcze w stanie wygenerować dużej liczby atrakcyjnych miejsc pracy, a bliskość Warszawy oraz szersza oferta innych państw UE stanowią znaczącą konkurencję.

Problemy demograficzne w województwie lubelskim dotyczą zarówno miast, jak i obszarów wiejskich, przy czym zjawiska te są najmocniej odczuwalne na obszarach wiejskich położonych w znacznej odległości od większych miast. Stwarza to wysokie ryzyko dalszej depopulacji oraz zwiększania się skali ubóstwa na obszarach peryferyjnych. Co więcej, wśród ogółu bezrobotnych w województwie lubelskim przeważają mieszkańcy wsi, a wysoka stopa bezrobocia II świadczy m.in. o wysokim ukrytym bezrobociu na obszarach wiejskich.

Niekorzystne zmiany demograficzne są jednym z głównych wyzwań rozwojowych województwa lubelskiego. Oddziałują one bardzo silnie na rynek pracy, edukację oraz usługi publiczne. Interwencja RPO WL 2014-2020 będzie skupiała się przede wszystkim na działaniach sprzyjających tworzeniu miejsc pracy, zarówno poprzez wsparcie samych przedsiębiorstw, jak i poprzez tworzenie otoczenia sprzyjającego przedsiębiorczości i innowacjom. Większa liczba wysokiej jakości miejsc pracy wpłynie na zwiększenie atrakcyjności regionu (zahamowanie odpływu migracyjnego) oraz na zmniejszanie liczby pracujących w rolnictwie. Ze względu na fakt, iż tendencje związane ze starzeniem się społeczeństwa należy uznać za zjawisko trwałe, podjęte zostaną działania mające na celu zwiększenie aktywności zawodowej i społecznej (w szczególności osób starszych) oraz poprawę dostępu do usług publicznych.

ROZDZIAŁ 7. INSTYTUCJE I PODMIOTY ODPOWIEDZIALNE ZA ZARZĄDZANIE, KONTROLĘ I AUDYT ORAZ ROLA PARTNERÓW

7.1 Odpowiednie instytucje i podmioty

Wykaz IZ, IC, IA, IP oraz dane kontaktowe:

Instytucja/podmiot	Nazwa instytucji/podmiotu oraz departamentu lub jednostki	Kierownictwo instytucji / podmiotu (funkcja lub stanowisko)
Podmiot udzielający desygnacji	Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju	Minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego
Instytucja Zarządzająca	Zarząd Województwa Lubelskiego	Marszałek Województwa Lubelskiego
Instytucja Certyfikująca (jeśli dotyczy)	Zarząd Województwa Lubelskiego	Marszałek Województwa Lubelskiego
Instytucja Audytowa	Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej (Ministerstwo Finansów)	Minister właściwy do spraw finansów publicznych
Podmiot, do którego Komisja Europejska będzie kierowała płatności	Ministerstwo Finansów	Minister właściwy do spraw finansów publicznych

Dane kontaktowe:

Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju

ul. Wspólna 2/4
00-926 Warszawa

Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej w Ministerstwie Finansów

ul. Świętokrzyska 12
00-916 Warszawa

Departament Instytucji Płatniczej w Ministerstwie Finansów

ul. Świętokrzyska 12
00-916 Warszawa

Zarząd Województwa Lubelskiego

ul. Spokojna 4
20-074 Lublin

System instytucjonalny w ramach programu jest zgodny z system instytucjonalnym dla polityki spójności, opisanym w Umowie Partnerstwa.

Funkcje **Instytucji Koordynującej realizację UP** pełni minister właściwy ds. rozwoju regionalnego. Funkcję **Instytucji Zarządzającej** RPO WL pełni Zarząd Województwa Lubelskiego. Instytucja Zarządzająca pełni równocześnie funkcję **Instytucji Certyfikującej**. Nie wyklucza się powierzenia części zadań **Instytucji Pośredniczącej**, której rola i funkcje określone zostaną w stosownym porozumieniu międzyinstytucjonalnym. Nie wyklucza się także powierzenia części zadań **Instytucji Wdrażającej**. Delegowanie zadań będzie miało miejsce jedynie wtedy, gdy będzie prowadzić do poprawy skuteczności i efektywności wdrażania programu.

Szczegółowe zasady funkcjonowania systemu zarządzania, kontroli, monitoringu, ewaluacji, informacji i promocji, systemu IT przyjęte w Programie wynikają z Umowy Partnerstwa i właściwych przepisów rozporządzeń.

Instytucja Zarządzająca odpowiada za zarządzanie programem operacyjnym zgodnie z zasadą należytego zarządzania finansami. Zgodnie z art. 125 rozporządzenia ramowego Instytucja Zarządzająca w szczególności:

- a) wspiera prace komitetu monitorującego, o którym mowa w art. 47 rozporządzenia ramowego, i dostarcza mu informacje wymagane do wykonywania jego zadań, w szczególności dane dotyczące postępów programu operacyjnego w osiąganiu celów, dane finansowe i dane odnoszące się do wskaźników i celów pośrednich;
- b) opracowuje roczne i końcowe sprawozdania z wdrażania, o których mowa w art. 50 rozporządzenia ramowego, i po ich zatwierdzeniu przez komitet monitorujący przedkłada je Komisji;
- c) udostępnia instytucjom pośredniczącym oraz beneficjentom informacje, które są istotne odpowiednio dla wykonywania ich zadań i wdrażania operacji;
- d) ustanawia system elektronicznej rejestracji i przechowywania danych dotyczących każdej operacji, które są niezbędne do monitorowania, ewaluacji, zarządzania finansowego, weryfikacji i audytu, w tym danych dotyczących poszczególnych uczestników operacji, w stosownych przypadkach;
- e) zapewnia, aby dane, o których mowa w lit. d), były gromadzone, wprowadzane do systemu, o którym mowa w lit. d) i tam przechowywane, a dane na temat wskaźników były podzielone według płci w przypadkach wymaganych na podstawie załączników I i II do rozporządzenia w sprawie EFS;
- f) sporządza i, po zatwierdzeniu, stosuje odpowiednie procedury wyboru i kryteria, które:
 - zapewniają, że operacje przyczynią się do osiągnięcia celów szczegółowych i rezultatów odpowiednich priorytetów;
 - są niedyskryminacyjne i przejrzyste;
 - uwzględniają ogólne zasady ustanowione w art. 7 i 8 rozporządzenia ramowego;
- g) zapewnia, aby wybrana operacja wchodziła w zakres funduszu lub funduszy polityki spójności oraz aby mogła być przypisana do kategorii interwencji c) zapewnia, aby beneficjent otrzymał dokument określający;
- h) warunki wsparcia dla każdej operacji, w tym szczegółowe wymagania dotyczące produktów lub usług, które mają być dostarczone w ramach operacji, plan finansowy oraz termin realizacji;
- i) upewnia się przed zatwierdzeniem operacji, że beneficjenci dysponują administracyjną, finansową i operacyjną zdolnością do spełnienia warunków, o których mowa w art. 125 ust. 3 lit. c);
- j) upewnia się, że jeżeli operacja rozpoczęła się przed dniem złożenia wniosku o dofinansowanie do instytucji zarządzającej, przestrzegano obowiązujących przepisów prawa dotyczących danej operacji;
- k) zapewnia, aby operacje wybrane do dofinansowania z funduszy nie obejmowały przedsięwzięć będących częścią operacji, które zostały objęte lub powinny być zostać objęte procedurą odzyskiwania zgodnie z art. 71 rozporządzenia ramowego w następstwie przeniesienia działalności produkcyjnej poza obszar objęty programem;
- l) określa kategorie interwencji;
- m) kontroluje, czy dofinansowane produkty i usługi zostały dostarczone, czy wydatki deklarowane przez beneficjentów zostały zapłacone oraz, czy spełniają one obowiązujące przepisy prawa, wymagania programu operacyjnego oraz warunki wsparcia operacji;
- n) zapewnia, aby beneficjenci uczestniczący we wdrażaniu operacji, których koszty zwracane są na podstawie faktycznie poniesionych kosztów kwalifikowalnych, prowadzili oddzielny

system księgowości lub korzystali z odpowiedniego kodu księgowego dla wszystkich transakcji związanych z operacją;

- o) wprowadza skuteczne i proporcjonalne środki zwalczania nadużyć finansowych, uwzględniając stwierdzone rodzaje ryzyka;
- p) ustanawia procedury zapewniające przechowywanie zgodnie z wymogami art. 72 lit. g) rozporządzenia ramowego wszystkich dokumentów dotyczących wydatków i audytów wymagane do zapewnienia właściwej ścieżki audytu;
- q) sporządza deklarację zarządczą i roczne podsumowanie, o których mowa w art. 59 ust. 5 lit. a) i b) rozporządzenia finansowego.

Zgodnie z art. 126 **Institucja Certyfikująca** programu operacyjnego odpowiada w szczególności za:

- a) sporządzanie i przedstawianie Komisji wniosków o płatność i poświadczanie, że wynikają one z wiarygodnych systemów księgowych, są oparte na weryfikowalnych dokumentach potwierdzających i były przedmiotem weryfikacji przeprowadzonych przez instytucję zarządzającą;
- b) sporządzanie zestawienia wydatków, o którym mowa w art. 59 ust. 5 lit. a) rozporządzenia finansowego;
- c) poświadczanie kompletności, rzetelności i prawdziwości zestawienia wydatków oraz poświadczanie, że wydatki ujęte w tym zestawieniu są zgodne z obowiązującymi przepisami prawa oraz zostały poniesione w związku z operacjami wybranymi do finansowania zgodnie z kryteriami mającymi zastosowanie do programu operacyjnego i zgodnymi z obowiązującymi przepisami prawa;
- d) zapewnienie, by istniał system, w którym rejestruje się i przechowuje, w formie elektronicznej, dokumentację księgową w odniesieniu do każdej operacji, zdolny do obsługi wszystkich danych wymaganych do sporządzenia wniosków o płatność i zestawienia wydatków, w tym rozliczeń kwot;
- e) sporządzanie i przedstawianie Komisji wniosków o płatność i poświadczanie, że wynikają one z wiarygodnych systemów księgowych, są oparte na weryfikowalnych dokumentach potwierdzających i były przedmiotem weryfikacji przeprowadzonych przez instytucję zarządzającą;
- f) sporządzanie zestawienia wydatków, o którym mowa w art. 59 ust. 5 lit. a) rozporządzenia finansowego;
- g) poświadczanie kompletności, rzetelności i prawdziwości zestawienia wydatków oraz poświadczanie, że wydatki ujęte w tym zestawieniu są zgodne z obowiązującymi przepisami prawa oraz zostały poniesione w związku z operacjami wybranymi do finansowania zgodnie z kryteriami mającymi zastosowanie do programu operacyjnego i zgodnymi z obowiązującymi przepisami prawa;
- h) zapewnienie, by istniał system, w którym rejestruje się i przechowuje, w formie elektronicznej, dokumentację księgową w odniesieniu do każdej operacji, zdolny do obsługi wszystkich danych wymaganych do sporządzenia wniosków o płatność i zestawienia wydatków, w tym rozliczeń kwot podlegających odzyskaniu, kwot odzyskanych i kwot wycofanych po anulowaniu całości lub części wkładu na rzecz operacji lub programu operacyjnego;
- i) zapewnienie, do celów sporządzania i składania wniosków o płatność, aby otrzymała od instytucji zarządzającej odpowiednie informacje na temat procedur i weryfikacji przeprowadzonych w odniesieniu do wydatków;
- j) uwzględnienie, podczas sporządzania i składania wniosków o płatność, wyników wszystkich audytów przeprowadzonych przez instytucję audytową lub na jej odpowiedzialność;
- k) utrzymywanie w formie elektronicznej zapisów księgowych dotyczących wydatków zadeklarowanych Komisji oraz odpowiadającego im wkładu publicznego wypłaconego na rzecz beneficjentów;

- l) prowadzenie ewidencji kwot podlegających odzyskaniu i kwot wycofanych po anulowaniu całości lub części wkładu na rzecz operacji. Kwoty odzyskane są zwracane do budżetu Unii przed zamknięciem programu operacyjnego poprzez potrącenie ich z następnego zestawienia wydatków.

Institucja Audytowa zapewnia prowadzenie audytów prawidłowego funkcjonowania systemu zarządzania i kontroli programu operacyjnego, na podstawie stosownej próby operacji w oparciu o zadeklarowane wydatki. Zadeklarowane wydatki są poddawane audytowi na podstawie reprezentatywnej próby i co do zasady z wykorzystaniem statystycznych metod doboru próby.

Institucja Audytowa sporządza:

- a) opinię audytową zgodnie z art. 59 art. 5 akapit drugi rozporządzenia finansowego;
- b) sprawozdanie z kontroli, przedstawiające główne wyniki audytów, w tym ustalenia dotyczące defektów stwierdzonych w systemach zarządzania i kontroli, oraz proponowane i wdrożone działania naprawcze.

Do zadań **podmiotu udzielającego desygnacji** należy w szczególności:

- a) udzielanie desygnacji odpowiednim podmiotom,
- b) prowadzenie kontroli służących potwierdzeniu utrzymania kryteriów desygnacji przez odpowiednie podmioty, wytypowane w wyniku przeprowadzonej analizy ryzyka;
- c) prowadzenie doraźnych kontroli w przypadku uzasadnionego podejrzenia, iż odpowiedni podmiot przestał spełniać którekolwiek z kryteriów desygnacji;
- d) zawieszanie desygnacji, w przypadku zaprzestania spełniania przez odpowiedni podmiot, warunków utrzymania desygnacji,
- e) wycofanie desygnacji, w przypadku niezrealizowania przez odpowiedni podmiot, właściwych działań naprawczych.

System informatyczny

Lokalny System Informatyczny (LSI2014) powstaje w celu rejestrowania i przechowywania danych dotyczących każdego projektu, niezbędnych do monitorowania, oceny, zarządzania finansowego, kontroli i audytu oraz na potrzeby monitorowania i ewaluacji projektów współfinansowanych z RPO WL. Wszystkie dane, jak również kontakt z interesantami oraz beneficjentami, prowadzone będą w formie elektronicznej już od momentu założenia konta w LSI2014, które umożliwi wypełnianie i składanie wszelkich wniosków oraz załączników. Wszystkie dokumenty przekazywane przez interesantów oraz beneficjentów będą przekazywane w formie elektronicznej po uprzednim ich podpisaniu bezpiecznym podpisem kwalifikowanym lub profilem zaufanym systemu ePUAP.

System zgodnie z wytycznymi wydanymi przez Ministra Rozwoju Regionalnego będzie w minimalnym wymaganym zakresie zasilany centralny system informatyczny SL 2014. Będzie to realizowane z wykorzystaniem wdrożonych w systemie centralnym usług elektronicznych (Web Service). Po osiągnięciu przez projekt konkretnego etapu w systemie LSI2014 dane zgromadzone w systemie zostaną zapisane w zdefiniowanym standardzie i automatycznie przekazane do systemu SL 2014.

Dostęp do danych zgromadzonych w LSI2014 mają:

- a) Wszystkie instytucje uczestniczące w realizacji programów operacyjnych, tj. między innymi instytucja zarządzająca, instytucje pośredniczące, instytucje wdrażające, instytucja audytowa, w zakresie niezbędnym dla prawidłowego realizowania swoich zadań;
- b) Wnioskodawcy oraz beneficjenci w zakresie danych dotyczących realizowanych przez nich projektów.

Jeżeli SL 2014 umożliwi automatyczną autoryzację użytkowników (za pośrednictwem systemu ePUAP) oraz udostępni usługi sieciowe umożliwiające ewidencjonowanie danych dotyczących RPO i obsługę procesów związanych z certyfikacją wydatków, wówczas operacje wykonywane w LSI2014

zostaną automatycznie przeniesione i odwzorowane w systemie SL 2014. W przeciwnym wypadku pracownicy RPO będą zobligowani do podwójnego wykonywania wszelkich operacji związanych z ewidencjonowaniem danych dotyczących RPO oraz certyfikacją wydatków.

Informacja i promocja

IZ jest odpowiedzialna za zapewnienie właściwej informacji i promocji programu operacyjnego.

W celu zapewnienia skutecznej koordynacji działań komunikacyjnych – zgodnie z założeniami UP - prowadzonych przez poszczególne instytucje Polska, opracowuje horyzontalny dokument - wspólną strategię komunikacji polityki spójności.

W oparciu o wspólną strategię komunikacji IZ, zgodnie z art. 116 rozporządzenia ramowego, opracowuje dla RPO WL strategię komunikacji, będącą podstawą prowadzenia działań informacyjnych i promocyjnych dla tego programu.

IZ przygotowuje również roczne plany działań o charakterze wykonawczym.

Działania informacyjne i promocyjne wspierają realizację krajowego/ regionalnego programu.

Wsparcie to będzie realizowane w szczególności poprzez:

- informowanie potencjalnych beneficjentów o możliwościach finansowania w ramach programu oraz sposobach jego pozyskania,
- dostarczanie beneficjentom informacji potrzebnych do realizacji projektów na ich różnych etapach,
- upowszechnianie wśród mieszkańców województwa roli oraz osiągnięć polityki spójności i funduszu /funduszy przez działania informacyjne i promocyjne na temat efektów i wpływu programu oraz poszczególnych projektów, a także w stosownym zakresie UP.

Kluczowe jest, aby realizując działania informacyjno-promocyjne w perspektywie programowej 2014-2020 dążyć do wzmocnienia koordynacji działań, celem utrzymania wysokiej spójności przekazu i komplementarności komunikatów oraz narzędzi.

Wyzwaniem leżącym u podstaw skutecznej komunikacji, będzie opracowanie dokumentów skierowanych do potencjalnych beneficjentów i beneficjentów, a także materiałów przeznaczonych do komunikacji w mediach, z zastosowaniem czytelnego i zrozumiałego powszechnie języka.

W okresie 2014-2020 należy położyć większy nacisk na wykorzystanie potencjału komunikacyjnego samych beneficjentów.

Kluczowe jest również wdrażanie polityk horyzontalnych, jak równy dostęp do informacji dla osób niepełnosprawnych, dbałość o środowisko naturalne oraz współpraca z partnerami społeczno-gospodarczymi.

Zarządzanie finansowe

RPO WL 2014-2020 jest programem operacyjnym finansowanym ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) i Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS). Obszarem realizacji programu jest obszar województwa. Województwo jest zaliczone do regionów słabiej rozwiniętych.

Zgodnie z UP alokacja środków unijnych na Program wynosi 1 607 200 000 EUR EFRR i 621 600 000 EUR EFS. Minimalne zaangażowanie środków krajowych - szacowane na podstawie art. 120 rozporządzenia ramowego zakładającego maksymalny poziom dofinansowania każdej osi priorytetowej EFRR i EFS w regionach słabiej rozwiniętych na poziomie 85% - wynosi w momencie programowania 393 317 647 EUR. W realizację programu zaangażowane będą środki krajowe publiczne i prywatne. Zakłada się, że ostateczne zaangażowanie środków krajowych, głównie prywatnych w momencie zamknięcia programu będzie mogło być wyższe w zależności od zakresu i stopnia udzielania pomocy publicznej w ramach programu.

Podstawa certyfikacji

Podstawę obliczania wkładu UE w ramach Programu stanowią całkowite wydatki kwalifikowalne.

Kategorie regionów

Program jest realizowany na obszarze jednego województwa zaliczanego do kategorii regionów słabiej rozwiniętych.

Rezerwa wykonania

W Programie wyodrębniona została rezerwa wykonania w wysokości 6% jego całkowitej alokacji EFRR oraz 6% jego całkowitej alokacji EFS.

Udział rezerwy wykonania w podziale na lata dla każdego roku wynosi 6% EFRR i 6% EFS.

Rezerwa wykonania ustanawiana jest w każdej osi priorytetowej Programu w przedziale od 5% do 7% alokacji przeznaczanej na daną oś priorytetową, z wyjątkiem osi Pomoc techniczna (finansowane wyłącznie z EFS), dla której zgodnie z przepisami nie ustanowiono rezerwy (wyłączenie osi pomocy technicznej wymaga dla zachowania wymaganego poziomu na funduszu w programie odpowiedniego zwiększenia rezerwy na inną/inne osie EFS).

Koncentracja tematyczna

Założone w Programie poziomy koncentracji wynikają z UP i pozwalają zachować wymagane na poziomie UP przez rozporządzenia unijne poziomy koncentracji.

7.2 Zaangażowanie właściwych partnerów

7.2.1 Przedsięwzięcia podjęte w celu zaangażowania właściwych partnerów w przygotowanie programu operacyjnego oraz rola tych partnerów we wdrażaniu, monitorowaniu i ewaluacji programu operacyjnego

Zasada partnerstwa jest jednym z najważniejszych elementów programowania funduszy UE objętych zakresem Wspólnych Ram Strategicznych. Dlatego też Samorząd Województwa Lubelskiego dokłada wszelkich starań, aby czynnie włączać do współpracy partnerów (wymienionych w art. 5 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) Nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r.) na każdym etapie opracowywania Programu, a następnie jego realizacji.

Na początkowym etapie przygotowania RPO WL 2014 – 2020 istotne znaczenie miało **partnerstwo wewnątrzinstytucjonalne w ramach Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie**, którego przejawem była i jest ścisła współpraca pomiędzy jego jednostkami.

Zgodnie z zapisami Regulaminu Organizacyjnego Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie jednostką odpowiedzialną za koordynację prac związanych z przygotowaniem przyszłego RPO WL jest Departament Regionalnego Programu Operacyjnego (DRPO). W związku z powyższym w ramach prac nad przygotowaniem RPO WL 2014 – 2020, DRPO zainicjował partnerstwo i ścisłą współpracę z Departamentem Europejskiego Funduszu Społecznego (DEFS) - jako podmiotem odpowiedzialnym za wdrażanie komponentu regionalnego PO KL dla województwa lubelskiego w perspektywie 2007-2013 oraz Departamentem Polityki Regionalnej (DPR) - jako podmiotem odpowiedzialnym za opracowanie, monitorowanie, ewaluację i aktualizację Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego, ale także z innymi podmiotami, których zaangażowanie merytoryczne niezbędne było do właściwego przygotowania Programu. Zasady tego partnerstwa opisane zostały w dokumencie pn. *Plan działań dotyczących organizacji prac nad przygotowaniem Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020 (Action Plan 2014 – 2020)*, przyjętym przez Zarząd Województwa Lubelskiego w maju 2012 r. Dokument ten określa działania, mające na celu zapewnienie efektywnego i skutecznego procesu przygotowania RPO WL 2014 – 2020, a także podmioty, których zaangażowanie w powyższe prace jest konieczne

ze względu na posiadaną wiedzę i kompetencje wraz z zakresem ich odpowiedzialności, zakres przedmiotowy prac oraz ich harmonogram.

Ścisłe partnerstwo wewnątrzinstytucjonalne w ramach UMWL oraz bliska współpraca pomiędzy DRPO i DEFS jest dowodem wysokiej świadomości w województwie o konieczności łączenia wsparcia miękkiego i twardego, zwłaszcza, iż nowy RPO WL jest programem dwufunduszowym. Ponadto zaangażowanie w przygotowanie przyszłego RPO WL podmiotów specjalizujących się w różnych dziedzinach, wynika z faktu, iż w przyszłej perspektywie finansowej główną ideą przewodnią udzielanego wsparcia ma być podejście zintegrowane, polegające na wielosektorowym oddziaływaniu na rozwój. Dlatego też, DRPO inicjując współpracę w ramach powyższego procesu, widział **konieczność zharmonizowania i skoordynowania wsparcia udzielanego z różnych dziedzin rozwoju regionu, a także uwzględnienia zagadnienia komplementarności wsparcia.**

Oprócz podmiotów, funkcjonujących w strukturze instytucjonalnej UMWL, w prace nad przygotowaniem Programu zostali włączeni przedstawiciele strony rządowej, samorządowej, gospodarczej (przedsiębiorstwa i ich zrzeszenia), a także społecznej (organizacje pozarządowe oraz związki zawodowe). Szczegółowa lista partnerów zamieszczona została w punkcie 12.3. Wybór partnerów bazował na doświadczeniach perspektywy 2007-2013, ze szczególnym uwzględnieniem funkcjonowania Komitetu Monitorującego Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007-2013 oraz Podkomitetu Monitorującego Program Operacyjny Kapitał Ludzki na lata 2007-2013. Ponadto podstawowymi kryteriami wyboru partnerów były:

- trafność – partnerzy musieli być powiązani tematycznie z obszarami wsparcia,
- proporcjonalność – zapewnienie wszystkim zainteresowanym partnerom reprezentacji,
- wiedza i doświadczenie – dające gwarancję wysokiej jakości dialogu merytorycznego.

Partnerzy ci zostali włączeni w proces programowania w różny sposób.

Na mocy w/w dokumentu, w celu merytorycznego wsparcia prac nad przygotowaniem RPO WL 2014 – 2020, powołano 8 Tematycznych Grup Roboczych (TGR), które zajmują się określonymi dziedzinami tematycznymi jako potencjalnymi obszarami wsparcia w przyszłym Programie. W skład każdej grupy weszli przedstawiciele poszczególnych, zaangażowanych merytorycznie, jednostek UMWL, a także **eksperti zewnętrzeni**, których doświadczenie wykorzystywane było do konsultacji proponowanych rozwiązań, m.in. specjaliści z danej dziedziny, przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego, przedstawiciele środowiska naukowego, przedstawiciele instytucji, beneficjenci, których projekty zidentyfikowane zostały jako dobre praktyki. **Ww. skład poszczególnych TGR i przyjęty model współpracy sprzyjały zapewnieniu ciągłych konsultacji wewnątrzurzędowych kształtu przyszłego RPO WL 2014 – 2020.**

W ramach procesu przygotowania RPO WL 2014 – 2020 partnerzy zaangażowani zostali również poprzez przeprowadzenie **Ankiety dotyczącej perspektywy finansowej 2014 – 2020 w województwie lubelskim** (dalej: *Ankieta*). Ankieta została rozesłana do respondentów (w liczbie ok. 1400) należących do różnych grup podmiotów, tj.: jednostki samorządu terytorialnego, inne jednostki sektora publicznego, przedsiębiorcy, instytucje otoczenia biznesu, organizacje przedsiębiorców, pracodawców, szkoły wyższe, jednostki naukowe, badawcze, parki naukowe, organizacje pozarządowe / społeczne, szkoły, zakłady opieki zdrowotnej. Celem głównym *Ankiety* była identyfikacja potrzeb, oczekiwań, a przede wszystkim planów i zamierzeń podmiotów funkcjonujących w województwie lubelskim, które zainteresowane są pozyskaniem środków z RPO WL 2014 – 2020. Analizie poddano 340 pełnych odpowiedzi. Wnioski płynące z wypełnionych ankiet zostały wzięte pod uwagę w pracach nad przyszłym RPO WL 2014 – 2020, ułatwiając identyfikację potrzeb i oczekiwań w zakresie wsparcia, jakie będzie udzielane w ramach Programu.

Istotnym elementem procesu włączania partnerów w przygotowanie Programu było poddanie „*Wstępnego projektu Regionalnego Programu Operacyjnego na lata 2014-2020*”, zatwierdzonego przez Zarząd Województwa Lubelskiego w dn. 28 maja 2013 r., **wstępnym**

konsultacjom społecznym, które przeprowadzone zostały w dn. 2 lipca – 16 sierpnia 2013 r. za pośrednictwem strony internetowej www.rpo.lubelskie.pl. Na potrzeby dialogu z partnerami oraz w celu optymalnych możliwości zgłaszania uwag i komentarzy uruchomiona została skrzynka poczty elektronicznej i przygotowany wzór formularza do konsultacji. W terminie wyznaczonym na konsultacje wpłynęło 65 wypełnionych kwestionariuszy z uwagami. Po wnikliwej ich analizie, szereg uwag zostało uwzględnionych i wprowadzonych do kolejnej wersji Programu.

Ponadto, w ramach przygotowań do opracowania projektu RPO WL 2014 – 2020, zgodnie z rekomendacjami Międzyresortowego Zespołu ds. Programowania i Wdrażania Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności, Zarząd Województwa Lubelskiego powołał **Grupę roboczą ds. wsparcia przygotowania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014- 2020** (dalej: Grupa). Sposób wyboru partnerów do przedmiotowej Grupy został oparty o zasadę reprezentatywności / przedstawicielstwa oraz powszechności, a także przejrzystości i bezstronności. Do pracy w grupie zostały wybrane podmioty, których zaangażowanie w powyższe prace jest konieczne ze względu na posiadaną wiedzę i kompetencje. Skład został zaprojektowany tak, aby odzwierciedlić szeroki zakres wsparcia i różne dziedziny rozwoju, a zasiadające w nim osoby posiadały wiedzę, kompetencje i doświadczenie w reprezentowanych dziedzinach. Grupa składa się z 49 członków reprezentujących stronę rządową, samorządową oraz partnerów społecznych i gospodarczych. Pierwsze posiedzenie Grupy odbyło się 21 sierpnia 2013 r. Prace Grupy roboczej, są kolejnym przykładem realizacji zasady partnerstwa na etapie programowania nowej perspektywy finansowej. Głównym zadaniem Grupy jest wypracowanie wniosków i rekomendacji, które będą uzupełniały projekt RPO WL lub wskazywały na konieczność wprowadzania zmian w już istniejących zapisach, poprzez wykorzystanie praktycznej wiedzy i doświadczenia, uzupełnianych w usystematyzowany sposób wiedzą naukową. Partnerzy pełnią również funkcje opiniotwórczo-konsultacyjne jako rzecznicy grup reprezentowanych środowisk. Uczestnicy Grupy skupiają się na analizie planowanych obszarów wsparcia w kontekście potrzeb społeczno-ekonomicznych, a także rozważają, czy ich realizacja przyczyni się do osiągnięcia pożądaných celów rozwojowych oraz zaspokojenia potrzeb i rozwiązania zdiagnozowanych problemów.

Najważniejszym działaniem realizującym zasadę partnerstwa były **konsultacje społeczne**, przeprowadzone w trybie art. 19a, w związku z art. 6 ust. 2-4 *Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju*, projektu Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020, zatwierdzonego przez Zarząd Województwa Lubelskiego w dniu 1 października 2013 r. Konsultacje trwały w okresie od 3 października do 22 listopada 2013 r. W czasie ich trwania ogółem wpłynęło **369 uwag** do projektu RPO WL, zgłoszonych przez 66 podmiotów. W konsultacjach wzięło udział 10 różnych kategorii podmiotów, najbardziej reprezentatywną grupę stanowiły organizacje pozarządowe. Zgłaszane uwagi dotyczyły większości rozdziałów Projektu Programu. Pod względem tematycznym aż 260 zgłoszonych uwag dotyczyło przede wszystkim opisu i zakresu wsparcia zaprojektowanych Osi priorytetowych Programu (typy przedsięwzięć, grupy docelowe, rodzaje beneficjentów, alokacja środków). Najwięcej uwag tj. 34 dotyczyło Osi priorytetowej 12 *Włączenie społeczne*. Znaczna część zaproponowanych zmian odnosiła się do diagnozy sytuacji społeczno - gospodarczej województwa lubelskiego tj. Rozdziału 1. W ramach procesu konsultacji społecznych projektu RPO WL zorganizowano również 11 spotkań konsultacyjnych, w tym 10 spotkań w regionie, z których każde przeznaczone było dla podmiotów z terenu dwóch powiatów województwa lubelskiego oraz jedną ogólną konferencję zorganizowaną w Lublinie. Spotkania w regionie w ramach konsultacji społecznych zorganizowane były z dala od dużych miast i stolic poszczególnych powiatów, w celu konsultowania dokumentu w środowiskach lokalnych, na najniższym szczeblu samorządowym. Wynikające z konsultacji społecznych rekomendacje i wypracowane wnioski zostały poddane dokładnej i pogłębionej analizie, a następnie wykorzystane do weryfikacji i uzupełnienia projektu RPO WL. Sprawozdanie z konsultacji zostało zatwierdzone przez Zarząd Województwa Lubelskiego i umieszczone na stronie internetowej www.npf.rpo.lubelskie.pl.

Realizację zasady partnerstwa na etapie wdrażania zapewni Komitet Monitorujący, w którego wielopoziomowym składzie będą uczestniczyli przedstawiciele reprezentujący organy regionalne, lokalne, miejskie, partnerów społecznych i gospodarczych oraz podmioty reprezentujące społeczeństwo obywatelskie na zasadach pełnoprawnych członków. W Komitecie Monitorującym zachowana zostanie równowaga podziału miejsc w odniesieniu do przedstawicieli poszczególnych grup wchodzących w jego skład, zapewniając jak najwyższą efektywność w wykonywaniu powierzonych zadań. Szczegółowe zadania Komitetu Monitorującego będą wynikały z przepisów rozporządzenia ramowego.

Na etapie monitorowania i ewaluacji zasada partnerstwa będzie uwzględniona poprzez przekazywanie partnerom informacji o postępie realizacji Programu w systemie sprawozdawczości. Ponadto zastosowane zostaną doraźne środki w postaci wywiadów i ankiet z partnerami społecznymi, mające na celu poznanie ich opinii, uwag, które będą wykorzystane w procesie ewaluacji RPO WL 2014 – 2020.

7.2.2. Granty globalne (EFS)

Nie dotyczy.

7.2.3. Środki przeznaczone na budowanie potencjału

Nie dotyczy.

ROZDZIAŁ 8. KOORDYNACJA MIĘDZY FUNDUSZAMI POLITYKI SPÓJNOŚCI, EFRROW, EFMR ORAZ INNYMI UNIJNYMI I KRAJOWYMI INSTRUMENTAMI FINANSOWANIA ORAZ EBI

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (RPO WL 2014–2020) jest jednym z instrumentów realizacji *Umowy Partnerstwa* (UP) tj. dokumentu, który określa strategię działań rozwojowych Polski, Jej priorytety i warunki efektywnego i skutecznego korzystania z funduszy objętych zakresem Wspólnych Ram Strategicznych w celu realizacji unijnej Strategii na rzecz inteligentnego, trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu. UP formułuje więc krajowe ramy interwencji w ramach Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS), Funduszu Spójności (FS), Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego (EFMR) w latach 2014-2020.

Ze względu na fakt, iż cele rozwojowe będą osiągnięte w wyniku interwencji realizowanych przez ww. fundusze UE, a także instrumenty krajowe na różnych poziomach zarządzania (za które są odpowiedzialne różne podmioty), w ramach RPO WL 2014–2020 przewidziano szereg mechanizmów koordynacji wsparcia tak, aby planowane działania były komplementarne, a ich realizacja przyniosła największą wartość dodaną oraz aby uzyskać efekt synergii, niezbędny dla osiągnięcia celów UP i celów RPO WL 2014-2020. Stosowanie i promowanie zasady komplementarności przyczynić ma się do racjonalizacji wydatkowania funduszy oraz większej efektywności podejmowanych działań.

Podmiotem odpowiedzialnym za zapewnienie właściwych mechanizmów koordynacyjnych Programu będzie Instytucja Zarządzająca RPO WL na lata 2014-2020.

Do wspólnych mechanizmów koordynacji należy zaliczyć:

1. Kontrakt terytorialny

Koordynacji działań pomiędzy poszczególnymi funduszami WRS i środkami krajowymi oraz w układzie programy i działania krajowe a działania realizowane na poziomie wojewódzkim i lokalnym służy wdrożenie koncepcji kontraktu terytorialnego. Kontrakt terytorialny wykorzystany jest przede wszystkim do uzgadniania interwencji funduszy WRS oraz powiązanych z nimi

wybranych środków krajowych w odniesieniu do określonych terytoriów i zapewnia tym samym indywidualizację podejścia w zależności od cech konkretnego regionu/terytorium i racjonalizuje wydatkowanie środków, w szczególności sektorowych krajowych. Kontrakt terytorialny jest więc umową zawieraną pomiędzy rządem a samorządem terytorialnym, której przedmiotem są uzgodnione wspólnie cele rozwoju dotyczące danego terytorium, zasady realizacji interwencji oraz przedsięwzięcia priorytetowe, które mają istotne znaczenie dla rozwoju określonego w niej terytorium oraz sposób ich koordynacji.

2. Wzmocnienie interwencji na poziomie regionalnym

a) Dwufunduszowe regionalne programy operacyjne

Programowanie i wdrażanie dwufunduszowych programów regionalnych daje możliwość programowania celów rozwojowych, a nie poszczególnych funduszy UE, co przyczynia się do zwiększenia komplementarności i efektywności interwencji oraz ściślejszego strategicznego powiązania ze sobą projektów infrastrukturalnych i projektów miękkich. Takie podejście sprzyja również silniejszym powiązaniom i koordynacji działań podejmowanych w regionach przez podmioty zaangażowane w realizację programów.

b) Wdrażanie części programu finansowanego z EFRROW na poziomie regionalnym

W przypadku programu finansowanego z EFRROW, część działań będzie wdrażana na poziomie regionalnym przy współudziale samorządów województw, co pozwoli na zwiększenie stopnia koordynacji pomiędzy działaniami EFS, EFRR oraz EFRROW na rzecz obszarów wiejskich.

3. Komitet ds. Umowy Partnerstwa

Wiodąca rola w zakresie wypełnienia koordynacji realizacji i uzyskania celów wsparcia, określonych w UP, będzie należeć do ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego oraz tzw. **Komitet Koordynacyjny ds. Umowy Partnerstwa (KK UP)**, w skład którego wejdą przedstawiciele instytucji zarządzających programami operacyjnymi, ministra właściwego ds. gospodarki, odpowiedzialnego za koordynację strategii Europa 2020, ministra właściwego ds. rolnictwa, ministra właściwego ds. finansów publicznych, przedstawiciele zarządów województw, właściwi ministrowie ze względu na zakres interwencji objęty Umową Partnerstwa, przedstawiciel prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, przedstawiciele samorządu terytorialnego oraz partnerów społecznych i gospodarczych. Komitet ten będzie podejmował zasadnicze decyzje odnoszące się do poziomu UP w kwestiach wynikających z odpowiednich regulacji (koordynacja celów UP oraz CT; interwencji PS, WPR, WPRyb; z innymi instrumentami UE oraz politykami krajowymi).

Prace KK UP będą wspierane pracami **podkomitetów/grup ds. horyzontalnych** zajmujących się funkcjonowaniem wyodrębnionego procesu służącego realizacji UP lub kwestii przekrojowych (np. ZIT). System podkomitetów/grup będzie oparty na istniejącym systemie grup roboczych, z których najistotniejsza dla omawianego zakresu jest grupa robocza ds. koordynacji i komplementarności. Ewentualne nowe grupy (np. ds. ZIT) zostaną powołane przez instytucję koordynującą UP. Koordynacja Programu z funduszami WRS zostanie więc zagwarantowana poprzez regularne uczestnictwo przedstawicieli IZ RPO w ww. grupach.

4. Komitet Monitorujący RPO WL 2014-2020

Koordynacja na poziomie Programu odbywać się będzie przede wszystkim poprzez Komitet Monitorujący RPO WL 2014 – 2020, w którym zasiadać będą przedstawiciele innych programów z zakresu funduszy WRS, ze szczególnym uwzględnieniem tych o wymiarze regionalnym. Dodatkowy mechanizm wzmacniający koordynację stanowić może wzajemny udział przedstawicieli IZ poszczególnych programów operacyjnych w posiedzeniach Komitetów Monitorujących programy.

5. Podział interwencji pomiędzy poziom krajowy i regionalny

W celu wyeliminowania ewentualnego nakładania się interwencji RPO WL z innymi programami operacyjnymi współfinansowanymi z funduszy WRS, IZ RPO będzie stosować się do zapisów Linii demarkacyjnej, określającej podział interwencji pomiędzy poziom krajowy i regionalny. Linia demarkacyjna jako narzędzie koordynacji stanowi podstawę do zapewnienia komplementarności wsparcia. Służy ona zapewnieniu, by interwencje finansowane w ramach funduszy WRS były spójne, komplementarne i aby nie istniała możliwość wielokrotnego finansowania tego samego typu operacji z różnych funduszy i programów.

6. Zintegrowane Inwestycje Terytorialne

Zintegrowane Inwestycje Terytorialne są narzędziem służącym realizacji strategii terytorialnych, w tym m.in. zintegrowanych strategii rozwoju miejskiego, poprzez powiązanie celów tematycznych określonych w umowach o współpracy i programach operacyjnych z wymiarem terytorialnym. Celem realizacji ZIT, jako narzędzi wspierających rozwój terytorialny, jest m.in. wzmocnienie zintegrowanego podejścia terytorialnego, lepsze dostosowanie interwencji wspieranej środkami WRS do potrzeb i potencjałów określonych typów terytoriów oraz wsparcie rozwoju lokalnego. Realizacja ZIT wymaga więc wykorzystania wsparcia z polityki spójności pochodzącego z więcej niż jednej osi priorytetowej, jednego lub więcej programów operacyjnych. ZIT powinien służyć także integrowaniu środków WRS ze środkami krajowymi. Działania wdrażane za pośrednictwem ZIT przyczynią się do realizacji celów tematycznych odpowiednich osi priorytetowych powiązanych programów operacyjnych, a także do realizacji celów rozwojowych strategii terytorialnej. ZIT są instrumentem promującym zintegrowane i skoordynowane wykorzystanie Funduszy i jako takie mają potencjał osiągnięcia lepszych połączonych wyników przy takich samych kwotach inwestycji publicznych.

7. Kryteria wyboru

Konstruując system oceny i wyboru projektów do dofinansowania w ramach RPO Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020, IZ RPO WL dążyć będzie do tego, by stosowane kryteria preferowały podczas oceny wniosków o dofinansowanie projekty komplementarne umożliwiając ich wybór do dofinansowania przed projektami, dla których nie zdiagnozowano ich wzajemnego dopełniania się prowadzącego do realizacji określonego celu.

Obszary koordynacji i komplementarności RPO WL z funduszami i instrumentami wraz z charakterystycznymi dla nich możliwymi mechanizmami i strukturami koordynacyjnymi²⁶

Fundusz /instrument	Obszar koordynacji i komplementarności	Cel komplementarności w danym obszarze	Możliwe mechanizmy i struktury koordynacyjne	
			Poziom programowania	Poziom wdrażania
Oś 1 Badania i Innowacje (CT 1)				
EFRR	<u>PO IR:</u> ➤ wsparcie działalności B+R przedsiębiorstw (CT 1), ➤ wsparcie działalności B+R przedsiębiorstw (CT 1), ➤ zwiększenie potencjału przedsiębiorstw do prowadzenia działalności innowacyjnej (CT 1). ➤ wsparcie infrastruktury sfery B+R oraz badań w jednostkach naukowych (CT 1). <u>PO PW:</u> ➤ wsparcie przedsiębiorstw w zakresie działalności B+R+I, zwiększenie potencjału IOB do świadczenia usług na rzecz przedsiębiorstw w zakresie działalności innowacyjnej, B+R i wdrożeniowej (CT1).	Wzrost innowacyjność i w regionie	➤ Ukierunkowanie wsparcia na obszary gospodarki określone w ramach inteligentnej specjalizacji województw, ➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), ➤ Identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych w różnych programach.	➤ Kryteria wyboru, ➤ Mapa projektów.
Instrumenty unijne	<u>Horyzont 2020:</u> ➤ Wsparcie współpracy i infrastruktury badawczej, ➤ Wsparcie innowacji w MŚP.			
Oś 2 Cyfrowe Lubelskie (CT 2)				
EFRR	<u>PO PC:</u> ➤ rozwój e-usług publicznych (CT 2). ➤ E-integracja i e-aktywizacja na rzecz zwiększenia aktywności oraz jakości korzystania z Internetu (CT 2). <u>RPO:</u> ➤ zastosowanie TIK w transporcie (CT 7).	Zwiększenie wykorzystania	➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), ➤ Identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych	➤ Kryteria wyboru, ➤ Mapa projektów, ➤ Finansowanie krzyżowe.

²⁶Możliwe mechanizmy i struktury koordynacji wspólne dla wszystkich funduszy i instrumentów zawarte zostały w części opisowej.

EFS	<p><u>PO WER:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ tworzenie warunków do rozwoju nowoczesnych metod wspierania uczenia się (CT 10). ➤ rozwój systemów zarządzania w uczelniach (CT 10). <p><u>RPO:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ budowa kompetencji cyfrowych z zakresu TIK (CT 10). 	TIK w gospodarce i społeczeństwie	w różnych programach, ➤ Instrumenty terytorialne ułatwiające komplementarność w sensie geograficznym (ZIT i SIT).	
Oś 3 Konkurencyjność przedsiębiorstw (CT 3)				
EFRR	<p><u>PO IR:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ wzrost umiędzynarodowienia działalności przedsiębiorstw (CT 3), rozwój i profesjonalizacja proinnowacyjnych usług IOB (CT 1). <p><u>PO PW:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ stworzenie warunków sprzyjających powstawaniu MŚP (CT 3), wsparcie internacjonalizacji MŚP (CT 3). 			
EFS	<p><u>PO WER:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ podniesienie jakości zarządzania rozwojem przedsiębiorstw (CT 8), rozwój ekonomii społecznej (CT 9), poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej(CT 11). <p><u>RPO:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ wsparcie na początkowym etapie prowadzenia działalności gospodarczej (CT 8). ➤ rozwój ekonomii społecznej (CT 9) 	Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), ➤ Identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych w różnych programach, ➤ Instrumenty terytorialne ułatwiające komplementarność w sensie geograficznym (ZIT i SIT). 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kryteria wyboru, ➤ Mapa projektów.
EFFROW	<p><u>PROW:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Działanie „Współpraca” – wsparcie klastrów, grupy operacyjne na rzecz innowacji, ➤ Działanie „Przetwórstwo i marketing produktów rolnych”, „Systemy jakości produktów rolnych i środków spożywczych”, „Tworzenie grup producentów” – lepsze zintegrowanie producentów z łańcuchem żywnościowym. ➤ Działanie „Modernizacja gospodarstw rolnych” - ułatwianie restrukturyzacji gospodarstw rolnych. ➤ Działanie „Premia na rozpoczęcie działalności pozarolniczej” – ułatwianie 			

	różnicowania działalności.			
Instrumenty unijne	<u>COSME:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Poprawa warunków dla konkurencyjności i trwałości przedsiębiorstw. ➤ Promowanie przedsiębiorczości. ➤ Poprawa dostępu MSP do finansowania w formie kapitału lub pożyczek. ➤ Poprawa dostępu do rynków Unii i na świecie. <u>Horyzont 2020:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Wsparcie innowacji w MŚP. 			
Oś 4 Energia przyjazna środowisku (CT 4)				
EFRR	<u>RPO:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ poprawa efektywności energetycznej przedsiębiorstw (CT 4), poprawa efektywności energetycznej sektora użyteczności publicznej i mieszkaniowego (CT 4). 	Zwiększenie efektywności energetycznej gospodarki regionu	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), ➤ Identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych w różnych programach. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kryteria wyboru, ➤ Mapa projektów.
FS	<u>PO liŚ:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ inwestycje w zakresie wytwarzania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych (CT 4), poprawa efektywności energetycznej przedsiębiorstw (CT 4), poprawa efektywności energetycznej sektora użyteczności publicznej i mieszkaniowego (CT 4), rozwój systemu inteligentnych sieci energetycznych (CT 4), wsparcie skojarzonej produkcji energii elektrycznej i ciepła (CT 4). 			
EFFROW	<u>PROW:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Działanie „Modernizacja gospodarstw rolnych” – poprawa efektywności energetycznej lub środowiskowej gospodarstw rolnych, zmniejszenie presji na środowisko. 			
Oś 5 Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna (CT 4)				
EFRR	<u>PO PW:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ zrównoważona mobilność miejska (CT 4). ➤ rozwój transportu kolejowego (CT 7). <u>RPO:</u> <ul style="list-style-type: none"> ➤ inwestycje w zakresie wytwarzania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych (CT 4). ➤ rozwój transportu kolejowego (CT 7). 	Zwiększenie efektywności energetycznej gospodarki regionu i zmniejszenie emisyjności w	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), ➤ Identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych w różnych 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kryteria wyboru, ➤ Mapa projektów.

FS	<u>PO liŚ:</u> ➤ inwestycje w zakresie wytwarzania energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych (CT 4), poprawa efektywności energetycznej przedsiębiorstw (CT 4), poprawa efektywności energetycznej sektora użyteczności publicznej i mieszkaniowego (CT 4), gospodarka niskoemisyjna w miastach i na ich obszarach funkcjonalnych (CT 4). ➤ zrównoważona mobilność miejska (CT 4), rozwój transportu kolejowego (CT 7).	regionie	programach, ➤ Instrumenty terytorialne ułatwiające komplementarność w sensie geograficznym (ZIT i SIT).	
EFFROW	<u>PROW:</u> ➤ Działanie „Modernizacja gospodarstw rolnych” – poprawa efektywności energetycznej lub środowiskowej gospodarstw rolnych, zmniejszenie presji na środowisko.			
EFMR	<u>PO RiM:</u> ➤ Priorytet 1. <i>Promowanie zrównoważonego rybołówstwa oraz akwakultury - audyty efektywności energetycznej i programy związane z efektywnością energetyczną.</i>			
Oś 6 Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów (CT 5)				
FS	<u>PO liŚ:</u> ➤ działania w zakresie wzmocnienia odporności na zagrożenia związane ze zmianami klimatu i zwiększenia możliwości reagowania na nie (CT 5).	Wzmocnienie odporności na negatywne skutki zmiany klimatu	➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), ➤ Identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych w różnych programach, ➤ Instrumenty terytorialne ułatwiające komplementarność w sensie geograficznym (SIT).	➤ Kryteria wyboru, ➤ Mapa projektów.
EFFROW	<u>PROW:</u> ➤ Działanie „Przywracanie potencjału produkcji rolnej zniszczonego w wyniku klęsk żywiołowych i katastrof oraz wprowadzanie odpowiednich działań zapobiegawczych” – zapobieganie, minimalizacja skutków klęsk żywiołowych lub katastrof. ➤ Działanie „Zalesianie i tworzenie terenu zalesionego” – przeciwdziałanie zmianom klimatu.			
Instrumenty unijne	<u>LIFE:</u> ➤ <i>Podprogram działań na rzecz klimatu:</i> łagodzenie i dostosowanie się do skutków zmiany klimatu.			

Oś 6 Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów (CT 6)				
FS	<u>PO liŚ:</u> ➤ gospodarka odpadami (CT 6), gospodarka wodno-ściekowa (CT 6).			
EFFROW	<u>PROW:</u> ➤ Działanie „Modernizacja gospodarstw rolnych” – poprawa efektywności energetycznej lub środowiskowej gospodarstw rolnych, zmniejszenie presji na środowisko. ➤ Działanie „Zalesianie i tworzenie terenu zalesionego” – przeciwdziałanie zmianom klimatu.	Poprawa jakości środowiska w regionie	➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), ➤ Identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych w różnych programach.	➤ Kryteria wyboru, ➤ Mapa projektów.
Instrumenty unijne	<u>LIFE:</u> ➤ <i>Podprogram działań na rzecz środowiska</i> : działania na rzecz ochrony środowiska i efektywnego gospodarowania zasobami.			
Oś 7 Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego (CT 6)				
EFRR	<u>PO PC:</u> ➤ efektywne wykorzystanie zasobów kulturowych (CT 2). <u>PO liŚ:</u> ➤ ochrona zabytków i rozwój zasobów kultury (CT 6). <u>RPO:</u> ➤ efektywne wykorzystanie zasobów kulturowych (CT 2), ➤ rewitalizacja zdegradowanych obszarów miejskich (CT 9).	Zwiększenie efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i kulturowych	➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), ➤ Identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych w różnych programach, ➤ Instrumenty terytorialne ułatwiające komplementarność	➤ Kryteria wyboru, ➤ Mapa projektów.
FS	<u>PO liŚ:</u> ➤ ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej oraz wsparcie ośrodków prowadzących działalność w zakresie edukacji ekologicznej (CT 6).			
EFFROW	<u>PROW:</u> ➤ Działanie „Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich” - odbudowa i poprawa stanu dziedzictwa kulturowego. ➤ Działanie „Program rolnośrodowiskowo-klimatyczny” – odtwarzanie i zachowanie różnorodności biologicznej i krajobrazu.			
EFMR	<u>PO RiM:</u> Priorytet 1. <i>Promowanie zrównoważonego rybołówstwa oraz akwakultury</i> - ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej.			
Instrum	<u>KRETYWNA EUROPA:</u>			

enty unijne	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Komponent <i>Kultura</i>: działania służące w szczególności zapewnianiu większej popularyzacji bogactwa i różnorodności kulturowej, ➤ Komponent <i>Media</i>: wspieranie inicjatyw polegających na prezentacji i promowaniu różnorodnych europejskich dzieł audiowizualnych. <p><u>LIFE:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Podprogram działań na rzecz środowiska</i>: działania na rzecz różnorodności biologicznej i rozwoju sieci Natura 2000. 		w sensie geograficznym (ZIT i SIT).	
Oś 8 Mobilność regionalna i ekologiczny transport (CT 7)				
EFRR	<p><u>PO IiŚ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ budowa/przebudowa dróg stanowiących połączenie do sieci TEN-T, poprawa bezpieczeństwa i przepustowości ruchu na drogach (CT 7). <p><u>PO PW:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ poprawa spójności sieci drogowej (CT 7), wsparcie infrastruktury transportowej (CT 4). ➤ rozwój transportu kolejowego (CT 7). <p><u>RPO:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ wsparcie systemów zarządzania drogami i infrastruktury informacji przestrzennej (CT 2). ➤ wsparcie infrastruktury transportowej (CT 4). 	Zwiększenie transportowej dostępności regionu	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), ➤ Identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych w różnych programach, ➤ Instrumenty terytorialne ułatwiające komplementarność w sensie geograficznym (ZIT i SIT). 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kryteria wyboru, ➤ Mapa projektów.
FS	<p><u>PO IiŚ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ inwestycje kolejowe w sieci TEN-T (CT 7), wsparcie transportu kolejowego (CT 7). ➤ inwestycje drogowe w sieci TEN-T (CT 7). 			
EFRR W	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Działanie „<i>Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich – Mała infrastruktura</i>” – drogi lokalne. 			
Instrumenty unijne	<p><u>CEF:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Usuwanie wąskich gardel, uzupełnienie brakujących połączeń. ➤ Zrównoważony i efektywny transport. 			
Oś 9 Rynek pracy (CT 8)				
EFRR	<p><u>PO PW:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ stworzenie warunków sprzyjających powstawaniu MŚP (CT 3). 	Wzrost zatrudnienia w regionie	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), ➤ Identyfikacja 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kryteria wyboru, ➤ Mapa projektów.
EFS	<p><u>PO WER:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ ułatwienie rozpoczęcia działalności gospodarczej, zwiększanie szans osób 			

	<p>młodych na znalezienie zatrudnienia(CT 8).</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ wyrównywanie szans płci na rynku pracy i godzenie życia zawodowego i prywatnego (CT 8), wzrost efektywności instytucji rynku pracy (CT 8),poprawa warunków prowadzenia działalności gospodarczej (CT 11). <p><u>RPO:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ wspieranie adaptacyjności przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian (CT 8), wsparcia zatrudnienia i wydłużenia aktywności osób starszych (CT 8). ➤ aktywizacja społeczno- zawodowa osób zmarginalizowanych i zagrożonych wykluczeniem społecznym (CT 9), rozwój przedsiębiorczości społecznej (CT 9). ➤ dostosowanie kwalifikacji do wymagań rynku pracy (CT 10). 		komplementarnych osi priorytetowych w różnych programach.	➤ Finansowanie krzyżowe.
EFFROW	<p><u>PROW:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Działanie „Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej” - ułatwanie zakładania małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy. ➤ Działanie LEADER – wsparcie rozwoju lokalnego. 			
Instrumenty unijne	<p><u>Erasmus dla wszystkich:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ podniesienie poziomu kluczowych kompetencji i umiejętności, w szczególności w zakresie ich przydatności dla rynku pracy. <p><u>PSCI:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Oś <i>EURES</i>: usługi w zakresie rekrutacji i zatrudniania pracowników. ➤ Oś <i>mikrofinansów i przedsiębiorczości społecznej</i>: Zwiększenie samozatrudnienia i rozwój biznesu. <p><u>EFG:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Usługi mające na celu reintegrację zwolnionych pracowników z rynkiem pracy. <p><u>COSME:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Promowanie przedsiębiorczości. ➤ Poprawa dostępu MSP do finansowania w formie kapitału lub pożyczek. 			

Oś 10 Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian (CT 8)				
EFRR	<u>RPO:</u> ➤ infrastruktura ochrony zdrowia (CT 9).			
EFS	<u>PO WER:</u> ➤ wspieranie adaptacyjności przedsiębiorstw do zmian (CT 8), poprawa zdrowia zasobów pracy (CT 8), wzrost efektywności instytucji rynku pracy (CT 8), zwiększanie powiązania systemu edukacji i umiejętności osób z potrzebami rynku pracy (CT 10). <u>RPO:</u> ➤ godzenie życia zawodowego i prywatnego (CT 8). ➤ zwiększanie powiązania systemu edukacji i umiejętności osób z potrzebami rynku pracy (CT 10).	Poprawa konkurencyjności zasobów pracy	➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), ➤ Identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych w różnych programach.	➤ Kryteria wyboru, ➤ Mapa projektów. ➤ Finansowanie krzyżowe.
EFFROW	<u>PROW:</u> ➤ Działanie „Premie na rozpoczęcie działalności gospodarczej” - ułatwianie zakładania małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy. ➤ Działanie LEADER – wsparcie rozwoju lokalnego.			
Instrumenty unijne	<u>PSCI:</u> ➤ Oś mikrofinansów i przedsiębiorczości społecznej: wsparcie osób zagrożonych utratą pracy. <u>Horyzont 2020:</u> ➤ Poprawa zdrowia i dobrostanu przez całe życie. <u>EFG:</u> ➤ Usługi mające na celu reintegrację zwolnionych pracowników z rynkiem pracy. <u>COSME:</u> ➤ Poprawa warunków dla konkurencyjności i trwałości przedsiębiorstw.			
Oś 11 Włączenie społeczne (CT 9)				
EFRR	<u>PO PC:</u> ➤ cyfrowa integracja i aktywizacja grup zagrożonych wykluczeniem cyfrowym, wsparcie inicjatyw społecznych na rzecz aktywizacji cyfrowej oraz e-integracji (CT 2). <u>RPO:</u> ➤ e-zdrowie (CT 2).	Poprawa spójności społecznej w regionie	➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), ➤ Identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych	➤ Kryteria wyboru, ➤ Mapa projektów. ➤ Finansowanie krzyżowe.

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ infrastruktura przedsiębiorstw społecznych (CT 3), ➤ infrastruktura ochrony zdrowia i usług społecznych (CT 9), kompleksowe działania rewitalizacyjne (CT 9). 		w różnych programach.	
EFS	<p><u>PO WER:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ zwiększanie szans osób młodych na znalezienie zatrudnienia (CT 8). ➤ poprawa szans na włączenie społeczne/integrację społeczną osób w szczególnie trudnej sytuacji życiowej i zawodowej (CT 9), poprawa dostępu do wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych (CT 9), rozwój ekonomii społecznej (CT 9). <p><u>RPO:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ aktywizacja zawodowa grup defaworyzowanych (CT 8), wsparcie na rzecz osób planujących rozpoczęcie działalności gospodarczej (CT 8), godzenie życia zawodowego i prywatnego (CT 8). ➤ przeciwdziałanie dezaktywacji zawodowej z przyczyn zdrowotnych (CT 8). 			
EFRR	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Działanie „Premie na rozpoczęcie działalności pozarolniczej” - ułatwianie zakładania małych przedsiębiorstw i tworzenia miejsc pracy, ➤ Działanie LEADER – wsparcie rozwoju lokalnego. 			
Instrumenty unijne	<p><u>EFG:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Usługi mające na celu reintegrację zwolnionych pracowników z rynkiem pracy. <p><u>PSCI:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Oś <i>mikrofinansów i przedsiębiorczości społecznej</i>: wspieranie rozwoju przedsiębiorstw społecznych. <p><u>Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Ponowna integracja społeczna osób najbardziej potrzebujących. ➤ Pomoc osobom najbardziej potrzebującym (bezdomni, skrajnie ubodzy). 			
Oś 13 Infrastruktura społeczna (CT 9)				
EFRR	<p><u>PO PC:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ podniesienie dostępności i jakości e-usług publicznych w sektorze ochrony zdrowia (CT 2), ➤ cyfrowa integracja i aktywizacja grup zagrożonych wykluczeniem cyfrowym, wsparcie inicjatyw społecznych na rzecz aktywizacji cyfrowej oraz e-integracji (CT 2). 	Poprawa spójności społecznej w regionie	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), ➤ Identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kryteria wyboru, ➤ Mapa projektów. ➤ Finansowanie krzyżowe.

	<p><u>PO IiŚ:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ infrastruktura ochrony zdrowia (CT 9). <p><u>RPO:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ e-zdrowie (CT 2). 		<p>w różnych programach,</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Instrumenty terytorialne ułatwiające komplementarność w sensie geograficznym (ZIT). 	
EFS	<p><u>PO WER:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ poprawa szans na włączenie społeczne/integrację społeczną osób w szczególnie trudnej sytuacji życiowej i zawodowej (CT 9), poprawa dostępu do wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych (CT 9), podniesienie kwalifikacji kadr medycznych (CT 10). <p><u>RPO:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ aktywizacja zawodowa grup defaworyzowanych (CT 8). ➤ poprawa zdrowia zasobów pracy (CT 8). ➤ włączenie społeczne osób zmarginalizowanych i zagrożonych wykluczeniem społecznym (CT 9), poprawa dostępu do wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych (CT 9). 			
EFFROW	<p><u>PROW:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Działanie LEADER – wsparcie rozwoju lokalnego. 			
Instrumenty unijne	<p><u>PSCI:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Oś mikrofinansów i przedsiębiorczości społecznej</i>: wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, wspieranie rozwoju przedsiębiorstw społecznych. <p><u>Europejski Fundusz Pomocy Najbardziej Potrzebującym:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Ponowna integracja społeczna osób najbardziej potrzebujących. ➤ Pomoc osobom najbardziej potrzebującym (bezdolni, skrajnie ubodzy). <p><u>Horyzont 2020:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Zdrowie, zmiany demograficzne i dobrostan. 			
Oś 12 Edukacja, umiejętności i kompetencje (CT 10)				
EFRR	<p><u>PO PC:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ rozwój kompetencji cyfrowych społeczeństwa (CT 2). <p><u>RPO:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ e-edukacja (CT 2), ➤ infrastruktura edukacyjna (CT 10). 	Zwiększenie powiązania systemu	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kryteria wyboru, ➤ Mapa
EFS	<p><u>PO WER:</u></p>			

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ wsparcie systemu oświaty w zakresie podwyższenia jakości pracy szkół, działania w zakresie rozwoju metod wspierających procesy uczenia się (CT 10), zwiększanie powiązania systemu edukacji i umiejętności osób z potrzebami rynku pracy, rozwój uczenia się przez całe życie (CT 10), podniesienie jakości kształcenia i szkolenia zawodowego (CT 10). ➤ rozwój szkolnictwa dostosowanego do wymogów rynku pracy (CT 10). <p><u>RPO:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ dostosowanie kwalifikacji do potrzeb rynku pracy (CT 8). ➤ wspieranie rozwoju kwalifikacji pracowników zgodnie ze zdiagnozowanymi potrzebami pracodawców (CT 8). 	kształcenia z potrzebami rynku pracy	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych w różnych programach. 	<p>projektów.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Finansowanie krzyżowe.
Instrumenty unijne	<p><u>Erasmus dla wszystkich:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ podniesienie poziomu kluczowych kompetencji i umiejętności, w szczególności w zakresie ich przydatności dla rynku pracy i społeczeństwa. ➤ wspieranie poprawy jakości, doskonałości innowacyjnej i umiędzynarodowienia instytucji edukacyjnych, ➤ wspieranie modernizacji systemów kształcenia i szkolenia. 			
Oś 13 Infrastruktura społeczna (CT 10)				
EFRR	<p><u>RPO:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ e-edukacja (CT 2). 		<ul style="list-style-type: none"> ➤ Podział zakresów interwencji (linia demarkacyjna), 	
EFS	<p><u>PO WER:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ wsparcie systemu oświaty w zakresie podwyższenia jakości pracy szkół, działania w zakresie rozwoju metod wspierających procesy uczenia się (CT 10), podniesienie jakości kształcenia i szkolenia zawodowego (CT 10). <p><u>RPO:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ poprawa jakości usług edukacyjnych (CT 10). 	Poprawa jakości systemu kształcenia w regionie	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Identyfikacja komplementarnych osi priorytetowych w różnych programach, ➤ Instrumenty terytorialne ułatwiające komplementarność w sensie geograficznym (SIT). 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kryteria wyboru, ➤ Mapa projektów.
Instrumenty unijne	<p><u>Erasmus dla wszystkich:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ podniesienie poziomu kluczowych kompetencji i umiejętności. 			

ROZDZIAŁ 9. WARUNKI WSTĘPNE

Zgodnie z art. 19 rozporządzenia ramowego, uruchomienie funduszy europejskich objętych Umową Partnerstwa będzie uzależnione od spełnienia wymogów warunkowości *ex ante*, tj. zapewnienia określonych warunków wstępnych, umożliwiających efektywną realizację programów współfinansowanych ze środków europejskich. Warunki te wiążą się zwykle z koniecznością zapewnienia odpowiednich ram strategicznych dla poszczególnych priorytetów inwestycyjnych bądź też transpozycją i realizacją wybranych elementów legislacji UE. Warunki wstępne podzielono na **ogólne** (dotyczące kwestii horyzontalnych takich jak zamówienia publiczne czy ocena oddziaływania na środowisko - OOS) odnoszące się do całokształtu interwencji w ramach funduszy WRS, **tematyczne** (przypisane do poszczególnych celów tematycznych) oraz **specyficzne** dla EFRROW i EFMR.

Aby uniknąć opóźnień w rozpoczęciu korzystania ze środków WRS 2014-2020, od momentu publikacji przez KE projektów rozporządzeń funduszy prowadzone są prace mające na celu przegląd sytuacji wyjściowej oraz ustalenie harmonogramu i zakresu prac niezbędnych do spełnienia wymogów warunkowości *ex ante*.

Ocenę spełnienia poszczególnych warunków wstępnych, które będą miały zastosowanie do RPO WL 2014 – 2020, wraz z uzasadnieniem oraz planem działań w odniesieniu do warunków niespełnionych bądź spełnionych częściowo zawiera załącznik nr 1 do Programu *Ocena stanu spełnienia warunków wstępnych*.

ROZDZIAŁ 10. ZMNIEJSZENIE OBCIĄŻEŃ ADMINISTRACYJNYCH DLA BENEFICJENTÓW

W trakcie trwania perspektywy 2007-2013 Instytucja Zarządzająca RPO WL wdrożyła szereg uproszczeń w systemie oceny, wyboru i realizacji projektów zmniejszających obciążenia administracyjne dla beneficjentów. Wśród zastosowanych ułatwień programowych w okresie 2007-2013 należy wymienić:

- w zakresie systemu wyboru - wprowadzono dwuetapowy system naboru wniosków (preselekcja) w przypadku trybu konkursowego. Aplikowanie o środki odbywa się w systemie, który nie powoduje konieczności posiadania przez beneficjenta pełnej dokumentacji projektowej, dzięki czemu ograniczono zaangażowanie znacznych środków publicznych w przygotowanie dokumentacji dla projektów, których realizacja uzależniona jest od pozyskania środków zewnętrznych. Ponadto jednostki, które składają wnioski o dofinansowanie nie muszą dokumentować posiadania środków własnych na etapie aplikowania. Do przedstawienia niezbędnych dokumentów zobowiązane zostają tylko te jednostki, które zostały wybrane do dofinansowania przez ZWL, co może nastąpić maksymalnie w terminie 6 miesięcy od dnia dokonania wyboru projektu do dofinansowania. Rozwiązanie takie nie powoduje konieczności ponoszenia przez beneficjenta kosztów opracowania pełnej dokumentacji bez gwarancji uzyskania środków oraz możliwe jest rozłożenie w czasie procesu składania potrzebnej dokumentacji.
- w zakresie dokumentacji projektowej - wprowadzono szereg ułatwień dla beneficjentów w zakresie składanej pełnej dokumentacji do wniosku tj. część dokumentacji (urzędowych zaświadczeń) zastąpiono oświadczeniami woli beneficjenta (np. oświadczenie o dysponowaniu nieruchomością w zamian za wypis z ksiąg wieczystych lub aktów notarialnych).
- w zakresie płatności - wprowadzono elastyczne formy finansowania z rozbudowanym systemem zaliczkowym
- w zakresie informacji i promocji – prowadzono szeroką działalność informacyjno-szkoleniową celem ułatwienia beneficjentom możliwości aplikowania o środki (np. organizacja punktów informacyjnych, uruchomienie bezpłatnej infolinii oraz telefonicznych linii dedykowanych).

- w zakresie zastosowania technik informacyjno – komunikacyjnych – stworzono system informatyczny na potrzeby wdrażania RPO WL 207-2013 umożliwiający wypełnienie wniosku aplikacyjnego on-line.

IZ RPO WL w okresie programowania 2014-2020 skorzysta z wypracowanych mechanizmów i doświadczeń z wdrażania perspektywy 2007-2013, mających na celu redukcję obciążeń administracyjnych dla beneficjentów. System wdrażania środków zostanie zaplanowany w taki sposób, aby kontynuować i rozszerzać pozytywne działania redukujące obciążenia proceduralne i poprawiające zdolność instytucjonalną beneficjentów programu. Jednocześnie należy wskazać, że przyjęty ostateczny system wdrażania programów operacyjnych jest syntezą regulacji na poziomie unijnym i krajowym. Dlatego też część kwestii w zakresie zmniejszenia obciążeń administracyjnych dla beneficjentów ma charakter ponadprogramowy i ostateczne rozwiązania upraszczające procedury będą uwzględniały również mechanizmy wypracowane przez KE i Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju.

Na chwilę obecną wśród zidentyfikowanych mechanizmów ograniczających obciążenia administracyjne dla beneficjentów w okresie programowania 2014-2020, zaprojektowanych na poziomie krajowym należy wymienić:

- wprowadzenie wielofundusowości programów w ramach polityki spójności,
- wprowadzenie mechanizmów wsparcia zintegrowanego (ZIT),
- wprowadzenie w ramach programów operacyjnych projektów pozakonkursowych (strategicznych). Rozwiązanie to pozwala beneficjentom, realizującym ważne i kluczowe z punktu widzenia rozwoju projekty, skoncentrować się na przygotowaniu przedsięwzięcia od strony inwestycyjnej, zamiast angażować się w kosztowny i długotrwały proces związany z uczestnictwem w konkursie,
- utrzymanie systemu zaliczkowego.

Na poziomie regulacji będących w gestii Instytucji Zarządzającej do zmniejszenia obciążeń administracyjnych dla beneficjentów w okresie wdrażania 2014-2020 przyczynić się mogą:

- wykorzystanie mechanizmów i doświadczeń wypracowanych w perspektywie 2007-2013, bazowanie na istniejących strukturach związanych z wdrażaniem funduszy europejskich,
- wykorzystanie technik informacyjno – komunikacyjnych w relacjach pomiędzy administracją a beneficjentami (rozwój narzędzi informatycznych wspomagających wdrażanie programu, zwiększenie ilości dokumentów przekazywanych drogą elektroniczną, wymiana korespondencji on-line, stworzenie systemów elektronicznego zarządzania danymi i elektronicznej wymiany danych),
- wykorzystanie technik informacyjno – komunikacyjnych w relacjach pomiędzy instytucjami zaangażowanymi we wdrażanie oraz wewnątrz instytucji,
- zapewnienie przyjaznego beneficjentom systemu ubiegania się o środki,
- wsparcie (tj. np. opracowanie szeregu wytycznych, instrukcji, wprowadzenie zakazu zmiany zasad konkursu w trakcie jego trwania),
- kontynuacja zastępowania części dokumentacji projektowej oświadczeniami beneficjenta,
- organizacja punktów informacyjnych – wsparcie merytoryczne beneficjentów programu.

ROZDZIAŁ 11: ZASADY HORYZONTALNE

11.1 Zrównoważony rozwój

Zrównoważony rozwój jest kwestią pierwszorzędnej wagi dla Instytucji Zarządzającej Regionalnym Programem Operacyjnym. Aksjomat zrównoważonego rozwoju zakłada takie podejście do planowania i procesu decyzyjnego, które ukierunkowane jest na osiągnięcie realnego i trwałego zmniejszenia różnic społecznych i ekonomicznych, jak również ochronę środowiska naturalnego. IZ uważa zatem zrównoważony rozwój za podstawową zasadę leżącą u podstaw funkcjonowania Programu. Uwzględniając powyższe, projekty współfinansowane ze środków EFRR i EFS winny

spełniać kryteria zrównoważonego rozwoju, zaś cała dokumentacja projektowa powinna dowodzić, że projekt w dużym stopniu przyczyni się do zrównoważonego rozwoju. Działania IZ w kontekście zrównoważonego rozwoju dążą do zapewnienia społeczeństwu regionu długofalowej wizji rozwoju zmierzającego do:

- podniesienie jakości życia zarówno obecnych, jak i przyszłych pokoleń przy jednoczesnym zachowaniu zdolności środowiska naturalnego regionu do utrzymywania życia we wszelkich jego różnorodnych formach,
- poszanowaniu podstawowych praw, w tym wolności, równości szans i zróżnicowania kulturowego;
- wspierania wysokiego poziomu zatrudnienia w gospodarce, której siła opiera się na wykształceniu, innowacyjności, spójności społecznej i terytorialnej oraz ochronie zdrowia ludzkiego i środowiska naturalnego.

Analizując powyższe, IZ zamierza skupić się na trzech aspektach zrównoważonego rozwoju – środowisku jako niezbędnej podstawie, gospodarce – niezbędnym narzędziu i dobrej jakości życia dla wszystkich mieszkańców regionu jako najważniejszy cel zrównoważonego rozwoju. Zaspokajanie bieżących potrzeb przy jednoczesnym zmniejszeniu wpływu działalności człowieka stanowi wyzwanie wymagające wypracowania nowego podejścia. Nadrzędnym elementem tego wyzwania jest ochrona środowiska życia i środowiska fizycznego, w tym zasobów naturalnych, procesów i równowagi w środowisku. Działania IZ będą skupiały się na ograniczeniu zjawiska globalnego ocieplenia, zatrzymaniu procesu zanikania zróżnicowania biologicznego, kontrolowaniu i ograniczeniu emisji trwałych zanieczyszczeń. Potrzeba ograniczenia zjawiska globalnego ocieplenia jest znakomitym potwierdzeniem tezy, iż środowisko naturalne stanowi podstawę zrównoważonego rozwoju. Jedynym rozsądnym sposobem zmniejszenia globalnego ocieplenia jest znaczne obniżenie, w stosunkowo krótkim czasie, poziomu emisji zanieczyszczeń ze spalania paliw kopalnych i zastąpieniu ich innymi odnawialnymi źródłami. Jeżeli nastąpi zasadnicza zmiana klimatu to stworzenie dobrych warunków do realizacji celów społecznych przy pomocy narzędzi ekonomicznych może być utrudnione lub wręcz niemożliwe. Ekonomiczny dobrobyt jest niezwykle istotnym elementem zrównoważonego rozwoju, który umożliwi zwalczanie ubóstwa, finansowanie likwidacji obciążeń oraz dokonywanie zmian w rozwoju regionu. Realizacja zasady zrównoważonego rozwoju może nastąpić tylko wtedy, gdy wzrost gospodarczy będzie miał ograniczone oddziaływanie na środowisko naturalne. Wzrost gospodarczy i negatywne oddziaływanie na środowisko muszą przestać iść ze sobą w parze dzięki poprawie efektywności ekologicznej. Uczynienie z gospodarki tak skutecznego narzędzia oznacza, że podczas podejmowania decyzji ekonomicznych i biznesowych muszą zostać uwzględnione wszystkie koszty danej działalności, w szczególności długoterminowe koszty związane z ochroną środowiska, a tak że koszty społeczne, w związku z powyższym wnioskodawcy muszą brać pod uwagę zasadę „zanieczyszczający płaci” każdorazowo, gdy ma ona zastosowanie.

Aspekt społeczny zrównoważonego rozwoju zakłada tym samym wsparcie ze strony społeczeństwa, jego zaangażowanie w rozwiązywanie różnego rodzaju kwestii oraz udział w procesie decyzyjnym na różnych szczeblach. Ponadto zakłada również zwalczanie ubóstwa poprzez zwiększanie zatrudnienia, poprawę bezpieczeństwa oraz działania przeciwko dyskryminacji.

Kwestie zrównoważonego rozwoju zostaną uwzględnione na różnych poziomach wdrażania programu – horyzontalnie i indywidualnie dla projektów. Podejście horyzontalne będzie skupiało się na elementach związanych z zarządzaniem programem w kontekście strategicznej oceny przeprowadzonej dla programu, równości szans kobiet i mężczyzn ale także poprzez danie możliwości realizacji projektów wnioskodawcom w ramach priorytetów, które nastawione są na działania prośrodowiskowe. Zagadnienia zrównoważonego rozwoju będą uwzględniane i monitorowane na każdym etapie cyklu opracowania i realizacji projektu, począwszy od przygotowania wniosku,

poprzez procesy oceny i realizacji projektu. Kwestie szczegółowe odnoszące się do ww. elementów zostaną szczegółowo opisane na późniejszym etapie przygotowywania programu.

11.2 Równość szans i niedyskryminacja

Instytucja Zarządzająca RPO WL zapewni przestrzeganie horyzontalnej zasady równości szans i zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, adekwatnie do wspólnotowych wymogów polityki spójności.

Zgodnie z rozporządzeniem ramowym podjęte zostaną działania w celu zapobiegania wszelkiej dyskryminacji w procesie przygotowywania i realizacji RPO WL 2014-2020. W ramach przygotowania i realizacji Programu w szczególności uwzględnione zostaną postanowienia *Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych* oraz *Europejskiej strategii w sprawie niepełnosprawności*.

Diagnoza społeczno – gospodarcza stanowiąca podstawę opracowania strategii wdrażania RPO WL, w szczególności uwzględni trendy demograficzne oraz analizę sytuacji osób niepełnosprawnych. Główną grupą zagrożoną dyskryminacją, w szczególności w kontekście dostępu do rynku pracy, są osoby niepełnosprawne, stanowiące 14,3% ludności województwa (kraj 12,2%) oraz z uwagi na procesy demograficzne osoby starsze. Według danych BAEL w I kwartale 2012 roku współczynnik aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych wynosił 15,6% (w kraju 17,3%), natomiast wskaźnik zatrudnienia 13,7% (kraj 14,7%). W kontekście trendów demograficznych, w tym w aspekcie sytuacji na rynku pracy należy uwzględnić również sytuacje osób starszych. W województwie lubelskim zgodnie z BAEL współczynnik aktywności zawodowej osób starszych w wieku powyżej 55 lat w II kwartale 2013 roku wyniósł 26%.

W skład powołanej na etapie przygotowania Programu *Grupy roboczej ds. wsparcia przygotowania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020* weszli przedstawiciele m.in. środowisk działających na rzecz równości szans osób niepełnosprawnych.

Instytucja Zarządzająca RPO WL podejmie starania, aby Komitecie Monitorującym RPO WL reprezentowane były środowiska reprezentujące osoby niepełnosprawne oraz organizacje działające na rzecz wyrównywania szans i niedyskryminacji. Zgodnie z rozporządzeniem ramowym Komitet Monitorujący RPO WL będzie rozpatrywał i zatwierdzał działania mające na celu promowanie równouprawnienia płci, równych szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób niepełnosprawnych.

W zakresie interwencji współfinansowanych z RPO WL zasada równości szans i zapobiegania dyskryminacji będzie przestrzegana w sposób horyzontalny. Potrzeby grup w niekorzystnej sytuacji zostały uwzględnione na etapie tworzenia RPO WL 2014-2020 oraz będą brane pod uwagę na etapie realizacji Programu w celu umożliwienia zidentyfikowanym grupom lepszą integrację na rynku pracy i pełny udział w społeczeństwie. Zostanie zapewniony zarówno dostęp do udziału w Programie, jak i dostęp do jego efektów dla grup w niekorzystnej sytuacji, w szczególności dla osób niepełnosprawnych (np. poprzez jednolite wymogi dostępności, w tym rozwiązania ułatwiające dostępność osób niepełnosprawnych, do wspartej infrastruktury budynków użyteczności publicznej). Instytucja Zarządzająca RPO WL podejmie działania, aby strategia komunikacji Programu uwzględniała aspekt dostępności dla osób niepełnosprawnych.

W ramach RPO WL 2014-2020 na etapie definiowania kryteriów, procedury wyboru, jak i na etapie realizacji projektów Instytucja Zarządzająca zapewni zapobieganie dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną. W zakresie wybranych interwencji Europejskiego Funduszu Społecznego w celu

zapobiegania dyskryminacji przewiduje się zastosowanie kryteriów wyboru projektów, które będą preferować grupy szczególnie narażone na dyskryminację, m.in. osoby niepełnosprawne oraz osoby powyżej 50 roku życia. Dopuszcza się również możliwość wyodrębnienia określonej alokacji dedykowanej grupom defaworyzowanym. Powyższe mechanizmy mogą zostać zastosowane w szczególności w Priorytetach Inwestycyjnych: 8.5 *Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników*; 8.7 *Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw* oraz 10.1 *Ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia*.

W ramach wszystkich Priorytetów inwestycyjnych w zakresie interwencji EFS w zapewniona będzie możliwość monitorowania w ramach wskaźników dotyczących liczby osób, udziału osób niepełnosprawnych na poziomie projektów i Programu. Ponadto zgodnie z wymogami rozporządzenia ramowego, w rocznych sprawozdaniach z realizacji Programu, które zostaną złożone w 2017 i 2019 roku, zostaną opisane dodatkowo konkretne działania mające na celu promowanie równouprawnienia oraz zapobieganie dyskryminacji, w tym również dostępności dla osób niepełnosprawnych i wdrożonych uzgodnień w tym zakresie. Instytucja Zarządzająca RPO WL podejmie starania w celu wykorzystania wniosków z monitoringu Programu w zakresie przestrzegania zasady równości szans i niedyskryminacji.

Szczegółowy opis realizacji zasady równości szans i niedyskryminacji wobec osób z niepełnosprawnościami zostanie zawarty w *Agendzie działań na rzecz równości szans i niedyskryminacji wobec osób z niepełnosprawnościami w ramach funduszy unijnych 2014-2020*.

Powyższe działania, przyczynią się do promowania zasady szans oraz zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną w regionie.

11.3 Równość płci

Instytucja Zarządzająca RPO WL zapewni przestrzeganie horyzontalnej zasady równości szans płci, adekwatnie do wspólnotowych wymogów polityki spójności, tym samym przyczyni się do wyrównywania szans kobiet i mężczyzn oraz zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć.

Zgodnie z rozporządzeniem ramowym zapewnione zostanie promowanie równouprawnienia mężczyzn i kobiet oraz uwzględnianie problematyki płci w procesie przygotowywania i realizacji RPO WL 2014-2020 (*gender mainstreaming*).

Diagnoza społeczno – gospodarcza stanowiąca podstawę opracowania strategii wdrażania RPO WL w wybranych obszarach uwzględnia analizę sytuacji kobiet i mężczyzn. Do zdefiniowanych wyzwań regionalnych w kontekście RPO WL 2014-2020 w zakresie równości szans płci należy w szczególności niższy niż dla mężczyzn współczynnik aktywności zawodowej kobiet. Według danych BAEL w II kwartale 2013 roku współczynnik ten dla kobiet wynosił 48,5% dla mężczyzn natomiast 65,8%. Zbliżone dysproporcje występują we wskaźniku zatrudnienia kobiet i mężczyzn, który zgodnie z BAEL w analogicznym okresie dla kobiet był równy 43,2%, natomiast dla mężczyzn wynosił 59,4 %. W regionie, podobnie jak i na poziomie krajowym, zidentyfikowano również niewystarczające rozwiązania w zakresie godzenia życia zawodowego i prywatnego kobiet i mężczyzn.

W ramach powołanej na etapie przygotowania Programu *Grupy roboczej ds. wsparcia przygotowania Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020* reprezentowane są m.in. środowiska działające na rzecz równości szans płci.

Instytucja Zarządzająca RPO WL podejmie starania, aby skład Komitetu Monitorującego RPO WL oraz powoływanych grup roboczych zapewniał zachowanie różnorodności ze względu na płeć oraz będzie dążyć do zrównoważonego pod kątem płci udziału w procesach decyzyjnych. Dodatkowo do uczestnictwa w pracach zostaną zaproszone organizacje działające na rzecz wyrównywania szans płci i niedyskryminacji. Zgodnie z rozporządzeniem ramowym Komitet Monitorujący RPO WL będzie rozpatrywał i zatwierdzał działania mające na celu promowanie równouprawnienia płci.

Biorąc pod uwagę wskazane uwarunkowania regionalne, w zakresie części Programu współfinansowanej ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, zgodnie z wymogami rozporządzenia w sprawie EFS, przewidziano zintegrowane podejście (*dual approach*) do równości szans kobiet i mężczyzn. W ramach wszystkich interwencji EFS, zasada równości szans płci wspierana będzie w sposób horyzontalny, a dodatkowo specyficznym działaniem (*specification*) zaplanowanym w ramach RPO WL jest realizacja Priorytetu Inwestycyjnego 8.8 *Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę*. Zaplanowana interwencja w ramach Priorytetu Inwestycyjnego 8.8 ma na celu zwiększenie aktywności zawodowej poprzez działania na rzecz równouprawnienia płci oraz godzenia życia zawodowego i prywatnego kobiet i mężczyzn. Zaplanowane działania przyczynią się do upowszechniania usług w zakresie opieki nad dziećmi do lat 3 oraz osobami zależnymi w regionie, co pozwoli zwiększyć szanse na wyrównanie dostępu do zatrudnienia w regionie.

W zakresie interwencji EFS na etapie wyboru projektów przewiduje się zastosowanie mechanizmu weryfikacji zgodności z zasadą równych szans kobiet i mężczyzn (tzw. standard minimum realizacji zasady równości szans płci). Stosownie do zapisów Umowy Partnerstwa, zakłada się określenie minimalnych warunków przyjęcia projektu do realizacji. Dodatkowo adekwatnie do specyfiki projektu, przestrzeganie zasady równości szans płci w praktyce będzie również elementem uwzględnianym na etapie monitorowania oraz kontroli projektów. W odniesieniu do działań współfinansowanych z EFS, kwestia równouprawnienia kobiet i mężczyzn będzie uwzględniana także w ramach procesu ewaluacji. Instytucja Zarządzająca RPO WL podejmie starania w celu wdrożenia rekomendacji wynikających z przeprowadzonych badań ewaluacyjnych oraz wniosków z monitoringu Programu w zakresie przestrzegania zasady równości szans płci.

Instytucja Zarządzająca RPO WL zapewni możliwość monitorowania na poziomie projektów i Programu wszystkich wskaźników dotyczących liczby osób z podziałem na płeć, zarówno w zakresie interwencji EFS, jak i EFRR..

Ponadto, zgodnie z wymogami rozporządzenia ramowego, w rocznych sprawozdaniach z realizacji Programu, które zostaną złożone w 2017 i 2019 roku, zostaną opisane dodatkowo konkretne działania mające na celu promowanie równouprawnienia płci oraz zapobieganie dyskryminacji.

Szczegółowy opis realizacji zasady równości szans kobiet i mężczyzn zostanie zawarty w *Agendzie działań na rzecz równości szans płci w ramach funduszy unijnych 2014-2020* oraz w dokumencie *Zasada równości szans płci w programach operacyjnych na lata 2014-2020 – zalecenia dla IZ i pośredniczących*.

Powyższe działania, a w szczególności interwencja Europejskiego Funduszu Społecznego, przyczynią się do promowania równości szans kobiet i mężczyzn oraz zapobiegania dyskryminacji ze względu na płeć w regionie, w tym zwłaszcza dzięki wspieraniu podejmowania aktywności zawodowej oraz upowszechniania rozwiązań w zakresie godzenia życia zawodowego z rodzinnym. W dłuższej

perspektywie zaproponowane podejście uwzględniania problematyki płci może przyczynić się również do zwiększenia zatrudnienia kobiet i rozwoju ich kariery, ograniczenia segregacji na rynku pracy, jak również do zwalczania stereotypów związanych z płcią w dziedzinie kształcenia i szkolenia.

ROZDZIAŁ 12. ODDZIELNE CZĘŚCI

12.1 Duże projekty, których realizację zaplanowano w okresie programowania

Nie zidentyfikowano dużych projektów w rozumieniu zapisów rozporządzenia ramowego.

12.2 Ramy wykonania dla programu operacyjnego

Oś priorytetowa	Fundusz	Kategoria regionu	Wskaźnik lub kluczowy etap wdrażania	Jednostka pomiaru (jeśli dotyczy)	Cel pośredni na 2018r.	Cel końcowy (2023)		
						M	K	R
1	EFRR	Słabiej rozwinięty	KEW: poziom kontraktacji na Osi Priorytetowej (wg PI 1.2)	%	20%	100%		
	EFRR	Słabiej rozwinięty	wskaźnik finansowy	Mln EUR	6,40	43,15		
2	EFRR	Słabiej rozwinięty	KEW: poziom kontraktacji na Osi Priorytetowej	%	50%	100%		
	EFRR	Słabiej rozwinięty	wskaźnik finansowy	Mln EUR	22,25	66,28		
3	EFRR	Słabiej rozwinięty	KEW: poziom kontraktacji na Osi Priorytetowej (wg PI 3.3)	%	16%	100%		
	EFRR	Słabiej rozwinięty	wskaźnik finansowy	Mln EUR	41,55	279,97		
4	EFRR	Słabiej rozwinięty	Dodatkowa zdolność wytwarzania energii odnawialnej	MW	100	240		
	EFRR	Słabiej rozwinięty	wskaźnik finansowy	Mln EUR	44,79	154,06		
5	EFRR	Słabiej rozwinięty	KEW: poziom kontraktacji na Osi Priorytetowej (wg PI 4.3)	%	17%	100%		
	EFRR	Słabiej rozwinięty	wskaźnik finansowy	Mln EUR	32,45	217,71		
6	EFRR	Słabiej rozwinięty	KEW: poziom kontraktacji na Osi Priorytetowej	%	50%	100%		
	EFRR	Słabiej rozwinięty	wskaźnik finansowy	Mln EUR	36,23	164,08		
7	EFRR	Słabiej	KEW: poziom	%	34%	100%		

		rozwinięty	kontraktacji na Osi Priorytetowej (wg PI 6.3)			
	EFRR	Słabiej rozwinięty	wskaźnik finansowy	Mln EUR	23,61	97,46
8	EFRR	Słabiej rozwinięty	KEW: poziom kontraktacji na Osi Priorytetowej (wg PI 7.2)	%	41%	100%
	EFRR	Słabiej rozwinięty	wskaźnik finansowy	Mln EUR	51,02	258,77
9	EFS	Słabiej rozwinięty	Liczba osób bezrobotnych (łącznie z długotrwale bezrobotnymi) objętych wsparciem w programie	osoba	8076	20197
	EFS	Słabiej rozwinięty	Liczba osób, które otrzymały środki na podjęcie działalności gospodarczej w programie.	osoba	1260	3158
	EFS	Słabiej rozwinięty	Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi do lat 3.	sztuka	536	1344
	EFS	Słabiej rozwinięty	wskaźnik finansowy	Mln EUR	84,59	202,01
10	EFS	Słabiej rozwinięty	Liczba osób pracujących objętych wsparciem w programie (łącznie z pracującymi na własny rachunek)	Osoba	7908	19776
	EFS	Słabiej rozwinięty	Liczba osób objętych wsparciem w ramach programów zdrowotnych współfinansowanych z EFS	Osoba	2268	5670
	EFS	Słabiej rozwinięty	wskaźnik finansowy	Mln EUR	26,02	62,16
11	EFS	Słabiej rozwinięty	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie	Osoba	18 324	45 822
	EFS	Słabiej rozwinięty	Liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym objętych usługami społecznymi lub zdrowotnymi w programie	Osoba	368	923
	EFS	Słabiej	Liczba podmiotów	Sztuka	220	555

		rozwinięty	ekonomii społecznej objętych wsparciem			
	EFS	Słabiej rozwinięty	wskaźnik finansowy	Mln EUR	75,59	180,53
12	EFS	Słabiej rozwinięty	Liczba dzieci objętych w ramach programu zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji przedszkolnej	osoba	3 472	8 685
	EFS	Słabiej rozwinięty	Liczba uczniów objętych wsparciem w programie	osoba	4 864	12 160
	EFS	Słabiej rozwinięty	Liczba uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego uczestniczących w stażach i praktykach u pracodawcy	osoba	4 100	10 251
	EFS	Słabiej rozwinięty	Liczba osób uczestniczących w pozaszkolnych formach kształcenia	osoba	2 460	6 156
	EFS	Słabiej rozwinięty	wskaźnik finansowy	Mln EUR	44,99	107,47
13	EFRR	Słabiej rozwinięty	KEW: poziom kontraktacji na Osi Priorytetowej (wg PI 9.1 i 10.4)	%	20%	100%
	EFRR	Słabiej rozwinięty	wskaźnik finansowy	Mln EUR	36,87	248,43

12.3 Właściwi partnerzy zaangażowani w przygotowanie programu

- I. Strona rządowa – przedstawiciel:
 1. ministra właściwego ds. rozwoju regionalnego,
 2. ministra właściwego ds. rolnictwa i rozwoju wsi,
 3. ministra właściwego ds. gospodarki,
 4. ministra właściwego ds. nauki i szkolnictwa wyższego,
 5. ministra właściwego ds. środowiska i gospodarki wodnej,
 6. ministra właściwego ds. transportu, budownictwa i gospodarki morskiej,
 7. ministra właściwego ds. edukacji,
 8. ministra właściwego ds. pracy i polityki społecznej,
 9. ministra właściwego ds. administracji i cyfryzacji,
 10. ministra właściwego ds. turystyki,
 11. Lubelskiego Kuratora Oświaty.

- II. Strona samorządowa - przedstawiciel:
 1. Konwentu Powiatów Województwa Lubelskiego,
 2. Związku Gmin Lubelszczyzny – 3 przedstawicieli po jednym z:
 - Gmin miejskich,

- Gmin wiejskich,
 - Gmin miejsko – wiejskich,
3. Konwentu Dyrektorów Powiatowych Urzędów Pracy.

III. Strona partnerów społecznych i gospodarczych – przedstawiciel:

1. Fundacji Rozwoju Lubelszczyzny,
2. Lubelskiej Fundacji Rozwoju,
3. Związku Stowarzyszeń Forum Lubelskich Organizacji Pozarządowych,
4. Polskiej Fundacji Ośrodków Wspomagania Rozwoju Gospodarczego „OIC POLAND”,
5. Polskiego Komitetu Pomocy Społecznej Zarząd Okręgowy w Lublinie,
6. Porozumienia na rzecz rozwoju i współpracy lokalnych grup działania Województwa Lubelskiego,
7. Polskiej Izby Firm Szkoleniowych,
8. Polskiej Rady Organizacji Młodzieżowych,
9. Fundacji Rozwoju Demokracji Lokalnej – Regionalny Ośrodek w Lublinie,
10. Fundacji Inicjatyw Menadżerskich,
11. Federacji Funduszy Lokalnych,
12. Lubelskiego Ośrodka Samopomocy,
13. Lubelskiego Forum Organizacji Osób Niepełnosprawnych,
14. BCC Łoża Lubelska,
15. Lubelskiego Klubu Biznesu,
16. Rady Przedsiębiorczości Lubelszczyzny,
17. Regionalnej Izby Gospodarczej w Lublinie,
18. Izby Rzemiosła i Przedsiębiorczości w Lublinie,
19. Ogólnopolskiego Porozumienia Związków Zawodowych,
20. Polskiej Konfederacji Pracodawców Prywatnych „Lewiatan”,
21. Związku Pracodawców Ziemi Lubelskiej,
22. Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie,
23. Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Lublinie,
24. Fundacji Środkowo-Europejski Instytut Badań nad Środowiskiem,
25. Stowarzyszenia Forum Rewitalizacji,
26. Rady Działalności Pożytku Publicznego,
27. Wojewódzkiej Rady Zatrudnienia,
28. Szkół wyższych,
29. Związku Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć,
30. Związku Banków Polskich z siedzibą w Warszawie,
31. Wojewódzkiej Komisji Dialogu Społecznego w Lublinie,
32. Stowarzyszenia Kongres Kobiet Lubelszczyzny z siedzibą w Lublinie.

ZAŁĄCZNIKI DO RPO WL 2014 – 2020:

1. Załącznik nr 1 - Aneks diagnostyczny do Programu
2. Załącznik nr 2 – Ocena stanu spełnienia warunków wstępnych dla Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014 – 2020